

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
ГРУЗИНСКИЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

გ ა ნ ა თ ლ ე ბ ა
Г А Н А Т Л Е Б А
G A N A T L E B A

**ყოველკვარტალური რეფერირებადი და
რეცენზირებადი სამეცნიერო ჟურნალი**

1(10)
2014

გ ა ნ ა თ ლ ე ბ ა

ჟურნალი გამოდის საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სარედაქციო-საგამომცემლო
საბჭოს 2010 წლის 16 დეკემბრის დადგენილებით (ოქმი №7)

№1 (10), 2014 წელი

რედაქტორი — ბორის იმნაძე, სტუ პროფესორი, საქართველოს განათლების მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი

რედაქტორის მოადგილე — თიმურ ჯაგოდნიშვილი, სტუ პროფესორი, საქართველოს
განათლების მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

სარედაქციო კოლეგია:

მიქიაშვილი გოჩა — სტუ პროფესორი

ხახუტაშვილი ელისაბედ — სტუ ასოცირებული პროფესორი

ცინცაძე ალექსანდრე — სტუ პროფესორი

ჩაჩხიანი ზურაბ — სტუ პროფესორი

გოცირიძე დავით — ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თსუ პროფესორი, საქართველოს განათლების
მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

დარსაველიძე გიორგი — სოხუმის ი. ვეკუას სახელობის ფიზიკა-ტექნიკური ინსტიტუტის პროფესორი

კვეციანი გიორგი — პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი

რამიშვილი კონსტანტინე — თელავის ი. გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი, საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

ჭანუყვაძე ილია — საქართველოს სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

ანტონიანი იურა — რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტის მთავარი
მეცნიერ-თანამშრომელი, პროფესორი

ბაკოშვილი იმედი — უნგრეთის სეგადის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ბედალოვი ჩინგიზ — აზერბაიჯანის ენების უნივერსიტეტის პროფესორი

ბრილი რობერტ დენმარი პროფესორი, ინგლისი

კავლაუსკას ვიდასი — ვილნიუსის ედუკოლოგიური უნივერსიტეტის პროფესორი, ლიტვა

ლასოუსა კაუდია — რომის 3 უნივერსიტეტის პროფესორი, იტალია

მაიერი დანიელი — პროფესორი, ინგლისი

რუნგე ტეტრა — იენის უნივერსიტეტის პროფესორი, გერმანია

ხაიაში ერიკო — პროფესორი, იაპონია

ხუხუნი გიორგი — მოსკოვის ლინგვისტური უნივერსიტეტის პროფესორი რუსეთის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი

რედაქცია: ბორის იმნაძე, თიმურ ჯაგოდნიშვილი

გარეკანის დიზაინის ავტორი: ნინო იმნაძე, ელზა წითლანაძე
ტექნიკური რედაქტორი: ასმათ ფიფია

კორექტორები: ელისაბედ კოზლოვა
თამარ ბონდარენკო

მისამართი: 0175, თბილისი, კოსტავას 77, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

web-გვერდი: <http://newsletters.gtu.ge>

ელ-ფოსტა: boris151132@rambler.ru

ფასი სახელმწიფოებო, ტირაჟი 500

ISSN

GANATLEBA

International Science-Pedagogical Journal is published according with the decision of
Editorial-Publishing Board of 19 December 2010 (act №7)

№1 (10), 2014

EDITOR — Imnadze Boris, GTU professor, Academician of Georgian Educational Sciences

DEPUTY EDITOR — Jagodnishvili Temur, GTU professor, Academician of Georgian Educational Sciences

EDITORIAL BOARD:

Mikiashvili Gocha - GTU professor

Khakhutashvili Elisabed - GTU associate professor

Tsintsadze Aleqsandre - GTU professor

Chachkhiani Zura - GTU professor

Gotsiridze Davit – Ivane Javakhishvili Tbilisi State University professor, Academician of Georgian Educational Sciences

Darsavelidze Giorgi – Ilia Vekua Sokhumi Physics-Technical Institute professor

Kvesitadze Giorgi – Professor, President of Georgian Scientific Academy

Ramishvili Konstantine – Iakob Gogebashvili Telavi State University professor

Chanukvadze Ilia – Georgian State Medical University Associate professor

Antoniani Iura – Ministry of Internal Affairs of Russia, Scientific-Research Institute Chief scientist

Bakosh Ishtvan- Hungary Szeged State University professor

Bedalov Chingiz – Azerbaijan Languages University professor

Brill Robert Denmar - Professor, England

Kavalauskas Vidas – Vilnius Educological University professor, Lithuania

Lasovsa Kaudia – Rome 3 Universities professor, Italy

Maiyer-Dinkgraf Daniel – Professor, England

Roong Tetra – Jena University professor, Germany

Khaiashi Eriko – Professor, Japan

Khukhuni Giorgi – Moscow Linguistic University professor, Academician of Russian Scientific Academy

Editor office: Boris Imnadze, Temur Jagodnishvili

Design: Elen Tsitlanadze, Nino Imnadze

Technical editor: Asmat Pipia

Roof-readier: Elizabed Kozlova

Tamar Bondarenko

Adress: 0175, Tbilisi, str. Kostava 77, GTU

web-said's adress: <http://newsletters.gtu.ge>

e-mail: boris151132@rambler.ru

ISSN

Г А Н А Т Л Е Б А

Международный научно-педагогический журнал издается по решению редакционно-издательского совета от 16 декабря 2010 года (протокол №7)

№1 (10), 2014 года

РЕДАКТОР — Имнадзе Борис, профессор ГТУ, академик АОН Грузии.

ЗАМ. РЕДАКТОРА — Джагоднишвили Темур, профессор, академик АОН Грузии.

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

Микиашвили Гоча — профессор, ГТУ.

Хахуташвили Елизавета — ассоциированный профессор ГТУ.

Цинцадзе Александр, профессор ГТУ.

Чачхиани Зураб — профессор ГТУ.

Гоциридзе Давид — профессор Тбилисского государственного университета им. И. Джавахишвили, академик АОН Грузии.

Дарсавелидзе Георгий — профессор Сухумского физико-технического университета им.И. Векуа.

Квеситадзе Георгий — профессор, президент АН Грузии.

Рамишвили Константин — профессор Телавского государственного университета им. Я. Гогешашвили академик АОН Грузии.

Чануквадзе Илья — ассоциированный профессор Грузинского государственного медицинского университета.

Антонян Юрий — профессор, Главный научный сотрудник ВНИИМВД России.

Баккош Иштван — профессор университета Сегеда, Венгрия.

Бедалов Чингиз — профессор Бакинского университета языков, академик АОН Грузии.

Бриль Роберт Денсмар — профессор, Англия.

Кавалаускас Видас — профессор Вильнюсского эдукологического университета.

Каудиа Ласовса — профессор университета Рома, Италия.

Майер Даниэль — профессор, Англия.

Рунге Петра — Йенский университет, профессор.

Хайяши Эрико — профессор, Япония

Хухуни Георгий — профессор Московского лингвистического университета, академик АН России.

Редакция: Борис Имнадзе, Темур Джагоднишвили

Авторы дизайна обложки: Елена Цитланидзе, Нино Имнадзе
Технический редактор: Асма Пипия

Корректоры: Елизавета Козлова
Тамара Бодаренко

Адрес редакции: 0175, Тбилиси, ул. Костава 77, ГТУ

адрес веб-страницы: <http://newsletters.gtu.ge>

e-mail: boris151132@rambler.ru

ISSN

ს ა რ ჩ ე ვ ი

პ ე დ ა გ ო გ ი კ ა

<i>Nino Bochorishvili, Nino Lomsadze</i> - Methods and techniques of foreign languages teaching	11
<i>И. Г. Бедалова</i> - Некоторые аспекты обучения физической культуре в курикулуме для общеобразовательных школ Азербайджана.....	14
<i>Елчу Байрамов</i> - Базовые понятия воспитательных моделей	18
<i>Елчу Байрамов, Константин Рамишвили</i> Субъектно - практическая модель формирования личности в процессе воспитания	20
<i>ოლღა კალანდარიშვილი</i> ენობრივი სავარჯიშოები—ინტერფერაციის დაძლევის უპირველესი საშუალება	22
<i>მამუკა მალაქელიძე</i> , მოსწავლეთა ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის თანამედროვე მოდელის შესახებ	25
<i>მაკა შურვანიძე</i> — მოთხრობისა და სიმღერის ინტეგრირებული მეთოდის როლი ინგლისური ენის სწავლებაში	28
<i>В.Сидамонидзе, Л.Сидамонидзе</i> Культурологическая компетенция как основной элемент обучения русскому	32

ს ო ც ი ა ლ უ რ ი დ ა ზ ო გ ა დ ს ა მ ე ც ნ ი მ ე რ ო დ ი ს ც ი ა ლ ი ნ ე მ ო

<i>Е.А. Антонян</i> - Труд осужденных и его экономическая эффективность	35
<i>თინათინ კილაძე</i> — კულტუროლოგია და მისი დისციპლინათმორისი კავშირები	41
<i>თინათინ კილაძე</i> — კულტუროლოგიის სტრუქტურა	44
<i>თამაზ ნუცუბიძე</i> — დედა ენა, როგორც მამულიშვილთა გაერთიანების უმძლავრესი ფაქტორი	47
<i>გვანცა საბაშვილი</i> მე-19 საუკუნის ქართველი პუბლიცისტების თვალთ დანახული ქართველ მუჰაჯირთა ცხოვრება	50
<i>ელისაბედ ხახუტაშვილი, ბორის იმნაძე</i> — მასობრივი კომუნიკაციების საინფორმაციო მენეჯმენტი	53
<i>ელისაბედ ხახუტაშვილი</i> — ინოვაციის მარკეტინგი	57

ქ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი კ ა

<i>ნათელა ბერიძე</i> — მასმედია საზოგადოებრივი ცნობიერების განმსაზღვრელი ფაქტორი	60
<i>Бондаренко Т. А.</i> — Особенности информационной войны.....	68
<i>Мадина Гагиева</i> — Особенности освещения предвыборных кампаний в Грузии, Европе и США	71
<i>ქ. გიორგობიანი</i> — მედიასაშუალებების კონტროლისა და მონიტორინგის მექანიზმები.....	75
<i>ინგა ზოიძე</i> — მასობრივი პანიკის ისტორიული ფაქტები მასმედიაში	79
<i>თამარ თევდორაშვილი</i> — ოთარ ჩხეიძე ქართული პუბლიცისტიკის სივრცეში.....	82
<i>Козлова Елизавета</i> — Функции журналистики и их отражение в медиатексте.....	86
<i>ნესტან მამუჭაძე</i> — ახალი მედიის ზოგიერთი ფუნქციის კვალდაკვალ	91
<i>იოსებ სანიკიძე</i> — ასახვის საგნის თავისებურებანი	94
<i>ირინე ცინცაძე</i> — თანამედროვე პუბლიცისტური ენისა და სტილის ზოგიერთი ტენდენცია	97
<i>შორენა გაბოშვილი</i> — მედიაზემოქმედება იდეოლოგიურ— პროპაგანდისტულ ჭრილში	102

ფილოლოგია

ნანა გვენეტაძე — აფრიკული წარმოშობის სიტყვები ამერიკულ ინგლისურში 107

Nana Gvenetadze — African-American English: brief overview 110

ციური დეკანოზიშვილი — ჯ. ბაირონის „შილიონის პატიმარის“ და „სონეტი შილიონზე“, როგორც ლიტერატურული ნაწარმოებების სტილისტური თავისებურებები 113

მაია ლოლაშვილი — კონვერსაციული იმპლიკაციის არსი 116

ქეთევან ტაბუცაძე — მოდალური სიტყვების ნომინაციური ასპექტი თანამედროვე ინგლისურ ენაში 119

მანანა ქაჯაია — აკაკი და ცენზურა (ლირიკა 1856-1862 წწ.) 124

ეკატერინე შაკიაშვილი — მხატვრული ტექსტის სტრუქტურა 132

გ. ჩიკობე — პროცესის/მდგომარეობის ამსახველი ქართული ზმნური 136

Гурамишвили З. Ш — К вопросу о происхождении русских фразеологизмов 141

საბუნებისმეტყველო დისციპლინები

იზო ლექვიანიძე, გურამ ჩიხლაძე — იძულებითი რხევების განტოლების მიღება ენერგეტიკული ხერხით... 145

ნანა ნოზაძე, გონა ჩიტაიშვილი, მანანა ნოზაძე
პანელი ჯგუფები (GROUPS) AUTOCAD-ში და მისი გამოყენება 148

ავთანდილ სიჭინავა — გერმანიუმის გავლენა მონოკრისტალური სილიციუმის მიკროსისალესა და არადრეკად მახასიათებლებზე 153

ავთანდილ სიჭინავა, იაშა ტაბატაძე, ია ყურაშვილი, გიორგი ჩუბინიძე, გიორგი დარსაველიძე
რეალური სტრუქტურის გავლენა ბორით ლეგირებული SI-GE მონოკრისტალების ფიზიკურ-მექანიკურ თვისებებზე 157

ანზორ ხაბეიშვილი, ნინო ხაბეიშვილი, მარიამ ხაბეიშვილი
დრეკადი სისტემის შემადგენელი ელემენტის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის განსაზღვრა დარტყმის დროს 161

ზ. ჩაჩხიანი, ლ. დარჩიაშვილი, მ. ბოჭორიშვილი,
კრისტალში მაგნიტოსტრიქციული მოვლენების კვლევის შედეგები 164

გ.ა. ჯანელიძე, ნ.ა. ესიავა, ლ.ა. ჩახვაშვილი, ა.გ. ჯანელიძე, რ.ა. ესიავა, ნ.მ. ძაგანია
ნანოსენსორული სისტემები, როგორც საინფორმაციო ტექნოლოგიების იმიტაციური მოდელირების საშუალებათა სისტემა 169

არქიტექტურა

ნანა ახვლედიანი — ბალნეოლოგიური რაიონის ფორმირების ზოგიერთი საკითხი კოლხეთის დაბლობის დასავლეთ ზონაში 174

მედეა მელქაძე, ნინო იმნაძე — თბილისი — ტოლერანტული სივრცე — სიმფონია 180

თენგიზ მახარაშვილი, ნიკოლოზ აბაშიძე — მთიანი აჭარის ტურისტულ-რეკრეაციული კომპლექსების არქიტექტურულ-სივრცობრივი განვითარების ტენდენციები 187

ვანდა მუჯირი — სამუხეუმო არქიტექტურის თანამედროვე ტენდენციები 193

ვანდა მუჯირი — არქიტექტურული პროპედევტიკის განვითარების პერსპექტივები 198

თინათინ ხიმშიაშვილი — რიყის პარკის ანალიზი და კრიტიკა 202

მაია ძიძიგური, გიორგი იოსებიძე — სოლოლაკში მდებარე ერთი საცხოვრებელი სახლის შესახებ 205

О Г Л А В Л Е Н И Е

П Е Д А Г О Г И К А

<i>Нино Бочоришвили, Нино Ломсадзе</i> - Методы и приемы преподаваний иностранных языков	11
<i>И. Г. Бедалова</i> - Некоторые аспекты обучения физической культуре в курикулуме для общеобразовательных школ Азербайджана.....	14
<i>Елчу Байрамов</i> - Базовые понятия воспитательных моделей	18
<i>Елчу Байрамов, Константин Рамишвили</i> Субъектно - практическая модель формирования личности в процессе воспитания	20
<i>Ольга Каландаришвили</i> - Языковые упражнения - главное средство преодоления интерференции	22
<i>Мамука Маглакелидзе</i> - О современных моделях физического воспитания и спорта среди учащихся	25
<i>Мака Мурванидзе</i> - Роль интегрированного метода рассказа и песни в обучении английского языка	28
<i>В.Сидамонидзе, Л.Сидамонидзе</i> Культурологическая компетенция как основной элемент обучения русскому	32

С О Ц И А Л Ь Н Ы Е И О Б Щ Е Н А У Ч Н Ы Е Д И С Ц И П Л И Н Ы

<i>Е.А. Антонян</i> - Труд осужденных и его экономическая эффективность	35
<i>Тинатин Киладзе</i> - Культурология и его междисциплинарные союзы.....	41
<i>Тинатин Киладзе</i> — Структура культурологии	44
<i>Тамаз Нуцубидзе</i> - Родная Речь, как могущественный фактор для объединения патриотов	47
<i>გვანცა საბაშვილი</i> მე-19 საუკუნის ქართველი პუბლიცისტების თვალთ დანახული ქართველ მუჰაჯირთა ცხოვრება	50
<i>Е. Хахуташивили, Б. Имнадзе</i> - Информационный менеджмент масскоммуникаций	53
<i>Елизавета Хахуташивили</i> - Маркетинг инновации.....	57

Ж У Р Н А Л И С Т И К А

<i>Натела Беридзе</i> - Массмедия – Определяющий Фактор Общественного Сознания.....	60
<i>Бондаренко Т. А.</i> — Особенности информационной войны.....	68
<i>Мадина Гагиева</i> — Особенности освещения предвыборных кампаний в Грузии, Европе и США	71
<i>К.Гиоргобиани</i> - Механизмы контроля и мониторинга медиасредств	75
<i>Инга Зоидзе</i> — მასობრივი პანიკის ისტორიული ფაქტები მასმედიაში	79
<i>Тамар Тевдорашвили</i> - <i>Отар Чхеидзе в пространстве грузинской публицистики</i>	82
<i>Козлова Елизавета</i> — Функции журналистики и их отражение в медиатексте.....	86
<i>Нестан Мамучадзе</i> - Последам некоторых функций медии.....	91
<i>Йосеб Саникидзе</i> — ასახვის საგნის თავისებურებანი	94
<i>Ирине Цинцадзе</i> - Некоторые тенденции современного публицистического языка и стиля	97
<i>Шорена Габошвили</i> - Влияние СМИ - в контексте идеология и пропаганды	102

ФИЛОЛОГИЯ

<i>Нана Гვენетадзе</i> - Слова африканского происхождения в американском английском	107
<i>Нана Гვენетадзе</i> - Краткий обзор афроамериканского английского языка	110
<i>Циური Деканозишвили</i> - Стилистические особенности поэм Д. Байрона «Шильонский Узник» и «Сонет к Шильону»	113
<i>М. Лолашвили</i> - Сущность Конверсационной Импликации	116
<i>Кетеван Табуцадзе</i> - Номинативный аспект модальных слов в совоременном английском языке	119
<i>Манана Каджаиа</i> - А. Цертели и цензура (Лирика 1856 -1862 гг)	124
<i>Екатерине Шакиашвили</i> - Структура художественного текста	132
<i>Г. Чикоидзе</i> - Грузинские глагольные супер-парадигмы выражающие инициализацию процесс/состояние	136
<i>Гурамишвили З. Ш</i> — К вопросу о происхождении русских фразеологизмов	141

ЕСТЕСТВОВЕДЧЕСКИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

<i>Изо Леквианидзе, Г.Г. Чихладзе</i> – Вывод уравнения вынужденных колебаний энергетическим способом	145
<i>Нана Нозадзе, Гоча Читашвили, Манана Нозадзе</i> - панель групп в автокаде и её использование.....	148
<i>Автандил Сичинава</i> - Влияние германия на микротвердость и неупругие характеристики монокристаллического кремния.....	153
<i>А. В. Сичинава, Я.М. Табатадзе, И.Р. Курашвили, Г.Г. Чубинидзе</i> - Влияние реальной структуры на физико-механические свойства монокристаллов Si-Ge , легированных бором	157
<i>Хабешвили А.Д., Хабешвили Н.А., Хабешвили М.А.</i> – Определение оптимального значения коэффициента жесткости составного элемента упругой системы при ударе	161
<i>З. Б. Чачхиани, Л. К. Дарчиашвили, М. М. Бочоришвили</i> - Результаты исследования магнитострикции в кристаллах	164
<i>Г.А. Джанелидзе, Н.А. Эсиава, Л.А. Чахвашвили, А.Г. Джанелидзе, Р.А. Эсиава, Н.М. Дзаганя</i> - Наносенсорные системы, как системы средства имитационных технологии	169

АРХИТЕКТУРА

<i>Нана Ахвледиаши</i> – Некоторые вопросы к формированию бальнеологического района западной зоны колхидской низменности	174
<i>Медия Мелкадзе, Нино Имнадзе</i> -Тбилис – толерантное пространство – симфония	180
<i>Тенгиз Махарашвили, Николоз Абашидзе</i> - Тенденции архитектурно-пространственного развития туристско-рекреационных комплексов горной Аджарии.....	187
<i>Ванда Муджири</i> - Современныетенденции в музейнойархитектуре.....	193
<i>Ванда Муджири</i> — Перспективы развития архитектурной пропедевтики	198
<i>Тина химшиашвили</i> - парк Рике анализ и критика	202
<i>М. Дзидзигури, Г. Иосебидзе</i> - Исследование одного из домов в Сололаки.....	205

C O N T E N T S

P E D A G O G I C S

<i>Nino Bochorishvili, Nino Lomsadze</i> - Methods and techniques of foreign languages teaching	11
<i>И. Г. Бедалова</i> - Некоторые аспекты обучения физической культуре в курукулуме для общеобразовательных школ Азербайджана.....	14
<i>Elchu Bairamov</i> - Basic Conceptions of Upb ringing Models	18
<i>Elchu Bairamov, Konstantine Ramishvili</i> - Subjective-Practical Model Formation Personality	20
<i>Olga Kalandarishvili</i> - Languages exercises – the main means of overcoming interference	22
<i>Mamuka Maglakelidze</i> - About students' physical education and modern model of sports	25
<i>Maka Murvanidze</i> - The Integrated Method Role of Stories and Songs in English language Teaching.....	28
<i>V. Sidamonidze, L. Sidamonidze</i> Culturological competention as the basis element for teaching Russian language as foreign one	32

S O C I A L A N D S C I E N T I F I C D I S C I P L I N E S

<i>Е.А. Антонян</i> - Труд осужденных и его экономическая эффективность.....	35
<i>Tinatin Kiladze</i> — Cultural Studies and its Interdisciplinary Alliances.....	41
<i>Tinatin Kiladze</i> — Structure of Cultural Studies	44
<i>Tamaz Nutsubidze</i> - The Mother Tongue as the most powerful factor for unification of patriots.....	47
<i>გვანცა საბაშვილი</i> მე-19 საუკუნის ქართველი პუბლიცისტების თვალთ დანახული ქართველ მუჰაჯირთა ცხოვრება	50
<i>E. Khakhutashvili, B. Imnadze</i> - Information Managment of Masscommunication.....	53
<i>Elisabed Khakhutashvili</i> - Innovation marketing	57

J O U R N A L I Z M

<i>Natela Beridze</i> - Media – the Defining Factor of Social Consciousness	60
<i>T. Bondarenko</i> - Features information warfare	68
<i>Madina Gagieva</i> — Особенности освещения предвыборных кампаний в Грузии, Европе и США	71
<i>K. Giorgobiani</i> - Control and Monitoring Mechanics on Media	75
<i>Inga Zoidze</i> — მასობრივი პანიკის ისტორიული ფაქტები მასმედიაში	79
<i>Tamar Tevdorashvili</i> - Otar Chkheidze in the Georgian publishing circles.....	82
<i>Kozlova Elizaveta</i> - Functions of journalism and their reflection on media.....	86
<i>Nestan Mamuchadze</i> — ახალი მედიის ზოგიერთი ფუნქციის კვალდაკვალ	91
<i>Ioseb Sanikidze</i> — ასახვის საგნის თავისებურებანი	94
<i>Irene Tsintsadze</i> - The Essence of Modern Journalistic Language and Style	97
<i>Shorena Gaboshvili</i> - Media influence on ideological in the context of propaganda.....	102

PHILOLOGY

Nana Gvenetadze - African origin words in American English 107

Nana Gvenetadze — African-American English: brief overview 110

Tsiuri Dekanozishvili - Stylistic peculiarities of G. Byron’s “Sonnet on Chillon” and “The Prisoner of Chillon” as literary works 113

Maia Lolashvili — Essence of Conversational Implication 116

Ketevan Tabutsadze - Modal words nominative aspect in modern English 119

Manana Kajaia - Akaki and Censure (1856-1862) 124

Ekaterine Shakiashvili -The structure of the artistic text 132

G. Chikoidze - Georgian verbal super-paradigms initializing some process or state 136

Z. Guramishvili - About origination of Russian idioms..... 141

SCIENCE

Izo Lekvianidze, Akaki Tsereteli - Rectption of the equation of forced oscillations by the energetic method 145

Nana Nozadze, Gocha Chitaishvili, Manana Nozadze - Panel groups in AutoCAD and their usage 148

Avtandil Sichinava - Influence of germanium on micro hardness and inelastic characteristics of single-crystal silicon..... 153

A.Sichinava, I.Tabatadze, I.Kurashvili, G.Chubinidze, G.Darsavelidze - Influence of the real structure on physical -mechanical properties of boron doped Si-Ge monocrystals 157

Anzor Khabeishvili, Nino Khabeishvili, Mariam Khabeishvili - Determination of an Optimal Value of the Stiffness Coefficient – the Component of Elastic System, in Case of Impact 161

Z.B. Chachkhiani, L.K. Darchiashvili, M.M. Bochorishvili - The results of the study of magnetostriction in crystals..... 164

G.A. Janelidze, N.A. Esiava, L.A. Chakhvashvili, A.G. Janelidze, R.A. Esiava, N.M. Dzagania - The Nano-sensing systems as a system of simulation modeling means of informational technologies..... 169

ARCHITECTURA

Nana Akhvlediani – Some questions for formantion of the balneological region of western zone in the low ground of kolkheti 174

Medea Melqadze, Nino imnadze - Tbilisi – tolerant spaice – simfony 180

Tengiz Makharashvili, Nikoloz Abashidze - Tendencies Architecture and space development of tourist-recreation complexes the mountain of Adjara 187

Vanda Mujiri - Modern Tendencies in Museum Architecture 193

Vanda Mujiri — Development Perspectives of Architectural Propedeutics 198

Tina Khimshiashvili - Park Rike Analyze and Critic 202

M. Dzidziguri, G. Iosebidge - About the mansion in Sololaki.....205

METHODS AND TECHNIQUES OF FOREIGN LANGUAGES TEACHING

Nino Bochorishvili, PhD, Georgian Technical University
Nino Lomsadze, PhD, Georgian Technical University

The rapid development of various branches of industry and the tremendous development of international trade and colonial expansion required plenty of officials who had a practical mastery of the language, people who could speak and write a foreign language and able to communicate with foreigners. Therefore practical mastery of a foreign language becomes the main purpose of teaching this subject at university. The rapid development of pedagogic, psychology and linguistics promoted the appearance of new methods.

In the mid 1960, new technological aids came into general use in the classroom-language laboratory such as portable tape-recorder and film strip projector which were all greeted with satisfaction in all modern language departments. Use of tapes and equipment was revolutionary for language teachers. Although tape-recorder was helpful because it offered native speaking voice in the classroom, it could not provide learners by editing and self-recording facilities. Media motivate students by presenting language in a more complete communicative context and by bringing real life experience into the classroom. Media can also help students process information and free the teacher from excessive explanation, and they give them opportunities to increase their

knowledge in an interesting way in the classroom .While CALL has been formed and developed since 1960s, the field grew significantly during 1980s. CALL has also been termed as technology-enhanced language learning (TELL), computer assisted language instruction (CALI), and computer-aided language learning. CALL is not a method, but a tool to enable teachers to facilitate language learning process. Learners and teachers can benefit from CALL systems, because they offer learners the chance to practice extra learning material at their convenient time in a stress-free environment. Computer programs offer students opportunities for more interaction and also help learners use the language effectively and in actual environments. Real life language experience helps students not only to increase their functional communicative experience but also to motivate them to use English in their daily live. Recently, there is a great interest in development of CALL systems. In the field of second language learning, many research efforts have been done to improve such systems. There are a number of CALL systems which have been developed which cover almost every aspects of language learning. Some systems concentrate on vocabulary and grammar learning. Some focus on pronunciation learning, while some allow train-

ing of an entire situation-based conversation.

English has become the common international language in the 21st century. It is the language most frequently used to communicate by people who are not native speakers of the same language. Consequently, learning and using English is becoming more and more important. Language is still taught as a traditional classroom subject, similar to math or geography in countries where there is not population of native or English speakers.

Moreover methods of foreign language teaching covers three main problems: aims of teaching a foreign language, content of teaching, what to teach to achieve the aims; methods and techniques of teaching, how to teach a foreign language to achieve the aims in the most effective way.

Teaching a foreign language means the formation and development of students habits and skills in hearing, speaking, reading, and writing. In recent years there has been a great increase of interest in methods since foreign language teaching has many attractions as an area for research. A great deal of useful research work has been carried out. New ideas and new data produced as the result of research are usually developed into new teaching materials and teaching technique.

Aims are the first and most important consideration in any teaching. Therefore, the teacher should know exactly what his students are expected to achieve in learning his subject, what changes he can bring about in his students at the end of the course, at the end of the year, term, month, week and each particular lesson. He should know the aims and objectives of foreign language teaching.

The changes the teacher must bring about in his students may be divided: practical – students acquire habits and skills in using a foreign language; educational – they develop their mental abilities and intelligence in the process of learning the foreign language; cultural – students extend their knowledge of the world in which they live.

In conclusion it should be said that practical, educational, and cultural aims are intimately related and form an inseparable unity. The leading role belongs to practical aims, for the others can only be achieved through the practical command of the foreign language.

Since language is connected with thinking, through foreign language study we can develop the student's intellect. Teaching a foreign language helps the teacher develop the students' voluntary and involuntary memory, his imaginative abilities, and will power. Indeed, in learning a new language the student should memorize words, idioms, sentence patterns, structures, and keep them in long-term memory ready to be used whenever he needs them in speaking, reading, and writing.

Teaching a foreign language under conditions when this is the only foreign language environment, is practically impossible without appealing to students' imagination. The lack of real communication forces the teacher to create imaginary situations for students, to speak about making each student determine his language behavior as if he were in such situations.

With IT development, the more and more popular access to the Internet and variety of tools enabling using it in the field of teaching, encourage many educational institutions and companies to expand their offers with e-learning courses. Owing to that, quicker access to knowledge and learning costs reduction can be achieved. Course materials can be studied by the employees or students at a convenient time and place, which gives them a chance to equalize possibilities of getting an education.

The use of a network environment for learning in general and for second language acquisition in particular is of great importance because that is different from the traditional design of text-based and stand-alone systems.

Technology, however, offers opportunities for people from other cultures to interact with

each other. It can be beneficial to language learners if technology is incorporated into the classroom. Learning and teaching of English as a foreign language is affected by lack of a surrounding community of English speakers outside the classroom. It makes learning and quality teaching more challenging when there are no English speakers available outside the classroom. Thus, the most successful pedagogies enhance the quality of learning and teaching by applying technology-assisted teaching. Since providing an environment in which learners have the opportunities to interact in English is critical, using technology is of great importance and can ease the second or foreign language learning. Technology also provides an environment in which learners increase their knowledge and creativity.

Key words: Pedagogic, psychology, classroom-language, computer-aided language learning.

References:

1. Approaches and methods in language teaching: A description and analysis. Cambridge: Cambridge University Press. Tudor, I. 1993.
2. Hanson-Smith, E. (Ed.) (2000). Technology-enhanced learning environments. Alexandria, Virginia: TESOL.
3. Jay, P. (2000). Globalization and the post-colonial condition, Modern Language Association, December 2000. Retrieved August 7, 2007 from the World Wide Web.
4. Jones, J. F. (2001). CALL and the responsibilities of teachers and administrators. ELT Journal.
5. Second Language Acquisition. In National journal for publishing and mentoring doctoral student research. Retrieved September 25, 2007 from <http://www.nationalforum.com>

უცხო ენების სწავლების მეთოდები და ტექნიკა

*ნინო ბოჭორიშვილი,
ფოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, სტუ*

*ნინო ლომსაძე,
ფოლოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, სტუ*

თანამედროვე საზოგადოებაში აუცილებელი გახდა სასწავლო პროცესის ორგანიზების ახალი გზების ძიება, მისი სტრუქტურისა და შინაარსის ორგანიზების რაციონალური არჩევითობა. ეჭვგარეშეა, ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა თანამედროვე განათლების სისტემაში უცხო ენების სწავლების მიზნების რეორგანიზება და მათი შესაბამისი კუთხით ტრანსფორმირებაა. საქმე არამარტო ენის ცოდნას, არამედ მისი ადეკვატური გამოყენების სწავლებას ეხება.

სტატიაში განხილულია უცხო ენის სწავლების მთელი რიგი ასპექტები და მეთოდები, მათ შორის კომპიუტერული ტექნოლოგიის გამოყენების ასპექტები უცხო ენის შესწავლისას.

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

*Бочоришвили Нино,
Доктор Филологических наук
Ломсадзе Нино
Доктор Филологических наук*

Объективной потребностью современного общества является поиск оптимальных путей организации учебно-воспитательного процесса, рациональных вариантов содержания обучения и его структуры. Без сомнений, наиболее важной проблемой в современном образовании является переориентация и трансформация целей обучения иностранным языкам, а также содержания обучения. Речь идет не просто о знании языка, а об умении использовать его в реальном общении. В статье рассмотрено ряд методов обучения иностранному языку с помощью компьютерных технологий.

характер проблем полного среднего образования, в Азербайджане был утвержден Национальный курикулум, который направлен на формирование личности как основной движущей силы развития общества, обеспечение соответствующего уровня знаний, умений и навыков обучающихся, необходимых для разрешения проблем и самостоятельного принятия решений. При этом во внимание принималось исключительное значение таланта и способностей каждой личности в условиях глобализации и универсализации общественно-политической, культурной и социальной жизни, увеличения роли информационных и коммуникационных технологий, усиления конкуренции на мировых и внутригосударственных рынках труда.

Для повышения эффективности организации обучения физической культуре в школьный период обучения был разработан и курикулум по физической культуре, представляющий собой концептуальный документ, регулирующий виды деятельности, направленные на привитие учащимся двигательных умений и навыков, совершенствование их двигательных способностей, защиту и восстановление их здоровья в общеобразовательных школах.

Что представляет собой курикулум по физической культуре? Этот документ содержит сведения об общих результатах обучения физической культуре, включает содержательные стандарты для каждого класса, определяет стратегию учительской и учебной деятельности, а также пути и формы оценивания достижений учащихся по данной образовательной дисциплине.

Большое внимание в курикулуме уделено также познавательной-эмоциональной и психомоторной деятельности учащихся в процессе формирования у них умений и навыков в области физической культуры.

В курикулуме отмечается, что «регулярная физическая нагрузка играет важную роль в физическом воспитании личности, так как способствует оптимизации процесса сохранения здоровья и развития растущего организма обучающихся.

Подобный подход объясняется тем, что оптимальная двигательная и физическая нагрузка занимает одно из ведущих мест среди факторов, обеспечивающих биологическое развитие личности.

Интенсификация кровообращения в результате применения адекватной физической нагрузки существенно улучшает обмен веществ, обеспечивающий развитие организма, и развитие различных функциональных систем человеческого организма» (1, с. 285).

В курикулуме по физическому воспитанию указано, что особая роль работы в данном направлении объясняется тем, что именно в школьный период обучения, совпадающего с наиболее интенсивным этапом биологического развития человека, закладывается основа фундамента физической подготовки личности.

Для обеспечения эффективной организации процесса преподавания физической культуры в школе необходимо четко определить и последовательно реализовать цели и задачи данной образовательной дисциплины, которые заключаются в том, чтобы обеспечить гармоничное физическое развитие обучающихся, подготовить их к участию в действиях по национальной обороне страны, привить им культуру двигательной деятельности.

Стратегические цели преподавания физической культуры в общеобразовательной школе реализуются путем решения комплекса учебно-педагогических задач, заключающихся в том, чтобы:

1. повысить сопротивляемость организма и общей работоспособности обучающихся путем укрепления их здоровья;

2. обеспечить оптимальный предел развития комплекса двигательных способностей, характерных для каждого возрастного этапа;
3. сформировать и последовательно совершенствовать необходимые для продуктивной жизнедеятельности личности умения и навыки;
4. сформировать у обучающихся интерес к физической культуре и спорту, самостоятельным занятиям для повышения уровня физической подготовки развития двигательных способностей;
5. устранить имеющиеся в конструкции организма обучающихся дефекты, обеспечить их правильную осанку;
6. сформировать у обучающихся необходимые теоретические знания об элементарных методах развития двигательных способностей;
7. привить обучающимся высокую культуру духовно-волевой и двигательной деятельности.

Общие результаты, которые должны быть достигнуты в результате преподавания физической культуры, заключаются в том, что обучающийся:

- выполняет нормативы, касающиеся совершенствования двигательных способностей, определяет и выполняет режим и мероприятия, направленные на самостоятельное повышение уровня физической подготовки и укрепление здоровья;
- соблюдает соответствующие правила безопасности и медико-гигиенические требования в ходе физической подготовки;
- точно определяет свое место и роль в коллективной деятельности, при необходимости занимает передовую и решающую позицию;
- выбирает и выполняет комплекс эффек-

тивных и целесообразных движений, направленных на совершенствование отдельных двигательных способностей.

Принципы организации обучения физической культуре заключаются в том, что учебный процесс организуется путем налаживания интерактивного сотрудничества между учителями, выступающими в роли координирующих, направляющих и консультирующих субъектов, и учениками, выступающими в роли исследующих, экспериментирующих и творческих субъектов, направленного на достижение конкретных целей данного учебного предмета.

Содержание обучения физической культуре определяется в следующих основных содержательных линиях курикулума, объем и содержание которых варьируется на различных этапах обучения:

1. информационное обеспечение и теоретические знания;
2. двигательные умения и навыки;
3. двигательные способности;
4. формирование духовно-волевых качеств личности.

В курикулуме по физической культуре отмечается, что на этапе базового образования у обучающихся должно быть обеспечено следующее:

- представления о физическом воспитании как важном факторе формирования двигательных умений и навыков;
- развитие двигательных способностей с помощью различных видов спорта и спортивных игр;
- формирование у обучающихся умения выбирать необходимые для совершенствования двигательных способностей движения;
- усвоение способов укрепления своего здоровья, осознание необходимости вести здоровый образ жизни;

- соблюдение норм безопасности при выполнении физических упражнений;
- привитие обучающимся чувства ответственности в процессе командной деятельности;
- формирование медико-гигиенических навыков, умения оказывать первую медицинскую помощь, навыков защиты и самозащиты и др.

Особое внимание в курикулуме уделяется разработке стандартов оценивания, которое проводится в следующих формах:

1. диагностическое оценивание (оценивание первоначального уровня учебных достижений обучающихся);
2. мониторинг продвижений (формативное оценивание, представляющее собой текущий контроль с целью выявления и коррекции учебных достижений учащихся);
3. итоговое, или суммативное оценивание, в котором выделяются малое (проводится каждые четыре недели с целью выявления и оценивания уровня достижений обучающихся) и большое суммативное оценивание (проводится два раза в год в конце первого и второго полугодия с целью итогового оценивания приобретенных обучающимися знаний, умений и навыков по данной образовательной дисциплине).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Предметные курикулымы для I – IV классов общеобразовательных школ. Баку, 2008, изд.-во Министерства образования Азербайджанской Республики.
2. Холодов, Ж.К. Теория и методика физического воспитания и спорта. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед / Ж.К.Холодов, В.С.Кузнецов. – М.: Академия, 2007, 293 с.
3. <http://kurikulum.az/index.php/ru/>
4. http://pedsovet.info/pages/documents/normativ/concept_OSR.htm
5. <http://portal.edu.az/index.php?r=article/item&id=194&mid=5&lang=ru>

SOME ASPECTS OF TEACHING PHYSICAL CULTURE IN CURRICULUM FOR SCHOOLS IN AZERBAIJAN

I.G. Bedalova

This article highlights the specificity and the role of physical culture as educational discipline, curriculum goals and objectives of physical culture, the main activities to meet the requirements of curriculum on the subject are also disclosed.

ტორა ნოსტ პოტრებნოსტნი ხარაქტერი. Ⴢო პონატიე, ატმეჩაე ა. ტერეშევი, პოვოლაე სისტემატიზიროვან ბოლშოუ გრუპუ იავენოი, ატნოსიახსი და პოტრებნოსტ-მოტივაციონოი სფერე.

ლუბოე ატნოსიე ატმეჩაე აენე (ვ. ისაევი, ვ. სლობოდიკოვი) მოგუტ ბიტი ახარაქტერიზირირი ჩერე: ა) მესა, რასპერედელენნი მებუ ატნოსიეკი ნეკოტორი აბშნოსი; ბ) ხარაქტერი, აბრაი, სპოსობდეისტი, ადრესირირი დრუგი ატნოსიეკი ატნოსიე დი და სვიზივაოიხი იხ; ვ) კარტინუ მირა, აბრაი სება, დრუგი ალუდეი, ვსეი სისტემა ვიაიმოდეისტი, კოტორა ატკრიაეა ს ატო მესა ვ რეზულტატი ტახი დეისტი. ატალკივაია ატ ატო პოლოჟენი, მოგო პოსტროიტი ტიპოლოგიუ პო დრუი აბნოვანიმ: სიტუტივნოსტი-ვნიესიტუტივნოსტი და სვობოდნი ალ ნავიაზანი ხარაქტერი ატნოსიეკი.

პონატიე ატტიუდა ვ ნაუკუ ველი უ. ტომაი და ფ. ზნანეცკი. ანო ტესო სვიზანო ს პონატიე ატნოსიეკი. კლუჩევი სლოვი ვ იხ აბრედელენი იავენოი სლოვი «გოტოვნოსტი». ვ სტრუქტურე ატტიუდა ვდელოია აემოციანალნო-ვოლევი, კოგნიტივნი და პოვედენეცკი კომპონენტი, ანდრაი, ატმეჩაე აენე, ესეი ვ პსიქოლოგიეცკი ატნოსიეკი ატვიდნო ზნაჩენი აემოციანალნი პერეჟივანი, აო ვ სტრუქტურე ატტიუდა ბოლეს ვესომა როლი კოგნიტივნი და პოვედენეცკოი კომპონენტი.

ვ ზაკლუჩენი, ვდელოი აბნოვნი მომენტი ვ ფორმირირი პონატიე. ვნეშნე ვოდეისტი. ვ კაჩესტი ტახოი ვოდეისტი მოგე ვსტუპატი დეატილნოსტი აბრედელენი პონატიეკი ალ ატდელნოე აეი სვოისტი, ნაპრიმერი, ზაკრეპლენნოე ვ სლოვი მორალნოე პრავილო, ლიტერატურნი ალ ტელევიზიონნი აბრაი, ა ტახე სლუჩაიანო პოლოჟიტილნოე ალ ატრიცატილნოე ვოდეისტი ნა პონატიეკი. ვ ატვიტი ნა ვნეშნე ვოდეისტი ა პონატიეკი ვსეგდა ვოზნიკაე აბრედელენი აენოჩნოე ატნოსიეკი, პერევაოიაე დანნოე ატნოსიეკი ვო ვნუტრენნი პლანი.

ვნუტრენნი პოტრებნოსტი. ანა ფორმირირი ნა აბნოვი ატნოსიეკი და პრიციატი ვნეშნე ვოდეისტი და სპოსობნა პერეიტი ვო ვნეშნი პლანი.

ვბირი პრोगრამი დეისტი და ფორმი პოვედენი. ნა ატო ატაპე სოეინენი ვნუტრენნი პოტრებნოსტი და ადეკვატი ფორმი პოვედენი ატნოსიეკი ვო ვნუტრენნი პლანი.

რეალიზატი მოტივა კაკ აბრედელენი პოტრებნოსტი ვ პოვედენი ინდივიდა. ნა დანნოე ატაპე პრიციატი ზაკრეპლენი და ატრეჩენი აბრანი ფორმი პოვედენი, დოვედენი აე დო პრივიჩნი. პრევერანი პრივიჩნი ფორმი პოვედენი ვ კონკრეტი კაჩესტი პონატიეკი.

ლიტერატურა

1. ბიტინას ბ.პ. ვედეინი ვ ფილოსოფიუ ვოსპიტანი. მ., 1996.
2. ზიმნიე ი.ა. პედაგოგიეცკი პსიქოლოგი. მ., 2000.
3. ტრეშევი ა.მ. ფორმირირი პონატიეკი ვ პროცესე ვოსპიტანი//ტეხნოლოგი რეშენი ტარტილნი პედაგოგიეცკი ზადეი ატრაიანი, 1999.
4. შურკოვა ნ.ე. ნოვიე ფორმი ვოსპიტელნი რაბოტი//ვოსპიტანი სკოლნიკოვი, 1993, №6.

აღზრდელობოიტი მოდელები საბაზო ცნებები

ელჩუ ბაირამოვი

აღზრდის ატნამედროვე ატორიეზე დეაქრდნობოი, ავტორი ახასიათებს აღზრდელობოიტი მოდელები საბაზო ცნებებს და გამოყოფს ძირითად მომენტს პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესში.

BASIC CONCEPTIONS OF UPB RINGING MODELS

Elchu Bairamov

Considering process of upbringing as formation of social significant personality and basing on modern theory of upbringing, the authos characterizes basic conceptions of upbringing models and chooses main moments in forming pf personality.

СУБЪЕКТНО - ПРАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ВОСПИТАНИЯ

Елчу Байрамов
Константин Рамишвили

XX

В современной ситуации общественного развития необходимо определить роль, место и возможности воспитания в процессе модернизации системы образования. Это требует анализа состояния сложившейся практики воспитания, научных идей и концепций, полвившихся в последнее время.

В системе нашего образования чаще всего осуществляется ролевой, несубъектный подход к формированию личности ребенка. Задачи этого подхода сводятся к научению его правильному усвоению существующих общественных норм. Не отрицая важности и правомерности такого подхода к формированию личности, важно не упустить из виду субъектный аспект этого процесса. А именно, создание условий для воспитания личности и ее полноценного развития, которое обеспечивается целостной системой взаимодействующих и взаимосвязанных объективных факторов — целенаправленной воспитательной деятельностью педагогов, самосовершенствованием личности, влиянием на нее социально-педагогической инфраструктуры общества и его соц и умов.

Говоря о воспитании как целостной системе, необходимо отметить, что названные объективные факторы взаимно детерминированы. Педагог не может воспитывать учащихся, не включенного в самосовершенствование (самовоспитание, самопознание, актуализацию). Вместе с тем, воспитательные воздействия педагога окажутся малоэффективными, если социальная среда не подкрепляет этих усилий, не согласуется с ними.

Практическое отношение к действитель-

ности, согласно выводу ученых, включает в себя три составляющие:

- субъект, наделенный активностью и направляющий ее на объекты или на других субъектов;
- объект, на который направлена активность субъектов;
- активность, выражающаяся в том или ином способе действия субъекта с объектом (А. Трещев).

В роли субъектов деятельности психолого-педагогической наукой рассматриваются конкретный индивид, социальная группа или общество в целом. В зависимости от этого выделяют индивидуальную, групповую и общественно-историческую деятельности.

Становление субъекта деятельности есть процесс освоения личностью ее основных структурных компонентов: цели, задач, способ удовлетворения потребностей (действия, поступки). Другими словами, мотив побуждает человека к постановке задачи, выявлению цели, которая в конкретных условиях требует выполнения определенного действия, направленного на удовлетворение потребности.

Диалектика воспитания такова, что внешнее (объективное) в процессе воспитания становится достоянием внутреннего (субъективного), переводится в сферу сознания человека, с тем, чтобы найти свое выражение в результатах дальнейшей деятельности, то есть стать субъектом.

В основу субъектно-практической модели воспитательного процесса положен подход, предложенный Б. Битинисом. Он предполагает

**ენობრივი სავარჯიშოები—ინტერფერაციის
დაკლემის უპირველესი საუწყალება**

*ოლღა კალანდარიშვილი,
ასისტენტ-პროფესორი, სტუ*

მნიშვნელოვანია სავარჯიშოების ისეთი სისტემის შექმნა, რომელიც პირველ რიგში გაითვალისწინებს მოსაწავლის მშობლიური ენის თავისებურებებს და ასე ვთქვათ რუსულ ენაზე მეტყველებისას თავიდან აიცილებს კალკირების საშიშროებას. ასეთი სისტემის შესაქმნელად ჩვენ შევეცადეთ დაგვედგინა სტუდენტების რუსული ენის ცოდნის სასტარტო დონე და გაგვეგო რამდენად შეესაბამება იგი საჭირო მოთხოვნებს.

სავარჯიშოს შედგენით ზოგად დიდაქტიკური პრინციპებიდან გამომდინარე უცხო ენის შესწავლის რთულ პროცესში, უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია ინტერფერენციით გამოწვეული შეცდომების დაძლევის ხერხების დამუშავება და მისი სწავლების პროცესში ჩართვა. ჩვენი აზრით, აქ წინა პლანზე გამოდის ისეთი ენობრივი სავარჯიშოთა სისტემის შექმნა, რომელთა შედგენისას ზოგადდიდაქტიკური პრინციპებიდან გამომდინარე აუცილებელია:

1. სავარჯიშოთა სისტემისათვის მასალის შერჩევისას მეცნიერულობის პრინციპის გათვალისწინება;
2. მასალის განაწილებისას თანმიმდევრობისა და სისტემატურობის პრინციპის დაცვა;
3. შეგნებულობის პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს ენობრივი მოვლენების შედარების, ანალიზის და სინთეზის უნარს, ზოგადიდან კერძოსაკენ და პირიქით კერძოდან ზოგადისაკენ;
4. მყარი ცოდნისა და უნარების პრინციპი, რომელიც მოზრდილთა აუდიტორიაში მთელი სასწავლო წლის განმავლობაში ლოგიკურ მეხსიერებასა და გამეორებაზე დაძვარებული;

5. ახლომონათესავე ორენოვნების პირობებში რუსული ენის სწავლებისას მოსწავლეთა ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინების პრინციპი;
6. სავარჯიშოთა სიტუაციურობა და კომუნიკაციურობა.

ლინგვისტური და ფსიქოლოგიური საფუძვლების განხილვის შედეგად შესაძლებელია ფონეტიკური და გრამატიკული ინტერფერენციის თავიდან არიდებისა და აღმოფხვრის სამუშაო სისტემის აგებისათვის მთავარი პრინციპების ფორმულირება.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ეს შეიძლება შემდეგი პრინციპები იყოს:

1. ინტერფერენციის პრინციპისადმი მიდგომა „როგორც უარყოფითი გადატანისადმი“, რომელიც ამუხრუჭებს უცხო ენის ათვისების პროცესს.
2. რუსულ და ქართულ ენებში ფონეტიკური და გრამატიკული ინტერფერენციის შედარება-შეპირისპირების ანალიზის პრინციპი;
3. სტუდენტებისათვის ინტერფერენციის დაძლევისას არსებული სირთულეების გათვალისწინების პრინციპი;
4. ინტერფერენციის დასაძლევ სამუშაოთა სისტემაში მშობლიური ენის გამოყენების აუცილებლობის პრინციპი;
5. მეტყველების სპეციფიკის გათვალისწინების პრინციპი უცხო ენის შესწავლისას;
6. ცნობიერისა და არაცნობიერის პრინციპი უცხო ენის სწავლებაში;
7. გადატანის მართვის პრინციპი.

ამჟამად აღიარებულია, რომ ენობრივი შეცდომების ბუნება მათი წარმოშობის ფსიქოლო-

გიური და ლინგვისტური საფუძვლების გამოკვლევის გზით უნდა იქნას დადგენილი. შეცდომების გამომჟღავნება ენის სწავლების მეთოდოლოგიაში „სუსტ ადგილებს“ წარმოაჩენს — „შეცდომა არის ერთ-ერთი უმთავრესი იარაღი სწორი, ნორმალური მეტყველების ფუნქციონირებისა. იგი თითქოს სიგნალია მეტყველებაში არსებული „გარღვეული ნაწიბურის“ და შეუძლია დაგვეხმაროს ამ ნაწიბურების ნომენკლატურისა და იერარქიის გახსნაში, ანუ შინაგანი მეტყველების უნარის ჩამოყალიბებაში.

ინტერფერენციული შეცდომების დაძლევისა და აღმოფხვრისათვის ენობრივი მასალის შერჩევა სავარჯიშოთა სისტემის შესადგენად, ხდებოდა ჩვენს მიერ შედგენილი სტუდენტების წერით მეტყველებაში არსებული ფონეტიკური და გრამატიკული ინტერფერენციული შეცდომების ტიპოლოგიის საფუძველზე.

ტიპიურ შეცდომად ჩვენც, როგორც ბ.ვ. ვორონინი, მივიჩნევთ იმ შეცდომას, რომელიც გვხვდება მოსწავლეთა უმრავლესობაში და აქვს საფუძველი ან ათვისების ზოგად კანონზომიერებაში და სწავლების თავისებურებაში, ან მშობლიური და შესასწავლი ენის შეფარდების კანონზომიერებაში. სწორედ ასეთ შეცდომას განვიხილავთ ჩვენ როგორც ინტერფერენციული ხასიათის შეცდომას. მყარი შეცდომა — ეს არის შეცდომა, რომელიც არსებობს სწავლების რამდენიმე წლის განმავლობაში.

სავარჯიშოთა შემუშავებული სისტემის მიზანია სტუდენტების წერით მეტყველებაში ტიპიური და მდგრადი ინტერფერენციული შეცდომების დაძლევა. ამიტომ ყოველ სავარჯიშოს ჰქონდა მკაცრი მოთხოვნები:

1) მაგალითად, მასალის შერჩევა ისეთი სავარჯიშოებისათვის, რომლებიც სახელობითი შესიტყვებების აგებაში შეცდომების დაშვების დასაძლევად არის გამიზნული, ჩვენ საჭიროდ ჩავთვალეთ, სავარჯიშოს ტექსტები შევსებული ყოფილიყო ყველა ტიპის სახელობითი შესიტყვებების მაგალითებით. მაგალითების შერჩევა მოხდა გრამატიკული ინტერფერენცი-

ის შეცდომების ტიპოლოგიის საფუძველზე და უზრუნველყოფს ინტერფერენციის დაძლევას;

2) სავარჯიშოს ტექსტებისთვის ლექსიკური მასალის შერჩევისას გათვალისწინებული უნდა იყოს ფონეტიკური ინტერფერენციის მოვლენები მისი თავიდან არიდების მიზნით;

3) სავარჯიშო ისე უნდა იყოს აგებული, რომ უზრუნველყოს რუსულად გამართულად წერის უნარის გამომუშავება. ზემოთ ჩამოთვლილი მოთხოვნების გათვალისწინებით აგებულმა სავარჯიშოებმა, ვფიქრობთ, უნდა უზრუნველყონ მოსწავლეებში რუსული თავისუფალი წერითი მეტყველების უნარის განვითარება.

ფონეტიკური და გრამატიკული ინტერფერენციის დასაძლევად უნდა სერიოზულად იყოს გათვალისწინებული სავარჯიშოთა სისტემა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებს გამომუშაონ გამართული მომზადებული, ნახევრად მომზადებული და მოუმზადებელი ზეპირი და წერითი მეტყველების უნარი. პირველ ეტაპზე მოწოდებული სავარჯიშოების მიზანია უნდა იყოს, ფონეტიკური ინტერფერენციის მოხსნა და მომზადებული ზეპირი და წერითი მეტყველების ორთოგრაფიული უნარის გამომუშავება.

მეორე ეტაპზე — სავარჯიშოების მიზანია გრამატიკული ინტერფერენციის დაძლევა, დადგენილი ფონეტიკური და გრამატიკული მოვლენების დამახსოვრება — განმტკიცება და ნახევრადმომზადებული ზეპირი და წერითი მეტყველების გამომუშავება.

მესამე ეტაპზე — მოცემული სავარჯიშოები შესწავლილი ფონეტიკური და გრამატიკული მოვლენების თავისუფლად გამოყენებასა და მათ სპონტანურ წერით და ზეპირ მეტყველებაში ჩართვის განვითარებაზე უნდა იყოს ორიენტირებული.

ფონეტიკური ინტერფერენციის დასაძლევად საშუაოს მიზანია ფონეტიკისა და მორფოლოგიის დონეზე ორთოგრაფიული უნარის კორექტირება, რაც აუცილებელია მომზადებული ზეპირი და წერითი მეტყველების გამომუშავებისათვის.

ფონეტიკური ინტერფერენციის დასაძლევად ჩვენს მიერ რეკომენდებულია შემდეგი სავარჯიშოები:

1) წარმოთქვით რბილად თანხმოვანი «л» -или, ели, пила, били, соли, пули, пыли, болеть, ель, пыль, боль, пальто, тюльпан, альбом, кольцо, роль, вольно, деталь, мелькнул, эмульсия და სხვ.

2) წარმოთქვით სწორად შემდეგი სიტყვების წყვილები და თარგმნეთ ქართულად: полю-полю, Коля-Коля, лёд-льёт, семья-семья, зовёт-завьёт;

3) წარმოთქვით სიტყვები სწორად, ჩაიწერეთ და თარგმნეთ ქართულად: дал-даль, шест-шесть, стал-сталь, горка-горька, банка-банька, мел-мель;

4) სწორად წარმოთქვით სიტყვის ბოლო თანხმოვნები, დაიხსოვეთ და ჩაიწერეთ день, даль, пыль, путь, руль, спектакль, словарь, кровь, апрель, повесть, камень, гусь

5) წარმოთქვით სწორად, გამოყავით სიტყვები რბილი გამყოფი ნიშნით (ь) და ჩაიწერეთ статья-статьи, ручей-ручья, стул-стулья, воробей-воробьи, заячьи следы, медвежья лапа, волчьи зубы, лисьи норы, лист-листья, дерево-деревья, крыло-крылья;

6) გამოყავით ტექსტიდან არსებითი სახელები და ჩაიწერეთ к синему морю, знаменитому писателю, к деревянному рулю, великого писателя, гениального вождя, с нашим учителем;

7) გამოყავით შემდეგი არსებითი სახელები და ჩაიწერეთ, სწორად გამოიყენეთ დაბოლოება “и” და “ы” приехавшие пассажиры, опытные радисты, добрые соседи, красивые ветви, симпатичные юноши, грязные лужи;

8) ჩაიწერეთ და დაიმახსოვრეთ რბილი და მაგარფუძიანი ზედსართავი სახელები;

9) დაწერეთ სხვადასხვა ტიპის კარნახი.

მოცემული სავარჯიშოები მაკორექტირებელი ტიპისაა და მიმართულია გამართული ზეპირი და წერითი მეტყველების უნარის გამოსამუშავებლად.

საკვანძო სიტყვები: ინტერფერაცია, ცოდნის დონე, კალკირება, მეცნიერული პრინციპი, სისტემა.

ლიტერატურა:

1. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному. М. 1970 г.
2. Шарнас В. Взаимодействие языков в процессе обучения. Вильнюс 2004 г.

LANGUAGES EXERCISES – THE MAIN MEANS OF OVERCOMING INTERFERENCE.

Olga Kalandarishvili, GTU

The article deals with the problems of interfering of Georgian and Russian languages. The influence of native language while learning foreign ones is the main problem for students, after checking possible mistakes made by students on the basis of gained classification there should be systemised frequently made ones.

The article observes causes of interference and defines the ways of their correction, gives exercises types that help to overcome such kind errors.

Doing such exercises in groups in definite quantity and sequency on the first stage of teaching will widely limit the number of interference mistakes.

ЯЗЫКОВЫЕ УПРАЖНЕНИЯ - ГЛАВНОЕ СРЕДСТВО ПРЕОДОЛЕНИЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ.

Ольга Каландаришвили, ГТУ

В статье рассмотрены проблемы интерференции Грузинского и Русского языков. Влияние родного языка при изучении иностранного, одна из главных проблем для студентов. После рассмотрения допустимых студентами интерференционных ошибок, система тизировать наиболее частые из них. В статье рассмотрены причины вызывающие интерференцию и намечены пути их преодоления, даны типы упражнений, которые способствуют устранению таких ошибок. Выполнение в группах подобных упражнений в определённом количестве и последовательности, на первом этапе обучения ограничат максимальное количество интерференционных ошибок.

საამისოდ საჭიროათანამედროვე სკოლის პედაგოგისათანადოდ იყოს მომზადებული. მათ ცოდნასთან ერთად,რომელიც უნდა მიიღონ სპეციალურ პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლებელში,სჭირდებათ კვალიფიკაციის ამაღლება და პროფესიული გადამზადება, რომ არ არსებობდეს საქართველოში სპეციალისტების ნაკლებობა და ცოდნის დაბალი დონე. შემდეგ კი მოხდეს მათი სერთიფიცირება განათლების ეროვნული გეგმების მიხედვით. ყოველივეს მოგვცემს საშუალებას, ჩატარდეს სკოლებში ხარისხიანი გაკვეთილები.

საქართველოში არსებული მოსწავლეთა ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სისტემა, სამ ეტაპს მოიცავს: I-IV კლასები ფიზიკური აღზრდა, V-VI კლასები ფიზიკური აღზრდა და სპორტი და VII-XII კლასები სპორტი. შესაბამისად ეროვნულ სასწავლო გეგმებსა და პროგრამებში სწავლების სამი ეტაპი გამოიყოფა. საერთოდ ზოგადსაგანმანათლებლო და საჯარო სკოლებში სწავლების სამი საფეხური არსებობს, I-VI კლასები დაწყებითი საფეხური, VII-IX კლასები საბაზო და X-XII საშუალო. პროგრამაში რა თქმა უნდა გათვალისწინებულია ასაკობრივი თავისებურებებიც, მაგრამ პედაგოგი, რომელსაც უწევს სწავლების ყველა საფეხურის წარმართვა, შესაბამისად უნდა იყოს მომზადებული, რადგან ფიზიკური აღზრდა, სხვა აქტივობებს მოიცავს სპორტის გაკვეთილები კი სხვას .

I-IV კლასებში, როცა იწყება მოსწავლეთა ფიზიკური მომზადების პირველი ეტაპი, მასწავლებელმა მთავარი ადგილი უნდა დაუთმოს სათამაშო ვარჯიშებსა და მოძრაე თამაშებს, რაც ხელს უწყობს მოზარდის ორგანიზმის მორფოფუნქციურ განვითარებას. V-VI კლასებში ყველაფერ ამასთან ერთად, ე.ი. ფიზიკურ აღზრდასთან ერთად იწყება სპორტის სახეობების (მძლეოსნობა, ტანვარჯიში, აკრობატიკა, სპორტული თამაშები) საფუძვლების შესწავლა. რაც შეეხება VII-XII კლასებს, აქ პროგრამა მთლიანად სხვადასხვა სპორტის სახეობების ელემენტების

შესწავლასა და სრულყოფას, ასევე შეჯიბრებებსა და ორთაბრძოლებს მოიცავს. სკოლა თავისი პირობებიდან გამომდინარე ირჩევს არანაკლებ სამ სპორტის სახეობას, რომლის მიხედვითაც უნდა ტარდებოდეს სკოლებში სპორტის გაკვეთილები. მაგრამ ბევრ სკოლაში არა თუ პროგრამის მიხედვით, არამედ საერთოდ არ ტარდება გაკვეთილები. ამის მიზეზი სპორტული მოედნების და დარბაზების, სპეციალისტების და სპორტული ინვენტარის არარსებობაა, ან მასწავლებლის სიზარმაცე. ამიტომ მოსწავლეები რასაც უნდა იმას აკეთებენ გაკვეთილზე. ზოგიერთ სკოლაში კვირაში ერთი საათი ეთმობა სპორტს, ბევრ კლასებში კი, მთლიანად ამოიღეს.

მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის სკოლებში, სწავლების ყველა საფეხურისთვის მზადდება შესაბამისი სპეციალისტები, ცალკე დაწყებითი კლასების, ცალკე- საბაზო და საშუალო საფეხურის პედაგოგები. ჩვენს ქვეყანაში ეს ფუფუნება კი არა, არამედ საერთოდ არ მზადდება ამ დარგის სპეციალისტები. ამიტომ სტატისტიკის მიხედვით სკოლის პედაგოგთა 62%-მდე არასპეციალისტია. ამის მიზეზი არის ის, რომ რამდენიმე წელია არსებობა შეწყვეტილი აქვს ერთადერთ სასპორტო უმაღლეს სასწავლებელს საქართველოში.

პრობლემის მოსაგვარებლად საჭიროა, სასწრაფოდ დაიწყოს ფუნქციონირება ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის უზუვერსიტეტმა. მომზადდეს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის პედაგოგები და მწრვთნელები. მიექცეს სათანადო ყურადღება ფიზიკურ აღზრდას სკოლებში. მოხდეს ცხოვრების ჯანსაღი წესის პროპაგანდა და დანერგვა მოსწავლეებში, რადგან ჯანსაღი თაობა მომავალი სახელმწიფოს ძლიერების საწინდარია. სკოლაში გაწეულმა სპორტის პოპულარობამ და სიყვარულმა, ასევე შესწავლილმა ელემენტებმა, შეიძლება მოსწავლე მიიყვანოს ევროპის, მსოფლიოსა და ოლიმპიურ ჩემპიონობამდე. გვახსოვდეს, სასკოლო ასაკი ძალზედ ეფექტურია ღირებულებების დანერგვისათვის.

საკვანძო სიტყვები: 1. ფიზიკური აღზრდის სისტემები 2. მასობრივი ჩართულობა 3. მოსწავლეთა ფიზიკური განვითარება.

ლიტერატურა:

1. გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის, სპორტი, I-VI კლასები. ჯემალ ძაგანია, ქეთევან ქობალია. თბილისი 2011.
2. გზამკვლევის კრებული სპორტის სახეობებში VII-XII კლასები. ქეთევან ქობალია, მამია ტულუში, ავტორთა ჯგუფი. თბილისი 2010.
3. ფიზიკური კულტურისა და სპორტის ისტორია. ავთანდილ ციბაძე, თბილისი, 1991.
4. ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის ისტორია, ჯ. ძაგანია, თბილისი 2004.
5. ოლიმპიზმი, ა.ციბაძე, დ. კინწურაშვილი, თბილისი 1998.

**О СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЯХ
ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА
СРЕДИ УЧАЩИХСЯ**

РЕЗЮМЕ:

*Мамука Маглакелидзе
Педагог по физическому воспитанию
и спорту Тбилисской № 8-ой
публичной школы, тренер
педагогов по спорту.*

В работе даётся обзор систем физического воспитания и спорта различных времен нескольких стран мира, также модель сов-

ременного физического воспитания и спорта учащихся Грузии. Главное внимание уделяется проблемам учёбы-учения и особенностям на всех ступенях школьного обучения.

Ключевые слова: 1. Системы физического воспитания 2. Массовое участие 3. Физическое развитие

**ABOUT STUDENTS' PHYSICAL EDUCATION
AND MODERN MODEL OF SPORTS**

SUMMARY

*Mamuka Maglakelidze,
a teacher of physical education and
sports of public school N8
of Tbilisi, a trainer of sports teachers.*

physical education and sports systems of several countries of the world are discussed in the work. There is also a model of modern physical education of Georgian students. The main attention is paid to the problems and features of teaching at every stage of schools.

The main/focus words: 1. The system of physical education 2. Mass involvement 3. The physical development of pupils.

“I like your song,” says the cat. “Let’s be friends.” What a funny little mouse. It wants to play with a cat.

Activites before you tell a story (მოთხრობის შესწავლამდე გასაკეთებელი აქტივობები). მასწავლებელი იყენებს რამდენიმე აქტივობას ახალი სიტყვების შესასწავლად. კერძოდ, Pictures–სურათები (მოცემულ შემთხვევაში არსებული ცხოველებისა), Matching–ქართული და ინგლისური ეკვივალენტების შეერთება, Miming–რომელიმე გმირის შესტიკულად გამოსახვა. კონკრეტულ აქტივობები ბავშვებს ეხმარებათ ისწავლონ ცხოველების და მათი ნაშეიერების სახელები, მაგალითად (dog-puppy), ფერები და ის ბგერები თუ რას გამოსცემს თითოეული ცხოველი, რომლებიც ასე უხვადაა ინგლისურ ზღაპრებში, მაგალითად (Bow-wow).

მოცემული აქტივობების შემდეგ ბავშვები სწავლობენ სიმღერას, რომელიც შეიძლება იყოს მასწავლებლის მიერ მოძიებული ტექსტის თემატიკასთან ახლოს ან მის მიერ შექმნილი. მოცემული სიმღერის ტექსტიც და რიტმიც ჩემს მიერ არის შედგენილი.

Activites during the story (მოთხრობის პროცესში მიმდინარე აქტივობები).

1. მასწავლებელი ყვება მოთხრობას უცხო ენაზე და თან ანსახიერებს მას, პარარელურად ხდება ხმის ტემბრის ცვლა. მასწავლებელი იყენებს ე.წ. (TPR- Total Physical Response) მეთოდს. აქვს ზღაპრის გმირების თოჯინები.

2. Gap-filling (through listening) – მასწავლებელი ყვება მოთხრობას, დრო და დრო ჩერდება და ტოვებს რომელიმე სიტყვას, ბავშვებმა უნდა წამოიძახონ სიტყვა, რომელსაც მასწავლებელი გამოტოვებს. (სიტყვის გამოტოვებისას შეიძლება გამოყენებული იყოს პატარა ზარი ან კაკუნი მაგიდაზე). იგივე აქტივობა შეიძლება ჩატარდეს წერით, სადაც ტექსტში გამოტოვებული სიტყვები წინასწარაა მოცემულია (Gap-filling through writing).

3. მოსწავლეებს ინდივიდუალურად ურიგდებათ ფურცლები, სადაც ანბანის 26 ასო წერია.

მოსწავლეებმა განსაზღვრული დროის განმავლობაში უნდა ჩამოწერონ ყველა სიტყვა თითოეულ ასოზე, რაც კი დაამახსოვრდებათ მოთხრობიდან. მართლწერას ამ შემთხვევაში ყურადღება არ ექცევა, ვისაც უფრო მეტი სიტყვა აქვს ჩამოწერილი, ის მოსწავლეა გამარჯვებული.

4. დაფაზე იწერება ცხოველების სახელები, მაგალითად: a cat, a dog, a pig, a cow, a mouse. მოსწავლეებს ევალდებათ რაც შეიძლება მეტი ზედსართავი და არსებითი სახელი დაასახელონ ამ ცხოველების დასახასიათებლად. იგულისხმება ფერი, ზომა, ხასიათი. ეს აქტივობა ხელს უწყობს თითოეული გმირის დახასიათებას და ახალი სიტყვების განმტკიცებას.

5. მოსწავლეებს ურიგდებათ გასაფერადებელი სურათები მოთხრობის მიხედვით. მასწავლებელი თხოვს მოსწავლეებს გააფერადონ ესა თუ ის ცხოველი ან საგანი რომელიმე დასახელებული ფერით. შემდეგ შემოწმების მიზნით თხოვს დაასახელონ რა ფერად აქვთ გაფერადებული ესა თუ ის საგანი ან ცხოველი. აღნიშნული აქტივობა ხელს უწყობს ფერების შესწავლას და განმტკიცებას.

6. აქტივობა – Diamond Shaped Rhyime. ამ აქტივობით ვავითარებთ წერის უნარ-ჩვევას და ლექსის დაწერის უნარის შესწავლას უცხოურ ენაზე. მოსწავლე ახასიათებს მოქმედ გმირს, ამისთვის იყენებს მეტყველების სხვადასხვა ნაწილს. პირველ ხაზზე იწერება არსებითი სახელი, მეორეზე–ორი ზედსართავი სახელი, რომელიც ახასიათებს არსებით სახელს; მესამეზე–სამი ing ფორმის სიტყვა, რომელიც ახასიათებს პირველ სიტყვას; მეოთხეზე–ერთი მთლიანი წინადადება; მეხუთეზე პირველ არსებით სახელთან დაკავშირებული რომელიმე მეტყველების ნაწილი. მაგალითად:

Dog
Brown, kind
Jumping, running, barking
Wants to be a friend
Poor

7. ჯგუფებში მოსწავლეებს ურიგდებათ სიტყვები, ბავშვებს ევალებათ რაც შეიძლება სწრაფად ააწყონ მეტი წინადადება და გაიმარჯვონ. აქტივობა ხელს უწყობს სიტყვათა წყობის დამახსოვრებას.

8. აქტივობა True/False მიმდინარეობს წყვილებში. მასწავლებელს დაფასთან გამოყავს ორი ბავშვი. დაფა გაყოფილია ორად, ერთ მხარეზე წერია True, მეორეზე False. მასწავლებელი ბავშვებს აძლევს პატარა ბურთებს და იმახის წინადადებებს. მოსწავლეებმა ბურთი დაფის იმ ნაწილს უნდა დაუმიზნონ სწორია თუ არასწორი წინადადება.

9. მასწავლებელი იწყებს ზღაპრის მოყოლას, ამჯერად უკვე ბავშვების დახმარებით. კვლევამ ცხადყო, რომ ზემოთ მოცემული აქტივობების შემდეგ ბავშვები აქტიურად ეხმარებიან მასწავლებელს ტექსტის უშეცდომოთ და თანამიმდევრობით მოყოლაში.

Activites after the story (მოთხრობის შემდგომი აქტივობები). დიდი მნიშვნელობა აქვს საბოლოო შედეგს, რომელიც რათქმაუნდა ერთი გაკვეთილის განმავლობაში ვერ მიიღწევა. მოცემული აქტივობები მასწავლებელმა უნდა გამოიყენოს რამდენიმე გაკვეთელზე და საბოლოოდ მიღებული შედეგი იქნება ის რომ მოსწავლეებს შეეძლებათ მასწავლებლის მიერ შერჩეული მოთხრობის უშეცდომოთ მოყოლა, რომელიც სახალისო გახდება რამდენიმე აქტივობის საშუალებით.

1. Throw the ball and Continue the story–ბავშვები სხედან წრეზე მასწავლებელი სხვადასვა ბავშვს ესვრის ბურთს და ისინი აგრძელებენ მოთხრობას, სიმღერის ნაწილს ყველა მღერის.

2. Pass the pictures and retell–მოყოლის მეთოდი იგივეა, ოღონდ ამჯერად სურათების გადაწოდების პრინციპით.

3 Act the story in the classroom–ბავშვები თვითონ ანსახიერებენ და ყვეებიან მოთხრობას და თან მღერიან.

კვლევა ცხადყო, რომ არსებული მეთოდის

როლი უდავოდ დიდია. ზემოთ მოყვანილი აქტივობების შემდეგ, ყველა ბავშვმა შეძლო მოთხრობის მოყოლა სწორი გამოთქმით. კვლევის დროს გამოყენებული იქნა 16 აქტივობა, სადაც უცხოური ენის სწავლების ოთხივე უნარზეა გამახვილებული ყურადღება, ინტეგრირებულია ლექსიკურ მარაგთან და გრამატიკასთან.

კვლევამ ცხადყო, რომ საკითხავი ლიტერატურის ამ მეთოდით გაცნობა ხელს უწყობს გონების ვარჯიშს, მოტივაციას ამადლებას, კონცენტრაციის უნარის გაზრდას, კომუნიკაციის ჩამოყალიბების უნარს. ბავშვი ხდება მოთხრობის უშუალო მონაწილე იმდღერებს სიტყვათა მარაგს, არის აქტიური, უვარჯიშდება გადმოცემის უნარი და რაც მთავარია იყენებს ნასწავლ სიტყვებს და ფრაზებს ყოველდღიურ საუბარში, მაგალითად: (Looks at everyone, what do you want?, I want to have, sing me a song) და სხვ.

ლიტერატურა:

1. Aleidine L. Moeller “A rich resourse for teaching language and culture in context”, University of Nebraska, Lincoln, 2007.
2. Bredella, K. “ Literature text in communication”, Munich, 1984.
3. Schofer, P. “ Literature and communicate competence”, 1990
4. ცისკარიშვილი ნ. “ First steps in English Reading”, 2004.

THE INTEGRATED METHOD ROLE
OF STORIES AND SONGS IN ENGLISH
LANGUAGE TEACHING

Maka Murvanidze
Assistant-Professor
Samtskhe-Javakheti State
Learning University

The article deals with the ways and means of the integrated method role of stories and songs in English language. The work discusses one story with song and sixteen activities, which are divided into three stages: activities before you tell a story, activities during the story, activities after the story. The given material develops four skills of English language teaching (speaking, listening, writing, reading) and they are integrated with grammar and vocabulary.

РОЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОГО МЕТОДА
РАССКАЗА И ПЕСНИ В ОБУЧЕНИИ
АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Мака Мурванидзе
Ассистент-профессор
Самцхе-Джавახетского
Государственного Университета

В статье рассмотрена роль интегрированного метода значения песни и рассказа. В работе рассмотрен один рассказ вместе с песней и 16 активностей, которые разделены на 3 категории: активности до изучения рассказа, активности в процессе рассказа и активности в завершении рассказа. Данный материал содержит развитие четырех навыков (письмо, чтение, разговор, слушание), которые со своей стороны интегрированы лексикой и грамматикой.

с учетом современных тенденций в педагогике. В нашей статье мы попытаемся определить и обосновать роль, место и значение культурологического потенциала содержания обучения русскому языку в старших классах грузинских школ в учебно-воспитательном процессе. Напомним, что ещё М. Мамардашвили писал: «Культурологическое личностно-ориентированное образование является особым видом образования, эпицентром которого является человек, познающий и творящий культуру путем диалогического общения, обмена смыслами, создания «произведений» индивидуального и коллективного творчества. Это образование обеспечивает личностно-смысловое развитие студентов, поддерживает индивидуальность, единственность и неповторимость каждой»[1].

На основании своего педагогического опыта могу сказать, что освоение иностранного языка с опорой на культурологические знания уже в школьном возрасте повышает качество усвоения языка, мотивацию обучения, помогает полноценному развитию личности ребенка, формированию его вкуса, восприимчивости к языку и культуре. Эффективность изучения иностранных языков зависит от реализации следующих психолого-педагогических условий. Прежде всего, каждый педагог в своей работе должен исходить из того, что процесс иноязычного образования нацелен на развитие и саморазвитие обучаемого как личности. В связи с этим надо отметить, что содержание обучения иностранному языку опирается на материалы, связанные с понятиями культуры, истории, человеческих ценностей. В процессе работы мы пришли к твердому убеждению, что для поднятия языковой мотивации каждый педагог должен определить для себя необходимый лексический минимум культурологической тематики для свободного, корректного и адекватного владения языком соответственно рассматриваемому

периоду обучения РКИ. Кроме того, перед началом обучения целесообразно выявить трудности и проблемы работы с текстовым материалом, а потом разработать методы, формы и приемы введения и накопления культурологической информации. Прделав данную работу, мы впоследствии сможем проследить динамику культурологических ориентаций учащихся, их эстетические и ценностные установки. Практическая значимость такого подхода заключается в возможности использования предложенной модели обучения устному речевому общению как в педагогической практике, направленной на обучение учащихся школ и студентов, так и в спецкурсах по методике преподавания иностранных языков, в частности РКИ в языковых центрах. «Освоение иностранного языка - это вхождение в культуросообразную языковую среду»[2], - писал Р. Мильруд в своем труде по методике .

Подобная методика обучения проходит несколько этапов. Первый связан с эмоционально-образным восприятием. Это своего рода этап адаптации к новым культурно-языковым условиям. Последующий этап связан со стремлением учащихся приобщиться к новым культурно-языковым условиям. На самом деле, это процесс мотивации ученика. Последующая ступень обучения – этап познания, когда происходит узнавание и понимание другой культуры, проникновение в смысл данной культуры, проведение параллелей. Только на этом этапе можно говорить о более глубоком осмыслении иноязычной культуры и языка. Это этап осознанного включения в творческий процесс открытия для себя новых возможностей использования иностранного языка и знаний о культуре его носителя. Эффективность усвоения учебного материала достигается в случае, если применять методическую модель, содержание которой базируется

на коммуникативно-речевой ситуации с учетом культурологических аспектов, которые участвуют в формировании умения организовывать речь в форме диалога, с соблюдением тактики речевого поведения, свойственного участникам диалогического общения. В ходе наблюдения за учащимися, которые зафиксировали достаточно высокий уровень развития умений в говорении, мы пришли к выводу, что данная обучающая модель может быть использована при работе над любым тематическим материалом. Как верно отметила Ховалкина А.А. «Русский язык как иностранный» и «русский язык как неродной» – две ветви, растущие из одного корня [3].

ЛИТЕРАТУРА:

1. Мераб Мамардашвили. «Сознание и цивилизация». Издательство: Логос. Год издания: 2004. с.55.
2. Р. Мильруд «Методика обучения видам речевой деятельности на иностранном языке. Методические рекомендации.» Тамбов, 1995.
3. А.Ховалкина. «Давайте учиться весело!// Методико-дидактическое пособие для учителя,»- Варна: ИПКУ, 2001. –с. 60

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КАК ОСНОВНОЙ ЭЛЕМЕНТ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

В работе рассматриваются актуальные вопросы современных лингвистических исследований в рамках антропоцентрического подхода к языку. В ряду новых научных дисциплин антропологической ориентации в современных исследованиях выделяется лингвокультурология как дисциплина син-

тезирующего типа, направленная на описание культурно-нравственного опыта и национальной ментальности, которые в языке представлены особыми культурными долями значения языковых единиц. Использование результатов лингвокультурологических исследований в практике обучения русскому языку дает основание говорить о новом аспекте лингводидактики - прикладной лингвокультурологии, характеризующейся рядом специфических признаков. Главным для прикладной лингвокультурологии является решение конкретных методических задач, поиск материала, методов анализа, а также сфер применения полученных результатов в практике обучения языку.

CULTUROLOGICAL COMPETENTION AS THE BASIS ELEMENT FOR TEACHING RUS- SIAN LANGUAGE AS FOREIGN ONE

The topical issues of modern linguistic research within the framework of the anthropocentric approach to the language are regarded. One of the new anthropologically oriented disciplines in the current research is linguo-culturology. This discipline is of a synthesizing type and deals with the description of cultural and moral experience and ethnic mentality that are represented in a language by special cultural fractions in the meaning of language units. The application of the findings of linguo-culturological research to the practice of teaching Russian as a foreign language has made it possible to distinguish a new aspect of linguo-didactics - applied linguo-culturology which is characterized by a number of specific features. It is argued that the purpose of applied linguo-culturology is the solution of some particular problems in methods of teaching a foreign language, the search for appropriate educational materials and methods of analysis, as well as for the areas of application of the obtained results to the practice of teaching a language.

трудо­вых коллек­тивах под­дер­жи­ва­ет­ся пре­д­сто­я­щей ре­фор­мой тру­до­во­го за­ко­но­да­тель­ства, ре­аль­но свя­зан­ной не столь­ко с ле­га­ли­за­ци­ей теле­ком­пью­тин­га, при­ме­не­ния «за­ем­но­го тру­да», сколь­ко с же­ла­ни­ем ра­бо­то­да­те­ля узак­о­нить рост ин­тен­сив­но­сти тру­да и про­дол­жи­тель­но­сти ра­бочей не­де­ли.

В си­лу осо­бен­но­стей уго­лов­но-ис­пол­ни­тель­ной си­сте­мы (да­лее — УИС) ак­ту­аль­ность при­об­ре­та­ют во­про­сы раз­ра­бот­ки на­уч­но обос­но­ван­но­го под­хо­да к по­вы­ше­нию эф­фек­тив­но­сти ор­га­ни­за­ции тру­да в про­цес­се тру­до­вой а­дап­та­ции лиц, от­бы­ва­ю­щих на­ка­за­ние. Ре­а­ли­за­ция дан­ных раз­ра­бот­ок не­воз­мож­на без изу­че­ния те­о­ре­ти­че­ских и ме­то­до­ло­гиче­ских по­ло­же­ний на­у­ки ор­га­ни­за­ции тру­да и ее осо­бен­но­стей в УИС.

В ус­ло­виях ре­фор­ми­ро­ва­ния пред­ъяв­ля­ют­ся но­вые тре­бо­ва­ния к управ­ле­нию про­из­вод­ствен­ны­ми мощ­но­стя­ми ис­прав­и­тель­ных уч­ре­жде­ний, что вы­зы­ва­ет об­ъек­тив­ную по­треб­ность по­вы­ше­ния эф­фек­тив­но­сти тру­да — у­луч­ше­ния не толь­ко ка­че­ства вы­пус­ка­емой про­дук­ции, ее кон­ку­ренто­спо­соб­но­сти, но и ор­га­ни­за­ции тру­да при из­го­тов­ле­нии этой про­дук­ции.

Во­про­сы ор­га­ни­за­ции тру­да, куль­ту­ры про­из­вод­ства при­об­ре­та­ют осо­бую зна­чи­мость в э­ко­но­ми­ке зна­ний, по­то­му что за­да­чи управ­ле­ния внут­рен­ни­ми про­цес­са­ми ор­га­ни­за­ции ста­но­вят­ся бо­лее слож­ны­ми. Вме­сте с тем оче­вид­но, что эти слож­но­сти во мно­гом обус­ло­в­ле­ны осо­бен­но­стя­ми ор­га­ни­за­ции и ус­ло­вия­ми тру­да осуж­ден­ных в уго­лов­но-ис­пол­ни­тель­ной си­сте­ме, к чис­лу ко­то­рых мож­но от­не­сти: огра­ни­чен­ность тер­ри­то­рии; ре­жи­мы со­дер­жа­ния; от­сут­ствие ква­ли­фи­ци­ро­ван­ной ра­бочей си­лы и др.

Дан­ные осо­бен­но­сти опре­де­ля­ют и эф­фек­тив­ность дея­тель­но­сти цен­тров тру­до­вой а­дап­та­ции осуж­ден­ных и их влия­ние на тру­до­вой про­цес­с. А по­то­му долж­ны быть раз­ра­бо­та­ны пра­во­вые ре­ко­мен­да­ции для за­ко­но­да­те­ля, влия­ю­щие на со­ци­аль­ные

но­р­мы ор­га­ни­за­ции тру­да осуж­ден­ных в мес­тах ли­ше­ния сво­бо­ды, от­ра­жа­ю­щие­ся в за­к­лю­че­нии тру­до­вых до­го­во­ров, раз­ре­ше­нии ин­ди­ви­ду­аль­ных тру­до­вых споров, раз­гра­ни­че­нии от­вет­ствен­но­сти, опре­де­ле­нии тру­да как пра­ва и др.

Для обес­пе­че­ния осуж­ден­ных ра­бо­той в ис­прав­и­тель­ных уч­ре­жде­ниях ор­га­ни­зу­ет­ся соб­ствен­ное про­из­вод­ство ли­бо они ис­поль­зу­ют­ся для ра­бо­ты на иных пред­при­я­ти­ях. Од­на­ко в на­сто­я­щее вре­мя ред­кий ра­бо­то­да­те­ль от­кры­ва­ет д­ве­ри для быв­ших осуж­ден­ных, рав­но­как и лиц, на­хо­дя­щих­ся в мес­тах ли­ше­ния сво­бо­ды. И, хо­тя прак­ти­че­ски все они мо­гут и хо­тят ра­бо­тать, пред­при­ни­ма­те­ли не спешат за­к­лю­чать с ни­ми тру­до­вые до­го­во­ры. Для мно­гих ра­бо­то­да­те­лей гра­ж­да­не бли­ж­не­го и даль­не­го за­ру­бе­жья при­влека­тель­нее, чем их же со­отеч­ес­твен­ни­ки, име­ю­щие в до­ку­мен­тах от­мет­ку о пре­бы­ва­нии в мес­тах не столь от­дален­ных. По мно­гим по­ка­за­те­лям тру­до­вые ми­гран­ты и осуж­ден­ные очень по­хо­жи: та же низ­кая ква­ли­фи­ка­ция ли­бо пол­ное ее от­сут­ствие, то же по­ло­же­ние “вне об­щес­тва”, и ог­ром­ное стре­мле­ние най­ти ра­бо­ту. Од­на­ко на наш вз­гляд, не­об­хо­ди­мо со­блю­дать прин­цип при­оритет­но­сти на­ци­о­наль­ных тру­до­вых ре­сур­сов на рын­ке тру­да.

Оче­вид­но, что в Рос­сий­ской Фе­де­ра­ции не от­ла­жен ме­ха­низм, по ко­то­ро­му мож­но бы­ло бы эф­фек­тив­но для соб­ствен­но­го про­из­вод­ства взять на ра­бо­ту ли­цо, осуж­ден­ное к ли­ше­нию сво­бо­ды, нет ль­гот ра­бо­то­да­те­лям, ко­то­рые все та­ки риск­нут и возь­мут на ра­бо­ту осуж­ден­но­го. Для при­влек­е­ния суб­ъек­тов част­но­го пред­при­ни­ма­тель­ства к со­труд­ни­че­ству с пред­при­я­ти­ями уго­лов­но-ис­пол­ни­тель­ной си­сте­мы не­об­хо­ди­мо пре­дос­тав­лять на­ло­го­вые ль­готы для ор­га­ни­за­ций раз­лич­ных форм соб­ствен­но­сти.

Из­ме­не­ния нуж­ны еще и в ча­сти фор­мы уве­дом­ле­ния, ут­вер­ж­де­ной Ми­ни­стер­ством фи­нан­сов РФ, об ис­поль­зо­ва­нии пра­ва на ос­во­бо­жде­ние. На наш вз­гляд, це­лесо­об­раз­но

освободить предприятия различных форм собственности от уплаты регионального налога на имущество организаций в отношении имущества, используемого в целях расширения действующих или создания новых производств с участием труда осужденных.

Так, например, с 1 января 2011 года по пути реализации взаимодействия уголовно-исполнительной системы с предприятиями различных организационно-правовых форм пошло законодательство ХМАО – Югры. Исчисленная сумма налога на прибыль организаций уменьшается на 50 процентов в отношении прибыли, полученной в результате расширения или создания новых производств с участием труда осужденных.

Такой льготный режим налогообложения организаций и индивидуальных предпринимателей позволит организовать экономически эффективный труд среди осужденных, предоставить им новые рабочие места. В свою очередь, организациям труд осужденных поможет сэкономить на налогах.

Для учреждений УИС помимо привлечения всех осужденных к эффективному труду в этой связи есть еще одна заинтересованность. В случае если в конкретном уголовно-исполнительном учреждении на собственном производстве трудоустроены не все осужденные к лишению свободы, то заинтересованность этого учреждения следующая: согласно части 2 статьи 105 Уголовно-исполнительного кодекса Российской Федерации размер оплаты труда осужденных, отработавших полностью определенную на месяц норму рабочего времени и выполнивших установленную для них норму, не может быть ниже установленного минимального размера оплаты труда. С 1 января 2013 года минимальный размер оплаты труда установлен в размере 5205 рублей. Следовательно, средняя заработная плата одного осужденного составит 5205 рублей.

Сложившаяся за II полугодие 2013 года

стоимость питания одного осужденного в месяц составила примерно 1352 рубля. Соответственно только за питание с каждого осужденного в течение года будет удержано около 1352 руб. * 12 мес. = 16 224 рублей.

При условии, что на предприятиях различных организационно-правовых форм дополнительно будет трудоустроено, к примеру, 50 осужденных и часть стоимости питания будет компенсироваться за счет заработной платы осужденных к лишению свободы, то за год расходы на осужденных снизятся как минимум на сумму 16 224 руб. x 50 чел. = =811200 рублей.

В случае если в уголовно-исполнительном учреждении трудоустроены все лица, осужденные к лишению свободы, то трудоустройство осужденных на предприятиях различных организационно-правовых форм вне учреждений УИС позволит сэкономить на оплате труда спецконтингента. Предположим, 50 осужденных к лишению свободы трудоустроены на каком-либо предприятии. Значит, исправительное учреждение за год экономит следующую сумму: 4330 руб. x 50 чел. x 12 месяцев = 2 598 000 рублей.

Как показывает практика, предприятия исправительных учреждений работают в условиях недофинансирования, отсутствия материально-технических ресурсов и собственных оборотных средств. Задолженность предприятий измеряется миллионами рублей. Снижение расходов на осужденных к лишению свободы позволит уголовно-исполнительному учреждению увеличить (пусть и незначительно) собственные активы для погашения кредиторской задолженности. Поэтому от организации трудовой деятельности осужденных в какой-то мере зависит материальное положение учреждения в целом.

Между тем очевидно, что общественно полезный труд в местах лишения свободы выступает едва ли не единственным инструментом, посредством которого государство

через систему подоходного налогообложения занятых на производстве, а также налогообложения прибыли, полученной от производственной деятельности исправительных учреждений, способно хотя бы частично компенсировать собственные расходы на содержание уголовно-исполнительной системы.

Современные условия реформирования УИС определяют необходимость «сокращения рецидива преступлений, совершенных лицами, отбывшими наказание в виде лишения свободы, за счет повышения эффективности социальной и психологической работы в местах лишения свободы и развития постепенной помощи таким лицам»¹.

Реализация основных положений Концепции развития уголовно-исполнительной системы Российской в сфере трудовой деятельности и профессиональной подготовки осужденных ориентирована на повышение эффективности труда осужденных, а потому предполагает:

— создание условий для трудовой занятости осужденных в зависимости от вида исправительного учреждения, совершенствование производственно-хозяйственной деятельности уголовно-исполнительной системы и повышение экономической эффективности труда осужденных;

— широкое использование в качестве одного из основных способов ресоциализации вовлечения в трудовую деятельность осужденных, отбывающих наказание в колониях-поселениях;

— разработка новых принципов привлечения к труду осужденных в условиях тюремного содержания и строгой дифференциации их содержания, создание небольших рабочих камер — мастерских и внедрение индивидуальных форм занятости;

¹ Постановление Правительства Российской Федерации от 14 октября 2010 г. № 1772-р об утверждении "Концепции развития уголовно-исполнительной системы Российской Федерации до 2020 года" // Собрание законодательства РФ", 25.10.2010, N 43, ст. 5544

— проработка вопроса об установлении для учреждений, в которых отбывают наказание несовершеннолетние, специального налогового режима с целью направления доходов от труда осужденных на улучшение условий их содержания;

— создание дополнительных рабочих мест и развитие производственной и социальной сферы уголовно-исполнительной системы;

— активное привлечение коммерческих организаций к созданию производственных участков в колониях-поселениях;

— расширение производства сельскохозяйственной продукции и стимулирование создания колоний-поселений с сельскохозяйственным производством в зонах с благоприятными климатическими условиями;

— разработка наиболее перспективных направлений производственной деятельности учреждений уголовно-исполнительной системы в целях приоритетного обеспечения нужд уголовно-исполнительной системы собственным производством и выпуска конкурентоспособной продукции;

— обновление производственной базы учреждений уголовно-исполнительной системы с учетом сформулированных направлений и приоритетов производственной деятельности;

— оптимизация системы оплаты труда осужденных в целях повышения возможностей компенсации ущерба потерпевшим от преступлений и государству, обеспечение работающим осужденным гарантий, связанных с их трудовой деятельностью, осуществление своевременного пересмотра расценок по оплате их труда в зависимости от изменения производственного процесса, изменение размера части заработанных денежных средств, направляемых на лицевой счет осужденного;

— определение прогнозных потребностей в рабочих специальностях и специалистах по отраслям и регионам по укрупненным груп-

пам профессий, востребованных на рынке труда;

— совершенствование и развитие системы начального профессионального образования и профессиональной подготовки осужденных, сохранение, передислокация, перепрофилирование и создание новых образовательных учреждений начального профессионального образования, реализующих все формы организации образовательного процесса с различным объемом обязательных занятий осужденных;

— осуществление профессионального обучения и профессиональной подготовки осужденных с учетом результатов мониторинга прогнозных потребностей в рабочих кадрах учреждений уголовно-исполнительной системы и региональных рынков труда, в том числе по дефицитным рабочим специальностям, в целях создания высоких гарантий трудоустройства и возвращения в общество законопослушных граждан;

— участие учреждений и органов уголовно-исполнительной системы в региональных целевых программах занятости населения и развитии системы социального партнерства в сфере подготовки рабочих кадров из числа осужденных;

— разработка программ профессиональной подготовки с учетом заявок от органов исполнительной власти субъектов Российской Федерации и организаций.

Объем производства продукции, выполненных работ и оказанных услуг для нужд ФСИН России составил в 2012 году 47,6% от общего объема производства продукции, выполненных работ и оказанных услуг в целом по УИС или 14,6 млрд. руб. (109% к АППГ), в 1 квартале – 1,9 млрд. руб. или 33,3% в общем объеме (90,7% к АППГ).

В целом по УИС от приносящей доход деятельности получена чистая прибыль в размере не менее 1,3 млрд. руб., за 1 квартал – 218 млн. руб. или 77% к АППГ.

На оплачиваемых работах было трудоустроено 158,8 тыс. осужденных. В первом квартале 2013 г. - 150,6 тыс. чел. (АППГ – 150,9 тыс. чел.).

Вывод осужденных на оплачиваемые работы составил 35,6% от их среднесписочной численности (далее – ССЧ, за АППГ – 31,7%), за 1 квартал 2013 г. – 35,9% (АППГ – 33,1%).

На 3,3 пункта увеличился средний процент выполнения осужденными норм выработки и составил 62%. В результате среднедневная зарплата осужденных (без учета работников по хозяйственному обслуживанию учреждений) выросла со 165,79 до 171,98 рублей. В 1 квартале – выполнение осужденными норм выработки было на уровне 60% (АППГ – 56,2%), при этом заработная плата осужденных (без учета ХЛО) составила 195,8 руб. против 168,48 за АППГ.

Длительное время производственный сектор УИС развивался, в основном, за счет кооператоров, которыми являлись автомобильные заводы, МПС, Россельхозмаш и многие другие, которые безвозмездно строили в колониях цеха, поставляли оборудование и технологии, обеспечивали нас заказами и, в конечном итоге, позволили создать имеющуюся базу. Она и существует по сей день. Даже в период максимального развития производства УИС, самостоятельно новые виды производства не создавали. Это было или на основе ранее созданных мощностей по кооперации или с помощью них.

Что происходит сейчас: с одной стороны, износ технологического оборудования (более 60%) – нарастание технологической отсталости собственного производства, отсутствие возможности модернизации, с другой стороны – 20-23% уровень услуг, то есть отсутствие положительной динамики.

На сегодняшний день единственная реальная возможность получить современное эффективное производство – это сотрудничество с коммерческими структурами.

Положительные примеры есть – это Волгоград (трубный цех – ИК-1), Иркутск (фанера – ИК-15), Курск (Льгов) и т.д., но их не так много.

Сегодня необходимо пересмотреть свои отношения с коммерческими структурами – это единственный фактор, который позволит развиваться производственному сектору УИС.

Одна из проблем, существенно снижающая конкурентоспособность производственного потенциала УИС, - производительность труда.

Сегодня в УИС осуществляются мероприятия по организации трудовой адаптации осужденных в рамках выполнения распоряжения Правительства Российской Федерации от 01.03.2011 № 323-р о перепрофилировании 15 воспитательных колоний в исправительные колонии для осужденных женского пола. В результате в 2011 году трудоустроено в среднем более 40% осужденных от наполнения учреждений, профессиональное обучение и профессиональную подготовку получают более 400 осужденных.

Организована работа по развитию взаимодействия территориальных органов ФСИН России и органов государственной власти субъектов Российской Федерации в решении вопросов содействия в обеспечении трудовой занятости осужденных.

Для обеспечения устойчивой работы производственного сектора УИС, эффективной организации труда осужденных и повышения эффективности их труда в условиях продолжающегося реформирования уголовно-исполнительной системы необходимо:

— создать новую структуру служб нормирования труда в УИС, в качестве основания для построения эффективной системы организации труда осужденных с учетом особенностей исправительных учреждений, а также системы управления трудом осужденных;

— провести работу по укреплению и развитию материально-технической базы производственного сектора УИС с целью

создания дополнительных рабочих мест для трудоустройства осужденных;

— обеспечить стабильную загрузку исправительных учреждений заказами на поставку продукции как для государственных и муниципальных нужд, так и для коммерческих организаций;

— выделить особенности в организации труда осужденных в уголовно-исполнительной системе, а также в характере их труда;

— обеспечить развитие и совершенствование системы профессионально-технического обучения осужденных с учетом ситуации, складывающейся на региональных рынках труда;

— устранить несоответствия и противоречия ряда положений гражданского, налогового, трудового и уголовно-исполнительного законодательства Российской Федерации, а также отдельных нормативных правовых актов, регламентирующих государственную политику в сферах управления производством и деятельности органов и учреждений, исполняющих уголовные наказания.

В силу особенностей уголовно-исполнительной системы актуальность приобретают вопросы разработки научно обоснованного подхода к повышению эффективности организации труда в процессе трудовой адаптации лиц, отбывающих наказание, повышению его экономической эффективности. Реализация данных разработок невозможна без изучения теоретических и методологических положений науки организации труда и ее особенностей в УИС. При реформировании деятельности в России на современном этапе УИС предъявляются новые требования к управлению производственными мощностями исправительных учреждений, что вызывает объективную потребность повышения эффективности труда — улучшения не только качества выпускаемой продукции, ее конкурентоспособности, но и организации труда при изготовлении этой продукции.

კულტუროლოგია და მისი დისციპლინათშორისი კავშირები

თინათინ კილაძე
სტუ დოქტორანტი

კულტურათა ურთიერთგავლენის მზარდი პროცესები, კულტურული მემკვიდრეობისა და ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნების, ადამიანის სულიერი სამყაროს და თვითშემეცნების ფორმირების პროცესები ასტიმულირებს კულტუროლოგიის თეორეტიკოსებს და პრაქტიკოსებს კულტუროლოგიის, როგორც მეცნიერების დარგისა და ჰუმანიტარული ცოდნის განვითარებისათვის.

კულტუროლოგია აღმოცენდა ისტორიის, ფილოსოფიის, პედაგოგიკის, ეთიკის, სოციოლოგიის, ეთნოგრაფიის, ანთროპოლოგიის, სოციალური ფსიქოლოგიის, ესთეტიკის, ხელოვნებათმცოდნეობის გადაკვეთაზე. კულტუროლოგიის დისციპლინათშორისი ხასიათი გამომხატავს თანამედროვე მეცნიერების ზოგად (საერთო) ტენდენციას - მიდრეკილებას ინტეგრაციისადმი, ცოდნის სხვადასხვა სფეროს ურთიერთგავლენისა და ურთიერთშეჭრისადმი საერთო ობიექტის შესწავლის პროცესში. მეცნიერული შემეცნების ლოგიკას კულტურათმცოდნეობითი მეცნიერებების სინთეზისაკენ, კულტურის, როგორც მთლიანი და მრავალსახა სისტემის, შესახებ მეცნიერულ წარმოდგენათა ურთიერთდაკავშირებული კომპლექსის ფორმირებისაკენ მიეყვართ.

ყოველი მეცნიერული დარგი, რომელთანაც ურთიერთობს კულტუროლოგია, აღრმავებს წარმოდგენას კულტურაზე, განასრულებს მას ცოდნის სპეციფიკური კომპლექსით, განსაკუთრებული აღმოჩენებით. კულტურის **ფილოსოფია** ამის შეცნობას და გათავისებებს უწყობს ხელს. მის შედარებით განზოგადებულ წარმოდგენაში.

სოციოლოგია ავლენს კულტურის ფუნქციონირებას პროცესის კანონზომიერებებს,

საზოგადოებაში სხვადასხვა ჯგუფის კულტურული დონის თავისებურებებს.

ფსიქოლოგია ადამიანის კულტურული შემოქმედებითი საქმიანობის სპეციფიკის უფრო ღრმად გაგების, მის მიერ კულტურის ღირებულებათა აღქმის მექანიზმების, მისი სულიერი სამყაროს ფორმების გაგების შესაძლებლობას ქმნის.

ეთნოგრაფია ხელს უწყობს მსოფლიოს ხალხთა კულტურების ეროვნულ - ეთნიკური უნიკალურობის ათვისებას, კულტურის როლის დამტკიცებას საერთაშორისო ურთიერთობებში.

ხელოვნებათმცოდნეობა ავლენს მხატვრული კულტურის თავისებურებებს, მის განუმეორებლობას და ადამიანზე ზემოქმედების ძალას, მომიჯნავე მეცნიერებები არა მხოლოდ „მკვებავი“ გარემოა, არამედ კულტუროლოგიის აუცილებელი საძირკველი.

შესაძლოა დაისვას კითხვა: რას ამატებს ახალს კულტუროლოგია? განა საკმარისი არ არის ისტორიის, ფსიქოლოგიის, ეთნოგრაფიის ან ხელოვნების ცოდნა? მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ ვერც ერთი ვერ მოიცავს კულტურას მთელს თავის მოცულობაში, მხოლოდ მის ცალკეულ ასპექტებს ააშკარავებს, ამას გარდა, კულტუროლოგია სხვა მეცნიერებათა დარგების ცოდნას მექანიკურად კი არ გამოიყენებს, არამედ ჩართავს კულტურის ცოდნის ერთიან სისტემაში, აღწერს გარკვეული ეპოქის კულტურის სურათსა და ტიპოლოგიას. კულტურის ზოგადი (საერთო) კონტურების კვლევა ორგანულად ერთვის ეროვნული კულტურების თავისებურებებს და შედარებით ავტონომიურობის ღრმად წვდომას. კულტუროლოგია განიხილავს კულტურის არსებობას

შემდეგ ასპექტებში:

1. კულტურის ფენომენთა დიფერენცირება მათს სისტემურ ურთიერთკავშირში, მათი ისტორიული, ანთროპოლოგიური, სოციალური და სულიერი მნიშვნელობის, ღირებულებითი სემანტიკის და ნიშნობრივი სპეციფიკის გამოვლენა;

2. კულტურისა და ცივილიზაციის შესაბამისობის კონტექსტში მოვლენათა ინტეგრაცია, ურთიერთკავშირებისა და ფაქტორების ურთიერთდამოკიდებულების მიზნობრივი განპირობებულობის გამოვლენა, სისტემური ანალიზის უზრუნველყოფა;

3. კულტურის მოვლენათა შედარება და შეპირისპირება, კომპარატივისტიკის თეორიული დასაბუთება სხვადასხვა ხალხის, ქვეყნების, რეგიონების კულტურების უფო ღრმა გააზრებებისათვის.

კულტუროლოგია ჰუმანიტარული მეცნიერებაა, იგი კულტურას განიხილავს როგორც ადამიანის ცხოვრების წესს, რომელიც გამოხატავს მის გვარეობრივ სპეციფიკას და დანიშნულებას. იმის გამო, რომ კულტურა მოიცავს ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროს, ადამიანის გრძნობა - მოსწრაფებებს, გონებას, ნებელობას, იგი არის ადამიანის არსებობის განუყოფელი ატრიბუტი. ცხოვრების არც ერთი სფეროს წარმოდგენა არ შეიძლება კულტურის გარეშე - იქნება ეს პოლიტიკა, ეკონომიკა, ოჯახი. განათლება, ხელოვნება, ზნეობა, დასვენება, სპორტი და სხვა.

კულტუროლოგია შეისწავლის კულტურის არსსა და სტრუქტურას: მისი აღმოცენების; განვითარებისა და ფუნქციონირების პროცესს; მსოფლიოს ხალხთა კულტურების ეროვნულ-ეთნიკურ თავისებურებებს; ზოგადად ადამიანურ და რეგიონულ კულტურულ ღირებულებებს და კაცობრიობის შემოქმედებით მიღწევებს; პიროვნების სულიერი სამყაროს ჩამოყალიბებას და მისი თვითრეალიზების შესაძლებლობებს; კულტურის სოციალური ინსტიტუტების საქმიანობას, რომლებიც ახ-

ორციელებენ კულტურის მემკვიდრეობითობას, ადამიანისა და საზოგადოების სულიერ განვითარებას. იგი ხელს უწყობს კულტურის შესახებ ისტორიული და ჰუმანიტარული ცოდნის სისტემატიზებას; შესაძლებლობას იძლევა ცხოვრება გააზრებულ იქნას ერთიან აზრობრივ კონტექსტში და გამოვლინდეს მსოფლიო ცივილიზაციის ერთიანობა და მთლიანურობა, რომელიც შედგება მსოფლიოს ხალხთა უნიკალური კულტურებისაგან. კულტუროლოგიის ცოდნა გვეხმარება მეცნიერული პოზიციიდან გავიზოროთ სოციალური და ადამიანური პრობლემები, გამოვიმუშაოთ შეხედულებებისა და ღირებულებების სხვადასხვაობისათვის ანგარიშგაწევის უნარი, აღვზარდოთ ადამიანები ინტელიგენტურობის, კეთილმოსურნეობის, ჰუმანურობის, ქველმოქმედების, კეთილშობილების სულისკვეთებით.

თანამედროვე სამყარო დინამიზმით, წინააღმდეგობრივი ტენდენციებით და ალტერნატიული პოზიციებით გამოირჩევა. კულტურას მოეპოვება დიდი პოტენციალი თანხმობის მისაღწევად, ზოგადად ადამიანური და ეროვნული ღირებულებების პრიორიტეტის დამტკიცებისათვის. სხვადასხვა კულტურისათვის ღრმა პატივისცემის ატმოსფეროს შექმნა, ურთიერთგაგებისა და თანამშრომლობისაკენ მისწრაფება ხელს უწყობს ადამიანთა შორის ჰუმანიზმის დამკვიდრებას, მსოფლიო კულტურის ისტორიული ბედ-იღბლისადმი პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარებას.

კულტურის მისია არ შემოიფარგლება გლობალური პრობლემებით. იგი მიმართულია უშუალოდ ადამიანზე, მის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე, განსაზღვრავს ადამიანური არსებობის ორიენტირებასა და არსს, გზას უხსნის თავისუფლებისა და შემოქმედებისთვის, ხელს უწყობს ინდივიდუალურობის გახსნას, აძლევს ძალას ცხოვრებისეული ძნელებელობების, ტრაგედიების, დრამების დაძლევისათვის, იმედისა და ოპტიმიზმის დანერგვისათვის.

ლიტერატურა:

1. Освальд В., Принципы теории образования// Антология исследований культуры, В 2 т, том 1 спб, 1997г.;
2. White I. the Science of Culture // The science of Culture: A study of man and civilization. N.Y., 1949;
3. ლ. უაიტი, ენერჯია კულტურის ევოლუციაში//კულტურის კვლევების ანთოლოგია, სპბ., 1997 წ. (რუსულ ენაზე).

**КУЛЬТУРОЛОГИЯ И ЕГО МЕЖДИСЦИ-
ПЛИНАРНЫЕ СОЮЗЫ**

*Тинатин Киладзе
Докторант ГТУ*

В статье рассматривается вопрос о взаимоотношениях культурологии с такими его родственными научными дисциплинами, которые обуславливают ее междисциплинарный характер.

Указывается, что культурология вместе с философией, социологией, психологией, этнографией, искусствоведением и т. д. углубляет наши знания о культуре и совершенствует представления о закономерностях ее функционирования в современном обществе.

**CULTURAL STUDIES AND ITS
INTERDISCIPLINARY ALLIANCES**

SUMMARY

*TinatinKiladze
PhD Student of GTU*

In the Article author discusses the relationship of cultural studies with such related scientific disciplines that dictate its interdisciplinary nature.

Author Indicates that cultural studies with philosophy, sociology, psychology, ethnography, art history, etc. deepens our knowledge about the culture and improves ideas about patterns of its functioning in modern society.

კულტუროლოგიის სტრუქტურა

თინათინ კილაძე
სტუ დოქტორანტი

ევროპაში, XIX საუკუნეში, ორი ტიპის ცოდნას განასხვავებდნენ: ცოდნას კულტურის შესახებ და ცოდნას ბუნების შესახებ - ბუნების მეტყველებას, მედიცინას, ტექნიკის მეცნიერებებს, სტატისტიკას, ეკონომიკას და მიაკუთვნებდნენ საკუთრივ მეცნიერებას (science). ისინი ემყარებოდნენ გამოცდილებასა და ზუსტ ფაქტებს, ადგენდნენ ობიექტურ კანონებს.

კულტურის მცოდნეობა ფართო გაგებით ყოველთვის ვერ იძენდა მეცნიერების სტატუსს და მას ჰუმანისტიკას (humanities) უწოდებდნენ. ამ ტიპის ცოდნა უშუალოდ ადამიანს უკავშირდება, მის სუბიექტურ ლტოლვა-მისწრაფებებსა და შეხედულებებს. ეს მეცნიერებებიც ზუსტ ფაქტებს აღწერენ, მაგრამ განკუთვნილნი არიან მოვლენათა არსისა და მნიშვნელობის, ხელოვნებისა და ლიტერატურის გათავისება-გაცნობიერებისათვის.

ჰუმანისტიკა ოპერირებს არა ოდენ ცნებებითა და კატეგორიებით, არამედ ღირებულებებით, ნიშნებით. მისი მთავარი ამოცანებია: შემოქმედება პიროვნების სულიერ სამყაროზე, სიკეთის იდეათა გამოვლენა, შემოქმედების, თანამშრომლობის, ურთიერთგაგების სულისკვეთების გაღვივება. ჰუმანიტარული ცოდნის სფეროს განეკუთვნება კულტუროლოგიაც.

გასათვალისწინებელია, რომ კულტუროლოგია ორი თვალსაზრისით განიხილება. ერთ შემთხვევაში იგი აღნიშნავს კულტუროლოგიურ კერძო მეცნიერებებს და თეორიებს, მათს მთელს ერთობლიობას, ისევე, როგორც ბუნებისმეტყველება აღნიშნავს ბუნების შემსწავლელ მეცნიერებათა ერთობლიობას, როგორც კრებითი სახელი (ცნება). მეორე შემთხვევაში მოიაზრებენ კონკრეტულ მეცნიერებას - სისტემურად ორგანიზებულ (სტრუქტურირებულ) ცოდნას, რომელიც საგნობრივად და მეთოდოლოგიურად

გამოყოფილია კულტურის შემსწავლელი სხვა მეცნიერებებისაგან.

კულტურის შემსწავლელ მეცნიერებას სხვადასხვა სახელწოდებით მოიხსენიებენ. მას უწოდებენ კულტურამცოდნეობას, კულტურის ფილოსოფიას, კულტურულ ანთროპოლოგიას, კულტურის თეორიას. სხვადასხვა დროს კულტურის, როგორც მთლიანობის, შეცნობას მიაკუთვნებდნენ ფილოსოფიას, სოციოლოგიას, ისტორიას, ეთნოგრაფიას. ამ მეცნიერებებთან კავშირებს გარკვეულწილად კულტუროლოგია თანამედროვე დონეზედაც ინარჩუნებს.

ისტორიკოსები, ფილოსოფოსები, ღვთისმეტყველნი, მწერლები მუდამ მსჯელობდნენ კულტურებისა და ცივილიზაციების ბედზე, მომავალი თაობებისათვის კულტურული მემკვიდრეობის გადაცემის, მისი მემკვიდრეობითობის გზებსა და ხერხეზებზე, კაცობრიობის კულტურათა ერთიანობასა და მრავალსაზოვრობაზე, კულტურულ კონტაქტებსა და კულტურათმორის კომუნიკაციებზე. ასე თანდათან იქმნებოდა მეცნიერება კულტურის შესახებ. სხვადასხვა დასახელებები ამ მეცნიერების ჩამოყალიბების პროცესს ასახავს და გამოკვეთს მის ფილოსოფიურ, ისტორიულ, სოციოლოგიურ, ეთნიკურ თუ ანთროპოლოგიურ ასპექტებს. ამასთან გასათვალისწინებელია კულტურის კვლევის ტრადიციები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. ზოგ ქვეყანაში უპირატესობას ანიჭებენ კულტურის ფილოსოფიას, სხვაგან - კულტურულ ანთროპოლოგიას ან კულტურის თეორიას. თავად ცნება „კულტუროლოგია“ არც ისე დიდი ხნის წინ გაჩნდა: XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე. ინგლისური ევოლუციური თეორიის მესაბიკელის ე. ტეილორის წიგნში „პირველყოფილი კულტურა“ (1871) ერთ თავს ეწოდება „მეცნიერება კულტურის შესახებ“ („sciences of culture“).

ცნება „კულტუროლოგიის“ დამკვიდრება მი-
ეწერება გერმანელ ქიმიკოს ნობელიანტს
ვ. ოსტვალდს. მან პირველმა გამოიყენა ეს
სახელწოდება ცივილიზაციათა შემსწავლელი
დარგის აღსანიშნავად თავის ნაშრომში „მეც-
ნიერებათა სისტემა“ (1915). იგივე მოსაზრება
გამოთქვა მან ნაშრომში „განათლების თეორი-
ის პრინციპები“, სადაც აღნიშნა: „სპეციფიკურ
ადამიანურ თავისებურებებს, რითაც Homo
sapiens-ის მოდგმას დანარჩენ ცხოველურ
სახეობათაგან განასხვავებს, მოიცავს სახელ-
წოდება „კულტურა“. შესაბამისად, „მეცნიერე-
ბას საქმიანობის სპეციფიკურად ადამიანური
ხერხების შესახებ სრულიად შესაძლებელია
დაერქვას კულტუროლოგია (Kulturologie)“ [1,
141]. კულტუროლოგიას მჭიდროდ აკავშირებ-
და სოციოლოგიასა და ადამიანის ეკოლოგია-
სთან ამერიკელი სოციოლოგი რ. ბენი წიგნში
„ამერიკული სოციოლოგიის მიმართულებები“
(1929) იგი მიუთითებდა ნათესაურ კავშირზე
სოციალურ ფსიქოლოგიასა და კულტუროლო-
გიას შორის.

ამ პერიოდში კულტუროლოგიის სფეროში
უამრავი ნაშრომი გამოქვეყნდა.

ყველაზე დიდი როლი კულტუროლოგიის
ცნების დამკვიდრებაში მიუძღვის ინგლისელ
ანთროპოლოგს ლ. უაიტს. სტატიაში „ნათე-
საობის ტერმინოლოგიის პრობლემა“ (1939)
კულტუროლოგიის ცნებას იგი გამოიყენებდა
მოვლენათა ისეთი კლასის გამოსახატავად,
რომელთაც ფუნქციურთან ერთად მთლიანური,
სიმბოლური მნიშვნელობა ჰქონდათ. ნაირგვარი
მატერიალური ნივთები, შრომის იარაღები,
საოჯახო დგამი, წიგნები, ნახატები არსებობენ
როგორც სიმბოლოები, რომლებიც სჭირდება
ადამიანს. ადამიანის განსაკუთრებული თვისე-
ბა - სიმბოლიზება - შესაძლებლობას აძლევს
შექმნას მოვლენათა კლასები, რომელსაც
კულტურა ეწოდება და შეისწავლება კულტურ-
ოლოგიის მიერ. ლ. უაიტმა კულტუროლოგიის
დასაბუთებას უძღვნა ნაშრომი „მეცნიერება
კულტურის შესახებ“ [2, 379-415].

“კულტურის განმარტება შეიძლება მხ-
ოლოდ კულტუროლოგიური იყოს. მეცნიერება
კულტურის შესახებ ახალგაზრდაა, მაგრამ იმე-
დისმომცემია. მას ბევრი რამის მოხდენა ელის,
თუკი მისი შესწავლის საგანი შენარჩუნებული
იქნება და გააგრძელებს თავის მოძრაობას წინ
და ზევით” [3, 464].

ლ. უაიტი ფიქრობს, რომ კულტურა ურთ-
იერთმოქმედი ელემენტების ნაკადია: ყოველი
კულტურული ნიშანი მოქმედებს სხვებზე და
განიცდის მათგან ზემოქმედებას. ზოგიერთი
ელემენტი ძველდება და განიღვენება ამ ნაკა-
დიდან, მათ შემცვლელებად ჩნდებიან ახლები,
ზდება მათი ნაირგვარი კომბინაციები, სინ-
თეზი. რასაც არ უნდა ვიხილავდეთ, მათემატი-
კის ევოლუციას თუ ორთქლის ძრავის ევოლუ-
ციას, ინტერპრეტირების პრინციპი უცვლელი
რჩება: კულტურა კულტურიდან ამოიზრდება.
კულტურის „ადმოჩენა“ ოდესმე ერთ რიგში გან-
თავსდება მეცნიერების ისტორიაში. მაგალითად,
კოპერნიკის ჰელიოცენტრულ თეორიასთან ან
სიცოცხლის ყველა ფორმის უჯრედული საფუძ-
ვლის შესახებ“ - წერდა ლ. უაიტი [3, 147]

კულტუროლოგიამ სხვადასხვა ეტაპი გან-
ვლო. ჩვენში, ისევე როგორც სსრ კავშირში,
იგი 1960-იანი წლებიდან დამკვიდრდა. ამჟა-
მად კულტუროლოგია წარმოადგენს ცალკეუ-
ლი დარგების კომპლექსს, ანუ მეცნიერული
ცოდნის სხვადასხვა ნაწილის ერთობლიობას,
ხოლო ამგვარი დიფერენცირება თავად კულ-
ტუროლოგიის განვითარების პროცესის ინ-
ტენსიურობას ცხადყოფს. ამჟამად ეს პროცესი
რამდენადმე ქაოტურია, ეტყობა ამაში არც თუ
უმნიშვნელო როლს თამაშობს ეპოქის მოთხოვ-
ნილებები, მკვლევართა ინტერესები, დაგროვი-
ლი მასალები, პრაქტიკის მოთხოვნები.

კულტუროლოგიაში მოიაზრებენ 5 ერთ-
მანეთით განპირობებულ ნაწილს:

- მსოფლიო და ქართული კულტურის
ისტორია;
- კულტუროლოგიურ მოძღვრებათა
ისტორია;

- კულტურის სოციოლოგია;
- კულტურული ანთროპოლოგია;
- განმოყენებითი კულტუროლოგია.

ყოველ ნაწილს კვლევის საკუთარი ობიექტი აქვს, ურთიერთობს მეცნიერებების გარკვეულ წრესთან, გამოირჩევა აღწერის ენით, ანალიზის სპეციფიკით, მეთოდებითა და პრაქტიკული რეკომენდაციებით, რომლებსაც ეს ნაწილები გამოიყენებს კონკრეტული პრობლემების გადასაწყვეტად.

ლიტერატურა:

1. Освальд В., Принципы теории образования// Антология исследований культуры, В 2 т, том 1 спб, 1997г.;
2. White I. the Science of Culture // The science of Culture: A study of man and civilization. N.Y., 1949;
3. ლ. უაიტი, ენერგია კულტურის ევოლუციაში//კულტურის კვლევების ანთოლოგია, სპბ., 1997 წ. (რუსულ ენაზე).

СТРУКТУРА КУЛЬТУРОЛОГИИ

*Тинатин Киладзе
Докторант ГТУ*

В статье рассматривается вопрос содержания структуры культурологии как самостоятельной научной дисциплины. Указывается, что некоторые видят в культурологии историю культуры. Автор статьи разделяет мнение, что культурология представляет

комплекс отдельных дисциплин, которые определяют сочетание таких частей, как:

- История мировой культуры;
- История культурологических учений;
- Социология культуры;
- Культурная антропология;
- Прикладная культурология.

Каждая из этих частей имеет свой объект исследования, взаимодействует с определенным кругом наук, выделяется языком описания, спецификой анализа и т. д.

STRUCTURE OF CULTURAL STUDIES

*Tinatin Kiladze
PhD Student of GTU*

In the article author discusses the content and structure of Cultural Studies as an independent scientific discipline. It appears that some people consider cultural history as culture studies. The author shares the view that cultural studies is a complex of separate independent disciplines which define the combination of such parts as:

- History of world culture;
- History of cultural studies;
- Sociology of culture;
- Cultural anthropology;
- Applied culture.

Each of these disciplines has its own object of study; they interact with a certain range of sciences, stands out by description language and peculiarity of analysis, etc.

გაუჭირდებოდა ჩვილ ქართველებსა, თუ დიდები გონივრულს ხელმძღვანელობას გაუწევინებდათ. მაგრამ ეს საკმარისი არ არის. საჭიროა სხვა გვარი საზრდოც, „სხაგვარ საზრდოში, რეალურ შინაარსში“, ის კარგად ჩანს მის მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოებსა და საკითხავ წიგნებში, საუკუნეს რომ გაუძღეს და დღესაც ინარჩუნებენ ცხოველმყოფელ ძალას.

პატრიოტული აღზრდის თვალსაზრისით, იაკობის აზრით, არ იქნებოდა გამართლებული შემოვიფარგლოთ მხოლოდ მშობლიური, კერძოდ, ქართული ენის დაუფლებით. იაკობის აზრით, მეორე (ანუ უცხო) ენა სასწავლებელში უნდა ისწავლებოდეს მასუკან, როცა ბავშვი კარგად გაიმართება დედა-ენაში... თუ ჩვენ, ქართველები, ჭკუით მოვიქცევით და ამ რიგსა და კანონს არ ვუღალატებთ, უცხო ენის შეთვისება არამც თუ არ ავნებს ქართულ ენას, არამედ ძლიერ დაეხმარება მის წარმატებასა და აყვავებას. ამ რიგზე დაყენებული სწავლება ენებისა მოზარდ თაობას შემოქმედებითს ძალასაც გაუძლიერებს, ენის აღლოსაც განუვითარებს, მესხიერებასაც განუმტკიცებს, შედარებითს ნიჭსაც უვარჯიშებს, რადგანაც ყოველ ნაბიჯზე უცხო ენას ატარებინებს დედა-ენასთან და უხსნის მათ შორის მსგავსებასა და განსხვავებასა. ენის ბუნებას ღრმად შეათვისებინებს და ორკეცს მეტყველებას მიანიჭებს”.

იაკობი თვლიდა, რომ სხვადასხვა ეროვნების მოსწავლეთა მეგობრული ურთიერთდამოკიდებულება ხელს უწყობს როგორც თავისი, ასევე სხვა ერების მიმართ პატივისცემის გაღრმავებას. სკოლა უნდა იყოს ის აკვანი, სადაც პიროვნებას უნდა ჩამოუყალიბდეს მხურვალე პატრიოტული გრძნობა და სხვა ერების პატივისცემა და სიყვარული.

ამრიგად, ქართული პედაგოგიური მეცნიერების კორიფის – იაკობ გოგებაშვილის მთელი მოღვაწეობა კლასიკური მაგალითია იმისა, თუ პოლიტიკურ შეხედულებებში, დასკვნებსა და პროგნოზებში როგორ უნდა დავიცვათ მშობლიური ენა. მეორე მხრივ, ერისა

და მისი ენის ინტერესები როგორ ვაქციოთ პოლიტიკაზე ზემოქმედების მძლავრ ფაქტორად, მწვავე პოლიტიკური ბრძოლის მომგებიან ასპარეზად. მშობლიურ ენას ასე დაეკისრა „დამატებითი დატვირთვა“, იქცა პატრიოტთა თავდადების, ერის ერთიანობისათვის ბრძოლის შეუცვლელ არენად, მძლავრ შემაკავშირებელ ფაქტორად.

ლიტერატურა:

1. შალვა ნუცუბიძე, ქართული ფილოსოფიის ისტორია, ტ. II, თბ., 1958 წ.
2. თამაზ ნუცუბიძე, პიროვნების აღზრდა, თბილისი, 2012 წ.
3. კონსტანტინე ტოტოჩიავა, იაკობ გოგებაშვილის პოლიტიკური შეხედულებანი, თბილისი, 2000 წ.
4. იაკობ გოგებაშვილი, თხზულებანი, ხუთტომეული, 1989-1990 წწ.

РОДНАЯ РЕЧЬ, КАК МОГУЩЕСТВЕННЫЙ ФАКТОР ДЛЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ПАТРИОТОВ

Тамаз Нуцубидзе, профессор, ГГУ

Великий грузинский педагог и общественный деятель второй половины XIX в. Яков Гогешвиლი отличался преданностью национальным идеям. Последовательная защита интересов Грузии, восстановление независимости страны возможно было борьбой за развития родного языка, сплочением всего населения, сохранением нормальных отношений с

другими нациями. Это увещание Якова отзывается также на современность. Перед нашей страной сейчас стоят те же проблемы.

Самым мощным и первичным средством для воспитания настоящих патриотов, любящих свою страну Яков считал преподавание им родного языка и литературу.

С точки зрения патриотического воспитания, по мнению Якова, не был бы справедливым ограничиться только знанием грузинского языка. По мнению Якова второй (т.е. иностранный) язык должен быть введено в учебных заведениях после того, как ребенок уже хорошо разбирается в родном языке...

Вся деятельность корифея грузинской педагогической науки – Якова Гогебашвили является классическим примером того, как мы должны защитить родной язык в политических соображениях, в выводах и прогнозах. С другой стороны, как превратить интересы нации и её языка в мощный фактор воздействия на политику, прибыльным поприщем острых политических баталий. Так была возложена на родной язык «дополнительная нагрузка (ноша)», он стал незаменимым поприщем, мощным связывающим фактором самоотверженности патриотов, за целостность нации.

THE MOTHER TONGUE AS THE MOST POWERFUL FACTOR FOR UNIFICATION OF PATRIOTS

Tamaz Nutsunidze, professor, GTU

The great Georgian pedagogue and the public figure of the second half of the XIXc. , Jacob Gogebashvili was distinguished by devotion to national ideas. The consistent protection of the interests of Georgia, restoration of independence of the country was possible through battle for development of the mother tongue, through consolidation

of the whole population, by maintaining the normal relationship with other nations. This exhortation of Jacob replies to contemporaneity, too. At present the same problems are again in our country.

Jacob thought that the most powerful and primary mean for breeding the patriots is to teach the native language and literature.

From the point of view of patriotic breeding, in Jacob's opinion, it would not be justified to be limited only by mastering of native, in particular, Georgian language. In Jacob's opinion, the second (e.i. foreign) language should be taught at schools when a child is quite well at Mother Tongue...

The whole activities of coryphaeus of the Georgian pedagogical science – Jacob Gogebashvili is a classical example of how should we defend the native language in political opinions, conclusions and prognoses. On the other hand, how to make the interests of the nation and its language as a powerful factor for influence on politics, as a profitable arena of acute political battle. Thus, on the native language has been imposed “an additional loading”, it has become an indispensable arena of battle, powerful binding factor for selflessness of the patriots, unification of the nation.

მე-19 საუკუნის ქართველი პუბლიცისტების თვალთ დანახული ქართველ მუჰაჯირთა ცხოვრება

გვანცა საბაშვილი
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ქართული ფილოლოგიის დოქტორანტი

საქართველოში მიმდინარე ისტორიული თუ პოლიტიკური პროცესები ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა ქვეყნის კულტურულ ვითარებაზე, უფრო მეტიც, იგი გახლდათ განმსაზღვრელ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისა. მე-19 საუკუნეში საქართველოში მიმდინარე პროცესებმა მთლიანად შეცვალა ქვეყნის არა მხოლოდ პოლიტიკური, არამედ სულიერი განვითარების გზა, რამაც თავის მხრივ გამოიწვია მანამდე არსებულ ღირებულებათა გადაფასება. ამან კი მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა ქართველი ხალხის სოციალ-ეკონომიკური, პოლიტიკურ, რელიგიურ და კულტურულ ცნობიერებაზე.

სახელმწიფოებრიობის დაკარგვა და რუსიფიკაციული პოლიტიკა მთელი სიმძაფრით აისახა, როგორც ქართველი ხალხის პოლიტიკურ ქმედებაში, ასევე მის კულტურულ და ლიტერატურულ შეხედულებებშიც. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ პერიოდის დოკუმენტური-მხატვრული პროზა და პუბლიცისტიკა, რადგანაც ეს ლიტერატურული ჟანრები ყველაზე მკაფიოდ ასახავდა საზოგადოებრივი ცხოვრების მთავარ პრობლემებსა და მისწრაფებებს.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარი საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი ურთულესი პერიოდია. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლების მრავალსაუკუნოვან ტრადიციებზე აღზრდილი ქართველი ხალხი არ შერიგებია უცხო ძალით თავსმოხვეულ სამხედრო-საოკუპაციო რეჟიმს და დღიდან მისი დამყარებისა მეტ-ნაკლები ორგანიზებულიობით თავგანწირულბრძოლებს აწარმოებდა ეროვნული თავ-

ისუფლების მოსაპოვებლად. XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან ადგილი აქვს რამდენიმე მნიშვნელოვან მოვლენას, რომლიც მნიშვნელოვანი იყო სხვადასხვა კუთხის ქართველთა ეროვნული კონსოლიდაციისათვის: უქმდება ბატონყმობა და ქვეყნის სამთავროებად დაყოფა, ფართოვდება ფულად-სასაქონლო ურთიერთობა და მასთან აუცილებლობით დაკავშირებული მიმოსვლა ცალკეულ პროვინციებს შორის; დედა-საქართველოს უბრუნდება უძველესი ქართული მიწა - აჭარა, მიმდებარე კუთხეებითურთ და ა. შ.

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში ქართველი მწერლები განსაკუთრებულად ზრუნავდნენ იმისათვის, რომ მათი სიტყვა და გულისტკივილი მკითხველთათვის გასაგები ყოფილიყო. ამან კი განაპირობა თემატურად მრავალფეროვანი ლიტერატურული მასალის დაგროვება, რომლის შესწავლა და გაანალიზება მნიშვნელოვანია მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურისა და პუბლიცისტიკის შესასწავლად.

საზოგადოებრივ-ისტორიულ სინამდვილეში მიმდინარე პროცესებთან ღრმა კავშირი ჰქონდა ეროვნული ენერჯის მძლავრ გამოვლინებას ქართული ლიტერატურისა და საზოგადოებრივი აზროვნების სფეროში. იწყება ძლიერი აყვავება ქართული მწერლობისა, რომელიც სათავეში ჩაუდგა ხალხის ცხოვრებას და ახალი გზით წარმართა მისი განვითარების ისტორიულ პროცესი.

60-70-იანი წლები არა მხოლოდ ქართული მხატვრული ლიტერატურის აყვავების პერიოდია, არამედ პუბლიცისტიკისაც, ამ დროს მოქალაქეობრივ უფლებებს იმკვიდრებს და ფარ-

თოდ ვითარდება ქართული საზოგადოებრივი აზროვნება.

XIX საუკუნის 60-70-იანი წლებიდან ქართული პერიოდიკის ფურცლებზეც ხშირად იბეჭდებოდა საინტერესო წერილები და გამოკვლევები. გასული საუკუნის ერთ-ერთი ფასეული და პუბლიცისტური წერილებია, რომლებიც დავით წერეთელმა გამოაქვეყნა „ოსმალთ-საქართველოს“ შესახებ.

როგორც ცნობილია, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში განსაკუთრებით ფართო მასშტაბები შეიძინა თურქეთში მაჰმადიან ქართველთა გადასახლების პროცესმა [2: 42]. დავით წერეთელი ამ პროცესის, მუჰაჯირობის მთავარ ძალად ოსმალეთიდან გადმოსულ მოლებს მიიჩნევდა, რომლებიც პოპულარიზაციას უწევდნენ მუსულმანურ სარწმუნოებას. პუბლიცისტი დიდი გულისტკივილით აღწერს მაჭახლის ხეობაში არსებულ ვითარებას: „იმისთანა კაცს ვერ იპოვი, ოსმალურათ არ ლაპარაკობდეს. ყოველ სოფელში თავისი ჯამე (მეჩეთი) აქვთ. ყოველ ჯამეს სხვა-და-სხვა დროს ღვთის მოყვარე კაცთაგან შეწირული ფული აქვს. ამ ფულს ასესხებენ, ასარგებლებენ და ამ სარგებლით ყოველ ჯამესთან აშენებულია სასწავლებელი, სადაც მოძღვრათ არის ჯამის ხოჯა“ [„დროება“ 1879, № 2].

ამას ემატებოდა ის გარემოებაც, რომ „თურქთა ბატონობის მთელ პერიოდში აჭარაში არ შექმნილა კულტურის არცერთი კერა, არ იყო საერო ხასიათის არცერთი სკოლა და თურქთა ბატონობის სამასი წლის მანძილზე მოსახლეობა დაბეჩავებამდე მივიდა. ამიტომ ისეთ პოლიტიკურ და ეკონომიურ ვითარებაში, როგორშიც აჭარა აღმოჩნდა რუსეთის მმართველობის დამყარების პირველ წლებში, თურქეთის აგიტაცია ადვილად იკიდებდა ფეხს და დამაჯერებელი ხდებოდა გაუნათლებელი და რელიგიის მორწმუნე ხალხისათვის“ [2: 21].

ზემო აღნიშნული პრობლემებიდან გამომდინარე, გაზეთი „დროება“ ყოველთვის დიდ ყურადღებას უთმობდა საზოგადოების ყოფასა

და ცხოვრებას. გაზეთმა შეძლო ქართველი საზოგადოებისათვის ეროვნული თვითშეგნება გაემძაფრებინათ და ინტერესი გაემძაფრებინათ იმ დროს არსებულ პრობლემებზე, ერთ-ერთ ასეთი კი გახლდათ მუჰაჯირობა.

მუჰაჯირობა, ეს რთული და მტკინვეული პროცესი დიდი გულისტკივილი იყო მთელი ქართული საზოგადოებისათვის და რა თქმა უნდა გაზეთი „დროებაც“ აქტიურად აწვდიდა ინფორმაციას მკითხველს არსებულ საკითხთან დაკავშირებით: „თვის დამლევს ოსმალთა გემმა კიდევ გამოასახლა ბათომის მაზრის 400 სულამდის სხვადასხვა ოკრუგებიდან. როდესაც ეს საბრალო მუხაჯირები, დატიტყნილები, დასველებულები თოვლში, ჯდებოდნენ გემზედ, მაყურებელს ქვის გულიც რომ ქონოდა, აღძრავდა მასში სიბრაღულს მათდამი. ეხლაც ჯამეები ავსებულა მუხაჯირებით, მომლოდინე თათრის გემის მოსვლით... [გაზეთი „დროება“, 1880]

ძნელი სათქმელია, გადასახვეწად გამზადებულ აჭარლებს, რამდენად სჯეროდათ ოსმალეთში ბედნიერი ცხოვრების, მაგრამ წასვლა რომ არ სურდათ, მე-19 საუკუნის ქართული პრესის თვალის გადავლებიდან ნათლად ჩანს. გაზეთ „დროებაში“, სერგი მესხი წერდა:

„საშინელ სურათს წარმოადგენს თურმე ეს ხალხის გადასახლება. მნახველთ უამბიათ და მოუწერიათ ჩვენთვის, რომ ესენი დედამიწას ჰკოცნიან, ხეებს, სახლებს, ყველაფერს სულიერსა და უსულოს, რასაც კი სტოვებენ. ცხარე ცრემლების ღვრით გულდამწვავტირებით ეთხოვებიან და ასე მიდიანო. ბევრი, ძალიან ბევრი იხოცება შიმშილისაგან და ვინც კი ადგილამდის მიაღწევს, დიდი სიკეთე არც იმას ეყრებაო. იქაც უკეთესი ბედი არ მოელის, იქაც შიმშილი ხვდება, უპატრონობა... და ამნაირად რამდენიმე თვის განმავლობაში უკან ბრუნდებიანო. მაგრამ ბრუნდება ორში ერთი. დანარჩენი კი გაჭირვებისა და შიმშილის გამო იხოცება“. [გაზეთი „დროება“, 1880].

ქართველი პუბლიცისტები საბრძოლო იარ-

აღად კალამს ირჩევდნენ და ცდილობდნენ ამით შებრძოლებოდნენ მე-19 საუკუნის საქართველ-შიმიდმინარე ძალადობრივ პოლიტიკას. ისინი უშუალო მონაწილენი გახლდნენ იმ პროცესისა, რომელსაც ჩვენს ქვეყანაში მთელი სიმძაფრით აწარმოებდნენ ოსმალოები.

ჩვენ შევეცადეთ გვეჩვენებინა ის რთული პოლიტიკურ ვითარება, რომელიც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში მტკინვეულად მიმდინარეობდა საქართველოში და კიდევ ერთხელ გაგვეზიარებინა ის ეროვნული გულსტკივილი, რაც იმდროის ქართულმა საზოგადოებამ განიცადა.

ლიტერატურა:

1. გაზეთი “დროება”, 1879, № 2, 1880
2. მეგრელიძე შ., აჭარის წარსულიდან, თბ., 1964
3. ნიკოლეიშვილი ა., დავით წერეთელი (სხვიტორელი), ქუთაისი., 2011
4. <http://oldbatumi.wordpress.com/>
5. კვაჭაძე ნ., ბათუმის ნავსადგურიდან ოსმალეთისკენ – მუჰაჯირობის ისტორია პრესაში., 2009
6. <http://iberiana.wordpress.com/iberiana/ghutidze-muhajir/>
7. ლუტიძე ი., მუჰაჯირ ქართველთა ენობრივი და ეთნიკური იდენტობის საკითხები, ”კავკასიის ეთნოლოგიური კრებული”, თბ., 2012

მე-19 საუკუნის კუბლიცისტების თვალთ დანახული ქართველ მუჰაჯირთა ცხოვრება

გვანცა საბაშვილი

წინამდებარე სტატიაში შევეცადეთ წარმოგვედგინა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრი და ქართველ მუსულმანთა ყოფიერება. განსაკუთრებით აღსანიშნავია იმ კუბლიცისტებისა და საზოგადო მოღვაწეების გულსტკივილი, რომლებიც უშუალოდ თვითხილველნი გახლდნენ ამ პროცესისა. სტატიაში განხილულია იმდროის საზოგადო მოღვაწეების შეხედულებები და შეფასებები მუჰაჯირობაზე. აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით, ქართველ კუბლიცისტთა შეხედულებების გააზრებისას, ვეცნობით იმ ეპოქის ყველაზე რთულსაკითხებს და მათი გადაჭრის გზებს, რომლებსაც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში გამომავალი ჟურმალ-გაზეთები გვთავაზობდნენ. რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს პრესის და ლიტერატურის გამორჩეულ როლს საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში.

პულირება, საზოგადოების მართვა პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ წრეებში, მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებებიდან და პრობლემებიდან ადამიანთა ყურადღების გადატანა ნაკლებად მნიშვნელოვან შეტყობინებებზე, რომლითაც საინფორმაციო სივრცე გამუდმებით არის გადატვირთული.

არსებობს ადამიანთა მანიპულირების რამდენიმე ხერხი მასობრივი კომუნიკაციების საშუალებით, მათ შორისაა:

ყურადღების გადატანის ხრიკი საკმაოდ არსებითია იმისათვის, რათა მოქალაქეებს, არ მიეცეთ შესაძლებლობა, მიიღონ მნიშვნელოვანი ცოდნა მეცნიერების, ეკონომიკის, ფსიქოლოგიის, ნეირობიოლოგიის და კიბერნეტიკის სფეროში.

„მოქალაქეთა ყურადღება გამუდმებით უნდა გადავიტანოთ ნამდვილი სოციალური პრობლემიდან ისეთ თემებზე, რომელთაც რეალური მნიშვნელობა არ გააჩნია. უნდა მივაღწიოთ იმას, რომ მოქალაქეები მუდმივად რაღაცით იყვნენ დასაქმებულნი და არ რჩებოდეთ დრო განსჯისთვის.“

მანიპულირების ერთ-ერთი მეთოდი მიწოდებული მასობრივი საინფორმაციო საშუალებებით შეიძლება **ხელოვნურად პრობლემის შექმნით, რომლის გადაწყვეტით შეიძლება შეთავაზებული მეთოდებით** [1]. სხვაგვარად ასეც იწოდება „პრობლემა-რეაქცია-გადაწყვეტილება“. ამ ხერხის მიხედვით ხელოვნურად შეიქმნება პრობლემა, ანუ ერთგვარი სიტუაცია, რათა მოსახლეობაში გამოიწვიოს განსაზღვრული რეაქცია იმისთვის, რათა თვითონ მოითხოვოს ზომების მიღება, რომელიც მმართველი წრეებისთვის არის აუცილებელი. მაგალითად, დაუშვებენ ძალადობის ესკალაციას ქალაქებში, ან მოაწყობენ სისხლიან ტერაქტს იმისთვის, რათა მოქალაქეებმა მოითხოვონ კანონი უსაფრთხოების გაძლიერების შესახებ და გაატარონ პოლიტიკა, რომელიც, ფაქტობრივად, შეზღუდავს მოქალაქეთა თავისუფლებას.

აღსანიშნავია აგრეთვე **მუდმივი გამოყენების მანიპულირების მეთოდი**. რაიმე არაპოპულარული ღონისძიების მიღება რომ უზრუნველყონ, მას თანდათანობით, დღითი დღე, წლიდან წლამდე ნერგავენ. სწორედ ამგვარად მოახვიეს თავს მოსახლეობას პრინციპულად ახალი სოციალურ-ეკონომიკური პირობები (ნეოლიბერალიზმი) გასული საუკუნის 80-იან და 90-იან წლებში.

სახელმწიფოს ფუნქციების მინიმუმამდე დაყვანა არასტაბილურობა, მასობრივი უმუშევრობა, ხელფასი, რომელიც უკვე აღარ უზრუნველყოფს ცხოვრებისეულ პირობებს, ყოველივე ამის ერთდროულად დაშვება რეკოლუციას გამოიწვევს ამიტომაც ეს ყოველივე თანდათანობით ნელ-ნელა ინერგება.

არაპოპულარული გადაწყვეტილების მიღების ეს მეთოდი მდგომარეობს იმაში, რომ საზოგადოებას მას წარუდგენენ, როგორც „მთკივნიულად აუცილებელ ღონისძიებას, რათა მოცემულ მომენტში მიაღწიონ მოქალაქეთა თანხმობას მის განხორციელებაზე მომავალში. ბევრად ადვილია, მსხვერპლის გაღებას დაეთანხმო მომავლისთვის, ვიდრე მიმდინარე მომენტისთვის.

ხალხის მასა გულუბრყვილოდ იმედებს ამყარებს იმაზე, რომ ხვალ ყველაფერი უკეთესობისკენ შეიცვლება და, რომ მსხვერპლი, რომელსაც ახლა მისგან ითხოვენ, მომავალში საჭირო აღარ იქნება. ამგვარი პოლიტიკა მოქალაქეებს ნელ-ნელა აჩვევს მოსალოდნელ ცვლილებებს და, როდესაც ამისი დრო მოვა, მათი მიღების პრობლემა არ იქნება – ადამიანი უკვე მორჩილად შეეგუება ამ პირობებს.“

პროპაგანდისტულ გამოსვლებში, უმეტესობა ცდილობს მსმენელი შეცდომაში შეიყვანოს, ამიტომ ის უფრო მეტად იყენებს ინფანტილური მეტყველების კონსტრუქციებს. შესაბამისად **ხალხს მიმართავს როგორც ბავშვს**, რის გამოც ადამიანთა ამ პასუხში ნაკლებია კრიტიკული შეფასება, რაც დამახასიათებელია 12 და უფრო ნაკლები ბავშვებისათვის.

ძალზე მნიშვნელოვანია მასობრივი საინფორმაციო საშუალებებით ადამიანებზე ზემოქმედებით მანიპულირება. ერთის მხრივ კლასიკური ხრიკის გამოყენებით ხდება **ზემოქმედება ემოციაზე**. შედეგად, ადამიანს ეკარგება რაციონალური ანალიზის უნარი, კრიტიკული გააზრების შესაძლებლობა. მეორე მხრივ, ემოციური ფაქტორის გამოყენება გზას კვლავს ქვეცნობიერისკენ, რათა ჩანერგოს აზრები, სურვილები, შიშები, იძულებანი და ქცევის გარკვეული მეთოდები.

ადამიანთა მანიპულირება მოქალაქეებს წააქეზებს გაუნათლებლობისკენ. უნერგავენ მოქალაქეებს აზრს იმის შესახებ, რომ ძალზედ მოდურია, იყო ჩლუნგი, ურცხვი, უზრდელი და უხამსი.

ადამიანთა უმეცრება, მდაბიო განათლების კულტივირება, იწვევს ადამიანებში უმეცრების დამკვიდრებას. განათლების დაბალი ხარისხი იწვევს საზოგადოების განცალკევებას, დაბალ და მაღალ კლასებად. დაბალი კლასები ვერ დაძლევენ იმ ხერხებს და მეთოდებს, რომელიც მათ მართვისთვის დასჭირდებათ.

ხშირად ადამიანებში ხდება საკუთარი დანაშაულის გრძნობის გაძლიერება. ამ მეთოდით ადამიანებს აიძულებენ დაიჯერონ, რომ მხოლოდ ის არის დამნაშავე საკუთარ უბედურებაში, რომელიც მისი გონებრივი შესაძლებლობების უკმარისობისაგან ხდება. იმის ნაცვლად, რომ წინ აღუდგეს ეკონომიკურ სისტემას, ადამიანი იწყებს თვითდამცირებას და ყველაფერში საკუთარ თავს ადანაშაულებს. შედეგად ადამიანი უმოქმედოა, ვეღარ აზროვნებს, რევილუციასა და წინააღმდეგობაზე ლაპარაკი ხედმეტია.

ბოლო პერიოდში ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვამ, მეტად გაზარდა ნაპრალო უბრალო ადამიანების ცოდნასა და გაბატონებულ კლასებს შორის.

მეცნიერების ყველა დარგში, განსაკუთრებით გამოყენებითი ფსიქოლოგიის წყალობით „ადამიანის შესახებ მოიპოვა უდიდესი ცოდ-

ნა თანამედროვე დემოკრატიულმა სისტემამ. უმეტეს შემთხვევაში საკითხისადმი არასწორი მიდგომის გამო, სისტემა უფრო მეტ ძალაუფლება ფლობს და უფრო მეტად შეუძლებელია ადამიანთა მართვა, ვიდრე თვით ადამიანებს.

სამწუხაროა, რომ მასობრივი საინფორმაციო საშუალებები ხშირ შემთხვევაში ბევრ დადებით მხარეებთან ერთად, წარმოადგენენ ადამიანთა მანიპულირების მეთოდებს, რასაც დიდი სიფრთხილით უნდა მიმართოთ ადამიანებთან კომუნიკაციის დასამყარებლად.

საინფორმაციო მენეჯმენტის ნაკადები და მასივები ასახავენ სოციალური პრობლემების ერთობლიობას. ამ შემთხვევაში ფაბლიკ რილეიშენ-პიარი უტოლდება საბაზრო საქმიანობის კომუნიკაციურ მმართველობას, რომელიც მიმართულია საზოგადოებასთან ეფექტური ურთიერთობის დასამყარებლად.

ამრიგად, საინფორმაციო მენეჯმენტი ეს არის, ფუნქციონალური მართვის შემოქმედებითი პროცესების სისტემა. მისი განსხვავებული თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ რეალური შედეგი ხარისხოვანი საქმიანი გამოცემები მიიღება მმართველობითი ინფორმაციის კოორდინირებით, როგორც შემოქმედებითი პროცესების მონაცემების ერთიანობით, რომელიც მიმდინარეობს ტოპ-მენეჯერის დონეზე.

საინფორმაციო მენეჯმენტის განმასხვავებელი თავისებურებაა ის რომ ტოპ-მენეჯერის მიერ გენერირდება კონკრეტული საქმიანობის გამოცემები.

სტატიაში საკითხის ყველა პრობლემის განხილვის აუცილებლობა სხვადასხვა მიზეზის გამო არ არის აღნიშნული. ერთი კია, საინფორმაციო მენეჯმენტი ფართო ნაბიჯით შემოდის ქართულ მედიამეცნიერების საკვლევ სივრცეში და საკითხთა სიმრავლის პროცესში უნდა სწორედ იქნას განსაზღვრული პირველ რიგში მნიშვნელოვანი და ნაკლებადმნიშვნელოვანი.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრულ-კომპიუტერული, საინფორმაციო-მენეჯმენტი, პიარ-ტექნოლოგიები, მედია-ეკონომიკა, მანიპულირება.

ლიტერატურა:

1. ხახუტაშვილი ე., კაპანაძე ლ. საზოგადოებასთან ურთიერთობა. Public Relations. PR. 100 საკითხი. ჯიბის კონსპექტი. გვ. 78., 120; გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2010.
2. ჩომსკი აბრამ ნოამი. ადამიანთა მანიპულირების მეთოდები. გაზეთი „საქართველო და მსოფლიო“; თბ., 2013 წ. (18-24 სექტემბერი), №34 (221) გვ. 28.
3. Головкин Б. Н. Информационный менеджмент массовой коммуникации. М., Академический проект, 2005. 288 с.
4. Тимофеев М. И. Связи с общественностью (Паблик рилейшнз) Учебное пособие (четвертое издание) М., 2013. стр. 164.

**ИНФОРМАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ
МАССКОМУНИКАЦИЙ**

*асоц. проф. Е. Хакхуташвили
Грузинский технический университет,
Ф/проф. Б. Имнадзе
Грузинский технический университет,*

Для практики грузинских массмедийных исследований информационный менеджмент – новое неисследованное достаточно яв-

ления. В статье намечены основные функции информационного менеджмента и рассмотрены рекомендации по их исследованию, методы для манипулирования общества, с помощью масскоммуникаций.

Коротко рассматриваются пиар-исследования технологии, необходимые для информационного менеджмента. Частично раскрыта система управления процессом продвижения информационных сообщений и доведения их до широкой аудитории потребителей.

**INFORMATION MANAGEMENT OF
MASSCOMMUNICATION**

*E. Khakhutashvili
Georgian Technical University
B. Imnadze
Georgian Technical University*

Information management in Georgian mass communication is innovative and net Fully research. For the research in these article is showed main functions and recommendations of information communications. Information communications people manipulation methods are consideration. Consideration the Pr-technologies for research information management. Information management system is partially open to private promoushen and for throe influence on customers.

ინოვაციის მარკეტინგი

ელისაბედ ხახუტაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი, სტუ.

მარკეტინგი წარმოადგენს ინოვაციური მე-
ნეჯმენტის განუყოფელ ელემენტს, რომელიც
საშუალებას იძლევა გაზარდოს ახლადშექმ-
ნილი იდეა და განასხვავოს კომერციალიზა-
ციისაგან.

ინოვაციის მარკეტინგის ძირითადი მიზანი
მდგომარეობს კონკურენციის შესწავლასა და
ფირმის შესაძლებლობების პირობებში წარ-
მატებული ინოვაციების განხორციელებაში
მოცემულ პირობებში.

მარკეტინგის ამოცანები ვარიირდება ინოვა-
ციური პროცესებზე დამოკიდებულებით, რო-
მელიც შედგება 6 ეტაპისაგან.

**1. საწყის ეტაპზე (ინოვაციური იდეების
ძებნა)** წარმოებს „ინოვაციური იდეების პორტ-
ფელის“ ფორმირება. მარკეტინგული კვლევები
ტარდება ბაზარზე ახალი წინადადების ანალი-
ზისთვის და თავისუფალი საბაზრო ზღვარის
გამოსავლენად (ბაზრის მოთხოვნის დაუკმაყო-
ფილებიან). მოცემულ ეტაპზე ჩატარებული
კვლევის შედეგები ხდება ინოვაციური ჩანაფი-
ქრების წყაროს საფუძველზე.

2. დამუშავების ეტაპზე ხორციელდება პერ-
სპექტიული იდეების ამორჩევა და მათ საფუძ-
ველზე სიახლის შექმნა (საცდელი ნიმუშების).
ბაზის შესწავლის მიზანია ტენდენციების გან-
ვითარების ანალიზი, რომლის დროსაც გამოვ-
ლინდება ყველაზე პროგრესული მიმართულება
და არსებული მიმართულების ალტერნატივის
განსაზღვრა. საცდელი ნიმუშების მიღებისას
ხდება საბაზრო გამოცდა („ბაზრის ზონდაჟი“)
სიახლის აპრობაციისათვის და შესაძლო დაუ-
მუშავებელი ნიმუშის განსაზღვრისათვის.

3. დანერგვის ეტაპზე მარკეტინგის მთავა-
რი ამოცანაა - ინფორმაციული გაერკვლე-
ვა სიახლის შესახებ. მიმდინარეობს მუშაობა
მომხმარებლის უპირატესობის ფორმირები-

სათვის, საფასო პოლიტიკის და გაყიდვის ოპ-
ტიმალური სქემის განსაზღვრისათვის. ფას-
წარმოქმნა დამოკიდებულია მრავალი ფაქტო-
რისაგან, მათ შორის ფირმის მარკეტინგული
სტრატეგიისაგან და განისაზღვრება ან წინა-
დადების, ან მოთხოვნის ფასით.

4. ზრდის (წარმატების) ეტაპი ხასიათდე-
ბა ბაზრის წილის და მომხმარებელთა წრის
გაფართოვებით. აღინიშნება ბაზრის განვითა-
რების დაჩქარება რეაქტიული ინოვაციების ზე-
გავლენით, რომლებიც კონკურენტების მიერაა
შემოტანილი, ფირმა კარგავს თავის მონოპო-
ლიურ მდგომარეობას და მაქსიმიზაციისათვის
ხელსაყრელია პირველადი სიახლის წინაწევა
ციფრული რეკლამის ფართო გამოყენებით.

5. სიმწიფის ეტაპზე შეინიშნება გაყიდვის
მოცულობის სტაბილიზაცია, რომელიც და-
მოკიდებულია მომხმარებლობითი უპირატესო-
ბით სავაჭრო მარკასთან. ხდება ინოვაციების
რუტინიზაცია, ე.ი. სიახლის გადაქცევა ძველ
პროდუქტში, მარკეტინგის ამოცანა მდგომა-
რეობს მოქმედების შემუშავებაში და მის რეა-
ლიზაციაში ფირმის ბაზრის წილის შენარჩუ-
ნებაში.

6. სიმწიფის სტადია **სრულდება დაცემის
სტადიით**. იმისთვის რომ შენარჩუნებული იყოს
დანახარჯების შემცირება საჭირო მოცულო-
ბის გასაღებისას, აუცილებელია იყოს აღ-
მოფხვრილი ბაზრიდან არაკონკურენტუნარი-
ანი პროდუქტი უფრო სრულყოფილი ახლად-
შექმნილით. ამ ეტაპზე აუცილებელია ძიების
განხორციელება და ახალი იდეების მოძიადე-
ბა ინოვაციური პროდუქტებისათვის.

ინოვაციის მარკეტინგულ კვლევებისათვის
გამოიყენება ბენჩმარკეტინგი ანუ ეს არის კონ-
კურენტის შესწავლა, რომელსაც გააჩნია მა-
ღალი ინოვაციური პოტენციალი და შეიძლება

მისი გამოცდილების გამოყენება საკუთარი ინოვაციური სტრატეგიისათვის. ბენჩმარკეტინგი აუცილებელია იყოს გამოყენებული ბიზნესის შესწავლისას, ეს კი წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს ინოვაციის მარკეტინგის შესწავლისას.

ინოვაციის მარკეტინგული საფუძველია ინოვაციური პროდუქტებისათვის.

ინოვაციური პროექტი - ეს არის რესურსების, ვადების და ღონისძიებების შემსრულებლების ურთიერთგანპირობებული და ურთიერთდაკავშირების კომპლექსი, მიმართული წარმოების ინოვაციური მიზნების მისაღწევად.

ინოვაციური პროექტის სასიცოცხლო ციკლი მოიცავს სამ სტადიას: 1) წინასაინვესტიციოს; 2) ინვესტიციურს; 3) ექსპლუატაციურს.

წინასაინფორმაციო სტადიის დროს ხორციელდება ინოვაციური ჩანაფიქრის ფორმირება. **ინვესტიციურის** დროს ხორციელდება ინოვაციური პროექტის ბოლო დამასრულებელი მიზნები: **ექსპლუატაციურის დროს** ხდება პროექტის ჩაბარება: 1) დამკვეთს აბარებენ პროექტის შედეგებს და ხდება კონტრაქტის დახურვა; 2) ექსპლუატაცია (გამოყენება) პროექტის შედეგების.

ინოვაციის პროექტის მარკეტინგი ითვალისწინებს ბიზნეს-დაგეგმარებას, პროექტის ეფექტიანობის შეფასებას პერსპექტივაში.

ამისათვის საჭიროა გაკეთდეს შემდეგი საკითხების ექსპერტიზა:

სამეცნიერო-ტექნიკური ეფექტის; ეკონომიკური ეფექტის; სოციალური ეფექტის; ეკოლოგიური ეფექტის. მხოლოდ შემდეგ შეიძლება განისაზღვროს ყველა შესაძლო ეფექტები ინოვაციური სიახლეების გამოყენებისას.

ინოვაციური მარკეტინგი ითვალისწინებს აგრეთვე **ვენჩურულ და შერეულ დაფინანსებას, ფინანსურ ლიზინგს და ფორფეიტინგს.**

ვენჩურული დაფინანსება ხორციელდება სარისკო-კაპიტალის ფონდებით ფულადი რესურსების უპროცენტო უკან დაბრუნებით. ვენჩურული დაფინანსების გამოყენება ინო-

ვაციური პროექტებისათვის განსხვავებულია ტრადიციული ინოვაციური ფონდებისაგან.

ფინანსური ლიზინგი ეს სესხების მოზიდვაა გრძელვადიანი კრედიტის საშუალებით ნატურალურ ფორმაში, რომლის განაღდება ხდება ასევე კრედიტით.

ფორფეიტინგი წარმოადგენს კომერციული კრედიტის საბანკო ოპერაციების ტრანსფორმაციას. ფორფეიტინგის დაკრედიტება წარმოადგენს საშუალოგრძელვადიანს (1-დან 7 წლამდე).

ინოვაციური პროექტებისათვის მნიშვნელოვანია რისკის გამოვლინება, შესაბამისი ღონისძიებების გათვალისწინებით რისკების შემცირებით ინოვაციური წინადადებებისაგან გამოწვეული.

აღსანიშნავია რისკების შემცირების ყველაზე გავრცელებული ფაქტორები: დაზღვევა, ლიმიტირება, ჰედჟირება, დივერსიფიკაცია, რომელთა გათვალისწინება სხვა ფაქტორებთან ერთად წარმოადგენს ინოვაციური მარკეტინგის შემადგენელ ნაწილს.

ამრიგად, ინოვაციური მარკეტინგი წარმოადგენს ინოვაციური მენეჯმენტის მთავარ ინსტრუმენტს და მიზანშეწონილია საქართველოში განხორციელებული ინოვაციური პროექტების (ენერჯეტიკაში), განსახორციელებლად გათვალისწინებული იყოს ყველა ზემოთ მოყვანილი ფაქტორები.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციური იდეების „პორტფელი“, ბენჩმარკეტინგი, ფინანსური ლიზინგი, ვენჩურული, ფორფეიტინგი.

ლიტერატურა:

1. ი. ზედგინიძე, მ. ბალიაშვილი., ხარისხის მართვა. სახელმძღვანელო, სტუ., თბ., 2008
2. ნ. ლიბრაძე, ე. ხახუტაშვილი., ლ. ხუნწარია., თ. ფილიპიდისი., ტელეკომუნიკაციის

- მარკეტინგი., ნაწ. II., დამხმარე სახელმძღ-
ვანელო, სტუ., თბ. 2012
3. ე. ხახუტაშვილი., ხარისხის მართვის
სისტემა. ჟურნალი „განათლება“, სტუ., თბ.,
№1 (7)., 2013
 4. Ричард Л. Дафт., Менеджмент., 6-ое
издание, М., 2007.

МАРКЕТИНГ ИННОВАЦИИ

*Хакхуташвили Елизавета,
ассоц. проф.
ГТУ*

Маркетинг является неотъемлемым элементом инновационного менеджмента, позволяющим увеличить отдачу от коммерциализации нововведений.

Основная цель маркетинга инноваций заключается в изучении условий конкуренции и возможностей фирмы осуществлять успешные инновации в данных условиях.

Задачи маркетинга инноваций варьируются в зависимости от стадии инновационного процесса.

В инновационной деятельности используют бенчмаркетинг – изучение конкурента, обладающего высоким инновационным потенциалом, для использования его опыта при формировании собственной инновационной стратегии. Бенчмаркетинг – это изучение бизнеса.

Маркетинг инновации тесно связан с инновационными проектами, с финансовым лизингом, венчурным и смешанным финансированием, форфейтингом, а так же очень важен анализ, оценка и выявление риска инновационных проектов.

Маркетинг инновации представляет главным инструментом инновационного менеджмента.

Итак, в Грузии для осуществления инновационных проектов (особенно в энергетике) должны быть предусмотрены выше названные все факторы.

INNOVATION MARKETING

*Elisabed Khakhutashvili
prof. (GTU)*

Marketing is an integral part of innovation management, which allows the introduction of new products. The main objective of innovative marketing is to study the conditions of competition and implementation of successful marketing.

To implements innovative project one must take into account the scientific-technical, economic, social ecological effects.

Innovative marketing needs to be financed by venture capital, mixed capital, financial leasing and porpeiting. Innovative marketing is the main instrument in innovative management.

შურნალისტიკა
ЖУРНАЛИСТИКА
JOURNALIZM

**მასმედია საზოგადოებრივი ცნობიერების
განმსაზღვრელი ფაქტორი**

ნათელა ბერიძე, სტუ დოქტორანტი

მასმედია, მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებანი სულ უფრო დიდ როლს ასრულებს თანამედროვე საზოგადოებაში, იჭრება ცხოვრების ყველა სფეროში და მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს მის ხასიათს. დავას აღარ იწვევს, რომ 21-ე საუკუნეში ინფორმაციული ზემოქმედების როლი საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე, ადამიანების ქცევაზე კიდევ უფრო გაიზრდება. ეს სათანადო მოთხოვნებს უყენებს როგორც საინფორმაციო საშუალებების მუშაებს, ისე მასობრივ-კომუნიკაციური პროცესების თეორიის სპეციალისტებსაც.

რაკი კომუნიკაცია ადამიანებს შორის ურთიერთობაა, ისიც უნდა ვთქვათ, რომ ეს ურთიერთობა მრავალფეროვანი და მრავალდაგვარია. ადამიანთა ერთობლიობა ქმნის საზოგადოებას, რომელიც ცხადია, ერთგვაროვანი არ არის. ამის გამო ადამიანთა შორის ურთიერთობებიც სხვადასხვანაირია და სხვადასხვა დონეზე ხორციელდება. ეს ნიშნავს, რომ კომუნიკაციური პროცესები მთლიანად მსჭვალავს საზოგადოების ყოველ ფენას და მოიცავს მის ყოველ წევრს. მით უფრო ახლა, როდესაც ადამიანებს ინტერნეტის გამოყენების საშუალება აქვთ. (N2. გვ. 5)

ასეთ კომუნიკაციურ პროცესებად შეიძლება ჩაითვალოს სი-ენ-ენის, ბი-ბი-სის, მსოფლიო სამსახურის, „ევრონიუსისა და სხვა საერთაშორისო მაშტაბის ტელერადიო ორგანიზაციების ან ზოგიერთი ე.წ. ტრანსნაციონალური

ბეჭდვითი გამოცემის საქმიანობაც, რომლებიც მსოფლიოს ყველა კუთხიდან ღებულობენ ინფორმაციას და თითქმის მთელი პლანეტის მასშტაბით ავრცელებენ მათ. (N2. გვ.6)

საოცრად დახვეწილი ტექნოლოგიების წყალობით, დღევანდელ მასმედიას წარმოუდგენელი რაოდენობის აუდიტორია ჰყავს. მილიონობით ადამიანი უყურებს ტელევიზორს, კითხულობს გაზეთს, ნახულობს პოპულარულ ფილმს. ასეთი მაშტაბების შემდეგ აღვილია ვისაუბროთ იმაზე, თუ რა გავლენას ახდენს მკითხველებზე, მსმენელებსა და მაყურებლებზე ის, რასაც ისინი კითხულობენ, უყურებენ და უსმენენ.

მასმედია უმეტესობისათვის, რასაკვირველია, გართობის წყაროა. ისინი, ვინც მედიას გართობის მიზნით იყენებს, თავს დიდად არ იწუხებენ საზოგადოებაზე ან საკუთარ ქცევაზე მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების გავლენის საკითხებზე ფიქრით. ასეთები მედიას თუ აკრიტიკებენ, ისიც მხოლოდ მაშინ, როცა თავიანთი მოსაწონი სატელევიზიო პროგრამები შემოაკლდებათ, ან ახალი ამბები მოსაწყენად მოეჩვენებათ.

ზოგიერთ კრიტიკოსს მიაჩნია, რომ მედიას ცუდი გავლენის მოხდენა შეუძლია. ისინი გვაფრთხილებენ, რომ მასობრივმა კომუნიკაციამ შესაძლებელია ჩვენთვის არასასურველი შედეგები გამოიღოს. ზოგს მიაჩნია, რომ მედია ბავშვებში იწვევს მიდრეკილებას ძალადობისა-

კენ, აქვეითებს ზნეობას, აკონტროლებს ჩვენს შეხედულებებსა და აზრებს, გვაიძულებს ვიყილოთ საგნები, რომლებს სრულიად არ გვჭირდება. მედია მნიშვნელოვანწილად მოქმედებს იმ გადაწყვეტილებათა მიღებაზე, რომელთაც, როგორც ჩვენ გვგონია, დამოუკიდებლად ვიღებთ.

მედიის ზოგიერთი სხვა ანალიტიკოსი კი მიიჩნევს, რომ მედიას საზოგადოებისათვის მხოლოდ სიკეთე მოაქვს. ისინი გამოთქვამენ აზრს, რომ მედია ამდიდრებს ჩვენს ცხოვრებას და ერთმანეთთან გვაახლოებს, კმაყოფილების გრძნობას გვანიჭებს, გვთავაზობს გართობას, რომლის მიზანია სტრესისაგან გათავისუფლება, გვარკვევს მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ საკითხებსა და პრობლემებში. ამ ანალიტიკოსების შეხედულება ეფუძნება მოსაზრებას, რომ მედია ხელს უწყობს სოციალური პრობლემების გაგებას, საზოგადოების პოლიტიკურ განათლებას, აყალიბებს მუსიკალურ და თეატრალურ გემოვნებას და ხელს უწყობს მთავრობის არაკომპეტენტური საქციელის აღმოფხვრას.

მაყურებელთა უმრავლესობა გრძნობს, რომ ყველა ეს ურთიერთსაწინააღმდეგო შეხედულება სიმართლეა ის, რომ მედია ახდენს როგორც დადებით, ასევე უარყოფით გავლენას საზოგადოებაზე და მთელ ერზე. მედია თავისი არსით არაერთგვაროვანია, რომელიც ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული მიზნით უამრავ განსხვავებული სახის პროდუქციას სთავაზობს ყველანაირი ტიპის ადამიანს, რომელიც შეუძლებელია, ზემოქმედებისა და გავლენის თვალსაზრისით წინააღმდეგობრივი არ იყოს. (N1. გვ. 6)

დღევანდელი მასობრივი კომუნიკაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანაა, გაარკვიოს არსებობს თუ არა სინამდვილეში ასეთი განგაშის საფუძველი და გასათვალისწინებელია თუ არა „შიშის მემკვიდრეობის“ ფაქტორი მედიის საზოგადოებაზე გავლენის შეფასების დროს. ამასთან დაკავშირებით სპეციალისტებს უჩნდებათ კითხვები, რომლებიც

პასუხის გაცემას დაუყონებლივ მოითხოვენ. მაგალითად: იქნებ მასობრივი კომუნიკაცია საზოგადოებას მსოფლიოს ყალბ სურათს უხატავს? იქნებ ფილმი ბავშვებსა და მოზარდებზე გავლენას ახდენს, როგორც მიუღებელი ქცევის პროპაგანდა? შესაძლებელია თუ არა მასმედიის გზავნილები გამოვიყენოთ, როგორც დარწმუნების საშუალება, რომელიც ჩვენი შეხედულებების, დამოკიდებულებებისა და ქცევის ჩამოყალიბებაზე მოქმედებს? წარმართავს თუ არა მასობრივი კომუნიკაცია ჩვენს პოლიტიკურ პროცესებს და ზღუდავს თუ არა გადაწყვეტილების მიღების უნარს?

თუ ამგვარი კითხვებიდან ერთზე მაინც დადებითი პასუხი არსებობს, მაშინ ლოგიკურია დასკვნა, რომ „პრესის თავისუფლება“ შესაძლოა არც ისე კარგი იყოს. იქნებ საზოგადოების ინტერესი სულაც არა არის ის, რასაც მედია მენეჯერები თავიანთი სურვილისამებრ ბეჭდავენ და გადმოსცემენ. იქნებ აუცილებელიც კია მასობრივი კომუნიკაციის იმ საშუალებების მკაცრი კონტროლი და ცენზურა, რომლებიც აუდიტორიით მანიპულირებენ ან საერთოდ, ზიანს აყენებენ მას? იქნებ ამ გზით მართლა შეიძლება საზოგადოების დაცვა და არასასურველი ეფექტის თავიდან არიდება?

ეს თავისთავად მნიშვნელოვანი საკითხია, მაგრამ დიღემას ვაწყდებით: შეიძლება პრობლემის გადაჭრის გზებმა თავად პრობლემაზე უარესი შედეგი მოგვცეს. (N1. გვ. 341)

ჩვენ ვიცით, რომ თანდათან როგორ გაუმჯობესდა მასობრივი კომუნიკაციისა და მისი გავლენის კვლევა. ადრეული კვლევების მეთოდები დაუხვეწავი და არაადექვატური იყო, თეორიული დასკვნები ძალზე მარტივი და დღევანდელი გადასახედიდან აშკარად უსარგებლო, მაგრამ 60 წლის მანძილზე ნელ-ნელა, მაგრამ სტაბილურად დაგროვდა ცოდნა იმის შესახებ, თუ როგორ მუშაობს მედია, რას აკეთებს, რას არ აკეთებს და როგორ აისახება ეს საზოგადოების თითოეულ წევრზე.

მასობრივი კომუნიკაციის გავლენის ემპირ-

იული კვლევა თვით მედიის განვითარებას ბევრად ჩამორჩება. 1920-იანი წლების ბოლომდე ფართომასშტაბიანი კვლევები არ დაწყებულა. ამის მიზეზი შეიძლება კვლევისათვის საჭირო პროცედურების, სტრატეგიისა და ტექნიკის არარსებობა იყო. სოციალური მეცნიერებების, ძირითადად ფსიქოლოგიისა და სოციოლოგიის განვითარებასთან ერთად, მასობრივი კომუნიკაციების კვლევაც შესაძლებელი გახდა. (N1. გვ. 342)

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ (20-იანი წლები), როდესაც კომუნიკაციის პირველი კვლევები გაჩნდა, როგორც საზოგადოებაში, ასევე მედიაში დიდი ცვლილებები დაიწყო. ამ დროს ადამიანები მათთვის საჭირო ინფორმაციას მასმედიიდან იღებდნენ. შემდგომ გაჩნდა კინო, უფრო მოგვიანებით რადიო, რომელიც ასევე საოჯახო მედია საშუალებად იქცა. 1930-40-იან წლებში ტელევიზია და ჟურნალები გამოჩნდა, თანდათან კომუნიკაცია კი უფრო მოგვიანებით დამკვიდრდა.

ამ ფონზე დაიწყო და გრძელდებოდა მასობრივი კომუნიკაციისა და მისი გავლენის ფართომასშტაბიანი ემპირიული კვლევა. საერთოდ, კვლევებმა მასობრივი კომუნიკაციის პროცესისა და მის პიროვნებასა და საზოგადოებაზე გავლენის თანამედროვე გაგებაში დიდი წვლილი შეიტანეს.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მასობრივი კომუნიკაციის კვლევას აღმასვლის ხანა დაუდგა. სოციალურ მეცნიერებათა წარმომადგენლები ადამიანის ბუნების შესახებ ახალი თეორიებითა და გაცილებით უფრო დახვეწილი კვლევის მეთოდებით შეუდგნენ. მათი აზრით, მედიას ადამიანებზე სელექტური და მინიმალური გავლენის უნარი აქვს და, საერთოდ, ადამიანებზე გავლენის მოხდენის ერთადერთი კი არა, არამედ ერთ-ერთი საშუალებაა. (N1. გვ. 354)

ყოველი ახალი კვლევების ჩატარებასთან ერთად მედიის სელექტური და შეზღუდული გავლენის თეორიას უფრო მეტი მტკიცებულება

უგროვდებოდა. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ჩამოყალიბდა ახალი თეორია- მასმედიას აქვს არა საყოველთაო, არამედ მინიმალური გავლენა, რომელიც სხვადასხვა ფაქტორის (ინდივიდუალური განსხვავება, სოციალური კატეგორიები, სოციალური ურთიერთობები) გავლენით იცვლება.

ცოტა ხნის შემდეგ კი სოციალურ მეცნიერებათა სპეციალისტების შეხედულებები მასმედიის გავლენის შესახებ მთლიანად შეიცვალა. დამტკიცდა, რომ მედიის გავლენა მხოლოდ სელექტური კი არა, არამედ შეზღუდულიცაა. (N1. გვ.355)

ისმის კითხვა: შეიძლება თუ არა ტელევიზიის ხშირმა და აგრესიულმა ჩვენებებმა გამოიწვიოს ბავშვებზე ზემოქმედება? ამის თაობაზე ჩატარდა კვლევები და აღმოჩნდა, რომ ტელევიზიით ნანახი ძალადობა პირდაპირ დაკავშირებული აღმოჩნდა ცდისპირი ბავშვების აგრესიის დონესთან. მეტიც, სატელევიზიო ძალადობის გავლენა ყველაზე მეტად იმ ბავშვებს შორის იგრძნობოდა, რომლებიც ტელევიზორს ყველაზე ხშირად უყურებდნენ. (1. გვ. 361)

თანამედროვე საზოგადოებაში მასობრივი კომუნიკაციის პროცესისა და გავლენის შესწავლისა და შეფასების დროს მეცნიერები მუდმივ დილემას აწყდებიან. ყოველთვის, როცა ცდილობენ გაიგონ, თუ რა გავლენას ახდენს მასობრივი კომუნიკაცია ჩვენს საზოგადოებაზე, შედეგად, ორ ურთიერთსაწინააღმდეგო დასკვნამდე მიდიან. ორივე ეს დასკვნა ინფორმაციის სანდო წყაროზე დაყრდნობით კეთდება და, რაც პრობლემას კიდევ უფრო ართულებს, თითოეული მათგანი ჭეშმარიტია.

დილემა შემდეგში მდგომარეობს: მრავალრიცხოვანი კვლევების შედეგად მიღებული დასკვნების მიხედვით მედიის გავლენა ადამიანის შეხედულებებზე, დამოკიდებულებებსა და ქცევაზე საკმაოდ შეზღუდულია, თუმცა ამასთანავე მედია გავლენის საკმაოდ ძლიერი იარაღია. იგი დიდ გავლენას ახდენს საზოგადოების მთელ რიგ პროცესებსა და ტენდენციებზე,

მის სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაზე. მედიას ერთსა და იმავე დროს სუსტი და ძლიერი გავლენის მოხდენაც შეუძლია. ეს ორმაგი მტკიცება დაუჯერებლად ჟღერს, მაგრამ ამ ერთი შეხედვით ამოუხსნელი თავსატეხის გასაღები ჩვენ თვალწინაა- ამისათვის საკმარისია, დავინახოთ განსხვავება ადამიანებსა და მათ შეხედულებებზე, დამოკიდებულებებსა და ქცევაზე ხანმოკლე და ხანგრძლივი მოქმედების გავლენას შორის, რომელსაც ჩვენ საზოგადოებაში მიღებული კულტურული ნორმებისა და სოციალური ინსტიტუტების შეცვლა შეუძლია.

არსებობს მედიის ხანგრძლივი მოქმედების გავლენის რამდენიმე თეორია, რომელშიც ახსნილია მედიის ხანგრძლივი გავლენით გამოწვეული სოციალური და კულტურული ცვლილებები. მათ შორისაა აკუმულირების თეორია, ინოვაციის თეორია, მოდელირების თეორია, სოციალური მოლოდინების თეორია, სიტყვის მნიშვნელობის აგების თეორია და სტერეოტიპების თეორია. მედიის ხანგრძლივი მოქმედების გავლენის ამგვარმა ახსნამ მნიშვნელოვანი ბიძგი მისცა მასობრივი კომუნიკაციის პროცესისა და შედეგების შემდგომ კვლევას.

ასეთი თეორიების მთავარი პრობლემა ის არის, რომ ემპირიული კვლევის საფუძველზე მიღებული სანდო შედეგების ინტერპრეტირება თითქმის ყოველთვის სცდება კონკრეტული დროისა და ვითარების ფარგლებს. ამ თეორიებით მასობრივი კომუნიკაციის გავლენისა და შესაძლო შედეგების ის ასპექტები განიხილება, რომელთა გადაწყვეტა ხანმოკლე სამეცნიერო ექსპერიმენტებისა და ერთჯერადი გამოკითხვების მეშვეობით შეუძლებელია. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ მიღებული შედეგები, უბრალოდ ვარაუდებსა და მოსაზრებებს ბევრად აღემატება. მედიის ძლიერი გავლენის ფარგლების დადგენას ისტორიულ მოვლენებსა და ტენდენციებზე გულმოდგინე დაკვირვება სჭირდება. (N1.გვ.368)

ძნელი მისახვედრი არ უნდა იყოს, რომ

მასობრივ კომუნიკაციას შეუძლია, საზოგადოების სოციალური და კულტურული ცვლილებების საქმეში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს. არსებობს მედიის მიერ საზოგადოებაზე გავლენის ორი ძირითადი გზა. ერთ-ერთი მათგანია ის, რომ მედია ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე განუწყვეტლივ აშუქებს საზოგადოებაში მომხდარ კონკრეტულ მოვლენებს და ჩვენთვის მათ ინტერპრეტირებასაც ახდენს. აკუმულირების თეორიის მიხედვით ნებისმიერი გზაენილის გავლენა ადამიანზე, შესაძლოა, ძალზე მცირე იყოს (რაც კვლევის შედეგებმა დაადასტურა), მაგრამ იგი მცირე ცვლილებებს მაინც იწვევს და დროთა განმავლობაში გროვდება. ადამიანები თანდათან იცვლიან შეხედულებებს, ინტერპრეტაციებსა და ორიენტაციას იმ საკითხების მიმართ, რომლებიც სხვადასხვა მედიის მიერ განმეორებით შუქდება და ერთსა და იმავე მოსაზრებას განუწყვეტლივ ამტკიცებს. ყოველივე ამას შედეგად მოსდევს შეხედულებებისა და ქცევის მნიშვნელოვანი ცვლილებები.

საზოგადოებაზე გავლენის მეორე გზა გულისხმობს, რომ ადამიანები ტექნოლოგიის ახალ ფორმებს თანდათან ითვისებენ. ეს ძველი პრობლემების ახლებურად გადაწყვეტის გზაა. ახალი ტექნოლოგია თავისთავად ახალ შეხედულებებსა და ახალ ქცევას აყალიბებს. ასეთი სახის ცვლილებებს ინოვაციის დროთა განმავლობაში ათვისება უწოდეს. ათვისების თეორიის მიხედვით, მედია იმ ადამიანების ყურადღებას იპყრობს, რომლებსაც ინოვაციისაკენ მიდრეკილება აქვთ და ამ გზით სოციალურ ცვლილებებში მონაწილეობს. ის, ვისაც სიახლის აღვილად ათვისება შეუძლია, თავის მხრივ მედიის მიერ კულტურულ სიახლეებს აიტაცებს და პრაქტიკაში დანერგავს.

აკუმულირების თეორია: მრავალჯერადი მცირე გავლენა საბოლოოდ თავს „ერთად იყრის.“

იმისათვის, რომ აკუმულირების თეორიის მეშვეობით შესაძლებელი გახდეს იმის ახსნა,

თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ცვლილებები, რომლებიც თავს იჩენს მხოლოდ ხანგრძლივი გავლენის შედეგად, აუცილებელია განვიხილოთ სამი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. პირველ რიგში, მედიამ ერთი და იგივე საკითხი რამდენჯერმე უნდა გააშუქოს; მეორე, ყოველი გაშუქება ერთმანეთთან კონტექსტუალურ კავშირში უნდა იყოს და უნდა არსებობდეს მეტ-ნაკლებად გამოკვეთილი, ერთიანი ინტერპრეტაცია; მესამე, მთავარი მედიასაშუალებები (გაზეთი, რადიო, ტელევიზია და ჟურნალები) პარალელურ რეჟიმში უნდა მუშაობდნენ და ერთმანეთის აზრს მხარს უნდა უჭერდნენ. (N1.გვ.369)

ისმის კითხვა-რა შეიძლება ადასტურებდეს იმ ფაქტს, რომ მედიის გავლენა სწორედ ასეთ პირობებში ხორციელდება? ცხადია, ამგვარი მტკიცებულებები ექსპერიმენტების ან გამოკითხვების შედეგად მიიღება. თუმცა ისტორიული ანალიზი საშუალებას გვაძლევს აკუმულირების თეორია ხანგრძლივ პერსპექტივაში განვიხილოთ. ჩვენ შეგვიძლია მოვიყვანოთ კოორდინირებული გავლენის ძალზე აშკარა და შთამბეჭდავი მაგალითები, როცა მედიის გადამწყვეტი როლის გამო, საზოგადოების გამომხატველობა რამდენიმე უმნიშვნელოვანეს მოვლენაზე, რადიკალურად შეიცვალა.

განხილვას ქართველი ჯარისკაცების ერაყში და ავღანეთში გაგზავნით დავიწყებთ. უახლესი ისტორიის ეს ეპიზოდები ნათლად გვიჩვენებს, თუ რა დრამატული შედეგები მოსდევს მედიის ასეთ უწყვეტ, დაჟინებულ და კოორდინირებულ ყურადღებას ადამიანური ტრაგედიების მიმართ.

საქართველოს მიერ ქართველი შეიარაღებული ძალების საზღვარგარეთ გაგზავნა უცხო ქვეყნის მხარდაჭერის მიზნით, საერთაშორისო მასშტაბის რადიკალური ნაბიჯია. საქართველომ ასეთი ნაბიჯი ბოლო წლების განმავლობაში რამდენჯერმე გადადგა. მაგრამ მედიის მიერ გადმოცემული ინფორმაციები იმის შესახებ, თუ რამდენი ქართველი დაიღუპა ამ ომში

და რამდენი პარალიზებული გახდა, ეს უკვე საზოგადოებაზე უარყოფით გავლენას ახდენს. (N1. გვ. 371)

ზოგადად აკუმულირების თეორიის დანიშნულებაა საზოგადოებაში მიმდინარე იმ სოციალური და კულტურული ცვლილებების ახსნა, რომლებიც მედიის მცირე ეფექტების დაგროვების შედეგად ხდება. ამგვარ დაგროვებას საბოლოოდ საკმაოდ შთამბეჭდავი შედეგები აქვს, რაშიც მედია შეუმჩნეველ, მაგრამ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. ამისათვის მედია თავისთვის საინტერესო თემას განმეორებით უბრუნდება, განუწყვეტლივ აშუქებს და მისი სრულად წარმოჩენისა და გავლენის გაძლიერების მიზნით ყველა მედიასაშუალებას მიმართავს.

აკუმულირების პროცესის ერთ-ერთ ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს ინოვაციის ათვისების თეორიაც.

როგორ მიმდინარეობს ინოვაციის ათვისების პროცესი და რა როლს ასრულებს ამ პროცესში მასობრივი კომუნიკაცია?

იგი ამ პროცესების შესახებ საზოგადოებას აწვდის ინფორმაციას, რაც სიახლის ათვისებისა და გავრცელების საკითხში დიდ როლს ასრულებს. ძველად სიახლის ათვისების პროცესი მასობრივი კომუნიკაციების გარეშე მიმდინარეობდა. ადამიანები სიახლის შესახებ მხოლოდ ერთმანეთისაგან იგებდნენ. ერთი რამ აშკარაა- სიახლე რომ აითვისო, მის შესახებ ინფორმაცია უნდა გქონდეს. თანამედროვე საზოგადოებაში ეს როლი მასმედიას ეკისრება-სწრაფად და რაც შეიძლება ფართოდ გაავრცელოს ახალი ინფორმაცია და ამ გზით მისცეს ბიძგი სოციალურ ცვლილებებს.

ინფორმაციის მნიშვნელოვანი წყაროა რეკლამა. გარდა ამისა, სხვადასხვა მედიასაშუალებები ჟურნალ-გაზეთები და ა. შ. გამუდმებით ატყობინებენ ხალხს მედიცინის, ფიზიკის, განათლებისა და სხვა სფეროების მიღწევის შესახებ. მედიიდან მიღებულ ინფორმაციას ადამიანები შემდეგ ერთმანეთს უზიარებენ. ამ

სქემის წყალობით, წლების განმავლობაში საზოგადოებამ უამრავი სიახლე აითვისეს. გაცვლისა და კომუნიკაციებით გადაცემის დინამიკა, საიდანაც ნათლად ჩანს მასმედიის როლი იმ სოციალურ ძვრებში, რომლებიც მინიმალური ეფექტების აკუმულირებისა და ხანგრძლივი მოქმედების გავლენის შედეგად მიიღწევა.

აკუმულირებისა და ათვისების თეორიები გადამწყვეტ როლს ასრულებს საზოგადოებაზე. მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მასობრივი კომუნიკაციის ხანმოკლე გავლენას საკმაოდ შეზღუდული შედეგები მოსდევს, საბოლოოდ დადასტურდა. მართალია, ასეთი დასკვნის სისწორეში ეჭვის შეტანის მიზეზი არ არსებობს, მაგრამ ერთი და იმავე შეტყობინების გამუდმებით გადაცემას ადამიანების შეცვლა ნამდვილად შეუძლია. ამრიგად, მასმედიის გამუდმებული ინდივიდუალური გავლენა თანდათან გროვდება და მნიშვნელოვან ცვლილებებს იწვევს.

იმისათვის, რომ დავახსიანოთ, თუ რა გავლენას ახდენს მასობრივი კომუნიკაციის ხანგრძლივი გავლენა სოციალიზაციის პროცესზე, ჩვენ განვიხილავთ ორ ერთმანეთისაგან საკმაოდ განსხვავებულ ასპექტს. პირველი ასპექტია მოდელირების თეორია, რომელიც შედარებით ვიწრო სფეროა. აქ ლაპარაკია მხოლოდ ინდივიდებზე, რომლებიც მედიის მიერ შეთავაზებული ქცევის ფორმებიდან თავიანთთვის მიმზიდველ და მისაბამ ვარიანტებს ირჩევენ. სოციალიზაციის მეორე ასპექტი გაცილებით ფართოა და სოციალური ქცევის მიღებული ნორმებისათვის აუცილებელ წესებსა და მოლოდინებს მოიცავს. ამრიგად, სოციალური მოლოდინების თეორია ეხება მედიის მოწოდებებს იმის შესახებ, თუ რა აყალიბებს მისაღებ ქცევას საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფებში. გავლენის აკუმულირების იდეას ორივე მათგანი შესანიშნავად გამოხატავს.

მოდელირების თეორია: მედიის მიერ მოწოდებული ქცევის ადაპტირება.

მაყურებლები ხშირად ბაძავენ იმ ნაწარმოებების გმირების ქცევას, რომლებსაც კინოში ან

ტელევიზიით უჩვენებენ. მართალია, ეფექტურობის თვალსაზრისით კინოსა და ტელევიზიას ვერ შეედრება, მაგრამ იგივე შეიძლება ითქვას რადიოთი ან ბეჭდვითი მედიის საშუალებით აღწერილი ქცევის შესახებაც. ორივე შემთხვევაში, ეკრანი იქნება ეს თუ სხვა მედიასაშუალება, მათ მიერ შექმნილი სახეები მრავალდაგვარ ქცევასა და სიტუაციას აყალიბებს, რომელთა ადაპტირება სოციალიზაციის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს.

მოდელირების თეორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თვისება ისიც არის, რომ მისი მეშვეობით მასობრივი კომუნიკაციის ხანგრძლივი მოქმედების გავლენის ახსნა შესაძლებელი ხდება. კერძოდ, რა მცირე ცვლილებებს იწვევს მედია ადამიანებში, რომლებიც დროთა განმავლობაში გროვდება და საზოგადოებაში მომხდარი სერიოზული ძვრების მიზეზი ხდება. (N1. გვ.375)

მედია საზოგადოებაში მასობრივი კომუნიკაცია სხვადასხვა ჯგუფისა და სოციალური ქმედების უამრავ ვარიანტს ქმნის, რაც მაყურებლებისათვის საკმაოდ მდიდარი მასალაა. სოციალური მოლოდინის თეორია გვასწავლის, რომ ნორმების, როლების, რანგებისა და კონტროლის კარგი ცოდნა მედიის მიერ ასახული სოციალური ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტის და ადამიანთა ჯგუფების გაუცნობიერებელი დასწავლის შედეგად მიიღწევა.

სოციალური მოლოდინის ცნება შეიცავს იმ ნორმებს, რომლებიც წარმართავს მათ ქცევას, ეხმარება, უკეთ გაითავისონ ესა თუ ის როლი, გამოიჩინონ თავი ხელმძღვანელობის წინაშე, შეასრულონ დავალებები და, გაიგონ, რას უნდა მოელოდნენ საყვედურის ან ჯილდის სახით გადაცდომის ან სანიმუშო ქცევისათვის. ამ გაგებით მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებში წარმოდგენილმა სოციალური მოლოდინის აღწერამ ადამიანებზე, შესაძლოა, ხანგრძლივი, შენელებული მოქმედების, მაგრამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს.

მასობრივი კომუნიკაციები ჩვენს მიერ რე-

აღობის აღქმასზე გავლენას, პირველ რიგში, იმით ახდენენ, რომ ერთმანეთთან აკავშირებენ იმ იარაღებსა და მნიშვნელობებს, რომლებსაც საგნების, მოვლენებისა და სიტუაციების აღწერის დროს ვერბალურად გამოთქვამენ. გარდა ამისა, ისინი სტერეოტიპების, ანუ „მნიშვნელობათა მთელი ჯგუფის“ (clusters of meanings) გამყარებას ახდენენ.

აუდიტორიის შეხედულებებზე, აღქმის ჩვევებსა და ქცევაზე მასობრივი კომუნიკაციის ხანგრძლივი მოქმედების გავლენის მნიშვნელოვან განმარტებად მედიის მიერ გაშუქებულ სიუჟეტებში სიტყვათა მნიშვნელობის თეორიას მიიჩნევენ. ამ თეორიის თანახმად ადამიანები, რომლებიც ყველაზე მეტად ექვემდებარებიან მასობრივი კომუნიკაციების გავლენას, განსხვავებულ სიტყვებს კონკრეტულ მნიშვნელობას მიაწერენ. თავის მხრივ, ეს მნიშვნელობები გავლენას ახდენენ ამ ადამიანების მიერ რეალობის აღქმასა და რეალურ სამყაროში მათ მიერ გადადგმულ ნაბიჯებზე. (N1. გვ. 379).

საზოგადოებაში, სადაც მასმედია კარგად არის განვითარებული, ადამიანები ინფორმაციას ძირითადად მედიისგან იღებენ, გარდა ამისა, ერთმანეთთან შეხვედრის დროსაც მათი განხილვის საგნად სწორედ მედიით მიღებული ინფორმაცია გვევლინება. სიტყვათა მნიშვნელობებიც სწორედ ამ პროცესებში ყალიბდება, სახეს იცვლის და მკვიდრდება. ამრიგად, მასობრივი კომუნიკაციების გავლენა სიტყვათა მნიშვნელობების შექმნას დიდწილად განაპირობებს და გვეხმარება, ადექვატურად აღვიქვათ, მოვახდინოთ ინტერპრეტირება და შედეგად, რეალურ სამყაროსთან საკუთარი მიმართება განვსაზღვროთ.

ერთ-ერთი მთავარი საკითხი, რომელიც ნებისმიერ საზოგადოებაში დღესაც ყველაზე მნიშვნელოვანად რჩება, სიტყვათა მნიშვნელობების განვითარებაა, რაც არსებული რეალობის ჭეშმარიტ დახასიათებას შეიცავს. ხშირ შემთხვევაში სიტყვებსა და მათ მნიშვნელობებს შორის არსებული კავშირის ის ვერსია,

რომელსაც ჩვენი მედია გვთავაზობს, რეალური ფიზიკური და სოციალური სამყაროს არასწორი ასახვაა. მედია წარსულის მცდარ და მავნე სტერეოტიპებსაც კი ამკვიდრებს. ასეთი სტერეოტიპების დამკვიდრება მედიას განუზომელი გავლენის ძალას ანიჭებს, რაც ადამიანებზე საკმაოდ უარყოფითად აისახება. შესაძლოა, ფსიქიკურად გაუწონასწორებელი, საშიში დამნაშავეების ჩვენება ტელევიზიით მშვენიერი გასართობი იყოს, მაგრამ ამ ძველი სტერეოტიპების შენარჩუნებით ზარალდება მინიონობით ადამიანი, რომელსაც ფსიქიკური აშლილობა აწუხებს ან წარსულში აწუხებდა. (N1. გვ. 390).

ლიტერატურა:

1. მელვინ დეფლორი, ევერეტ დენისი, „მასობრივი კომუნიკაციის გააზრებისათვის.“ 2009 წ.
2. რ. სურგულაძე, ე. იბერი, „მასობრივი კომუნიკაცია.“ 2003 წ.
3. საზღვარგარეთული მედიათეორიები.

МАССМЕДИЯ – ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ

ნატელა ბერიძე, Докторант ГГУ

Массмедия, средства массовой коммуникации играет большую роль в развитии современного общества, вникает во всех жизненно-важные сферы и в значительной степени определяет его характер. Тот факт, что роль информационного воздействия на сознание общества и поведение людей еще

больше возрастет, уже не вызывает спор.

Некоторые критики считают, что медиа может негативно повлиять на общество. Они предупреждают, что массовая коммуникация может привести к нежелательным результатам, что медиа вызывает склонность насилия у детей, снижает нравы, контролирует наши взгляды и мысли.

Некоторые другие аналитики медиа считают, что она приносит добро обществу. По ихнему мнению, медиа обогащает нашу жизнь и сближает людей, предлагает веселье и развлечение с целью освобождения от стрессов, разъясняет значительные общественные вопросы и проблемы.

Большинство зрителей чувствует, что все эти противоположные аргументы правдивы. Медиа действительно влияет и позитивно, и негативно на общество и нацию. (№1. Ст. 6)

По заключениям, полученных в результате многочисленных исследований, влияние медиа на взгляды, отношения и поведения людей довольно ограничены, хотя, в то же время, медиа является весьма сильным оружием воздействия. Она имеет значительное влияние на общественных вопросов и тенденций, на социальную и культурную жизнь общества. В одно и то же время медиа может иметь и сильное, и слабое влияние. Это двойное утверждение звучит невероятно, но с одного взгляда, ключ этой необъяснимой головоломки перед нами – достаточно увидеть различие между кратковременным и долгосрочным влиянием на людей и их взгляды, отношения и поведения, который могут изменить культурные нормы, принятые обществом.

MEDIA – THE DEFINING FACTOR OF SOCIAL CONSCIOUSNESS

Natela Beridze, hD GTU.

Media – means of mass communication takes more and more important part in modern society, it penetrates into all spheres of life and significantly defines its character. There is no argument against constant increase of the informational influence on the social consciousness and behavior in the 21st century.

Some critics consider that media can have a negative influence. They warn that mass communication may have undesirable results, it will probably cause the inclination to violence, reduction of moral; it controls our viewpoints and ideas.

Some other analysts believe that media can be only positive. They think that media enriches our life and brings people together, suggests entertainment; getting rid of stress is the main goal of media; it also helps to clear up the significant social issues and problems.

Majority of viewers feels that all these contradictory opinions are true: media has both, the positive and negative influence on the society and the whole nation (N1. P. 6)

According to the conclusions, that are the result of enormous researches, the influence of media on people's views, attributes and behavior is quite limited. However, it is rather a strong weapon for influence. It greatly affects on a number of processes and trends of society, and its social and cultural life. Media may have a strong and weak influence at the same time. This double assertion sounds unbelievable, but the keys of comparatively unexplainable puzzle are in front of us – we only have to see the difference between long-term and short-term influence of media on people and their viewpoints, attitudes and behavior, which can change the established cultural standards in society.

ности под видом Майдана», а также на нарастающие проблемы украинской экономики». На первый план в российских изданиях и передачах выдвигается то, как выгодно властям показать события в Украине для дескредитации новой власти в Украине и для поднятия своего имиджа в глазах Запада, мол все, что сделано, сделано не напрасно. Все события подаются в выгодном для России ключе. Главная цель информационной войны воздействие на и мирное население противника с целью внедрения в массовое сознание определенных установок (пропаганда, «психологическая война»). Рассмотрим на примерах.

Анонс программы телеканала Россия «Прямой эфир», программы, рассчитанной на обывателя: «Украина, Запорожье. В прошлое воскресенье бойцы правого сектора останавливали машины с российским флагами и избивали всех находящихся в салоне. Видеорегистратор зафиксировал это, зафиксировал, как выбивают лобовое стекло, причем все происходило днем. Где же полиция, автоинспекция? Где власть? Самый главный вопрос – кто эта власть. Кто нынешние правители Украины? Кого подняла пена Майдана? В этом выпуске – правда о тех, в чьих руках теперь будущее людей и страны». Текст строится так, что от строчки к строчке идет нагнетение ситуации. Эта передача рассчитана на массового жителя в начале каждой программы Борис Корчевников говорит: «Об этих проблемах не пишут в СМИ. Но они существуют! Это реальные проблемы обычных людей, оказавшихся в сложных жизненных ситуациях.» Ключевое слово, фраза, «реальные проблемы обычных людей». Идет манипулирование сознанием рядового человека. И все, дело сделано, даже человек, далекий от политики начинает сопереживать и верить, что в Украине сегодня разгул криминала. Ещё один анонс передачи «Прямой эфир» от 12.03.2014 года: «Максим

Князев служил на флагмане украинского флота «Гетман Сагайдачный». Корабль пробыл в море несколько месяцев, новости с Майдана к ним не доходили. После прибытия фрегата в Одессу газеты рассказали о теплой встрече и лояльности моряков новой киевской власти. Однако они умолчали о том, что произошло на борту во время долгой дороги домой. Максим сумел сбежать с корабля в родной Севастополь. Что же заставило его совершить этот отчаянный шаг?» Перед нами интервью реального человека, офицера. Вот ещё один способ подачи информации, через интервью реального человека, участника событий.

Ещё одним способом воздействия на массовое сознание является наличие эпитетов в текстах, гиперболизации происходящего: «Про эту революцию не скажешь «оранжевая» или «революция тюльпанов», нет вообще никаких символов, кроме, пожалуй, одного – цвета черной кофты вокруг. Это революция огня. Съёмочная группа «Прямого эфира» приехала в объятый революцией Киев, чтобы понять, кто уже сгорел и кто еще сгорит в этом огне.» Цель достигнута. Информационная война развязана, гибнут люди.

Для оценки многих событий не обязательно показывать реальные события. Не обязательно готовить информационные выпуски, с места событий. Эффективным средством воздействия являются и косвенные средства подачи информации. Так передача Андрея Малахова от 29 марта 2014 года «Сегодня вечером» начинается словами: «Крымское побережье когда-то называли «советским Голливудом». Первый фантастические фильмы, яркие комедии и боевики – все это снималось именно в этих местах. В студии программы «Сегодня вечером» актеры и режиссеры известных советских фильмов вспоминают съемки, проходившие в Крыму». Достаточно мирная программа, где не показано ни крови,

ни насилия. От этого она не перестает быть менее пропагандистской. От этого не перестает происходить воздействия на сознание людей, воспитанных в Советском Союзе, когда все жили вместе. Результат тот же как и от информационных передач. Развлекательные передачи, вроде бы далекие от войны, тоже становятся орудием в информационной войне. Люди даже не подозревают, что подвергаются информационному воздействию и начинают верить происходящему. Данная пропаганда возымела действие. Отсутствие адресата в тексте передачи метафорически переносит действие в пространство вневременных категорий, где прошлое и настоящее слиты в едином историческом потоке, что ещё более воздействует на психику людей. «Все, что происходит на экранах российских государственных каналов, – это пропагандистское безумие», - сказал в интервью радио «Свобода» известный тележурналист Евгений Киселев.

Сегодня необходимо говорить о приемах и методах информационной войны, потому что осмысление того или иного приема информационной войны позволяет перевести его из разряда скрытых угроз в явные, с которыми уже можно и надо бороться.

FEATURES INFORMATION WARFARE

T. Bondarenko
Georgian Technical University

Recent events in Ukraine, once again raised interest in the concept of “information warfare.”

The main goal of information warfare and the impact on the civilian population of the enemy in order to implement the mass consciousness of certain plants (propaganda “psychological war”).

ინფორმაციული ომის თავისებურებანი.

თ. ბონდარენკო
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

უკრაინაში მომხდარმა ბოლო მოვლენებმა კვლავ გააღვიძეს ინტერესი ინფორმაციული ომის ცნებისადმი.

ინფორმაციული ომის მთავარი მიზანია - ზემოქმედების მოხდენა მოწინააღმდეგის მშვიდობიან მოსახლეობაზე, რათა მასების გონებაში დამკვიდრდეს გარკვეული განწყობა (პროპაგანდა, ფსიქოლოგიური ომი).

не могут. Нужно отметить и тот факт, что выделенное время политические партии могут использовать по своему усмотрению. То есть, у них фактически нет ограничений в плане содержания роликов, которые они пускают в эфир и могут использовать полагающееся им время даже в целях черного пиара своих политических конкурентов.

Хотя, нужно отметить, что в большинстве стран Западной Европы в этом плане соблюдается принцип пропорциональности. То есть, политические партии берут на себя ответственность за содержание их рекламы. Редакции, со своей стороны, тщательно следят, чтобы не допустить антиконституционной пропаганды. То есть, складываются своего рода паритетные отношения между политиками и СМИ.

К сожалению, этого нельзя сказать в случае с платной рекламой. Потому что, оплаченная реклама, с одной стороны, стимулирует вмешательство государства в работу средств массовой информации, и, с другой, подрывает издательскую независимость СМИ.

Для регулирования этого процесса Совет Европы разработал специальные рекомендации. Согласно этим регуляциям, медиа, как государственные, так и частные, должны гарантировать честное, справедливое и сбалансированное представление позиций различных партий и кандидатов на выборах, предоставляя им бесплатное эфирное время. Кроме того, платная политическая реклама должна основываться на равных условиях и тарифах, а общественность необходимо информировать, что та или иная реклама является платной.

Хотя, в ряде стран эти рекомендации не всегда учитываются. Например, по законам Украины предвыборная агитация и политическая реклама могут проводиться исключительно участниками избирательной кампании (то есть, кандидатами, их доверенными лицами,

партиями и инициативными группами избирателей). При этом медиа не считаются участниками избирательной кампании. Соответственно, позиция периодического издания или корреспондента не оценивается как избирательная агитация. Что касается непосредственно СМИ, они отвечают лишь за достоверность издаваемой информации.

Несколько иной подход к предвыборной агитации есть у других европейских стран – они дают рекламе два определения: политическая и коммерческая. В ряде государств, например, в Германии и Испании, распространение политической рекламы допускается исключительно в ходе предвыборной кампании. А во Франции и Англии, наоборот, проведение политической рекламы ограничено только во время предвыборной кампании. Во Франции на протяжении всего предвыборного периода не разрешается проведение платной политической рекламы. Зато не регламентируется проведение бесплатной политической рекламы. В Великобритании проведение политической рекламы в пользу только одного кандидата без его согласия может считаться нарушением действующего законодательства. А в Нидерландах Кодекс профессиональной журналистской этики вводит ряд требований к политической рекламе. В частности, она не должна быть анонимной, факты должны соответствовать действительности, она должна вписываться в “критерии вкуса”, не может быть опубликована на страницах, где обычно печатаются редакционные материалы.

Самый «радикальный» подход в этом плане у США - любое регламентирование в области политической рекламы в Штатах признается как антиконституционное действие.

Особенности освещения предвыборных кампаний в прессе

Еще на начальном этапе развития прес-

сы США материалы корреспондентов начали делить на news columns («новостные колонки») и editorial columns («редакторские колонки»). То есть, как правило, новостные статьи и заметки гораздо нейтральнее и содержат исключительно факты. Колонки редакторов, со своей стороны, отражают субъективное мнение. Со временем, эта незамаскированная поддержка превратилась в практику, известную сегодня как «making an endorsement» («одобрение, подтверждение») – когда газеты на своих страницах практически открыто призывают аудиторию голосовать за того или иного кандидата.

Нужно отметить, что эта традиция сохранилась до сегодняшнего дня. Например, в ходе последней предвыборной кампании число газет, поддержавших Барака Обаму равнялось 127, в то время как отдать свой голос Джону МакКейну призывали лишь 49 изданий. Таким образом, если исходить из общего тиража выпускаемых изданий, можно сказать, что Обама, благодаря медиа, получил поддержку 13,5 миллионов читателей. А число сторонников МакКейна составило 3,7 миллиона. Разной была и стратегия изданий этих двух лагерей. Поддерживающие Барака Обаму газеты акцентировали внимание аудитории на молодости и свежем взгляде на проблему. А сторонники Джона МакКейна делали ставку на его возраст, объясняя это тем, что у него больше опыта в политических делах.

Поскольку в нашей стране независимые СМИ – явление пока молодое, говорить о сформировавшихся традициях в освещении предвыборных кампаний, весьма сложно. В медиа Грузии нет такого компонента предвыборной гонки, как «endorsement». Происходит это отчасти из-за того, что «Закон о вещателе» четко регламентирует шаги государственных СМИ (в частности, речь идет об Общественном вещателе Грузии), которые должны обеспечивать всех

кандидатов (или партии) одинаковыми условиями. Что касается частных СМИ, они могут поддерживать любого претендента. Но, несмотря на это, традиция endorsement не смогла сформироваться даже в частных медиа Грузии. Во всяком случае, на данном этапе.

Приемы, используемые при освещении предвыборных кампаний

Правила регулирования медиа и избирательные системы отдельных стран чаще всего отличаются друг от друга. Однако можно выделить те ключевые приемы, посредством которых представители СМИ формируют позицию электората в отношении всех участников предвыборной гонки. К числу таковых относятся следующие «технологии»:

- «стереотипы» («labeling») – когда специалисты и медиа «наклеивают» на людей, явления или события условные ярлыки, априори формирующие определенное отношение (положительное или отрицательное);
- «эвфемизмы» («euphemisms») – нежелательные слова или выражения меняют на нейтральные высказывания и оценки;
- «убийство соперника» (character killing) – прямая критика противника посредством доказанных или бездоказательных обвинений;
- «новичок» («freshman») – критика соперника из-за отсутствия достаточного политического опыта;
- «восхваление» («glorification») – корреспондент идеализирует кандидата, его поступки и слова;
- «семьянин» («family guy») – формирование имиджа примерного семьянина. Как правило, наличие крепкой семьи и детей является гарантией добропорядочности и создает положительный образ кандидата;
- «свой человек» («nice guy») – когда кандидат пытается быть ближе к народу, своеобразная игра в простонародность;
- «спортсмен» («sportsman») – подчерки-

მედიასაშუალებების კონტროლისა და მონიტორინგის მექანიზმები

ქ. გიორგობიანი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

თანამედროვე ცხოვრებაში მასობრივი კომუნიკაციების როლი უდიდესია, რადგან მედია ყველა ჩვენგანის ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. მედიადამოკიდებულების ორ სახეს გამოყოფენ — პიროვნულს და სოციალურს. მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების გარეშე სრულფასოვანი ცხოვრება ყოველად წარმოუდგენელია. მასმედიას მიმართავენ გართობის, განათლების, ინფორმაციის მოპოვების, თვალსაწიერის გაფართოების და სხვა მიზნებისთვის. დღეს აღარც იმაზე დავობენ, მედიადამოკიდებულებას დადებითთან ერთად უარყოფითი მხარეც რომ გააჩნია, თუმცა ზოგიერთი ანალიტიკოსი მაინც თვლის, რომ მედიას საზოგადოებისთვის მხოლოდ სიკეთე მოაქვს, რადგან ამდღერებს ჩვენს ცხოვრებას, ემოციებით ტვირთავს, ერთმანეთთან დაახლოებას უწყობს ხელს, სტრესისგან გვათავისუფლებს, გვიადვილებს რთულ პოლიტიკურ და სოციალურ პრობლემებში გარკვევას, აყალიბებს გემოვნებას და ა.შ. მაგრამ ფაქტია, მედიას უარყოფითი გავლენის მოხდენაც შეუძლია, განსაკუთრებით მოზარდზე, რომლის ფსიქიკა ჯერ ჩამოყალიბებული არ არის და რომელსაც, ფსიქოლოგთა აზრით, უჩნდება მიდრეკილება ძალადობისა და სისასტიკისადმი. მედიადამოკიდებულება აჩლუნგებს გრძნობებს, იწვევს დროის შეგრძნების დაკარგვას, უარყოფითად მოქმედებს ნერვულ სისტემაზე, აზიანებს მხედველობას, დიდად განაპირობებს არასწორი და არაადეკვატური გადაწყვეტილებების მიღებას. რაც შეეხება სოციალურ მედიადამოკიდებულებას, ცხადია, რომ მედია ყველა სოციალური ინსტიტუტის განუყოფელი ნაწილია, იქნება ეს პოლიტიკა, ეკონომიკა, განათლება, ოჯახი, რელიგია. მედიადამოკიდებულებად ითვლება ასევე სპორტული სანახაობები და

გართობის პოპულარული სახეები. მედიასთან კონტაქტის დროს გამოიყენება ვერბალური და არავერბალური სიმბოლოები, თუმცა კომუნიკაციების პროცესზე უამრავი ფაქტორი მოქმედებს. ნებისმიერი მიზეზით გამოწვეული უზუსტობა კომუნიკაციას არაეფექტურს ხდის და, ცხადია, კომუნიკატორს უძნელებს მიზნის მიღწევა. კომუნიკაცია არის ერთდროული, ორმხრივი, ინტერაქტიული პროცესი. თანამედროვე მასობრივი კომუნიკაციების დამახასიათებელი თვისებებია სისწრაფე და უწყვეტობა. მედიის ნებისმიერი პროდუქტი სწრაფად, დროის მცირე მონაკვეთში და ამასთან უწყვეტად ვრცელდება, გაზეთი ყოველდღიურად გამოდის, ჟურნალი კვირაში, ორ კვირაში ან თვეში ერთხელ, წიგნები და ფილმები მუდმივად ვრცელდება, მაუწყებლობა 24 საათის განმავლობაში მიმდინარეობს. ამას ხელს უწყობს დახვეწილი და მოქნილი ტექნოლოგიები, კომპიუტერიზებული საბეჭდი ტექნიკა, ოპტიკური კაბელები, საკომუნიკაციო თანამგზავრები და ა. შ. ახალი მედია ვითარდება ტრადიციული სისტემების და თანამედროვე კომპიუტერული ტექნოლოგიების შერწყმის შედეგად. ცხადია, რომ ახალი ტექნოლოგიების განვითარება იწვევს ტელესაკომუნიკაციო ინდუსტრიების რეფორმას.

კომუნიკაციებთან დაკავშირებული საკითხები რთული და არაერთგვაროვანი რომ არის, აშკარა და ეჭვიმუთანელია. ისიც ნათელია, სამთავრობო დაწესებულებები და გარკვეული ინტერესების მქონე ჯგუფები ცდილობენ მედიაზე პოლიტიკური გავლენის მოხდენას. ასევე საზოგადოებასაც გააჩნია მედიაზე ზეგავლენის საშუალებები, თუმცა საზოგადოების მიერ ხელისუფლების კონტროლში სწორედ მედიას მიუძღვის დიდი წვლილი. გვერდს ვერ ავუვ-

ლით იმ ფაქტს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან მედიის კონტროლი და მონიტორინგი, ალბათ, ყოველთვის მოსალოდნელი და გარდაუვალია. რეგულაციის და კონტროლის სხვადასხვა სახეები არსებობს. მაგალითად, აშშ-ში ერთ-ერთი მათგანი არის ფედერალური კომუნიკაციების სისტემა, სადაც მიღებული წესების მიხედვით, რომელსაც კანონის სტატუსი აქვს, იმართება კომუნიკაციების ინდუსტრია. ამ წესების გაუქმება კი შეუძლია მხოლოდ კონგრესს ან ფედერალურ სასამართლოებს. FCC-ის მიერ ჩამოყალიბებული სისტემა სატელევიზიო სიგნალებს იცავს სხვა არხებზე შეჭრისგან, ესკი იმის გარანტია, რომ ტელევიზიაში ქაოსი და არეულ-დარეულობა არ წარმოიქმნება. სამართლიანობის დოქტრინის ჩამოყალიბება სწორედ ამ კომისიას უკავშირდება და გულისხმობს შემდეგს, მართებული იქნება, თანაბარი საეთერო დრო დაეთმოს იმ ადამიანებს, რომლებსაც განსხვავებული აზრი და საკუთარი შეხედულებები გააჩნიათ ამა თუ იმ პრობლემურ საკითხზე. კომისიაში მიღებული ერთ-ერთი კანონის თანახმად, სატელევიზიო არხებმა უნდა მოახერხონ ყველა პოლიტიკური კანდიდატის ერთნაირი საეთერო დროით უზრუნველყოფა, ასევე ნებისმიერ მოქალაქეს უნდა მიეცეს პასუხის გაცემის საშუალება იმ კრიტიკაზე, რაც მის მიმართ გამოითქვა და რაც მთავარია, იმავე სატელევიზიო არხით. კომისია არ გამორიცხავს საჭიროების დროს საკუთარი წესების ინტერპრეტირებას, ეს ხდება მაშინ, როცა მას უწევს სხვადასხვა ინტერესებს შორის ბალანსის დაცვა ან იმის გარკვევა და ახსნა-განმარტება, თუ რა იგულისხმება ამა თუ იმ ტერმინში კონკრეტულ შემთხვევაში. FCC-ის მუშაობა ითვალისწინებს სამაუწყებლო ლიცენზიების გაცემა-განახლებას და გაუქმებასაც, მაგ. როცა სამაუწყებლო სადგური ეთერში უშვებს უხამს, უწმაწურ ან სკაბრეზულ გამონათქვამებს შეუფერებელ დროს, მიუღებელი დოზით და ფორმებით ან პორნოგრაფიულ ფილმებს დადგენილი წესების

დაცვის გარეშე. კომისია პასუხს აგებს სამაუწყებლო არხების მუშაობაზე და ამდენად მნიშვნელოვანია, ვისზე და რა ვადით გაცემს ლიცენზიას, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ პროცედურები ლიცენზიის მოსაპოვებლად რთული არ არის, რადგან კომისია ამ საკითხთან დაკავშირებით განსაკუთრებულ სიმკაცრეს არ იჩენს. მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში კომისიის კონტროლი მედიის შინაარსზე, რეკლამაზე, საბავშვო პროგრამებზე გარკვეულწილად შემცირდა ზოგიერთი მაუწყებელი მაინც უკმაყოფილოა და მიიჩნევს, რომ 21-ე საუკუნეში არანაირი კონტროლი არ უნდა არსებობდეს და მსგავსი კომისიები წარსული დროის გადმონაშთია.

აშშ-ში მედიაკონტროლს ახორციელებს ასევე FTC — ფედერაციული სავაჭრო კომისია, რომელიც 1914 წელს შეიქმნა. ფაქტობრივად, იგი არის ფედერალური მთავრობის დამოუკიდებელი მარეგულირებელი სააგენტო, რომლის მიზანს წარმოადგენს ინდუსტრიის უსამართლო კონკურენციისგან დაცვა. უსამართლო კონკურენციაში იგულისხმება სიცრუის შემცველი რეკლამა. ეთერში ხომ იშვიათად არ ხვდებოდა ისეთი რეკლამები, რომლებშიც უამრავი სიყალბე, სიცრუე და გაზვიადება იყო. ამის მაგალითად ხშირად მოჰყავთ პურთან დაკავშირებული რეკლამა, რომლის მიხედვით სპეციალური ინგრედიენტების შემცველი პური შესანიშნავი საშუალება იყო მათთვის, ვისაც გახდომა სურდა, რადგან ეს დიეტური პროდუქტი შეიცავდა ჩვეულებრივ პურზე ბევრად ნაკლებ კალორიას. შემდეგ გაირკვა, რომ ეს აბსოლუტური სიყალბე იყო, მთელი საიდუმლო იმაში მდგომარეობდა, რომ პურს უფრო თხლად ჭრიდნენ და შესაბამისად ერთი ნაჭერის მირთმევის შემდეგ მომხმარებელი ნაკლებ კალორიას ღებულობდა. ასევე სასამართლო სარჩელი აღიძრა იმ რეკლამის შემკვეთების, მწარმოებლების და გამავრცელებლების მიმართ, რომელიც ეხებოდა სწრაფ პარსვას. რეკლამაში აღნიშნული

იყო, რომ რადგან ახალი პროდუქტი შეიცავდა კანის დამატენიანებელ ინგრედიენტებს, მისი გამოყენებით პარსვა ბევრად გაადვილებული და უსაფრთხო გახდებოდა. ნათქვამის დასადასტურებლად ეკრანზე აჩვენებდნენ სუფთად და ზედმიწევნით გაპარსულ ზუმფარას ქაღალდს. შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ეს ქაღალდი გაპარსვამდე საათ-ნახევრის განმავლობაში წყალში იყო ჩამბალი სასურველი ეფექტის შესაქმნელად. რადგან რეკლამები ძირითადად მედიის საშუალებებში თავსდება, FTC - ის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები ნებით თუ უნებლიეთ მასმედიაზე გარკვეულწილად გავლენას ახდენს, თანაც არცთუ უმნიშვნელოს. მედიის რეგულაცია მუდმივად ვითარდება. ეს საკმარის რთული პროცესია, რომელიც აზრთა გაცვლა-გამოცვლისა და მრავალი შეხედულების შეჯერების შედეგად ყალიბდება.

საერთაშორისო კომუნიკაციებს რამდენიმე ორგანიზაცია აკონტროლებს, მათ შორისაა საერთაშორისო პრესის ინსტიტუტი, რომელიც მდებარეობს ვენაში და ძირითადად დაკავებულია პრესის თავისუფლების საკითხებით, ასევე მნიშვნელოვანი ორგანიზაციაა ნიუ-იორკში განთავსებული ჟურნალისტების დაცვის კომიტეტი, რომელიც ცდილობს ჟურნალისტების დაცვას ყოველგვარი ძალადობისგან და ზრუნავს მათ უსაფრთხოებაზე საერთაშორისო მასშტაბით. აღსანიშნავია კომუნიკაციის საერთაშორისო ინსტიტუტიც, რომელიც ტელეკომუნიკაციებისა და საერთაშორისო მაუწყებლობის განვითარების მიმართ იჩენს დიდ ყურადღებას. ეს ორგანიზაცია მდებარეობს ლონდონში. კომუნიკაციებთან დაკავშირებით მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ საერთაშორისო კომუნიკაციების ასოციაცია და მასობრივი კომუნიკაციების კვლევის საერთაშორისო ასოციაცია.

საქართველოში სახელმწიფო კონტროლს რეკლამის სფეროში ახორციელებს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური, რომელსაც უფლება აქვს რეკლამის კანონის ნორმათა

დამრღვევს წერილობით მოსთხოვოს შეცდომის გამოსწორება, განახორციელოს გამაფრთხილებელი ღონისძიება და აღკვეთოს არასათანადო რეკლამა. არასათანადო რეკლამაში იგულისხმება ყალბი, არაეთიკური, არადამაჯერებელი, არასარწმუნო, არაკეთილსინდისიერი რეკლამა, რომელსაც შეცდომაში შეჰყავს მომხმარებელი, ახდენს პირის დისკრედიტაციას, შეურაცხყოფს მის ღირსებას, არღვევს საყოველთაო ზნეობის ნორმებს, იყენებს არაკორექტულ გამონათქვამებს კონკურენტი საწარმოს პროდუქციის ან მომსახურების მიმართ. ანტიმონოპოლიური სამსახური ასევე უფლებამოსილია რეკლამის ნორმათა დამრღვევს დააკისროს ადმინისტრაციული სახდელი ან მოსთხოვოს კონტრეკლამის გავრცელება, საჭიროების შემთხვევაში მიმართოს სამართალდამცავ ორგანოს და მოითხოვოს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა.

ჩვენს ქვეყანაში სამაუწყებლო ლიცენზიას გასცემს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია, რომელმაც 2009 წლის 12 მარტს მიიღო დადგენილება (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის) დამტკიცების თაობაზე. მასში აღნიშნულია, რომ მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი მიღებულია საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიერ “მაუწყებლის” კანონის შესაბამისად და განსაზღვრავს მაუწყებლის მიერ პროგრამის მომზადებისა და გადაცემის პრინციპებს, წესებსა და სახელმძღვანელო რეკომენდაციებს; მაუწყებლის პრინციპები განსაზღვრავს მაუწყებლის პროფესიულ სტანდარტებს თავისუფალ, პლურალისტურ და დემოკრატიულ სახელმწიფოში და სავალდებულოა შესასრულებლად; სახელმძღვანელო რეკომენდაციები არის მეთოდური მითითებები (ხერხები და საშუალებები), რომელთა გამოყენებით მაუწყებელს შეუძლია დაიცვას ამ კოდექსით დადგენილი პრინციპები და წესები; ასევე ხელეწიფება ჟურნალისტების, რედაქციებისა და მაუწყებლის დახმარება სამაუწყებლო საქმიანობის პროცესში წარმო-

შობილი ეთიკური საკითხების გადაწყვეტაში, საყოველთაოდ აღიარებული პროფესიული სტანდარტების შესაბამისად და ყველა ლეგიტიმური ინტერესის გათვალისწინებით. კოდექსის სამართლებრივი საფუძველია საქართველოს კონსტიტუცია, მაუწყებლობის მარეგულირებელი საერთაშორისო ხელშეკრულებები, საქართველოს კანონი “მაუწყებლის შესახებ”, “საქართველოს საარჩევნო კოდექსი”, საქართველოს კანონი “საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ”, სიტყვისა და გამობათვისის თავისუფლების სხვა საკანონმდებლო აქტები.

მაუწყებლობის სფეროში ლიცენზია გაიცემა 10 წლის ვადით. როდესაც ამოწურება ლიცენზიის მოქმედების ვადა, ლიცენზიის მოქმედება მხოლოდ ერთხელ ავტომატურად გრძელდება იმავე ვადით იმ შემთხვევაში, თუ ამ პერიოდში ლიცენზიის მფლობელის მიმართ არ ყოფილა გამოყენებული ამ კანონის 72-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული სანქციები. ამ დროს ლიცენზიის მფლობელი ვალდებულია გადაიხადოს სალიცენზიო მოსაკრებელი და ლიცენზიის მოქმედების გაგრძელების მომენტიდან დადგენილი სალიცენზიო გადასახდელის საწყისი ოდენობა. ჩვეულებრივ ლიცენზიის მფლობელი ლიცენზიის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე 6 თვით ადრე მიმართავს კომისიას კონკურსის გამოცხადების შესახებ განცხადებით. კომისია მოვალეა კონკურსი ჩაატაროს ამ ლიცენზიის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე.

ზოგადად ჟურნალისტური საქმიანობის სამართლებრივ საფუძვლებს აწესრიგებს სამართლებრივი აქტები, რომელთა მიხედვით განისაზღვრება მათი უფლებები და მოვალეობები, დგინდება გარკვეული შეზღუდვები ინფორმაციის მოპოვების და გავრცელების მხრივ სახელმწიფოში არსებული ექსტრემალური ვითარებიდან გამომდინარე, ნორმატიული აქტები კი ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს აკონტროლებს.

CONTROL AND MONITORING MECHANISMS ON MEDIA

K. Giorgobiani, GTU

This article talks about the role of mass communication in modern life, personal and social media dependence, its positive and negative sides; it discusses media control, regulation and monitoring mechanisms from the side of the state; attention is drawn to function of Federal Communication System and Federal Trade Commission of USA and the rules obtained by them, by which communication industry, advertising and broadcasting license related issues are controlled. Hereby, it is specified that in Georgia, State Antimonopoly Office makes control in the field of advertising and reviews its activity. This Article also talks about the work of National Communication Commission issuing broadcasting license in our country.

МЕХАНИЗМЫ КОНТРОЛЯ И МОНИТОРИНГА МЕДИАСРЕДСТВ

К.Гиоргобианиб ГТУ

В статье говорится о роли средств массовой коммуникации в современной жизни, личной и социальной медиазависимости, ее положительных и отрицательных сторонах; рассмотрены механизмы контроля и мониторинга медики со стороны государства; внимание обострено на функциях действующих в США Системы федеральной коммуникации (FCC) и Комиссии федеральной торговли (FTC), установленных ими правилах с целью лонтроля индрустрии коммуникации, вопросов связанных с лицензией рекламы и вещания. Отмечено, что в Грузии контроль в сфере рекламы осуществляется государственной антимонопольной службой и рассмотрена ее деятельность. Речь идет также о работе Национальной комисси коммуникации, которая выдает лицензии на вещание в нашей стране.

მასობრივი პანიკის ისტორიული ფაქტები მასკელიაში

ინგა ზოიძე

ამერიკაში სამოქალაქო ომის წინა წლებში აბოლიციონისტურ პრესის ბეჭდურ სიტყვას დიდი ძალა ჰქონდა საზოგადოებრივ აზრზე გავლენის მოსახდენად. აფრო-ამერიკული გაზეთები, Freedom's Journal, Colored American და North Star, სისტემატურად აშუქებდნენ ამერიკის შავკანიანი მოსახლეობის პრობლემებს, გამოდიოდნენ მონობის გაუქმების მხარდასაჭერად და ხელს უწყობდნენ აბოლიციონისტური განწყობის გავრცელებას ჩრდილოეთ შტატებში. მეტწილად ამ სტატიების ზეგავლენა ემსახურებოდა ზანგების სწავლა-განათლების, მონობის ინსტიტუტის გაუქმებას და ამერიკელი ზანგების უფლებების აღიარებას ჩრდილოეთ შტატებში.

მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების საზოგადოებრივ აზრზე დიდი ზემოქმედების ორი საინტერესო მაგალითი დაკავშირებულია ნავთობის მაგნატის ჯონ როკფელერის მედიაიმპიჯის შეცვლასთან. მეოცე საუკუნის დასაწყისში, პროგრესივიზმის ეპოქაში ჟურნალისტების მიერ ერთიმეორეზე მიყოლებით იბეჭდებოდა მამხილებელი სტატიები, რომლებიც ასახავდნენ საზოგადოების სოციალურ პრობლემებს. ჟურნალისტმა იდა ტარბელმა როკფელერი დაახასიათა დაუნდობელ კაპიტალისტად, რომელიც ნავთობის ბაზრის მონოპოლიისთვის ყველა გზას იყენებდა. ტარბელის სტატიებმა, რომლებიც McClure's Magazine-ში ქვეყნდებოდა, მულტიმილიონერი როკფელერი გამოიყვანა ყველაზე აუტანელ პიროვნებად აშშ-ს ისტორიაში, რაზეც მეტყველებდნენ პრესაში დაბეჭდილი იმდროინდელი სატირული სტატიები და კარიკატურები. რამდენიმე წლის შემდეგ როკფელერმა აიყვანა საზოგადოებასთან ურთიერთობის ექსპერტი აივი ლი, რომელმაც როკფელერს კეთილი ადამიანის იმიჯი შეუქმნა. ლიმ პრესის და მკითხველის ყურადღება როკფელერის საქველმოქმედო

მოღვაწეობაზე გაამახვილა, ნავთობის მაგნატს დაუბრუნა დაკარგული ფართო პუბლიკის სიმპათიები.

ჟურნალისტების მამხილებელმა მოღვაწეობამ პროგრესივიზმის ეპოქაში ზეგავლენა მოახდინა საზოგადოებრივ აზრზე და დააჩქარა სოციალური ცვლილებები. ლინკოლნ სტივენსის სტატიებმა მკითხველის ყურადღება ადგილობრივი ხელისუფლების კორუფციის პრობლემებით მიიქცია, რამაც საზოგადოებრივი მოთხოვნილება გაამძაფრა ქალაქის მმართველობის მეტად სრულყოფილ ფორმის შექმნაზე.

დაპატენტებული წამლების რეკლამის საწინააღმდეგო კამპანია, რომელიც Ladies' Home journal-ში აგორდა, ხოლო 1905 წელს - ჟურნალ Collier's Weekly-ში მამხილებელი სერიული სტატიების საერთო სახელწოდებით The Great American Fraud („დიდი ამერიკული აფიორა“), ხელი შეუწყო „მართალი რეკლამის“ კამპანიის ორგანიზებას, რასაც შედეგად ვაჭრობის საკითხებში ფედერალური კომისიის შექმნა და ბიზნესის მართვის უფრო მეტად სრულყოფილი სტრუქტურის ჩამოყალიბება მოჰყვა.

ელტონ სინკლერის მამხილებელი მასალების შემცველმა პუბლიკაციებმა ჩიკაგოს ზორცის კომბინატში ანტისანიტარიული პრობლემების შესახებ ოფიციალური გამოძიების დაწყება გამოიწვიეს. რის შედეგად მიღებული იქნა კანონი კვებისა და ფარმაცევტულ მრეწველობაში სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმების შესახებ; ამის საფუძველზე შეიქმნა კვებისა და ფარმაცევტული მრეწველობის სამმართველო. სხვა გამომცემლობების ურთიერთშეთანხმებულმა მოქმედებებმა ხელი შეუწვეს წარმოებითი ურთიერთობების სრულყოფას, დააჩქარეს ბავშვთა შრომისა და მუშების კომპენსაციის შესახებ კანონის მიღება, ასევე დადებითად იმოქმედეს საერთო სოციალურ რეფორმებზე.

მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების ისტორია სავსეა ფართომასშტაბიანი ზემოქმედების მაგალითებით, შემაშფოთებელი ან არასასიამოვნო შეტყობინებებით. 1874 წლის 9 ნოემბერს გაზეთის New York Herald-ის ნომერში დაბეჭდილი იყო მისტიფიკაცია, რომელმაც გამოიწვია მკითხველების ისტერია. რეპორტიორი ტ.ბ. კონერი, შეშფოთებული იუწყებოდა, რომ ცენტრალური პარკის ზოობაღში უსაფრთხოების ზომები დაუცველი იყო. მან შეთხზა ისტორია იმის შესახებ, რომ, თითქოსდა, ზოობარკის ბინადრები გაიქცნენ და ადამიანებს თავს დაესხნენ. „ტრამვირებული ადამიანების რიცხვი ორასს აღწევს, მათ შორის დაახლოებით სამოცი ადამიანი, წინასწარი მონაცემებით, მძიმე მდგომარეობაშია, ხოლო სამმა მათგანმა შესაძლოა დილაძღვევრ მიაღწიოს“, – წერდა ჟურნალისტი. სტატიის ბოლო აბზაცში ახსნილი იყო, რომ ეს იყო „წმინდა მონაგონი“ და „არა უფრო მეტი, ვიდრე მისტიფიკაცია“, მაგრამ ამ აბზაცაძღვევლა მკითხველი არ მივიდა. ზოგიერთი მათგანი ქუჩაში გავიდა იმისთვის, რომ გაენადგურებინა გაქცეული ცხოველები.

ისტორიაში მასობრივი პანიკის ყველაზე ცნობილი მაგალითია მასობრივი კომუნიკაციის შეტყობინებებით გამოწვეული პანიკა, რომელიც დაკავშირებულია რომანის „სამყართა ომის“ რადიოსპექტაკლთან. 1939 წელს CBS გადმოსცეს ჰერბერტ უელსის რომანის „სამყართა ომი“ მიხედვით დადგმული სპექტაკლი. სიუჟეტის მიხედვით მარსელები დედამიწას იპყრობენ და მილიონობით ადამიანს მომწამლავი გაზით კლავენ. ბევრმა რადიომსმენელმა მიმღებები ჩართეს იმ შეტყობინების შემდეგ, სადაც ითქვა, რომ სიუჟეტში ასახული მოვლენა სპექტაკლი იყო. დაახლოებით ერთმა მილიონმა ადამიანმა დაიჯერა, რომ ეს იყო სინამდვილე, ისინი შიშმა აიტანა და პანიკას მიეცა. ბევრმა მათგანმა სახლებიც კი დატოვა, რათა აერიდებინათ თავი მკვლელი მარსელებისთვის.

მთვარის დიდი მისტიფიკაცია 1835 წელს
პირველ ამერიკულ ტაბლოიდში New

York Sun-ში 1835 წელს დაიბეჭდა გამოგონილი ისტორია, რომელმაც იმდენად შეაშფოთა მკითხველები, რომ გამოცემის ტირაჟმა იმ დროისთვის რეკორდულ რიცხვს მიაღწია, 19 ათასი ეგზემპლარი დაიბეჭდა. ჟურნალისტი რიჩარდ ადამ ლოკი წერდა, რომ ვინმე ბრიტანელი ასტრონომი ძლიერი ტელესკოპით ათვალიერებდა მთვარის ზედაპირს და აღმოაჩინა, რომ იქ გონიერი სიცოცხლე არსებობდა. მკითხველებმა იმდენად დაიჯერეს გამოგონილი ამბავი, რომ მათი მოთხოვნით სტატია რამდენიმეჯერ დაიბეჭდა სხვადასხვა გაზეთებში. პრესის მისტიფიკაციის გავლენა ზოგიერთმა მკითხველმაც გამოხატა, კერძოდ, მორწმუნე ქალების საზოგადოების წევრებმა მთვარეზე გაფრენა დააპირეს იმისთვის, რომ იქ მცხოვრებლები მოექციათ ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე. ედგარ ალან პომ თქვა, რომ „ისტორიაში და ოდესმე ამერიკულ და ევროპულ ლიტერატურაში დაბეჭდილი პოპულარული სენსაციებიდან ეს მისტიფიკაცია იყო ყველაზე წარმატებული.“ [1. გვ. 45-48]

უკვე დიდი ხანია მასობრივი ინფორმაციის მომხმარებელთა შიში, უფრო ხშირად ბავშვებში, როგორც წესი, გამოწვეულია საშინელებათა ფილმების დემონსტრირებით და უსიამოვნო ან შემაშფოთებელ რეალურ მოვლენებთან დაკავშირებული რეპორტაჟებით.

1995 წელს ლუიზიანას შტატის მცხოვრებლები, 18 წლის ბენჯამენ დერესი და 19 წლის სარა ედმონდსონი გატაცებულნი იყვნენ ფილმით „მკვლელებად დაბადებულნი“ (Natural Born Killers); ფილმის შინაარსი ასეთია: ნარკოტიკების ზემოქმედების ქვეშ მყოფი წყვილი გართობის მიზნით გზაზე შემხვედრ ადამიანებს კლავენ.

მძაფრსიუჟეტიანი ტრილერის ვიდეო ჩანაწერს დერესი და ედმონდსონი დღეში დაახლოებით ექვსჯერ უყურებდნენ. ისინი აღმერთებდნენ ფილმის მთავარ გმირებს, მიკისა და მელორს, რომლებიც მძაფრ გრძნობებს აყოლილები სულს ხდიდნენ უდამაულო ადამიანებს, სასჯელს კი გაურბოდნენ. მარიხუანითა და

ფილმით გაბრუებულმა წყვილმა, დაახლოებით იგივე საქციელი ჩაიდინა. ერთ დღეს, შეიარაღებულებმა კონცერტზე წასვლა გადაწყვიტეს. ფილმის „მკვლევებად დაბადებულნი“ პერსონაჟებზე მიბაძვით მათ ხელსაყრელ მომენტში უნდა ესროლათ და მოეკლათ ყველა შემხვედრი ადამიანი. ისინი კონცერტზე ვერ მოხვდნენ, სამაგიეროდ ნახეს რამდენიმე შესაფერი მსხვერპლი. დერესმა მისისიპიში ბამბის ქარხნის მენეჯერს ესროლა. მომდევნო დღეს ლუიზიანაში, ედმონდსონმა მაღაზიის გამყიდველი ქალი, სამი შვილის დედა მოკლა. [1. გვ. 21]

მსგავსი მედიაპროდუქციისგან გადაღებული დანაშაულების მაგალითები იშვიათი მოვლენაა, მაგრამ, ერთი მხრივ, მსგავს სენსაციურ შემთხვევებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში განსაკუთრებულ ადგილს და ყურადღებას უთმობენ და ნათელი მაგალითია იმისა, რომ კონკრეტული ქცევა შესაძლოა, არაჯანსაღ მდგომარეობაში მყოფმა ადამიანმა გაიმეოროს.

მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიოში მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების საზოგადოების ცნობიერებაზე გავლენის მრავალი ისტორიული მაგალითი მოგვეპოვება, ოცდამეერთე საუკუნეში მსგავსი მაგალითი ქართულმა მედიამაც შემოგვინახა. ყველასათვის კარგად ცნობილი, 2010 წლის 13 მარტის ე. წ. „იმიტირებული ქრონიკის“ სახით. „იმედის“ ეთერში დამონტაჟებული საინფორმაციო გამოშვება გავიდა, რომელიც იუწყებოდა, რომ თითქოს რუსეთმა საქართველოს სრული ანექსიის ბრძანება გასცა, დაბომბა აეროპორტები და საზღვაო პორტები, ნათქვამი იყო პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილი ლიკვიდაციის შესახებაც და სხვა. იმიტირებულ ქრონიკას“ საშინელი რეაქცია მოჰყვა. საინფორმაციო სააგენტოების არაოფიციალური ინფორმაციით იყო გარდაცვლილი, საქართველოს ზოგიერთი ქალაქის მოსახლეობა კი სახლებს ტოვებდნენ და ტყეს აფარებდნენ თავს გაზრდილი იყო სასწრაფო დახმარების მანქანების გამოძახებების რაოდენობაც.

ფაქტი ერთია, რომ მედიასაშუალებები სა-

ზოგადოების ცნობიერებაზე იქამდე მოახდენენ გავლენას, სანამ მედია საზოგადოების როგორც „ბრბოს“ ნდობას არ დაკარგავს. ნდობის დაკარგვა საინფორმაციო გამოშვებებში ტოტალურად გაყალბებულ ინფორმაციას შეუძლია. სანამ მედიასაშუალება „ნამდვილი“ და „არანამდვილი“ ინფორმაციით იკვებება და ჟღენთავს საზოგადოებას (განსაკუთრებით საინფორმაციო გამოშვებები), ის „ბრბოს“ ნდობით მის მანიპულირებას მაინც შეძლებს, თუნდაც იქიდან გამომდინარე, რომ ადამიანი ცნობისმოყვარეობის გამო, მუდმივად ახალი ინფორმაციის მოლოდინშია. მედიის საზოგადოებრივ აზრზე გავლენის მსოფლიოს ისტორიული ფაქტები, გარკვეულ ადამიანების ცნობიერებაზე მედიის გავლენის ძალას ასუსტებს, ყოველ შემთხვევაში, იმის საფუძველს იძლევა, რომ მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების შეტყობინებებს მუდმივად ეჭვის თვალით შეხედოთ, როგორც არასანდო ინფორმაციას.

ლიტერატურა:

1. Дженнгиз Брайант, Сузан Томпсон „Основы воздействия СМИ“ издательский дом „Вилямс“ Москва • Санкт-Петербург • Киев 2004

РЕЗИЮМЭ

Инга Зойдзе

В статье рассматриваются исторические факты влияния медиа на общественное мнение, изучение которых дают возможность постоянно смотреть с недоверием на сообщения средств массовой коммуникации, как на источник ненадежной информации.

RESUME

Inga Zoidze

This article includes the worldwide historical facts of media's influence on the society. Getting to know these facts gives us a reason to always doubt the news given by mass media, as an unreliable information.

ოთარ ჩხეიძე ქართული პუბლიცისტიკის სივრცეში

თამარ თევდორაშვილი, დოქტორანტი, სტუ

მწერლის პუბლიცისტური მექანიზმების კვლევა ყოველთვის ინარჩუნებს აქტუალობას, რადგან გამორჩეული (მწერლური) ხედვა სრულიად თავისებურად წარმოაჩენს საზოგადოებრივად აქტუალური პრობლემების არსს, მათ გამოძვვევ მიხეხეხეხ, შედეგებსა თუ პერსპექტივებს. მწერალი ხომ საზოგადოებრივი ყოფის მაჯისცემის “მოყურადეა” და იმას ცხადყოფს, რაც ჩვეულებრივი ხედვა-ცნობიერებისათვის შეუმჩნეველი და მოუხელთებელია.

პუბლიცისტიკისა და პუბლიცისტური აზროვნების საზოგადოებრივი ღირებულება ჩვენში იმ მხრივაც არის დიდი წონისა, რომ იმთავითვე (აღბათ, თუნდაც სულხან-საბა ორბელიანის ეპოქიდან მოყოლებული) პუბლიცისტიკა იქცა ქართული ეროვნული ინტერესების დაცვის და საზოგადოებრივი აზრის გამოხატვის ყველაზე აქტუალურ ფორმად. განსაკუთრებით თვალშისაცემი ეს გახდა XIX საუკუნეში, რუსიფიკაციული რეჟიმის მძინვარების პერიოდში, როდესაც მედიასაშუალებების სიმწირისა და ჟურნალ-გაზეთების მცირე ტირაჟების მიუხედავად, პუბლიცისტიკამ შეძლო ქართველი საზოგადოების სამოქალაქო-პოლიტიკური და სოციალური ცნობიერების გამოკვეთა-მომწიფება და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გაშლა.

პუბლიცისტიკა აზროვნების სპეციფიკური, თვითმყოფალი ფორმაა. მისი ერთი თავისებურებაა საზოგადოებრივი ჟღერადობისა და დიაპაზონის მოვლენებისა და ფაქტების დაფიქსირება, გაანალიზება და საზოგადოების ცნობიერების შესაბამისი შეფასების ფორმირება. ამის გამო პუბლიცისტიკა მძლავრად ზემოქმედებს საზოგადოების ცნობიერებაზე და განსაზღვრავს მის შინაარსს.

მწერალი საზოგადოების ცნობიერებაზე გავლენას, ჩვეულებრივ, სინამდვილის აღეკვა-

ტური ვირტუალური სამყაროს შექმნითა და თავისი პერსონაჟების მეტყველებითა თუ ქცევა-მოქმედებით ახდენს. თუმცა უმწვავესი პრობლემების არსებობის ვითარებაში, ფასეულობათა გადაფასების დროჟამის დადგომისას (რასაც სხვებზე უწინ სწორედ მწერალი გრძნობს, ხედავს და წინასწარმეტყველებს), ერთგვარად ველარ კმარობს მხატვრულ სივრცეს და პუბლიცისტიკის ენას მიმართავს. ამის გამო მწერლის პუბლიცისტური ნააზრევი გამორჩეული მნიშვნელობისაა, რადგან გამოკვეთილად ღონეებრივია და თავისი თანამედროვეობის წინმსწრებიც საზოგადოებრივი ღრებულების თვალსაზრისით.

ოთარ ჩხეიძე არაორდინალური მოვლენა იყო არა მხოლოდ ქართულ მწერლობაში, არამედ ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიაში. მან თავის თავზე იწვნია საბჭოთა სინამდვილეში შემოქმედებითი აღმასვლის, წარმატებული კარიერის სიამენიც და ძლიერთა ამა სოფლისათა წყრომა-რისხვის სიმძაფრეც, მივიწყება-მიჩუმათების სიმწვავეც იმის გამო, რომ ვერ მიიღო საბჭოური ყოფის ორმაგი სტანდარტები. მან თავისი შემოქმედებით იტვირთა თავისი თანამედროვე საქართველოს მემატიანეს როლი, როგორც მწერალმა და როგორც პუბლიცისტმა. მის ნაწერებში ასახულია XX საუკუნის II ნახევრისა და XXI საუკუნის საქართველოს მასშტაბური სურათი, ყველაფერი მისი სახელმწიფოებრიობის, საზოგადოებრივი, ეკონომიკური, კულტურული, სოციალური ყოფის ასახვას და შეფასებას ეძღვნება და იმდენად მთლიანურად, რომ ერთბაშად ძნელდება კიდევაც იმის დადგენა, სად მთავრდება ოთარ ჩხეიძე მწერალი და სად იწყება ოთარ ჩხეიძე პუბლიცისტი. მთავარი კი ისიც არის, რომ ოთარ ჩხეიძის პუბლიცისტური მექანიზმობა სპეციალური კვლევის ობიექტად

ჯერ არ გამხდარა. თემის აქტუალობას კი ისიც განაპირობებს, რომ ო. ჩხეიძის პუბლიცისტური ნაწერების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, სოციალურ-კულტურული ღირებულებების გათვალისწინების გარეშე ვერ დაიწერება XX-XXI საუკუნის 10-20-იანი წლების ქართული პუბლიცისტის ისტორია, რადგან სრულყოფილი არ იქნება მისი პრობლემატიკის ნაირგვარი ასპექტები.

სრულიად აშკარაა ო. ჩხეიძის პუბლიცისტის კვლევის მეცნიერული სიახლეც. ჯერ ერთ, ერთი-ორი მცირე მოცულობის სტატიის გარდა, არაფერია დაწერილი. მეორეც, არ არის გამოვლენილი მისი პუბლიცისტური ნაწერების ბიბლიოგრაფია, თემატურ-პრობლემატიკური ასპექტები, პუბლიცისტური ხედვის თავისებურებები, ტენდენციები, მისი პუბლიცისტური ნაწერების ენისა და სტილის სპეციფიკა, თანამედროვეობის აქტუალურ პრობლემათა გააზრების თავისებურებანი და ა.შ. ეს ყველაფერი კი თავისთავად იმას ცხადყოფს, რომ ოთარ ჩხეიძის პუბლიცისტის მონოგრაფიული შესწავლა ქართული ჟურნალისტიკამცოდნეობის აქტუალური პრობლემაა და ახალი ინოვაციური ცოდნით შეავსებს XXI საუკუნის 10-20-იანი წლების ქართული პუბლიცისტის თემატურ-პრობლემატურ სპექტრს.

ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებითი გზა სირთულეებით, აღმასვლითა და დაღმასვლით იყო სავსე. იგი იყო “მწერალი განდევნილი”, “მწერალი მიუღებელი”, რადგან ოთარ ჩხეიძე განხე გაუდგა იმ ყალბ ღირებულებებს, რომელსაც ამკვიდრებდა სოციალისტური რეალიზმი, რევოლუციური რომანტიზმი, მარქსისტული ესთეტიკა და ლიტერატურისმცოდნეობა. დიდი ხნის განმავლობაში მწერალი მოწყვეტილი იყო დედაქალაქის ყოფას, მაგრამ პროვინციიდანაც აქტიურად ეხმანებოდა აქ მიმდინარე მოვლენებს. მისი ნებისმიერი ნაწერი მაინც პოულობდა მკითხველს და ცნობილი ხდებოდა ქართული საზოგადოებისთვის. ოპალაში ყოფნის გამო, ცხადია, მასზე და მის პუბლიცისტიკაზე იშვი-

ათად იწერებოდა. თუ მოიხსენიებდნენ, ისიც უფრო უარყოფით კონტექსტში. ამის გამო ქართული პუბლიცისტიკის სივრცისთვის იგი თითქმის უცნობი იყო. მისი შემოქმედება, პუბლიცისტური ნაწერები ძალიან გვიან – XXI საუკუნის დასაწყისში გახდა ცნობილი.

ოთარ ჩხეიძის, როგორც შემოქმედებითი, ისე პუბლიცისტური მოღვაწეობა გამორჩეულად შეფასდა 2012 წელს, როდესაც იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის პედაგოგიურ უნივერსიტეტში კონფერენცია მიეძღვნა. სამეცნიერო კონფერენციის მიძღვნა თავისთავად ნიშნავდა არა მხოლოდ მისი ნიჭიერების აღიარებას, არამედ მისი ნაწერების საზოგადოებრივ მნიშვნელობასაც.

ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებითი სამყაროს გაცნობიერებისმრავალმხრიობასდამასშტაბურობას უკვე კონფერენციაზე წაკითხული მოხსენებების თემატურ-პრობლემატიკური დიაპაზონი ცხადყოფდა.

კონფერენციის ფარგლებში ოთარ ჩხეიძის მხატვრული ლიტერატურისა და პუბლიცისტის პრობლემატიკა მიმოიხილეს:

სალომე კაპანაძემ (“ოთარ ჩხეიძის კულტურულ-იდეოლოგიური პარადიგმების ადრეული თავისებურებანი”);

იოსებ ჭუმბურიძემ (“ოთარ ჩხეიძის სახელმწიფო (მწერლის პუბლიცისტის ერთი ასპექტი”);

ნანა კუციამ (“ოთხი ესეი – ერთი სატკივარი (ოთარ ჩხეიძე, “სამშობლო ჯეიმს ჯოისისა”; როსტომ ჩხეიძე, “ჯერ ირლანდია, სტივი”, “ჩემი იეიტსი”; პაატა ჩხეიძე, “საით მიდის გაბრიელ კონროი?”);

თამარ ყალიჩავამ (“ხელოსნობის, როგორც ტრადიციის ტრაგედია ოთარ ჩხეიძის რომანში “მეჩეჩი”);

მარიამ ცისკარიშვილმა (“ეროვნულ-კულტურული კონცეპტები ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებით ნააზრევში”);

ნინო ვახანიამ (“ოთარ ჩხეიძის “ნაკრძალი” – როგორც ფაუსტური პარადიგმა”);

გიორგი ჯავახიშვილმა (“აი, კალო და ხარები”);

ნანა რჩეულიშვილმა (“სახე-ხასიათები ოთარ ჩხეიდის ნოველათა კრებულში “ჩემი სოფლის ეტიუდებიდან”);

ნინო კოჭლოშვილმა (“მუხასა და ქვევრში აბორგენულ მხეს შორის გავლებული სხივები”);

არც ოთარ ჩხეიდის დრამატურგია დარჩა მკვლევართა თვალსაწიერის მიღმა:

ნინო ჩხიკვიშვილი – “ოთარ ჩხეიდის “აბსურდის თეატრი” (“ერთი მერცხლის ჭიკჭიკი”, “პანო”, “დედა”);

ოთარ ჩხეიდის ენასა და სტილს განიხილავდნენ:

როინ ჭიკაძემ (“ძალმოსილება ოთარ ჩხეიდის სიტყვიერებისა”);

მაყვალა მიქელაძემ (“ოთარ ჩხეიდის სიტყვის პალიტრა”);

მარინე ტურავამ (“ოთარ ჩხეიდის “ტინის ხიდის” სტილური და შინაარსობრივი თავისებურებანი”);

ნუნუ გელდიაშვილმა (“ოთარ ჩხეიდის მხატვრული ენის ზმნური სამყარო”);

ლია ტალახაძემ (“ერთი სტილური თავისებურების შესახებ ოთარ ჩხეიდის მოთხრობების მიხედვით (“ჩემი სოფლის ეტიუდებიდან”);

ნიკოლოზ ოთინაშვილმა (“ოთარ ჩხეიდის ენისა და სტილის ზოგიერთი საკითხი”);

თამარ ლომთაძემ (“სახელთა ბრუნებისათვის (ოთარ ჩხეიდის რომანის “ბორიყის” მიხედვით”);

ნინო გოგიაშვილმა (“ოთარ ჩხეიდის მხატვრული ენის პოეტიკა “ბორიყისა” და “ცხრაწყაროს” მიხედვით”);

ნინო გიორგაძემ (“მწერლის დიალოგი მკითხველთან”);

ელენე ფილაშვილმა (“სინონიმური პარალელიზმის სტილური ფუნქცია ოთარ ჩხეიდის პროზის ენაში”);

გიორგი გოგოლაშვილმა (“ოთარ ჩხეიდის ენობრივი სამყარო (წინასწარ მოხსენება”);

ოთარ ჩხეიდეს სწორედ მისი გამორჩეული სამწერლო სტილისა და ენობრივი საღაროს გამო დაატყდა უსამართლო კრიტიკა. “როსტომ ჩხეიდის თქმისა არ იყოს, ჰაიპარად მიაკ-

ერეს კუთხურობისა და ენობრივი ნორმებიდან გადახვევის იარლიყი (“აგვისტოს შვილები”). თვითონ ოთარ ჩხეიდეს არც კი უცდია თავის დაცვა. ანდა რა ჰქონდა დასაცავი და თავის სამართლებელი! იმასდა იხვეწებოდა, “მიპოვეთ თუნდაც ერთი წინადადება გაუმართავი ან არაქართული, დიდ მადლობას მოგახსენებთ და იქვე გავასწორებო” (1.7).

თელავის კონფერენციაზე სალომე კაპანაძის მოხსენება “ოთარ ჩხეიდის კულტურული დეოლოგიური პარადიგმების ადრეული თავისებურებანი” საინტერესო მასალას იძლევა ჩვენი კვლევისათვის. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული მწერლობა მნიშვნელოვან გზას გადის. ამ პერიოდში ზოგიერთ მწერალს აშკარად დაეტყო “პროგრესტეს სარცელიდან” გათავისუფლების მცდელობები. აშკარა იყო, რომ ქართულ მწერლობაში საბჭოური იდეოლოგია კრიზისს განიცდიდა. ამ პროცესის პარალელურად დაიწყო აღდგენა იმ წინააღმდეგობის ტრადიციის, რომელიც ყოველთვის ასაზრდოებდა ქართულ ცნობიერებას და განსაზღვრავდა კულტურის განვითარებას. “ქართული მწერლობის ასეთი განვითარების ისტორიულ პროცესში მკვიდრი ადგილი ეკუთვნის ოთარ ჩხეიდეს, როგორც მწერალს, როგორც მოაზროვნეს, თავისი ქვეყნის ტრაგიკული კოლიზიის მეხარესა და პირუთვნელ “ქრონოგრაფს”. ოთარ ჩხეიდის მხატვრულ სახეთა სისტემა, ენობრივი და სტილური ინდივიდუალობა, განცდის დინამიკა მისი სამწერლო მოღვაწეობის პირველი დღიდანვე ეყრდნობოდა სინამდვილეზე ღრმა დაკვირვებასა და მის მხილებას” (1.18).

ოთარ ჩხეიდე განათლების სისტემის პრობლემებს აშუქებს, როგორც მხატვრულ, ისე პუბლიცისტურ ნაწერებში. ამ თვალსაზრისით აღსანიშნავია მისი სტატიები: “მაინც რამდენი შვილი ჰყოლია ლუარსაბსა” (2.175) და “სახალწლო საუბარი” (2.72).

კონფერენციის მასალებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია იოსებ ჭუმბურიძის მოხსენება “ოთარ ჩხეიდის სახელმწიფო (მწერლის

პუბლიცისტიკის ერთი ასპექტი)”. ეს მოხსენება, ფაქტობრივი, ოთარ ჩხეიძის პუბლიცისტიკის არსებობის დადასტურებაცაა და მისი რაობის მეტნაკლები გაცნობიერების მცდელობაც. იოსებ ჭუმბურიძე მოხსენებაში განიხილავს ოთარ ჩხაიძის სტატიას “პარლამენტური სამეფო ხელისუფლებისათვის”, რომელიც 1990 წლის 5 ოქტომბერს გაზეთ “ლიტერატურულ საქართველოში” გამოქვეყნდა.

ზოგადად, ოთარ ჩხეიძის პუბლიცისტიკა, მხატვრული ლიტერატურის მსგავსად, ეროვნულ პრობლემებზე ფიქრითაა გაჯერებული. ქართული ეროვნული სინამდვილე და სახელმწიფოებრიობა – ესაა ოთარ ჩხეიძის, როგორც მწერლის და როგორც პუბლიცისტის მთავრი საფიქრალი.

ლიტერატურა:

1. თელავის სამეცნიერო კონფერენცია / სამეცნიერო კონფერენცია, მიძღვნილი ოთარ ჩხეიძისადმი, 2012;
2. ოთარ ჩხეიძე, “რკალი”, 1986;
3. ოთარ ჩხეიძე, რომანი, “გამოცხადებაი”, 1989;
4. ოთარ ჩხეიძე, პარლამენტური სამეფო ხელისუფლებისათვის, “ლიტერატურული საქართველო”, #40 (2768), 1990 წელი;
5. ჩხეიძე ოთარ, “რომანი გაზეთში”, “ჩვენი მწერლობა”, #35, 2002;
6. როსტომ ჩხეიძე, მონოგრაფია “აგვისტოს შვილები”, 2008;

SUMMARY

*PhD Student Tamar Tevdorashvili
Otar Chkheidze in the Georgian
publishing circles*

Otar Chkheidze was “a writer hermit”, “a writer not accepted”. For a long time he was out of the capital city because he had been in Opala. Of course it was rarely written about him and his publicism. It was the reason that he was an almost stranger to Georgian publicism. For Georgian publicism he became famous in the beginning of the 21st century.

РЕЗЮМЕ

*Докторант Тамар Тевдорашивили
Отар Чхеидзе в пространстве грузинской
публицистики*

Отар Чхеидзе был «писателем отшельником», «писателем неприемлемым». В течение долгого времени он был отрезан от городской жизни, он жил в деревне Опала, поэтому, очевидно, о нем и об его публицистике редко писали. По этой причине, Отар Чхеидзе грузинской публицистической пространстве почти неизвестно. Как публицист, он стал известным в начале 21-ого века.

решения этих проблем); б) координация действий общества для реализации общих целей и воплощения идеалов; в) передача культурного наследия предыдущих поколений последующим.

В начале 90-х гг. прошлого века приходит время вплотную заняться изучением аксиологической функции медиа. Чтобы выяснить способ влияния СМИ на формирование ценностной ориентации социума, требовалось выделить в качестве идеала некоторое конечное и абсолютное благо, ради которого осуществляется деятельность общества и которому готовы подчинить отдельные его представители свои интересы. Подобный рациональный идеал, а также абсолютизацию рациональности поведения общества и личности начинают интенсивно культивировать СМИ. В связи с этим прагматический аспект деятельности средств массовой коммуникации выдвигается на передний план, а вместе с ним формулируется, в качестве основополагающей, и прагматическая функция СМИ.

Следует заметить, что в последние десятилетия масс-медиа выполняют не только позитивные аксиологические функции, но и негативные. Весьма эффективно функционирует социальная машина манипуляции общественным сознанием, представляющая собою набор технологий господства, одним из существенных элементов которых являются разные медиа. Негативные аксиологические функции проявляются в том, что СМИ занимают командные высоты в массовой культуре, используют манипулятивную семантику и риторику, технологии конструирования специфической реальности, внедряя в сознание индивида и социальных групп виртуальную реальность, которой ничего не соответствует в объективной действительности.

В последнее время многие исследова-

тели как важнейшую стали называть интегративную функцию СМИ. Подобное мнение представляется справедливым, поскольку в современном обществе, разобщенном государственными границами, национальными особенностями, религиозными пристрастиями и материальным неравенством, ни один идеологический институт не может сыграть той консолидирующей роли, какую играют медиа. Интегративная функция должна решаться всей совокупностью газетно-журнальных, радио- и телевизионных материалов, разделов и направлений журналистской работы в каждом органе массовой информации. Однако, как мы знаем, эту благородную задачу не всегда и не все удается решать успешно. Особенно важно помнить об интегративной функции журналистики корреспондентам, работающим в «горячих точках», в местах межнациональных конфликтов. Каждая редакция в полной мере должна осознавать ответственность при использовании материалов, рассказывающих о национальном противостоянии, различных разногласиях, межгосударственных и межрегиональных проблемах, религиозной нетерпимости и т.д.

Новые политические, экономические, социальные условия последних лет привели к изменению функций СМИ в обществе, а отказ от явного идеолого-пропагандистского характера усилил две противоположные тенденции: желание как можно полнее информировать аудиторию и стремление дать более глубокую оценку описываемым событиям и фактам. В связи с этим рассмотрение и анализ функций журналистики как вида социальной деятельности должны были связываться с процессами, происходящими в других видах деятельности общества и определяться их взаимодействием и взаимодополняемостью. Выяснилось, что структура функций журналистики значительно более многогранна

и многослойна, чем было принято считать до сих пор. Кроме того, стало очевидным, что на объективные возможности СМИ накладываются субъективные интересы, воля, возможности тех, кто так или иначе вступает во взаимодействие с медиа.

Е.П. Прохоров — российский социолог, создатель советской, а затем и современной теории журналистики, считая журналистику полифункциональной системой, выделяет шесть функций журналистики: **коммуникативную** — функцию общения, налаживания контакта, которую автор называет «исходной»; **непосредственно-организаторскую**, в которой наиболее наглядно проявляется роль журналистики как «четвертой власти»; **идеологическую** (социально-ориентирующую), связанную со стремлением оказать влияние на мировоззренческие основы и ценностные ориентации аудитории, включая поведение; **культурно-образовательную**, заключающуюся в пропаганде и распространении в жизни общества культурных ценностей; **рекламно-справочную**, связанную с удовлетворением утилитарных запросов аудитории; **рекреативную**, связанную с развлечениями, снятием напряжения. (3, с. 47-48)

Другой российский ученый — С.Г. Корконосенко предлагает разделять понятие «социально-ролевая характеристика журналистики», под которой он понимает выполнение некоторых социальных обязанностей в соответствии с и запросами и ожиданиями общества и понятие «функция журналистики» (определение которого он, впрочем, не дает, ограничиваясь ссылкой на латинские корни термина «функция»). При этом ролевая характеристика медиа строится в зависимости от количественных и качественных особенностей сфер их функционирования (иначе они называются социетальными системами): экономической, политической, духовно-идеологической и со-

циальной. Соответственно им, С.Г. Корконосенко выделяет четыре социальных роли журналистики: производственно-экономическую, информационно-коммуникативную, регулирующую, духовно-идеологическую. В рамках данных ролей, то есть в пределах той или иной социальной сферы, журналистика, по его мнению, и выполняет специфические функции, которые предписаны ей, как и другим участникам процессов, идущих в данной сфере. Автор полагает, что ролевой подход дает возможность описать сложный комплекс функционирования СМИ. При этом он, очевидно, понимая теоретическую слабость данного подхода, оговаривается, что это - не собственные функции журналистики как уникального общественного института, а «отражение законов и условий деятельности, сложившихся вне ее, не по ее инициативе» (1, с. 55).

С.Г. Корконосенко предлагает субъективный подход к вычленению системы функций журналистики, то есть попытку классифицировать функции на основе потребностей субъектов, вступающих во взаимодействие с прессой. Он выделяет *четыре* уровня субъектов, своими потребностями влияющих на журналистику и определяющих ее функции.

1. Генеральным субъектом по отношению к журналистике является **общество**, на удовлетворение потребностей которого направлены функции *интеграции познания*.

2. **Отдельные социальные структуры**, как субъекты, своими потребностями определяют такие функции журналистики, как *пропаганда, агитация, организация*.

3. **Личность** своими субъективными интересами и потребностями детерминирует такие блоки функций журналистики как *ориентация* и морально-психологическое *удовлетворение*.

4. Для такого специфического вида социальных субъектов, как **журналисты**, журналистика выполняет *служебно-професси-*

ональную и творческую функции.

Необходимо отметить, что «субъектный» подход к вычленению функций журналистики вряд ли обладает необходимой эвристической ценностью, чтобы быть продуктивно использованным для искомых целей, хотя бы по той простой причине, что критерий выделения субъектов, исходя из которых строится все «здание» функций, остается неясным и неопределенным.

Эти, равно как и многие другие, вопросы остаются открытыми в силу нестрогости, неопределенности, как критериев выделения субъектов, так и критериев введения самого подхода к выявлению функций, которые автором не оговариваются, не говоря уже о том, что никак не определяется само понятие «функция журналистики». Кроме названных функций, Корконосенко полагает возможным различать еще и *социальное назначение* журналистики, или ее генеральную функцию, которая «состоит в регулирующем и преобразующем воздействии на социальную практику в соответствии с актуальными общественными интересами и задачами социального прогресса». При этом эта генеральная функция, в отличие от всех остальных, не связывается автором с каким-либо субъектом, даже генеральным. (1, с. 70-75)

Л.Н. Федотова, И.Д. Фомичева и некоторые другие российские авторы предпочитают говорить не о функциях журналистики, а о функциях средств массовой информации (коммуникации). (4,5). Л.Н. Федотова выделяет такие функции СМИ как *информирование, воспитание, организацию поведения, снятие напряжения, коммуникацию.*

И.Д. Фомичева к числу функций СМИ относит *коммуникативную, познавательную, ценностно-ориентирующую, и социально-организаторскую.* Данные функции выделяются ею на том основании, что масс-медиа участвуют в информационном обеспечении

познавательной, ценностно-ориентирующей, коммуникативной, социально-организаторской (разновидности преобразовательной) деятельности, и тем самым имеют соответствующие функции для исполняющих их субъектов.

Теоретик журналистики Г. Пёршке исходит из понимания функции журналистики как влияния, оказываемого журналистикой на систему общества, и в частности влияния, обусловленного общественной системой, функционированию и развитию которой она способствует. Он насчитывает три главных вида подобного влияния журналистики на общественную систему, что определяет наличие трех основных групп ее функций: **идеологических**, заключающихся в совокупности действий, направленных на интеграцию людей в идеологические, прежде всего, политические отношения; **культурных**, связанных с участием журналистики в развитии самого человека, в проявлении его личности, зависящей от многообразия его общественных связей, в формировании образа жизни, основанного на достижениях человеческого развития; **социальных**, обусловленных участием журналистики в «формировании человеческой индивидуальности в рамках образа жизни известных социально-исторических общностей» (2, с 89).

Анализ вышеизложенных точек зрения на функции журналистики позволяет сделать некоторые выводы относительно состояния данной проблемы в теории журналистики. При относительном разнообразии видов функций, общим недостатком вышеназванных классификаций является неразличение многими теоретиками журналистики понятий «функция» и «функционирование», что ведет к неправильному вычленению как самой роли журналистики, так и способов ее осуществления. Примером тому является понимание функции Л.Н. Федотовой. Практически такое же понимание мы встречаем и

უ ე.П. Прохорова, и у С.Г. Корконосенко. Как представляется, упомянутые авторы допускают в этом вопросе некоторую мето-дологическую погрешность. Нельзя в одном ряду перечислять формы деятельности (как работать) и цели деятельности (для чего работать).

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Корконосенко С. Г.* Основы теории журналистики. СПб. 1995.
2. *Першке. Г.* Журналистика как отрасль духовного производства. М., 1993.
3. *Прохоров Е. П.* Введение в теорию журналистики. М., 1995, с. 47- 72.
4. *Федотова Л. Н.* Социология массовой коммуникации: теория и практика. М., 1993, с.51-558.
5. *Фомичева И. Д.* Журналистика и общественное мнение. М., 1993, с.137-165.

ჟურნალისტიკის ფუნქციები და მათი ანარეკლი მედიატექსტში

ე. კოზლოვა

სტატიაში მოკლედაა გაანალიზებული ფართე და არც თუ ბოლომდე შესწავლილი თეორეტიკოსების მოსაზრებები საკითხთან დაკავშირებით.

ФУНКЦИИ ЖУРНАЛИСТИКИ И ИХ ОТРАЖЕНИЕ В МЕДИАТЕКСТЕ

Козлова Елизавета, GTU

В мировой теории журналистики вопрос о функциях масс-медиа традиционно входит в число важнейших научных проблем. Авторам, исследующим данную дискуссионную проблему, приходится констатировать, что современной журналистике присущ широкий спектр общественных функций, каждая из которых в тот или иной период исторического развития либо увеличивает свою значимость, либо приглушает ее. Именно в силу подви-

жности, динамизма функционирования журналистики мы наблюдаем некоторые различия у разных ученых, излагающих теорию общественных функций, демонстрируемых медийными текстами разных средств массовой информации. Кроме того, большинство авторов рассматривают данный вопрос упрощенно, впадая в некоторые методологические ошибки. В предлагаемой статье делается краткий аналитический обзор широкого и не до конца изученного спектра мнений теоретиков по проблеме определения и характеристики функций масс-медиа. Этот обзор, как представляется, будет способствовать рождению новых обоснованных качественных концепций по затронутой проблеме.

FUNCTIONS OF JOURNALISM AND THEIR REFLECTION ON MEDIA

Kozlova Elizaveta, GTU

In the world of journalism theory responsibilities of the media is traditionally one of the most important scientific problems. Authors studying this discussion problem, it has to be noted that modern journalism is inherent in a wide range of public functions, each of which in a given period of historical development or increases its importance, or damps down it. Precisely because of mobility, dynamism of functioning of journalism we see some discrepancies among different scientists, who stated a theory of social functions using media texts of different media. In addition, most authors consider the matter simply, falling into some methodological errors. In this article is an analytical overview of the wide and not fully studied theoretical spectrum of opinions on the definition of the functions and characteristics of the media. This review it seems, will contribute to the creation of new sound quality concepts on the issues raised .

ახალი მედიის ზოგიერთი ფუნქციის კვალდაკვალ

ნესტან მამუკაძე, დოქტორანტი, სტუ

მედიის ფუნქცია არასოდეს ყოფილა ისეთი მნიშვნელოვანი და საგულისხმო, როგორც დღეს არის. ხალხი საკუთარ სამყაროს იცნობს არა უშუალოდ, არამედ მედიის საშუალებით, მის გონებაში შექმნილი სწორი ან არასწორი, ზუსტი ან არაზუსტი სურათებით.

ინტერნეტ სივრცის განვითარებასთან ერთად ბევრმა მედია საშუალებამ ამ უკანასკნელის ათვისება დაიწყო. თუკი, თავიდან ინტერნეტში ტრადიციული მედიასაშუალებების ინტერნეტ ვერსიები თავსდებოდა (მაგ. თავიდან გაზეთები ათავსებდნენ ნაბეჭდი ეგზემპლარების სრულ კოპირებას), დღეს ინტერნეტ მედიასაშუალებები თავიანთი დამოუკიდებელი სტრუქტურების მიხედვით ქმნიან და ჟურნალისტებს უამრავ ახალ შესაძლებლობას სთავაზობენ.

ჟურნალისტის ყოველი სიტყვა თუ კადრი თავისუფალი უნდა იყოს. არსებობს ღირებულებები, რომელთა დაცვაც ნებისმიერი მედიასაშუალების უპირველესი მოვალეობა და ამოცანაა. თანამედროვე ეპოქაში, მაშინ როცა ახალი ამბები საოცარი სისწრაფით ვრცელდება, საინფორმაციო საშუალებებს შორის ძალიან დიდი კონკურენციაა, მედიარგანიზაციის მიერ სადავის მართვას კი შემდეგი ფაქტორები განაპირობებს: ექსკლუზიურობა, ოპერატიულობა, ობიექტურობა და ოცდამეერთე საუკუნის მოთხოვნისთვის თანახმად, ინფორმაციის დროსა და სივრცეში მართვად მიწოდება და აღქმა.

დღეს, ტრადიციული მედიის კვალდაკვალ, საზოგადოებაში ახალი მედიის როლი განუზომელია. ამ მხრივ ჩატარებულმა კვლევამ (ქვემოთ დაკონკრეტდებით), თვალწინ საინტერესო სურათი გადაგვიშალა, რაც თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ჩამაფიქრებელია. ერთია, რომ ოცდამეერთე საუკუნე ინფორმაციული საუკუნეა და მან სტანდარტები თუ მოთხოვნები შესაბამისი წამოგვიყენა, მაგრამ ფაქტია, რომ აუდიტორიაც „სხვაგვარ“ თუ „სხვაგვარად მი-

წოდებულ“ ინფორმაციას მოითხოვს. ბეჭდვითი და ელექტრონული მედიის პარალელურად (თუმცა ისმის კითხვა: პარალელურად თუ უფრო მეტად), ახალი მედია ყალიბდება, იხვეწევა და უფრო ოპერატიულიც ხდება.

მას შემდეგ, რაც ინტერნეტმა ტრადიციული მედიასაშუალებების ფუნქციები შეითვისა, ადამიანები მიხვდნენ, რომ მსოფლიო აბლაბუდა მათ არამარტო ინფორმაციის მიმღებ, არამედ გადამცემად ყოფნის საშუალებასაც აძლევდა. სწორედ ამ საფუძველმა შექმნა სოციალური ქსელები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მათმა ნაწილმა ძალიან მალე დაასრულა არსებობა, ნაწილი კი დღემდე არსებობს, თუმცა ერთ ადგილზეა გაყინული, ნაწილი კი – გამუდმებით განიცდის მოდერნიზაციას. სოციალური ქსელები ხშირ შემთხვევაში ახალი მედიის შემოსავლის წყარო ხდება (და ზოგჯერ ძირითადიც). მაშასადამე, ტრადიციული მედია ამ მხრივაც საჭიროებს ბევრი რამის განახლებას.

რადიოს შექმნის შემდეგ, ბეჭდური მედიის ჟურნალისტებმა მთელი ძალითა და რესურსით ახალი საინფორმაციო სივრცისკენ გადაინაცვლეს. თუკი მანამდე მათთვის მხოლოდ სიტყვის ჭეშმარიტი ძალა (რა თქმა უნდა, მედიის რიგ ფუნქციებთან ერთად) და გაზეთის დიზაინთან ერთად იყო განმსაზღვრელი, უკვე უმნიშვნელოვანესი ხმის ტემბრი ხდება (ბუნებრივია, სხვათა ფონზეც). გარკვეული დროს შემდეგ აუდიტორიამ ტელევიზორის ეკრანს მიაშურა და რა თქმა უნდა, არც მედიის მესვეურებმა დააყოვნეს. ვიდეოგამოსახულებები მაყურებლისთვის შთამბეჭდავ სანახაობას ქმნიდა. ბუნებრივია, ვიზუალურმა ეფექტმა თავისი წილი სიტყვა თქვა. დღეს ადამიანთა დიდი ნაწილის ყურადღება ინტერნეტისკენ არის მიმართული. ისინი ამ უკანასკნელის მეშვეობით არა მარტო იგებენ ინფორმაციას, თავადაც რიგი მოვლენების შემქმნელნი ხდებიან. ინტერნეტ-რეპორტაჟზე მუშაობის დროსაც აუცილებელია იმავე

პრინციპებისა და ფასეულობების გათვალისწინება, რასაც ზოგადად, ჟურნალისტიკაში ვიცავთ. სამსახურეობრივი მოვალეობის განსხვავებული ფორმით შესრულება, არ ცვლის ძირეულ ნორმათა პრინციპებს.

ვიდრე რიგი ფუნქციური პრობლემების ირგვლივ დავკონკრეტდებით, აღვნიშნავთ, რომ მოსახლეობის გამოკითხვა ჩავატარეთ. მათ შემდეგი კითხვით მივმართეთ: რომელი მედიასაშუალების მეშვეობით იგებთ ინფორმაციას ხშირად (გაზეთი, ტელევიზია, რადიო, ინტერნეტგამოცემა)? იქედან გამომდინარე, რომ ჩვენი კვლევის ობიექტი რეგიონალური მედიაა, მხოლოდ ქ. ბათუმის მკვდირნით შემოვიფარგლეთ. გამოკითხვა ორ ეტაპად ჩავატარეთ: სოციალური ქსელის მეშვეობით და ე.წ. „ქუჩის გამოკითხვის“ პრინციპით. 12 საათის განმავლობაში სოციალურ ქსელზე 917 ადამიანი გამოგვეხმაურა, რომელთაგან 798 უპირატესობას ინტერნეტგამოცემებს ანიჭებდა. გაჩნდა ე.წ. „კომენტარებიც“: უმრავლესობა მიუთითებდა, რომ ისინი კონკრეტულად „ნეტგაზეთით“ სარგებლობენ და ინფორმაციის უტყუარობაზეც მიუთითებდნენ. რაც შეეხება ე.წ. „ქუჩის გამოკითხვის“ შედეგებს, ახალ ამბებს ინტერნეტის მეშვეობით ხშირად (და არა რეგულარულად) 200-დან მხოლოდ 67 რესპონდენტი იგებს. აღმოჩნდა, რომ ინტერესები ასაკისა და სოციალური სტატუსის შესაბამისადაც გაიყო. ბუნებრივია, აღნიშნულ შედეგს კონკრეტული ახსნა-განმარტებაც მოეძებნება, რაც ახალი მედიის ფუნქციათა ჭრილშია საძიებელი.

თუ პრესა ყიდის ადგილს ფურცელზე, რადიოს და ტელევიზიის კომერციულ წყაროს საავტორო დრო წარმოადგენს. ინტერნეტში შეიძლება გაიყიდოს დროს და ადგილიც, თან შეიძლება იმ რაოდენობითაც, რომ გაყიდვა შესაძლებელია მორგებული იყოს თავად მომხმარებელზე. მედიასაშუალებებს ქსელში ინტერნეტის გარეთ მზარდ კონკრეტულ სარეკლამო ბაზარზე უწევთ სარეკლამო თანხების საკუთარი წილისთვის ბრძოლა. თუ აქამდე ბრძოლა მედიორგანიზაციებს შორის მიმდინარეობდა, დღეს მედიას უწევს კონკურენცია გაუწიოს რე-

კლამის დამკვეთსაც.

მედიის ფუნქციაა ინფორმაციის გაფილტვრა, მოძიება, გაანალიზება, ინტერპრეტირება და შემდეგ მისი გავრცელება ყველასთვის გასაგებ ენაზე. კერძოდ, მედიამ არჩევნებს შორის დროის ინტერვალში თვალყური უნდა აღევნოს სამი პოლიტიკური სახელისუფლებო შტოს (ადმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო) საქმიანობას. შესაბამისად, როცა ახალ მედიაზე ვსაუბრობთ, ხშირად სადავო საკითხია, თუ რამდენად სანდოა იგი. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თითოეულ ჟურნალისტურ საქმიანობას მუშაობის პროცესში ერთი და იგივე სტანდარტი აქვს. შესაბამისად, აქაც ყველაფერი თავად ჟურნალისტის კეთილსინდისიერებაზეა დამოკიდებული. ტელევიზიის დამოუკიდებლობა და ობიექტურობა ხშირ შემთხვევაში პიროვნულ ფაქტორებსაც უკავშირდება, რაც ამავედროულად ინტერნეტ მედიის პრობლემაც არის.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ჩატარებული გამოკითხვის თანამხმად, „ნეტგაზეთი“ ლიდერობდა. რაც შეეხება საკითხებს, აღნიშნული გამოცემა ამ მხრივ თავისუფალია და იგი საზოგადოების ინტერესების კვალდაკვარ შემოიფარგლება, ამუქებს საჭირობო-ტო საკითხებს. სოციალური საკითხები, ჯანდაცვის საკითხები, ეკონომიკის საკითხები, რელიგიური თემატიკა, განათლების სფერო და სასამართლო უწყებანი _ ეს ის თემატიკაა, რაც ე.წ. „ქუჩის გამოკითხვის“ დროს თემატურად რესპონდენტებს შევთავაზეთ. სტატისტიკურად მათ მიერ გამოიკვეთა, რომ ყველაზე მეტად სოციალური და რელიგიური თემატიკა ახსენდებოდათ, რასაც ამ მხრივ ინტერესით და ინტერესთა კონფლიქტით ხსნიან. ისინი მიუთითებენ, რომ აღნიშნული ორი საკითხის სიჭარბეს რეალობა განაპირობებს. სოციალური ფონის ამსახველი რეპორტაჟები გარემოს გამოძახილია, ისევე როგორც ჯერ კიდევ გაურკვეველია ბათუმში აშენდება თუ არა მეჩეთი და სად. მოკლედ, როგორც არის დაკვეთა საზოგადოების მხრიდან, შესაბამისია მედიის მიერ ინფორმაციის მიწოდებაც. ცალსახად ვიტყვით, რომ ამ შემთხ-

ვევაში არც მედია აყოვნებს.

ერთია, რომ ახალი მედიის შექმნამ ტრადიციულ მედიას გარკვეული სახეცვლილებები მოუტანა, აუდიტორიის მიზიდვის გამო ე.წ. „ძველი მედია“ იძულებული გახდა გარკვეული კორექტივები განეცადა, მაგრამ ორივე მიმართულებას თავისი „ტრადიციული მომხმარებელი“ ჰყავს. ერთია, რომ ეპოქა ბევრ რამეს გვეკარნახობს, მაგრამ მეორეა, რამდენად ვუძლებთ ეპოქის გამოძახილს ისევ და ისევ ჩვენივე ვითარებიდან გამომდინარე. ახალი მედიის დაარსება ძველი მედიის წინაშე გარკვეულ კითხვებს სვამდა – გააგრძელებდა თუ არა „ძველი მედია“ მუშაობას და თუ გააგრძელებდა, რა კუთხით? ახალი ტექნოლოგიები განვითარების უპირველესი წყაროა, ბევრ რამეს დრო გვიჩვენებს, მაგრამ ახალი მედიის უპირატესობა ნათელია.

მაშასადამე, დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ მედიის ფუნქციათა ჭრილში ახალი მედიის როლი განუზომელია და მასზე დამოკიდებულთა რიცხვი ყოველდღიურად იზრება. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამას რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს. ვხედავთ, რომ მსოფლიო მოდერნიზაციაზე გვერდის ავლა შეუძლებელია, ძველს ახალი ენაცვლება და ამ მხრივ არც მედიასისტემაა გამონაკლისი, ოღონდ უცვლელი მხოლოდ ჟურნალისტიკის ძირითადი სტანდარტები და ფუნქციები რჩება. ერთია, რა არის ჟურნალისტიკის ფუნქცია და მეორეა, რამდენად იცავს და ახორციელებს მას ჩვენს პირობებს უკანასკნელ პერიოდში მძლავრად ფეხმოკიდებული ახალი მედია.

ლიტერატურა:

1. ნათია კუპრაშვილი – „ახალი მედია ძველი მედიისათვის“ (გზამკვლევი), გამომცემლობა „კოლორი“, 2011 წ;
2. „ახალი მედიის საფუძვლები“ – (რედაქტორი: თამარ კალმახიტაშვილი. შემდგენლები: თინათინ დვალიშვილი და და სანდრო ასათიანი), გამომცემლობა „TOL“, 2010 წ;
3. ჟურნალისტიკური ეთიკა და თვითრეგული-

რების მექანიზმები, „თავისუფლების ინსტიტუტი“, 2003 წ;

4. დეფლორი დენისი – „მასობრივი კომუნიკაციის გაზრებისთვის“, თბ. 2009 წ;
5. www. Media.ge
6. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=7693>

SUMMARY

Nestan Mamuchadze

Following some of the functions of a new media Creating a new media made some changes in the traditional media. The function of media is to filter, search for, analyze, interpret and then spread the information in an understandable language. Specifically, media should observe the work of three political branches (executive, legislative and judicial) in between the elections. Therefore, when we talk about new media it's reliability is often doubted. We think that the regional internet or so called «Street questionnaire» that we carried out showed mostly a realistic picture in this regard.

ПОСЛЕДАМ НЕКОТОРЫХ ФУНКЦИОНОВОЙ МЕДИИ.

Нестан Мамучадзе

Создание новой медики внесло определенные изменения в традиционную медику. Функции медики фильтрация, поиск, анализ и интерпретация информации и последующее её распространение на понятном языке. В частности, медики в интервале времени между выборами должна следить за тремя политическими органами (исполнительной, законодательной и судебной) власти. Соответственно, говоря о новой медики, часто встает спорный вопрос насколько она надежна? Думаем, проведенный нами региональный интернет и т.н. «уличный» опрос показал болеменее реальную картину.

ასახვის საგნის თავისებურება

იოსებ სანიკიძე,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თანამედროვე მასშედის ასახვის საგანი მასშტაბურია და ყოვლისმომცველი. იგი სრულად წარმოიდგენს რეალურ სამყაროს ადამიანური ცხოვრებისა და საქმიანობის სხვადასხვა სფეროდან. ინფორმაციამ ამ მხრივ ახალი, ჯერარნახული მასშტაბებიც შეიძინა. იგი გასცდა ტრადიციულ საზღვრებს და აღარ არის მხოლოდ ინფორმატორი, როგორც ამას ბევრი თეორეტიკოსი მიიჩნევდა და მიიჩნევს დღემდე. ის ახლა უფრო ანალიტიკოსი მკვლევარია, წყაროებით გაჯერებული დოკუმენტალისტი, სანდო და ობიექტური დამკვირვებელი, თუმცა ხანდახან, ვარაუდებისა და იჭვების დონეზე წარმოდგენილი „მომხიბვლელი“ სინამდვილეც. თანამედროვე მედიაველი მთავარი საკვანძო საკითხია ტექსტობრივ კომპონენტთა ურთულეს სივრცეში. თუმცა ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვავოთ მედიადისკურსის საგანი და ასახვის ობიექტი. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ „საგანი არ არის ნივთი არსებული ობიექტის გვერდით“.[1.1.] საგნის შინაარსი მასზე კი არ საუბრობს, არამედ გადმოსცემს, გვიყვება მის გარკვეულ, კონკრეტულ ასპექტზე გარეშე ობიექტისა. ამგვარ ასპექტად მთლიანობაში აღიარებულია თანამედროვეობა მისი შემადგენელი მრავალი სოციალური სიტუაციის ერთიანობაში. ეს არ უნდა იქნას ისე გაგებული, თითქოს ჟურნალისტიკა დაკავებულია მხოლოდ ცნებების ინვარიანტული განმარტებებით. პირიქით, თუ ცნებაში „სიტუაცია“ ჩაიდება, როგორც უფრო ვიწრო, უფრო კონკრეტული აზრი, რომელიც მოსალოდნელი ფაქტის წინამორბედად შეგვიძლია მივიჩნიოთ, მაშინ, მაგალითად, ტექსტის, როგორც სინტაქტიკურ, სემანტიკურ და პრაგმატიკულ ასპექტთა განსაზღვრული ტიპის ამოცანა, შეიძლება იყოს

ცალკეული მოვლენაც, პროცესიც, სიტუაციაც- რომელიც შეიცავს როგორც განსხვავებულ მოვლენებს, ისე მათ გამაერთიანებელ პროცესებსაც. მაშინ, როდესაც ერთმანეთთან მიზეზ-შედეგობრივ კავშირში მყოფი ელემენტები ადგილმონაცვლეობას განიცდიან და ეს ყველაფერი როგორც სუბიექტური, ობიექტური ფაქტორებითაც არის ნაკარნახევი. საინტერესო მოვლენებმა შესაძლებელია სხვადასხვა პროცესები გამოიწვიოს (მაგალითად, არაბული რევოლუციები). ასევე გარკვეულმა პროცესებმა შესაძლებელია წარმოშვას სიტუაციური ექსცესები: (კრიმინალური, ეკონომიკური, ამათ კი სახელისუფლებო ბერკეტების მოშლის პროცესი განავითაროს). ასახვის საგნის კვლევის პროცესში ყურადღების ცენტრში ექცევა ის მხარე საზოგადოებრივი ცხოვრებისა, რომელიც დამახასიათებელია მასშედის ფუნქციებისთვისაც. ამგვარ საკითხთა ერთმთლიანობად წარმოსახვა არის საფუძველი ცალკეულ ასპექტთა დისკურსული ერთიანობისა. ასახვის პროცესის უმთავრესი ელემენტი შესაძლოა ტექსტის სტრუქტურულ ელემენტადაც მოიაზრებოდეს. ეს იმ შემთხვევაში თუ კი ავტორის და აუდიტორიის ფაქტობრივი და ტექსტობრივი მიზანი ურთიერთკავშირშია ერთმანეთთან. ასახვის საგნის არსის დომინანტურობა ცხოვრების ზოგადი შაბლონებიდან სოციალური ცხოვრების კონკრეტულ ფაქტთა კონგლომერაციის საფუძველზე ქმნის ინფორმაციულ პროცესთა განსაკუთრებულობას, რომ საზოგადოება მოქმედებს განსხვავებულად მასში არსებული სხვადასხვა კატეგორიის ინფორმაციის ურთიერთქმედების შედეგად (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურულ-საგანმანათლებლო...და ა.შ.). კონკრეტულ საგანთა

შერჩევისას მნიშვნელოვანია გაიმიჯნოს განსხვავებული უკვე კარგად ნაცნობში. ხშირად ადამიანები საკუთარი შეხედულებისამებრ კი არ იღებენ გადაწყვეტილებას, არამედ საზოგადოება მართავს პიროვნების ფსიქიკას და შესაბამისად განსაზღვრავს მის მოქმედებებსაც. ანუ ადამიანური ქცევა ყოველთვის სოციალურ კონტექსტში უნდა იქნას განხილული და შესწავლილი. აქედან გამომდინარე, თუ ტექსტურ ტონალობას არხის ხმასთან შესაბამისობაში მოვიყვანთ, მაშინ საკითხის ობიექტური, სამართლიანი, მიუკერძოებელი გაგება მარტივი გახდება, რაც დაგვეხმარება უფრო ნათლად დავინახოთ საზოგადოების სიღრმეში მიმალული რეალობა და შესაბამისად დავსახოთ ახალი ამოცანები. მასიური სოციალური კრიზისები, რომელიც თითოეული ადამიანის ცხოვრებაში ცვლილებების მოლოდინს ამკვიდრებს, საინტერესოა არა მხოლოდ მასმედიისათვის. მიუკერძოებელი მედიადისკურსი ხშირად საზოგადოებრივი ცხოვრების ცვლილებებსაც განაპირობებს, რადგან რეალობის კონგლომერაციის ხარისხი ხშირად აჭარბებს „დასაშვებ ზღვარს“ და ეს კიდევ უფრო ზრდის სუბიექტისა და ობიექტის მოტივირებული ქცევის საფუძველს. ცვლილებებისადმი შეგუების ხარისხი აუდიტორიას იმ მომენტისთვის უჩნდება, როდესაც სწრაფვა ასახვის საგნის ეპიცენტრში ყოფნისათანაბარუფლებიანია. ამიტომაც მნიშვნელოვანია, კარგად ნაცნობი სოციალური ცხოვრების ასპექტები ახლებურ ჭრილში განიხილებოდეს მისი შეცნობის სურვილის გამძაფრების ასახვის საგანი საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებაში შეიძლება პრობლემების მიზეზიც გახდეს. ასახვის საგანი პიროვნულ-მსოფლმხედველობრივ, პოლიტიკურ და ფსიქოლოგიურ მახასიათებელთან ერთად რეალობისადმი განსაკუთრებული მგრძობელობით გამოირჩევა. ამიტომ რეალურ ფაქტთან, სინამდვილესთან, მოვლენასთან ერთად სუბიექტური სინამდვილაც ფორმირდება. ჟურნალისტიკის ასახვის საგანი რადგან წარმოადგენს მთელის

ნაწილს, ეს კიდევ უფრო მეტად ზრდის პასუხისმგებლობას ასახვის საგნის სპეციფიკისადმი. ამიტომ „განსაკუთრებული მნიშვნელობა ასახვის პროცესში ენიჭება თვით კონკრეტულ სოციალურ სიტუაციას, იმ აზრს, რომელიც მასში ობიექტურად არსებობს და მის საზოგადოებრივ ღირებულებასაც განაპირობებს“ [2.1]. სწორედ არსის განმარტება, საზოგადოებისათვის მისი პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული, საგანმანათლებლო და სხვა ღირებულებათა „მნიშვნელობის ჩვენება უდევს საფუძვლად შერჩევის ოპტიმალურობას, მათი ინტერპრეტაციის შესაბამისობის მოთხოვნას“ [3.1]. რთულია შეისწავლო საზოგადოება და არ იყო ამავედროულად ამ საზოგადოების წევრი. ნებისმიერი ჟურნალისტიკის აზროვნებას მისი საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი მსოფლმხედველობა განსაზღვრავს. ესე იგი, ჟურნალისტიკური ტექსტი საზოგადოების ცხოვრების ნაწილი ხდება მაშინ, როდესაც ასახვის საგანი საზოგადოების ცოდნის ნაწილად იქცევა. ჟურნალისტები სწორედ სიტყვის საშუალებით ქმნიან იდეებს, რადგან „სიტყვის მნიშვნელობა განიხილება არა მარტო რეალობის კონკრეტულ საგანთან მიმართებაში, არამედ სისტემური განსაზღვრულობის პლანშიც“ [4.1] შესაბამისად დღის სინათლეზე გამოდის ცხოვრებაში მიმდინარე ყოველდღიურობა, რომლებიც შემდეგ განსაზღვრავს იმას, თუ როგორ რეაგირებს ამ ყველაფერზე საზოგადოება.

ასახვის საგანზე გადაწყვეტილების მიღება მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც ჟურნალისტთა უმრავლესობა ჩქარობს არსებული ვარიანტებიდან მისთვის სასურველის არჩევას. გადაწყვეტილების მიღება სპეციფიკური პროფესიული უნარია, რომელიც იმავე პროცესის ღრმად გააზრებაში გამოიხატება, რომელშიც პრობლემა წარმოიშვა. გადაწყვეტილების მიღების მრავალ დეფინიციათაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზნის მისაღწევად ალტერნატივათა შეფასების პროცესში დაფიქსირებული მომენტის პირველადობის გათვალისწინებაა.

ამ დროს განსაკუთრებული ქმედების დეფინიცია გადაწყვეტილების მიმღებს აიძულებს შეარჩიოს ის გზა, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება დასახული მიზნით გათვალისწინებულ შედეგს. გადაწყვეტილების მიღების მრავალგვარობა გვაფიქრებინებს, რომ მსგავს პროცესთა განსაზღვრას გარკვეული პირობითობა ახასიათებს. მიუხედავად ამისა, გადაწყვეტილება თითქმის ყოველთვის გულისხმობს აუცილებელ რესურსებს, მიზნებსა და ამოცანებს. ამასთანავე, მის მიღებაში ყოველთვის მონაწილეობს ინტუიცია, საზოგადოებრივი ინტერესი და გარემო, რომელშიც ასახვის საგანი წარმოიშვა (ან წარმოიშობა, რაც გადაწყვეტილების მიღებაზე მუდამ ახდენს გავლენას). გადაწყვეტილების მიღების პროცესი პირდაპირპროპორციულია პრობლემის განსაზღვრისა, რომელიც უკუკავშირით სარგებლობასაც გულისხმობს. ეს კი დაკავშირებულია გარკვეული დროის რეჟიმთან, რადგანაც ტექსტის პრაგმატიკული ტემპი კონკრეტულ რიტმულ ჟღერადობას იძენს, რომელიც მხოლოდ ნაკლი ან უპირატესობა არ არის. იგი გადაწყვეტილების დროულად მიღების მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს. ასახვის საგნის მიზნის განსაზღვრის ალტერნატიულ გადაწყვეტილებათა შემუშავების და პრიორიტეტების გამოკვეთის ციკლური პროცესი მეტ ფექტსა და შედეგს იძლევა, ვიდრე მდიდარი ინფორმაციის ცუდი ანალიზი. ბუნებრივია ჟურნალისტიკა მიისწრაფვის უსასრულო სივრცეებისაკენ და იგი ამ ყველაფერს დროის ფაქტორით ახორციელებს. ამ პროცესში ასახვის საგნის თავისებურებათა განსაზღვრა ის ენერგიაა, რომელიც საშუალებას აძლევს მასმედიას საზოგადოებრივი ცნობიერების ნაწილად იქცეს და კაცობრიობის გამთლიანების საშუალებად მოგვევლინოს.

ლიტერატურა:

1. Jerry Lanson, Mitchell Stephens. Writing and Reforting the NEWS, New York, 2008
2. რ.სურგულაძე, ე.იბერი. მასობრივი კომუნიკაცია. თბ. 2003წ..
3. Прохоров Е.П. Введение в теорию журналистики. М. 2002.
4. ბ. იმნაძე. თ.ჯაგორნიშვილი. ვერბალური კომუნიკაცია და სიტყვა-ფორმათა ლექსიკური მნიშვნელობა, ჟურნალი „განათლება“, თბილისი, 2013, #3(9)

იოსებ სანიკიძე

РЕЗИОМЕ

Сущность предмета отражения журналистики определяет ей же созданный продукт-текст, состоящий в осмыслении и определении первичности действительности. Осмысление и определение специфичности предмета отражения, со своей стороны, является важнейшим предворительным условием целенаправленного функционирования современных медиасредств.

Ioseb Sanikidze

RESUME

The meaning of an image representing journalism is the product created by journalism itself – text that is realizing and defining superiority of reality. On the other side, realizing and defining specificity of the representing image is very important basis for a purposeful functioning of the modern media.

თანამედროვე პუბლიცისტური ენისა და სტილის ზოგიერთი ტენდენცია

ირინე ცინცაძე, დოქტორანტი, სტუ

სამყარო თავისი არსებობის მანძილზე ყოველდღიურად იცვლება, ვითარდება, რაც გლობალიზაციის ეპოქაში შეუქცევადი პროცესია. დრო არ ჩერდება, იცვლება მენტალიტეტი, ქცევები. ყველა სფერო გარკვეულწილად განიცდის თავისებურ ცვლილებას. იცვლება სასაუბრო ენაც. ეს განსაკუთრებით თანამედროვე ქართულ პუბლიცისტიკას დაეხმოს. დღეს ხმამაღლა საუბრობენ კანონიკური (ე. წ. სალიტერატურო) ენის რღვევასა და დაბინძურებაზე, სრულიად უკონტროლო სიტუაციაა ჟურნალ-გაზეთებში, სამაუწყებლო მედიასა თუ სოციალურ ქსელებში. განსაკუთრებით პოპულარული გახდა უცხო ტერმინებით საუბარი, რაც გარკვეულწილად ენის დეგრადაციას იწვევს. საჯარო მეტყველებაში შემოდის უცხო სიტყვები, ტერმინები, რაც ხშირად მსმენელისა თუ მკითხველისათვის გაუგებარია. ცხადია, რომ ენის დეგრადაციას უნდა ჰქონდეს პოლიტიკური და ეკონომიკური საფუძვლები და არამართებულია ყოველივე ამის მხოლოდ ცალკეული მწერლების ცუდი გავლენით ახსნა. ამ პროცესში რთულია მიზეზ-შედეგობრიობის დადგენა.

ქართულმა სალიტერატურო ენამ განვითარების საკმაოდ რთული გზა განვლო, როგორც ავთანდილ არაბული აღნიშნავს: „ქართულმა სალიტერატურო ენამ გამოავლინა უნიკალური სტაბილურობა ისტორიული ცვალებადობის თვალსაზრისით. საზოგადოდ, იმ დროის განმავლობაში, რა დროშიც ჩვენ ქართულის განვითარებას ვაკვირდებით, ენები იმდენად იცვლებიან, რომ ახალი ენის წარმომადგენელთ ძველის შესწავლა ისევე უწევთ, როგორც უცხო ენისა. თანამედროვე ქართველთ კი, ამკარაა, ასე არ „გაუცხოებულა“ ძველ ქართულ მწიგნობრობასთან; ენამ მთლიანად

შეინარჩუნა, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში არასოდეს გამოკვეთილა პურისტული ტენდენცია და არც მაინცდამაინც განვითარების უმტკივნეულო და უწყვეტი გზა ჰქონია ქართულ სალიტერატურო ენას“ (1, 20).

როდესაც პუბლიცისტიკაზე ვსაუბრობთ, უპირველესად უპირანი იქნება განვიხილოთ საგაზეთო პუბლიცისტური სტილის განსაზღვრება.

მასობრივი კომუნიკაციის საერთო კომპლექსში, სადაც შედის საჟურნალგაზეთო პრესა, რადიო, ტელევიზია, კინო და მასობრივ აუდიტორიასთან უშუალო ურთიერთობის სხვადასხვა ზეპირი ფორმები, გაზეთს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება, რაც უკავშირდება გაზეთის ყოველდღიურ მისაწვდომობას, მრავალპროფილიანი ამორჩევის დიდ დიაპაზონს, აგრეთვე, ყოველი ნომრის შინაარსის მრავალპლანიანობას, გაზეთის საინფორმაციო ოპერატიულობას, მისი მასალის ისეთი ფორმით ფიქსირებას, რომელიც გამოსაყენებლად მოსახერხებელია და ა. შ. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ გაზეთი (უშუალო ზეპირი ურთიერთობების შემდეგ) მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებათა ყველაზე ძველი ფორმაა, სადაც ყალიბდებოდა და აქედან შემდეგ სხვა ფორმებშიც გადადიოდა ძირითადი სტილისტიკური საშუალებანი და ხერხები, ნათელი შეიქმნება, რომ გაზეთი მასობრივი კომუნიკაციის მეტყველების სტილის ერთგვარი საფუძველია და ამავე დროს, მისი ყველაზე რთული ფორმაცაა (2, 119).

საგაზეთო-პუბლიცისტური სტილი პუბლიცისტური სტილის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული სახეობაა, რომელიც თავისი დანიშნულების, ამოცანებისა და საკომუნიკა-

ციო პირობათა გამო საკმაოდ რთულ მოვლენას წარმოადგენს და მთლიანად განპირობებულია ექსტრალინგვისტურ საფუძველთა თავისებურებებით.

პუბლიცისტური სტილი ეწოდება პერიოდული გამოცემების მრავალფეროვანი მასალის ენობრივ თავისებურებებს, მათ სტილს. ამ სტილის ნიმუშებია: ნარკვევი, ჩანახატი, მოწოდება, ცნობა, ფელეტონი, პამფლეტი, პოლიტიკური სტატია, რეპორტაჟი, მიმართვა, რეკლამა.

თვით პუბლიცისტური სტილი მეტყველების ისეთი ფუნქციური სახესხვაობაა, რომელიც ემსახურება საზოგადოებრივი ურთიერთობის ფართო სფეროს: პოლიტიკურ - იდეოლოგიურს, საზოგადოებრივ - ეკონომიკურს, კულტურულს, სპორტულსა და სხვ. იგი წიგნურ სტილთა შორის ყველაზე პოპულარულია, რადგან მის გავრცელებას ხელს უწყობს მასობრივი ინფორმაციისა და პროპაგანდის საშუალებანი - პრესა, რადიო, ტელევიზია, კინო. უფრო სრულად, პუბლიცისტური სტილი ვლინდება გაზეთებსა და პოლიტიკურ ჟურნალებში, რის გამო მას საგაზეთო ან საჟურნალო პუბლიცისტურობა უწოდებენ.

პუბლიცისტური ტექსტების მიზანია მოქალაქეთა ჯგუფის ინფორმირება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მომხდარი ახალი ფაქტების, მოვლენების, კულტურის, მეცნიერებისა თუ ტექნიკის ახალი მიღწევების (კომუნიკაციური ფუნქცია) შესახებ; ობიექტური ვითარების წარმოდგენა და სასურველი მიმართულებით საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება; მოქალაქეთა ინტერესებისა და აქტიურობის გამოწვევა, სოციალური პროცესების წახალისება. საკომუნიკაციო ფუნქციას პუბლიცისტურ სტილში სამეცნიეროსგან განსხვავებული ინფორმაციის მიწოდების ხერხები და მეთოდები აქვს.

ამ სტილის მიზანია, პროპაგანდა გაუწიოს ცხოვრების აქტუალურ საკითხებს, ხელი შეუწყოს საზოგადოებრივი შეგნების, განათლების დონის ამაღლებას. განასხვავებენ პროპაგანდის სამ სახეს: თეთრს, რუხს და შავს.

თეთრი პროპაგანდის წყაროს დადგენა ადვილია, იგი გადასცემს ნამდვილ ინფორმაციას. რუხ პროპაგანდაში ინფორმაციის სიზუსტე საეჭვოა. შავი პროპაგანდა გულისხმობს ცრუ, ფაბრიკაციული ინფორმაციის გავრცელებას. ის ემსხურება განსაზღვრულ იდეოლოგიას (3, 70 – 71).

პუბლიცისტური სტილის შინაარსობრივი მხარე განისაზღვრება ცხოვრების სხვადასხვა სფეროსთან, მიზანსა და მისწრაფებასთან დაკავშირებული მრავალფეროვანი თემატიკით.

თხრობა ზუსტია და ცხადი, ფაქტები აისახება ადეკვატურად, მსჯელობა ლოგიკურად თანამიმდევრული და იდეურად გამართულია, მოვლენები განზოგადებულადაა წარმოდგენილი, გამოხატულია სათქმელისადმი ემოციური დამოკიდებულება, რითაც მიიღწევა მკითხველზე ფსიქოლოგიური ზეგავლენა, შექმნან მასში საგნისა თუ მოვლენისადმი შესაფერისი დადებითი ან უარყოფითი განწყობილება (4, 55-56).

როგორც თავად თემურ ჯაგონიშვილი აღნიშნავს, პუბლისტიკა შემეცნების ფორმაა.

პუბლიცისტიკა მხატვრული ლიტერატურისაგან იმით განსხვავდება, რომ გამონაგონის ნატამალის არსებობაც კი ეწინააღმდეგება. გამონაგონის შერევა პუბლიცისტურ ტექსტს დოკუმენტურ - სამწერლობო ლიტერატურული ჟანრის კუთვნილებად აქცევს.

პუბლიცისტიკისათვის უცხოა ფანტაზირება. აქ მხოლოდ ობიექტური სინამდვილის ფაქტები ადწერილ - დახასიათებული ზუსტად შესატყვისი მასალით. ამიტომაც პუბლიცისტური ტექსტის აგების საფუძველი ადწერა და მსჯელობაა. ამ ხერხებით მიიღწევა ავტორის შემფასებლური დამოკიდებულება ობიექტური სინამდვილისადმი.

პუბლიცისტიკა ფაქტებზე დამყარებული შემეცნების ფორმაა, ამიტომ იგი რაოდენობრივ მაჩვენებელთა თვისებრიობის განჭვრეტისა და აზრის თვისებრივ მაჩვენებლებში გადაყვანის ხელოვნებაა (5, 107-108).

პუბლიცისტური სტილის ფუნქციაა ინფორ-

მაცია - მიაწოდოს მკითხველს ცნობები საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მომხდარი ფაქტების, მოვლენების შესახებ; გააცნოს შრომის, მეცნიერების, ტექნიკის, კულტურის მიღწევები და ნაკლოვანებები, პერსპექტივები, ღონისძიებანი, მისცეს საზოგადოებას, ცალკეულ კოლექტივებს, ხელმძღვანელებს სათანადო საქმიანი რჩევა-დარიგებანი; ზემოქმედება - პროპაგანდა გაუწიოს ცხოვრების აქტუალურ საკითხებს. ხელი შეუწყოს მასების მორალურ აღზრდასა და იდეურ მომზადებას: საჭირო მსოფლმხედველობის განმტკიცებას, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური შეგნების გამომუშავებას; ასევე განათლების ღონის, ზოგადი თეორიული და ტექნიკური ცოდნის ამაღლებას, აჩვენოს ადამიანებს, თუ რა არის ცხოვრებაში პროგრესული, დადებითი, მისაბაძი, სასარგებლო და რა არის რეგრესული, უარყოფითი, დასაგმობი, უსარგებლო და სხვ. (4. გვ. 55).

პუბლიცისტური მასალა უმთავრესად იბეჭდება გაზეთებში, ჟურნალებში, ბროშურების სახითაც. გადმოიცემა ზეპირადაც კრებებზე, საზეიმო სხდომებზე.

პუბლიცისტური სტილი მრავალფეროვანია ლექსიკური შედგენილობითაც. პუბლიცისტური სტილის ლექსიკა ამბებისა თუ მოვლენების სოციალური შემფასებლური და მომწოდებლური, დეკლარაციული ხასიათი აქვს.

მკითხველზე ზემოქმედების მოსახდენად აუცილებელია ლექსიკის ემოციური შეფერილობა. დიდი ადგილი უჭირავს საზოგადოებრივ - პოლიტიკურ ლექსიკას და სიტყვათა მყარი შენაერთებს: მაგალითად, "დაპყრობითი პოლიტიკა", "თანაარსებობა", "თეთრი სახელი", "თავდადებული შრომა", "აქტიური მონაწილეობა", "მაღალი მაჩვენებლები" და ა. შ.

ინტერვიუში, კორეპონდენციასა თუ რეპორტაჟში ბევრია ნასესხები, უცხო სიტყვა და ინტერნაციონალიზმი; ახალი ინფორმაციის ოპერატიული მიღება - გადამუშავებითაა გამოწვეული ენობრივი კალკების შემოჭრაც. მრავლად გვხვდება სამეცნიერო, პროფესიული ტერმინოლოგია.

პუბლიცისტური მეტყველება ყოველთვის მიისწრაფვის იმგვარი ენობრივი ფორმებისაკენ, რომლებიც თვალში მოსახვედრი, მიმზიდველი და უჩვეულოა მკითხველისა თუ მსმენელისათვის. საგაზეთო მასალის ენობრივი გამომსახველობა მიიღწევა სტილისტიკური ეფექტების, სიახლეთა ძიების უჩვეულო, გაუცვთელი სიტყვათმეოქმედების გზით, რითაც იგი მხატვრულ ლიტერატურას ემსგავსება (3, 72).

პუბლიცისტურ სტილში ყოველთვის ზუსტად არის დაცული სალიტერატურო ენის ნორმები. ნასესხები უცხო სიტყვებიდან უფრო პოპულარულია ისეთები, რომელთაც ახლავთ სუფიქსები: -ია, -ცია, -აცია, -იზაცია (განსაკუთრებით აქტიურია სუფიქსი -იზმ: მერკანტილიზმი, მესიანიზმი, ინტერნაციონალიზმი, იმპერიალიზმი და სხვ).

ამ სართებს უნდა დაემატოს ასევე საკმაოდ გავრცელებული სუფიქსები: -ისტ, -ანტ (მეთოდისტი, სპეციალისტი, კომერსანტი, დივერსანტი) და პრეფიქსები: ანტი-, კონტრ-, დეზ-, ულტრა-, დე- (ანტიციკლონი, ანტიხალხური, კონტრდაზვერვა, კონტრრევოლუცია, დეზინფექცია, დეზორგანიზაცია, ულტრაიისფერი, ულტრანაციონალიზმი, დეკლასობრივი, დემობილიზაცია...) ამ სტილს ახასიათებს თხზული. სიტყვების ანუ კომპოზიტების გამოყენება (საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, სოციალ-დემოკრატი, აგიტაცია-პროპაგანდა...) სიტყვათა მყარი შენაერთები (თავდადებული შრომა, აქტიური მონაწილეობა, მაღალი მაჩვენებლები...), ზმნის ნაცვლად აღწერითი ფორმები (დახმარებას უწევს, მონაწილეობას იღებს, ბრძოლას აწარმოებს...).

გარდა აღნიშნულისა, პუბლიცისტური სტილისთვის დამახასიათებელი ნიშნებია: მარტივი თხრობითი ან მოკლე რთული წინადადებები, დახურული კონსტრუქციის შერწყმული ფრაზები, ჩართული ოქმები მტკიცებისა და დასკვნისათვის, განუსაზღვრელპირიანი წინადადებები მოქმედების განზოგადებულად

გამოსახატავად და სხვ. აზრის ექსპრესიულად გადმოსაცემად იზმარება ძახილის, კითხვითი, ბრძანებითი და კითხვით - ძახილის წინადადებებიც, კითხვა-პასუხები, სიტყვის ლოგიკურად გამოსაყოფად - წინადადების წევრთა ინვერსიული წყობა, სიტყვის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად - განმეორება; საგაზეთო მასალათა ეფექტურ სახელწოდებებად კი უმეტესად არჩევენ სახელდებით წინადადებებს (4, 58).

როდესაც პუბლიცისტური სტილის რაობაზე ვსაუბრობთ, აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ პუბლიცისტური სტილის სინტაქსი. როგორც აღნიშნავენ, „პრესაში ჩვეულებრივ სასაუბრო მეტყველების სინტაქსი გამოიყენება. მიზეზი ისაა, რომ სასაუბრო სტილი (მეტყველება) ენის ბუნებრივი და საყოველთაო ფორმაა, ამიტომ იოლი გასაგები. სპეციალისტები იმასაც აღნიშნავენ, რომ სასაუბრო სტილი (მეტყველება) თავისებურად ანეიტრალურს პრესის წიგნურ მეტყველებას. სასაუბრო სტილს ლაკონურობა, მოქნილობა, სისხარტე ახასიათებს და ამით ფრაზა შეკუმშული და შინაარსობრივად ტევადი ხდება. ამით ახერხებს პრესა დროის ერთეულში ინფორმაციის უზრუნველყოფას. სასაუბრო სტილის ელემენტები პუბლიცისტური მეტყველების ექსპრესიულობასაც აძლიერებენ“ (5, 115).

პუბლიცისტიკა ვითარდება საზოგადოების განვითარებასთან ერთად. საბჭოური მედია დირექტიული, ცალსახად იდეოლოგიზებული იყო, თანამედროვე კი აზრობრივად და სტილისტიკურად თავისუფალი, ჩარჩოებდამსხვრეულია.

დღევანდელ მედიაში არჩევანისა და გადაწყვეტილების მიღების უფლება მოიპოვა მკითხველმაც.

დასკვნის სახით აღვნიშნათ, რომ თანამედროვე პუბლიცისტიკა თავისი სტილის ისეთი დამახასიათებელი ნიშნებიაქვს, როგორიცაა: 1. სხარტი და დინამიკური თხრობა; 2. თემის აქტუალურობა, ინფორმაციის სიახლე და ექსკლუზიურობა; 3. ახალი ლექსიკა - ტერმინოლოგიის, სლენგის აქტიური გამოყენება; 4.

პოლიტიკური პათოსი; 5. ენობრივი შტამპების, კლიშეების, მომარჯვების ტენდენცია; 6. საზოგადოებრივი პიზიციის აქტიური გამოვლენა; 7. სიტყვებისა და გამოთქმების მეტაფორული მნიშვნელობით გამოყენება; 8. შემოკლებებისა და აბრევიატურების სიჭარბე; 9. ეფექტური და საპრეტენზიო ფრაზების წინ წამოწევა.

აქვე უნდა აღინიშნოს პუბლიცისტური სტილის ხარვეზები: 1. სინამდვილის სუბიექტური ასახვა; 2. ნეგატიური ინფორმაციის შეფარვა; 3. ჭარბი ნეგატიურობა; 4. სათქმელის ზედმეტი პოლიტიზება; 5. სათქმელის ბუნდოვნად გადმოცემა; 6. როულ, გაუგებარ ტერმინთა გამოყენება; 7. აღწერითი ფორმების გაბატონება; 8. ენის ვულგარიზაცია; 9. სასაუბრო სტილის ფორმების მიზანშეუწონელი გამოყენება.

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, თანამედროვე პუბლიცისტიკის ფუნქციური სტილის ნორმების ხელყოფა ხშირია, შეცდომები ჭარბადაა. ბეჭდურ მედიის ენა და სტილი უცხო ენის ლექსიკით გაჯერდა. ეს გარემოება პუბლიცისტიკის ენისა და სტილის კვლევის აქტუალობას ცხადყოფს.

ლიტერატურა:

1. ავთანდილ არაბული, ქართული მეტყველების კულტურა, თბ. 2008;
2. გუჩა კვარაცხელია, ქართული ენის ფუნქციური სტილისტიკა, თბ. 1990;
3. ნანა ცეცხლაძე, მზია ხახუტაიშვილი, სტილისტიკა, თბ. 2013;
4. ნანა ბასილაია, ქართული ენის პრაქტიკული სტილისტიკა, თბ. 1991;
5. თემურ ჯაგოდნიშვილი, ივანე ჯაგოდნიშვილი, ვერბალური კომუნიკაციები, თბ. 2009.

НЕКОТОРЫЕ ТЕНДЕНЦИИ
СОВРЕМЕННОГО ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОГО
ЯЗЫКА И СТИЛЯ

THE ESSENCE OF MODERN
JOURNALISTIC LANGUAGE AND
STYLE

Irene Tsintsadze

Ирине Цинцадзе

Мир меняется каждый день своего существования, развивается, что является необратимым процессом глобализации. Время не останавливается, меняется менталитет, поведение. Каждая сфера определенно испытывает своеобразные изменения. Изменяется и разговорный язык. Данный процесс особенно отразился на грузинской публицистике. Сегодня открыто говорят о нарушениях и загрязнении разговорного языка, совершенно не контролируема ситуация в журналах и газетах, вещательных СМИ или социальных сетях. Популярным стало употребление иностранных терминов, что ведет к деградации языка. В публичную речь входят иностранные слова, термины, которые часто непонятны слушателю и читателю.

Понятно, что деградация языка связана с политическими и экономическими процессами в обществе и несправедливо все это связывать только с плохим влиянием отдельно взятых писателей. В этом процессе сложно установить причину сложившейся ситуации.

Публицистика развивается вместе с развитием общества. Советские СМИ были директивными, идеологическими, современные же – смысловые и стилистически свободные. Исходя из этого, современный газетный публицистический стиль испытывает множество изменений, что является объектом исследований для лингвистов и лиц, заинтересованных данным вопросом.

The world changes, develops and evolves in all periods of its existence and it is an irreversible process of globalization. Time never stops, the changes occur in human mentality and behaviour. All fields experience some kind of change. The changes are in the spoken language too. This is especially true about the modern Georgian journalistic language, which is mostly infringed and polluted. The situation in magazines, newspapers, broadcast media and social networks is completely uncontrolled. The usage of foreign terms in communication has become very popular nowadays, but it could lead to the degradation of the language. Many foreign words and terms, which are usually unknown for a listener or a reader, have influenced public speeches. Obviously, the degradation of the language is caused by political and economic fundamentals and it would be unfair to blame some separate writers for their bad affect on the process. However, it is difficult to determine the reasons and the results of the process.

Journalism is evolving together with the development of our society. The Soviet media was directive and explicitly ideological, while the contemporary one is semantically and stylistically free, without any frames. Therefore, the style of modern newspaper articles has also undergone many changes and become the object of study for linguists and other researchers.

თანამედროვე მეცნიერები იდეოლოგიას შემდეგნაირად განმარტავენ: **იდეოლოგია** (ბერძნ. *ιδεολογία*) — იდეების, შეხედულებების ერთობლიობა, რომელიც ადამიანების გარკვეულ ჯგუფში (მაგალითად სახელმწიფოში) მიღებულ ნორმად, სახელმძღვანელო იდეებად არის აღიარებული”. (5.)

„იდეოლოგიით განისაზღვრება ინდივიდების, სოციალური ჯგუფების, ხალხთა დამოკიდებულება სინამდვილისა და ერთმანეთისადმი.” (1.1.)

ტერმინი “იდეოლოგია” ფრანგული წარმომავლობისაა. ის პირველად იხმარა საფრანგეთის რევოლუციის მონაწილემ — ანტონ დესტაღე ტრესიმ (1754-1836). საჯაროდ ეს ტერმინი პირველად 1796 წელს გამოიყენეს და ბევრისთვის უარყოფითი მნიშვნელობაც შეიძინა. ის გადაიქცა ისეთი ცნებების საპირისპირო ტერმინად, როგორცაა “ჭეშმარიტება”, “მეცნიერება”, “რაციონალობა”, “ობიექტურობა”... (4. 1)

„1960-იანი წლებიდან ტერმინი “იდეოლოგია” ნეიტრალურ და ობიექტურ ცნებად დამკვიდრდა, მას ჩამოცილდა პოლიტიკური დატვირთვა. მარტინ სელიჯერის განმარტებით, იდეოლოგია ქმედებაზე ორიენტირებული აზროვნების სისტემაა. ამგვარი განსაზღვრით, ის აღარაა კარგი ან ცუდი, ჭეშმარიტი ან მცდარი, ღია ან ჩაკეტილი, განმათავისუფლებელი ან მჩაგვრელი — იდეოლოგია ყველაფერი შეიძლება იყოს.” (4. 2)

იდეოლოგიის როლს ბიჰევიორისტები განსაზღვრავენ, როგორც პოლიტიკური იდეების უბრალო პროპაგანდას, საარჩევნო ხმების მხარდაჭერის მოსაპოვებლად. ორთოდოქსი მარქსისტები კი პოლიტიკურ იდეოლოგიებს მხოლოდ კონკრეტული კლასების ინტერესების გამოხატულებად მიიჩნევენ. ანუ, იდეოლოგიაც და პროპაგანდაც გადაჯაჭვულია პოლიტიკასა და მის კანონზომიერებებთან. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ მრავალ ქვეყანაში ამომრჩევლების და მოსახლეობის გადმოსაბირებლად მხოლოდ იდეოლოგია და

პოლიტიკური პარტიის მოღვაწეობა არ კმარა, მოსახლეობაში ნდობის მოსაპოვებლად უფრო ეფექტური მეთოდებია საჭირო.

„არსებობს იმის თეორიული დასაბუთების მრავალი მცდელობა, რომ აუდიტორიის ცნობიერება მთლიანად არის დამოკიდებული მასმედიის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის შინაარსზე, ამიტომ ამ შეხედულებით, რაც უფრო მეტ და მრავალფეროვან ინფორმაციას მიაწოდებს მასმედია ადამიანებს, მით მეტად გახდება იგი მათი აქტივიზაციისა და დეაქტივიზაციის საშუალებაც.” (7. 232)

ესეც ერთგვარი იდეოლოგიაა, სტრატეგია, რომლითაც შესაძლებელია აუდიტორიის მართვა. დღეს, გლობალიზაციის და ახალი ტექნოლოგიების განვითარების ეპოქაში, საერთაშორისო ორგანიზაციების გავლენის გაზრდისა და მათი მნიშვნელობის სიძლიერისა, განსაკუთრებით კი ინტერნეტის განვითარებისა და ისეთი საკითხების წინა პლანზე წამოწევით, როგორცაა ქალის უფლებები, ბავშვის უფლებები, სექსუალური, თუ რელიგიური უმცირესობები, იდეოლოგიები კვლავ აქტუალურია.

უარყოფა იმისა, რომ ზოგი იდეოლოგია გაუფასურდა და დროთა განმავლობაში ხალხის მხრიდან ინტერესი დაკარგა უაზრობა იქნებოდა. დროთა განმავლობაში ყველა იდეოლოგიამ განიცადა ცვლილებები, ზოგი უფრო რადიკალური გახდა, ზოგიც რაღაც დათმობებზე წავიდა, სახე ან სახელი იცვალა, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იდეოლოგიები გაქრა. ამის მაგალითი ჩვენს ქვეყანაში შექმნილი სიტუაციაა, ნებისმიერი ხელისუფლება საკუთარი შეხედულებებითა და იდეებით შემოდის ასპარეზზე და თავდაუზოგავად ცდილობს ფართო მასების მიმხრობას უკეთესი მომავლის იმედის გაღვივების გზით..

შესაძლოა, იდეოლოგია საზოგადოებრივი ცხოვრების კომპასი და გზამკვლევიც იყოს, რაციონალურად განსაზღვრული პრინციპთა სისტემა, რომელშიც ერთიან ჭრილშია მოყ-

ვანილი გარკვეული წარმოდგენები რეალობაზე, ზოგადი ღირებულებითი ორიენტაციები და პრაქტიკული მოქმედების პრინციპები, მაგრამ არ შეიძლება არ გავითვალისწინოთ წარსული გამოცდილება და არ ვთქვათ, რომ იდეოლოგია რიგ შემთხვევაში არადემოკრატიული მიზნებისთვის გამოიყენება, როგორც ხელისუფლების ასევე მედიამფლობელების მხრიდან. ის ბოროტმოქმედის ხელში არც თუ უვნებელი იარაღია.

როგორც ცნობილია, მასების იდეოლოგიზების ერთ ერთი საშუალებაა პროპაგანდა, რასაც „მიზანმიმართულად მანიპულირებულ კომუნიკაციასაც“ უწოდებენ. ტერმინი (propaganda) – ლათინური ენიდან მომდინარეობს და ნიშნავს ფართო მასებზე იდეურ ზემოქმედებას – ფაქტების, არგუმენტებისა და სხვა ცნობათა სისტემატიური გავრცელებით ემსახურება საზოგადო აზრის ჩამოყალიბებას. პროპაგანდისას ხშირად გამოიყენება როგორც რეალური, ასევე განგებ ცრუ ფაქტები. ტერმინი მას შემდეგ დამკვიდრდა, რაც 1622 წელს წელს პაპმა ურბან VIII, მისიონერული მოღვაწეობის გაფართოებისათვის, შექმნა სპეციალური პროპაგანდის კონგრეგაცია „Congregatio de propaganda fide“. (9)

3. ლასუელის განმარტებით, პროპაგანდა არის მასობრივი კომუნიკაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საყრდენი. პროპაგანდა, მისი თვალსაზრისით, დემოკრატიის ერთ-ერთი იარაღია, რადგან მხოლოდ პროპაგანდისტული დარწმუნების საფუძველზე შეიძლება, დემოკრატიამ მოიპოვოს მასების მხარდაჭერა ისე, რომ არ მიმართოს ძალადობას, რაც ხშირად ანგრევს საზოგადოებას. მედია, მისი პროპაგანდისტული მექანიზმების მრავალფეროვნების გათვალისწინებით, არის ეფექტური სიმბოლოების ცირკულირების ყველაზე ძლიერი იარაღი.

თანამედროვე დასავლელი მკვლევრები იზიარებენ რა 3. ლასუელის თვალსაზრისს, გამოყოფენ პროპაგანდის რამდენიმე მახასიათებელს:

კომუნიკაციის ზემოქმედების სწორხაზო-

ვანი მიმართულება – რომლის დროსაც კომუნიკატორის ფუნქცია აქვს სოციალურ ინსტიტუტებს – მედიას ან სხვა რომელიმე ორგანიზებულ ინტერესჯგუფს (სახელმწიფოს, „მმართველ ელიტას“) ხოლო რეციპიენტის ფუნქცია კი – მოსახლეობას.

რაც შეეხება მანიპულატორულ ზემოქმედებას, ამ შემთხვევაში პროპაგანდა ეყრდნობა ადამიანური აღქმის არა რაციონალურ, არამედ ირაციონალურ თვისებას.

იდეოლოგიური ზემოქმედება კი დომინანტი სოციალური ჯგუფის შეხედულებებისა და ინტერესების გამომსახველი იდეოლოგიის პროპაგანდაა. თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში, პირდაპირი სწორხაზოვანი პროპაგანდა არაქმედუნარიანია, რადგან თანამედროვე ინდივიდი საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას არ ახდენს სოციალური ჯგუფების მიერ აღიარებულ საერთო იდეასთან.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში ძალზე აქტუალურია შერეული პროპაგანდისტული მეთოდები: რეკლამა, პრ – ს, ფაბლისითი და სხვა....(3.)

ცნობილი მეცნიერი ნ. ჩომსკი პირველი ალაპარაკდა ე. წ. „ფილტრების“ პრობლემის აქტუალობის შესახებ რომლებიც ადვილად ხსნიან, თუ როგორ გამოიყენება დომინანტი მედიასაშუალებები მმართველი კლასის ინტერესების პროპაგანდისათვის. (3.25) აღნიშნულ ფილტრებს მხოლოდ დომინანტი ძალის ინტერესებზე ორიენტირებული სიუჟეტები უძღვებიან.

სოციალური მეცნიერების მკვლევრები მივიდნენ საბოლოო დასკვნამდე, რომ მიუხედავად შეხედულებების რადიკალური ცვლილებებისა, მედიის საშუალებები და განსაკუთრებით ტელევიზია, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, მაინც ინარჩუნებს პროპაგანდისტულ ხასიათს, რადგან იგი ძალაუფლებისათვის ბრძოლისას უალტერნატივო ტრიბუნაა. იმდენად რამდენადაც, ინდუსტრიულ და პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებებში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების ფუნქცია არის გაბატონებული

იდეოლოგიის პროპაგანდა. ამ დროს სატელევიზიო ეთერში არ შუქდება არც ერთი სიუჟეტი თუ ინფორმაცია, რომელიც ეწინააღმდეგება არსებულ სისტემას. ან შუქდება, მაგრამ კრიტიკა იმდენად შერბილებულა, რომ ძნელია ქმედუნარიანი აღმოჩნდეს. ამერიკელი პროფესორი ალექს ედელსტეინი თვლის, რომ „დადგა ახალი პროპაგანდის დრო, რომელიც ძველისაგან განსხვავდება ბევრი ნიშნით მაგალითისათვის რამდენიმე შეიძლება მოვიხმოთ: აუდიტორიის სპეციფიკა, შეტყობინებების სირთულე და ზემოქმედების მექანიზმების შესაძლებლობები. ამ მხრივ კომუნიკაციის თანამედროვე ტენდენციები სრულიად განსხვავებულ შედეგს გვიჩვენებს, ისეთს, რომელიც ფაქტიურად, ძველი კომუნიკაციის ფორმისათვის წარმოუდგენლად მიუწვდომელი იყო. როგორც ცნობილია, ინფორმაცია ფლობდა და ფლობს როგორც შემოქმედებით, ასევე დესტრუქციულ ძალას, მაგრამ განსხვავება ერთია, რომ ამჯერად, ეს ძალა უფრო ქმედითია..(2. 67).

დრო და შეხედულებები კი შეიცვალა, მაგრამ არ შეცვლილა ინფორმაციის არსი, მხოლოდ გაძლიერდა მედიასაშუალებების ზემოქმედების სიხშირე. ამავე დროს გაზრდილია საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობაც, რაც საზოგადოების ინტეგრირების გარკვეული საფუძველიცაა.

ბევრმა ფსიქოლოგმა და სოციოლოგმა ერთდროულად ჩამოაყალიბა მედიის, კერძოდ რეკლამის) ფსიქოლოგიური ზემოქმედების სხვადასხვა მეთოდი, რომელიც ამავედროულად მიღებულია პროპაგანდაშიც. ბევრ შემთხვევაში ისინი ერთმანეთს მიღებისა და ზემოქმედების ეფექტებით გვანან. დღეს ერთმანეთისაგან განასხვავებენ კომერციულ და პოლიტიკურ პროპაგანდას. ისევე, როგორც კომერციულ და პოლიტიკურ რეკლამას. თანამედროვე რეკლამამ პროპაგანდას შესძინა „დადებითი მუხტი“ და მისცა გარკვეულ ფასეულობებს გადაფასების ბიძგი. ხშირად პოლიტიკურ პროპაგანდაში გამოიყენება ისეთი ტექნიკა, რომელსაც შესა-

ძლოა ეწოდოს „შებრუნებული რეკლამა“, რადგან ის პოპულარიზებას უწევს სახელმწიფო პოლიტიკას, ხელისუფლებას, პარტიებს, მსოფლმხედველობებს და შეხედულებებს ამა თუ იმ შეტყობინებებზე, აყალიბებს იმიჯს. ყოველივე ამისათვის აქტიურად გამოიყენებს როგორც ტრადიციულ პროპაგანდის ასევე, დამაფიქრებელი ზემოქმედების მეთოდებსაც. (8.9)

ამგვარად, სტატიაში ჩვენ ნაწილობრივ შევეცადეთ, განგვეხილა იდეოლოგიისა და პროპაგანდის არსი და მათი აქტუალობა თანამედროვე კომუნიკაციურ მეცნიერებაში. როგორც ცნობილია, მასმედია საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე ზემოქმედების ანუ მანიპულირების საუკეთესო საშუალებაა და აღიარებული, რაც სხვა არაფერია, თუ არა კონკრეტული იდეოლოგია- ზემოქმედება სხვადასხვა მეთოდებითა და ხერხით. ის სოციუმში აყალიბებს კონკრეტულ ქმედებას. მასების იდეოლოგიების ერთ-ერთი საშუალებაა პროპაგანდა, რაც რეკლამირების, პიარისა და პაბლიციტის დროს თითქმის შეუცვლელია. მას „მიზანმიმართულად მანიპულირებულ კომუნიკაციასაც“ უწოდებენ. ტერმინებმა იდეოლოგია და პროპაგანდა დროთა მანძილზე ტრანსფორმაცია განიცადეს, თუმცა, არ მომხდარა მათი მოდიფიკაცია. ამკარაა, რომ ისინი რიგი საკითხების კვლევისა და გააზრების თვალსაზრისით, კვლავ მნიშვნელოვან ადგილს იკავებენ.

ლიტერატურა:

1. დემოკრატიაზე გარდამავალი პერიოდი და აქტიური მოქალაქეობა: სატრენინგო მასალები / შემდგ.: მალხაზ ბეგიაშვილი, დავით ბოსტოლანაშვილი, დიანა ლეჟავა და სხვ. - თბ., 2007
2. *Edelstein A.* Total propaganda. From mass culture to popular culture. Mahway - London, 1997).
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Propaganda_model
4. <http://iberiana2.wordpress.com/segm/d-chumburidze>)

5. <http://ka.wikipedia.org/wiki/იდეოლოგია/>
6. კოვაჩი ბ., ტ. „ჟურნალისტიკის ელემენტები“ თბ. 2006. გამომცემლობა „იმპერსი“ გვ27.
7. სურგულაძე რ., იბერი ე., „მასობრივი კომუნიკაცია“ თბ.2003. გვ232)
8. http://www.psychology.vuzlib.org/book_o247_page_9.html
9. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

манипулированной связи». Эти термины отличаются по многим характеристикам от их предшественников. Они имеют большое значение для изучения медиа влияния.

**ВЛИЯНИЕ СМИ - В КОНТЕКСТЕ
ИДЕОЛОГИЯ И ПРОПАГАНДЫ**

*Шорена Габошвили,
докторант, ГТУ*

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о важности идеологии и пропаганды в массовой коммуникации. Как мы все знаем, средства массовой информации могут влиять на общественное мнение. Влияние осуществляется посредством различных методов. Это идеология, это наборы идей и верований, в которые изложены конкретные действия в обществе. Пропаганда является незаменимым инструментом для управления массами за счет рекламы, связей с общественностью. Оно также называется «преднамеренно

**MEDIA INFLUENCE ON IDEOLOGICAL IN
THE CONTEXT OF PROPAGANDA**

*Shorena Gaboshvili,
PhD student, GTU*

SUMMARI

The article discusses the importance of ideology and propaganda of modern mass communication. As we all know, the media can influence public opinion. Impact of different methods is carried out. This is very similar ideology, which are sets of ideas and beliefs, which sets out specific actions in society. Propaganda is a tool to control the masses by advertising, public relations and pablitsitis time irreplaceable. He had “deliberately manipulated the communication” is called. These terms are precursors of many factors. They are of great value to the study of media influence

ფილოლოგია
ФИЛОЛОГИЯ
PHILOLOGY

აზრიკული წარმოშობის სიტყვები აზრიკულ ინგლისურში

ნანა გვენეტაძე, დოქტორანტი, სტუ

ამერიკული ინგლისურის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა სიტყვათა სესხება სხვადასხვა ენებიდან. ამერიკული კულტურა სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების და კულტურების ნიადაგზე აღმოცენდა, მისი ენაც, აქედან გამომდინარე, გაჯერებულია ამა თუ იმ ქვეყნიდან შემოსული ნასესხები სიტყვებით. აფრიკულმა ტომებმა ამერიკაში არა მარტო, იაფი მუშახელი, არამედ თავიანთი კულტურაც შემოიტანეს, მათი ენა, კილო და წეს-ჩვეულებები სამუდამოდ დამკვიდრდა ამერიკულ კულტურაში.

ბევრი ამერიკელისთვის არაა ცნობილი რომ სიტყვები რომლებსაც ისინი იყენებენ ყოველდღიურ სასაუბრო ენაში აფრიკული წარმოშობისაა. და მაინც როგორ მოხვდა აფრიკული სიტყვები ამერიკულ ინგლისურში? რა თქმა უნდა ეს მონობით ვაჭრობის შედეგია რომელიც ასე გაცხოველებით დაიწყო 1600-იან წლებში და 250 წელი გრძელდებოდა.

აფრიკული წარმოშობის სიტყვები მრავლადაა ამერიკულ ინგლისურში და ის ყველაზე ინტენსიურად გამოიყენება აფრო-ამერიკელების მიერ. ეს სიტყვები უმეტესად დასავლურ-აფრიკული ტომების ლექსიკის ნაწილია. პირველად აფრიკული კულტურის შემოტანა ამერიკის ტერიტორიაზე მოხდა ვოლოფის ტომის წარმომადგენლების მიერ, როცა მათი ინტენსიური გადმოსახლება დაიწყო ამერიკის კონტინენტზე. მათი ურთიერთობა ადგილობ-

რივებთან თავდაპირველად მესამე პირის ანუ თარჯიმნის საშუალებით ხდებოდა, თუმცა ისეთი სიტყვები, რომლებიც აფრიკული წარმოშობის ნიუტებს, საკვებს და ა.შ აღნიშნავდა უცვლელი დარჩა და დროთა განმავლობაში ადგილი დაიმკვიდრა ამერიკულ ინგლისურ ენაში.

ყველაზე გავრცელებული აფრიკული წარმოშობის სიტყვა ამერიკულ ინგლისურში არის “okay,” ანუ “O.K.” რომელიც პოპულარული გახდა ამერიკაში 1800-იანი წლებიდან. პირველი ნიშნები ამ სიტყვის გამოყენებისა ნაპოვნია მეთვრამეტე საუკუნის ჯამაიკის და სურინამის აფრო-ამერიკელ მოსახლეობაში. თუმცა ვოლოფის კულტურაში გვაქვს მსგავსი სიტყვა o ke, რაც ნიშნავს ყველაფერი კარგად არის, ყველაფერი რიგზეა (all right).

კიდევ ერთი სიტყვა განვიხილოთ: აფრიკულ-ამერიკულ ინგლისურში ხშირად გამოიყენება გამოთქმა: “dig this man.” რაც ნიშნავს „გაიგე“ (understand) ეს გამოთქმა განსაკუთრებით პოპულარული გახდა 1960-იანი წლებიდან. ახლა კი ავიღოთ მსგავსი გამოთქმა ვოლოფის ენიდან: dega nga olof, რაც ნიშნავს: “Do you understand Wolof?” როგორც ვხედავთ ეს სიტყვაც აფრიკული წარმოშობისაა.

ასევე ზოგიერთი ენათმეცნიერი გამოთქმამს მოსაზრებას ვოლოფის ენაზე „guys“ და ამერიკული ცნობილი სიტყვა “guys,” ერთი და იგივე წარმოშობისაა, სიტყვა ორივეგან ნიშნავს,

პიროვნებას (persons or fellows) და ისევე როგორც ამერიკულ ინგლისურში ასევე ვოლოფშიც ის მრავლობითში დგას. ამერიკული სიტყვა: hep, hip, hippie ითარგმნება როგორც „იცოდე რა ხდება“ (to be aware or alive to what is going on). ვოლოფში გვაქვს მსგავსი სიტყვა, “hipi” რაც ნიშნავს „თვალები გაახილე (to open one’s eyes). 1960-აინ წლების პოპულარულ მუსიკაში “sock it to me, Baby” (Mitch Ryder and the Detroit Wheels) სიტყვა sock ნიშნავს დატყმას, ასევე ვოლოფშიც გვაქვს მსგავსი ჟღერადობის სიტყვა მსგავსი მნიშვნელობით.

ასე რომ აფრიკული სიტყვები გახდა ნაწილი ამერიკული ენისა. თუმცა, არა მარტო ლექსიკა შესძინა აფრიკამ ამერიკულ კულტურას. ზოგიერთი ენათმეცნიერის მოსაზრებით (თუმცა ამ მოსაზრებას ყველა ლინგვისტი არ იზიარებს) სამხრეთული დიალექტი აფრიკელი მონების დამსახურებაა. როგორც ისტორიულად არის ცნობილი, მონების შრომა არა მარტო პლანტაციებში გამოიყენებოდა, არამედ ისინი ზრდიდნენ თავიანთი მფლობელების ბავშვებს. ეჭვგარეშეა რომ ამ ურთიერთობის შედეგია, ეს უნიკალური სამხრეთული დიალექტი.

ბევრი აფრიკული ფრაზეოლოგია დროთა განმავლობაში ამერიკის კულტურის ნაწილი გახდა. ამერიკაში საყოველთაოდ ცნობილი ფრაზა ”to kick the bucket.” რაც გარდაცვალებას ნიშნავს, აფრიკული წარმომავლობის უნდა იყოს. ყოფილ მონათა აუდიო ჩანაწერებში, ისინი ხშირად სიკვდილთან მიმართებაში იყენებენ ასეთ გამოთქმას: ”kickerapoo”, ”kickatavoo,” რაც ნიშნავს მკვდარს. ასე რომ ეს გამოთქმაც აფრიკიდან არის შემოსული ამერიკულ ინგლისურში. ასევე მამის მოფერებითი სახელი ამერიკულ ინგლისურში არის daddy, აფრიკულში ენებშიც გვაქვს მსგავსი სიტყვა იგივე მნიშვნელობით (daadi).

ქვემოთ მოცემულია იმ სიტყვების ჩამონათვალი, რომლებიც ამერიკულ და აფრიკულ-ამერიკულ ინგლისურში შემოვიდა აფრიკული ენებიდან:

bad-eye-Threatening, hateful glance. Mandingo word. სიძულვილით სავსე მზერა

bad-mouth-In Gullah, the word is used to mean slander, abuse, gossip. (გულას ენაზე ნიშნავს შეურაცმყოფელ საუბარს, ჭორს. იგივე მნიშვნელობა აქვს ინგლისურშიც

Booboo- Bantu mbuku, stupid, blundering act; error, blunder - სულელი

banana - West African, Wolof; banana - ბანანი

bogus - Hausa boko-boko; fake or fraudulent

- ყალბი

bongo - West African boungu - მცირე, ორმაგი დოლი

bozo - West African; stupid - სულელი

boogie - Wolof or Sierra Leone; to dance - ცეკვის სახეობა

banjo - Bantu mbanza - ბანჯო

boma - Swahili - გეოგრაფიული სახელი-ბომა

chigger - Wolof and Yoruba jiga “insect” - მწერი

chimpanzee - Tshiluba language term “kivili-chimpenze” - შიმპანზე

cola - West African languages

dig- Wolof dega - გაგება (სლენგი)

fundi - Ndebele, Xhosa, or Zulu umfundi “disciple, learner”

funk - kikongo lu-fuki; “bad body odor” - ზიზღისმომგვრელი, მშიშარა.

goober - Bantu (Kikongo and Kimbundu nguba)- peanut - მიწისთხილი

hip - Wolof; hipi and hepocat, one with eyes open - გამოფხიზლება

jazz - West African languages (Mandinka jasi, Temne yas) - ჯაზი

jive - from Wolof; jev - ჯაზური მუსიკა, ლაყბობა

juke, jukebox - Wolof and Bambara - პატეფონ-ავტომატი

Kwanzaa - Swahili phrase matunda ya kwanza; meaning “first fruits” - პირველი ხილი

lapa - Sotho languages - enclosure or barbecue area (often used in South African English) - ლაპა

macaque – Bantu; makaku - მაკაკა მაიმუნი
 mamba - Zulu or Swahili; mamba - მამბა
 mambo - West African through Haitian Creole - ცეკვის სახეობა
 merengue (dance)-Fulani mererek; - to shake or quiver
 mumbo jumbo - mandigo name Maamajombo; a masked dancer - ნილბიანი მოცეკვავე
 mojo - Fula moco'o "medicine man" through Louisiana Creole French or Gullah - ექიმბაში
 okay - disputed origins; likely influenced by Wolof waw-kay - ყველაფერი რიგზეა
 okra - Igbo ókùrù - ბოსტნეულის სახეობა
 sambo - Fula sambo meaning "uncle" - ბიძა
 safari – Swahili; ultimately from Arabic - საფარი (აფრიკაში)
 Tilapia - latinization "thiape", the Tswana word for fish - თევზის სახეობა
 tango - probably from Ibibio tamgu - ტანგო
 voodoo - from West African languages (Ewe and Fon vodu "spirit") - სული
 yam - West African (Fula nyami, Twi anyinam) - ბატატი
 vuvuzela - musical instrument, name of Zulu or Nguni origin - მუსიკალური ინსტრუმენტი
 zebra - possibly from a language in the Congo - ზებრა
 zombie - Central African (Kikongo zumbi, Kimbundu nzambi) - ზომბი

როგორც ვხედავთ ბევრი აფრიკული სიტყვა და გამოთქმა გახდა ამერიკული ლექსიკის ნაწილი. აფრიკელმა მონებმა არა მარტო მუშახელი შესძინეს ამერიკას, მათ თან მოიტანეს თავიანთი კულტურა და წეს-ჩვეულები. ბევრი ენათმეცნიერის აზრით, სამხრეთული კილოც, რომელიც ასე განსხვავებულია სხვა ამერიკული კილოებისაგან, მათი დამსახურებაა. ეჭვგარეშეა რომ ეს კილო აფრიკელებისა და ადგილობრივების საუკუნობრივი ურთიერთობის შედეგია.

საკვანძო სიტყვები: დამახასიათებელი თვისება, ენათმეცნიერება, ამერიკული კულტურა, აფრიკული ენები, ფრაზეოლოგია,

ლიტერატურა:

1. Farooq A. Kperogi - The African Origins Of Common English Words.
2. www.wikipedia.org.

AFRICAN ORIGIN WORDS IN AMERICAN ENGLISH

Nana Gvenetadze, PhD, GTU

The article gives a brief overview of the origin and development of American English. The first part of the article conveys a concept of the language and its importance for the country. As we all know American history is the story of immigrants and their language is full of different cultures respectively. The second part of the article discusses the stages of development of American English and historical impact of changes on the language. The final part deals with the implication of American English language status as the international language .

СЛОВА АФРИКАНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В АМЕРИКАНСКОМ АНГЛИЙСКОМ

Нана Гвенетадзе, Докторант ГТУ

В статье рассмотрено применение слов африканского происхождения в американском английском. Период колонизации – один из важнейших этапов истории Америки. Вместе с рабами в эту страну пришла не только дешевая рабочая сила, но и культура другого рода. В статье приведены те слова и выражения, которые произошли из африканских языков. Некоторые из них практически в неизменном виде остались в американском английском, а некоторые слились с американским языком.

- She is funny* and *She's funny* as *She funny*
8. stressed BIN may be used to mark the completion of an action.
I finished long ago as *I BIN finished my homework*
 9. the copula BE may be used to mark habitual action
He talks nonstop as *He be talking all the time*
 10. the use of *steady* and *come* to mark habitual action
He is always talking as *He steady talking*
 11. the auxiliary *had* may be used with the simple past tense
What happened was as *What had happened was*
 12. existential *it* and *dey* are used to mark something that exists
There is a dog in here as *It's a dog in here*
 13. hypercorrected forms may occur where AAE has a variable form
I had to go to the store as *I haddeded to go to the store*

14. inversion of subject and auxiliary is not obligatory in questions

Is he behind me? as *He is behind me?*

Phonological features of African-American English

The origin and development of the African - American English has become the issue of discussion and dispute among scholars, but many of these disputes can be resolved with the study of phonetics and morphology. Phonetic and phonological changes are the richest sources of information; it may shed light on the many issues of African - American English. Vowel and consonant agreement, pronunciation techniques, Reduction of consonant clusters, mutation and so on can give us the answers to all the important matters in African - American English research. The following examples show the differences of African - American English and standard English (SE) phonetics.

Consonant variation

<i>ask/aks alternation</i>	<i>I aks him a question</i>
<i>ing/in alternation</i>	<i>He's runnin' fast</i>
<i>/r/ vocalization or deletion</i>	<i>occurs in words such as in four, father, car</i>
<i>/l/ vocalization or deletion</i>	<i>occurs in words such as school, cool, people</i>
<i>final consonant reduction in clusters</i>	<i>find as fine; hand, as han</i>
<i>single final consonant absence</i>	<i>five and fine s fie</i>
<i>final consonants can be devoiced</i>	<i>bad as bat</i>
<i>initial /th/ as [d]; final /th/ as [d,t,s,z,f,v]</i>	<i>they as day; with as whiff, and with as wit</i>
<i>/s/ as [d] before /n/</i>	<i>Isn't as idn't; wasn't as wadn't</i>
<i>glide [j] as consonant</i>	<i>computer as compooter; Houston sas Hooston</i>
<i>/t/ as/k/ in a str- cluster</i>	<i>stream as scream</i>
<i>Syllable stress can shift</i>	<i>POlice, Umbrella</i>

Vowel variation

<i>pen-pin merger before nasal consonants</i>	<i>pen as pin, ten as tin</i>
<i>/iy//i/, /ey/ /e/ merge before /l/</i>	<i>feel and fill; fail and fell rhyme</i>
<i>diphthongs as monophthongs</i>	<i>oil and all; time and Tom may rime</i>
<i>/er/ as /ur/ word finally</i>	<i>occurs in words such as hair, care, and there</i>

(Source: Anne Harper Charity - African American English: An Overview)

In African - American English the stress

change is a common phenomenon, for example: **police**, **guitar** and **Detroit** are pronounced with initial stress instead of ultimate stress.

Lexical features of African-American English

Lexical and semantic study of African-American English should give us information about issues such as words and phrases and language variations. As Green says; Dictionary is the repository for words and phrases in a language system, and semantics refers to the ways in which sounds and meanings are related. In African-American English vocabulary, expressions and words here are Unique supplies, which not only African-Americans, but many teenagers or adult use in America.

When we talk about lexical features of AAE, we can divide its vocabulary into three parts:

1. African origin words
2. Slang
3. Standard English words with different meaning

African slaves brought their culture and language in America and some African words became the part of American English:

banana - West African, possibly Wolof banana.

hip - from Wolof hipi and hepikat, one with eyes open.

jazz - from West African languages (Mandinka jasi, Temne yas).

Slang is very popular in American culture. Not only African-Americans, white people use it in everyday speech. Here are some examples of popular slang terms:

whutchu knock down? = what did you buy?

Marga — extremely

Moist — no ratings, silly, naff

There are also some words in African-American English, which are used in both AAE and SE, but they have different meaning in black English.

AAE	SE
The can	Jail
Smoke	Weed

So, African-American English is systematic and well organized language. The distinguish-

ing features that separates it from standard English is also presented in other languages (French, Russian, Swahili, etc.); as a language, African - American English has rich grammatical, phonological and lexical features. It is widely used in literature and education and it is one of the researched language in linguistics.

Keywords: linguistics; features; standard English, hypothesis; origin; language history

BIBLIOGRAPHY:

1. Lisa J. Green. African American English: A Linguistic Introduction. Kindle Edition.
2. Anne Harper Charity - African American English: An Overview

აფრიკულ-ამერიკული ინგლისურის მოკლე მიმოხილვა

ნანა გვენეტაძე, დოქტორანტი, სტუ

სტატიაში მოცემულია აფრიკულ-ამერიკული ინგლისურის მოკლე მიმოხილვა. სტატიის შესავალი ნაწილი გამოგვცემს ამ ენის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორიას. ძირითად ნაწილში განხილულია გრამატიკული, ფონეტიკური და ლექსიკური მახასიათებლები. დასკვნითი ნაწილი კი ეხება აფრიკულ-ამერიკული ინგლისურის სტატუსს.

КРАТКИЙ ОБЗОР АФРОАМЕРИКАНСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Нана Гвенетадзе, докторант, ГТУ

В статье дан краткий обзор афроамериканского английского языка. Во вступительной части статьи изложена краткая история происхождения и развития этого языка. В основной части рассмотрены грамматические, фонетические и лексические характеристики, а заключительная часть касается статуса афроамериканского английского языка.

ჟ. ბაირონის „შილიონის პატიმარის“ და „სონეტი შილიონზე“. როგორც ლიტერატურული ნაწარმოებების სტილისტური თავისებურებები

ციური დეკანოზიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ჟ. ბაირონი აღიარებდა განმანათლებელთა ავტორიტეტს და თავის შემოქმედებაში კლასიციზმისა და სენტიმენტალიზმის პოეტიკურ მიღწევებს, თუმცა ის რომანტიზმის წარმომადგენელი იყო და უორდსუორთის სტილისტურ ინოვაციებს ავითარებდა. ლიტერატურში რომანტიზმი თემებს წარსულის მოგონებებსა და კრიტიკაში, „მგრძობელობის“ (“sensibility”) კულტში მისი აქცენტით ქალებზე და ბავშვებზე, მხატვრის ან მთხრობელის გმირულ იხოლაციაში და ახალ, უფრო ველურ, დაუბრკოლებელ და „წმინდა“ (“pure”) ბუნებაში პოულობდა.

ბაირონის პოეტიკური ენა და სტილი მთელი მისი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე ვითარდებოდა: ალიტერაცია, სიტყვების შემოკლებული ფორმები, გრამატიკული არქაიზმები, ეგზოტიკური სიტყვები, სასაუბრო ლექსიკა, ემფატიკური „do“, მეტაფორები, განსახიერებები, შედარებები, მყარი ფრაზები და იდიომები, სიტყვების თამაში, ჩამონათვალები, კულმინაცია, სინონიმური მწკრივები, პარალელური კონსტრუქციები დამახასიათებელი იყო ბაირონის სტილისთვის. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი სტილისტური ხერხი მეტ-ნაკლებად გამოიყენება ბაირონის ნაწარმოებებში „შილიონის პატიმარი“ და „სონეტი შილიონზე“

„შილიონის პატიმარს“ შეიძლება ტიპური პოემა ვუწოდოთ ბაირონის შემოქმედებაში. ამ პოემის სტილის თავისებურებები პოეტის შემოქმედების შევიცარული პერიოდისთვის არის დამახასიათებელი. მაშინ, როცა თავად ჟ. ბაირონი ამ პოემას განიხილავდა, როგორც „ლეგენდას“, კემბრიჯის ინგლისური ენისა და ამერიკის ლიტერატურის თვრამეტტომეული მიაწერს მას რომანტიკული ზღაპრების კატეგორიას, როგორებიც არიან „გიაური“ (Giaour) და „აბი-

დოსის პატარძალი“ (Bride of Abydos), თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ „შილიონის პატიმარი“ გამოვიდა 1816 წლის ბოლოს მთელი რიგი მსგავსი ზღაპრების შემდეგ და ნიშნავდა ამ ჟანრისადმი პოეტის ინტერესის განახლებას. ამგვარად ეს პოემა გარკვეულწილად განსხვავდება ბაირონის იგივე ტიპის ნაწარმოებებისგან.

„შილიონის პატიმარის“ სტრიქონებით პოეტი პირდაპირ მკითხველის გრძობებს მიმართავს და აქედან მოდის ამ პოემის ემოციების გულახდილობა და ენის სისადავე, ამიტომაც ავტორს დასჭირდა ალიტერაცია და ონომატოპეა (livid light, full and free, wall and wave, fair face, sweetest song და ა. შ) რათა პოემის ფორმის სინარჩარით გამოეხატა სარდაფის სიბნელის და სინესტის ატმოსფერო, ცოცხალი სულის მწუხარება და იმედის ქრობასთან ერთად დაუფლებული დაბეჩაუების გრძობა. „შილიონის პატიმარამდე“ დაწერილი ზღაპრები ვნებით, ტრაგიზმით და გმირობით იყო საესე, იგივე შეიძლება ითქვას „სონეტი შილიონზე“, რაც გამოიხატება 14 სტრიქონზე დასმული 5 ძახილის ნიშნით, მაშინ, როცა „შილიონის პატიმარში“ მხოლოდ 9 ძახილის ნიშანია გამოყენებული.

როდესაც პოეტი საუბრობს ადამიანის სულზე, ადამიანის გონებაში მიმდინარე პროცესებზე და ისეთ ცნებებზე, როგორცაა თავისუფლება, რწმენა, სიყვარული, და სხვა., ის ხშირად მიმართავს განყენებულ ცნებებს. ეს უფრო კარგად „სონეტი შილიონზე“ არის გამოხატული, მაგრამ პოემაც ამის ბევრ მაგალითს შეიცავს: სული (Spirit), გონება (Mind), თავისუფლება (Liberty), დევნა (Persecution), ცოდვა (Sin), სამოთხე (Paradise). ამ სიტყვების დიდი ასოთი დაწერა ასეთ პერსონიფიკაციას (გაპიროვნებას) კიდევ უფრო აძლიერებს.

მსგავსი მიზნით უსულო საგნებთან მიმართვაც გამოიყენება: ტკბილო შვილო! შილიონ! (Sweet bird! Chillion!).

ბუნება არა მხოლოდ პერსონაჟების განწყობის ფონს წარმოადგენს, არამედ ბევრი მეტაფორისა და შედარების წყაროა ჯ. ბაირონის თითქმის ყველა ნაწარმოებში და ზოგჯერ თითქოს თავადაც ხდება ნაწარმოების გმირი. მნიშვნელოვანია ბუნების აღწერა პოემაში, განსაკუთრებით მე 10 და მე 13 ნაწილებში:

A small green isle, it seem'd no more
Scarce broades than my dungeon floor,
But in it there were three tall trees,
And o'er it blew the mountain breeze,
And by it there were waters flowing,
And on it there were young flowers growing
Of gentle breath and hue.

(G. Byron, 32: 364, XIII, 13-19)

ბაირონი პოემის განწყობისთვის ხშირად იყენებს პარალელურ კონსტრუქციებს, ისევე როგორც სინონიმურ მწკრივებს და ჩამონათვალს. ეს ორი უკანასკნელი ელემენტი კულმინაციასთან ერთად წარმოადგენენ პოეტის ინსტრუმენტს დაძაბულობის და ძლიერი ემოციების გამოსახატავად.

თუმცა ბაირონი თავის პოემებში მითოლოგიას და უცხო ქვეყნების კოლორიტს ხშირად იყენებს, „შილიონის პატიმარი“ მოგვითხრობს ძლიერი და ამაყი ადამიანის დაკნინების შესახებ და გვიჩვენებს ერთი ადამიანის მიერ მეორე ადამიანისთვის თავისუფლების აღკვეთის საშინელებას და დაუმეგობლობას. პოემაში რამოდენიმე ბიბლიური მოტივი არის წარმოდგენილი: „რწმენა“ “faith”, რომლის შესახებ გმირი პირველ ნაწილში საუბრობს და „ჩიტი“ “bird”, რომელიც სავარაუდოდ გარდაცვლილი ძმის სულს წარმოადგენს. თუმცა, ჯ. ბაირონის რწმენა მთლად რელიგიური არ არის, ის უფრო თავისუფლებასთან და მისთვის ბრძოლასთან არის დაკავშირებული. უფრო მეტიც, ის დაკავშირებულია იმ ფაქტთან, რომ ბონივარს, პოემის გმირის პროტოტიპს თეოლოგიაში კარგი

განათლება ჰქონდა მიღებული; ჯ. ბაირონი ამას პოემის შესავალში მიუთითებს.

„სონეტი შილიონზე“ სტილით და განწყობით „შილიონის პატიმარი“ – სგან განსხვავდება. ავტორის ხმა პოემაში და სონეტში ოდნავ განსხვავებულად ჟღერს. მხედველობაშია მისაღებია ის ფაქტი, რომ სონეტი პოემის შემდეგ დაიწერა, როდესაც ჯ. ბაირონი ბონივარის ცხოვრების დეტალებს გაეცნო და აღფრთოვანდა მისი პიროვნებით. ბონივარის ბედის საშინელება, მისი პიროვნებით აღფრთოვანება და მგზნებარე პროტესტი მთავარია სონეტში. თავისუფლებასთან პოეტის მიმართვის პირველი სტრიქონები განსაზღვრავენ მთელ ლექსს. ეს მოწოდებაა რაღაც თანდაყოლილთან და წმინდასთან ადამიანში, ბორკილებში მყოფთა ქებათაქებაა და მათი წყევლაა, ვინც გაბედა ადამიანების დამონება.

„სონეტი შილიონზე“ ისმის დაუოკებელი მოწოდება თავისუფლებისაკენ არა ბედის ან ცალკეული პიროვნების რწმენის კონტექსტში, არამედ როგორც თავისუფლების საყოველთაო უფლება. ამიტომ ამ სონეტის ენა უფრო რთულია და მდიდარია განსაკუთრებით კამკაშა მეტაფორებით, წამოძახილებით და მგზნებარე პათოსით სავსე სტრიქონებით:

Eternal Spirit of the chainless Mind!
Brightest in dungeons, Liberty!
For there thy habitation is the heart –
The heart which love of thee alone can bind;
(G. Byron, 32:353, Sonnet, 1-4)

საკვანძო სიტყვები: პოემა, პოეტიკური ენა, სტილისტური თავისებურებები,

ლიტერატურა:

1. გაჩეჩილაძე გ. ბაირონი (1788 - 1939) (მისი ცხოვრების და შემოქმედების გარჩევა). თბ.: სახუნტის გამ-ბა და სტ., 1938
2. გაჩეჩილაძე გ. მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი. სახ. ფილ. ფაკ სტუდენტებისათვის, თბილისი, განათლება, 1970

3. The Cambridge History of English and American Literature in 18 Volumes (1907-21). Volume XII. The Romantic Revival // <http://www.bartleby.com/222/0210.html>
4. The poetical works of Lord Byron. – London: Oxford University Press (Humphrey Milford) – 1935
5. The Prisoner of Chillon. From Wikipedia, the free encyclopedia // http://en.wikipedia.org/wiki/The_Prisoner_of_Chillon

cluding, serves generally the same aim. The previous verse-tales written by G. Byron were full of passion, tragedy and heroics at times boarding on pathos. Some of this still may be true for the “Sonnet on Chillon”.

**СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
ПОЭМ Д. БАЙРОНА «ШИЛЬОНСКИЙ
УЗНИК» И «СОНЕТ К ШИЛЬОНУ»**

ციური დეკანოზიშვილი

Технический Университет Грузии

**STYLISTIC PECULIARITIES OF G. BYRON'S
“SONNET ON CHILLION” AND “THE
PRISONER OF CHILLION” AS
LITERARY WORKS.**

Tsiuri Dekanozishvili

Georgian Technical University

The “Prisoner of Chillon”, alongside with the strong suggestion of poet’s verse, addresses the reader’s feelings directly; and hence its sincerity of emotions and simplicity of utterance, therefore a need for alliteration and onomatopoeia arises to lull the reader into the tender flow of the poem with its dark, damp atmosphere of the cellar, yearning and grief of a living soul; and slow, but steady establishment of the feeling of oppression, as all the hope dissolves. Rhyme, inner rhyme in-

Строчками поэмы «Шильонский узник» поэт прибегает к чувствам читателя и отсюда искренность и простота языка, поэтому автор обращается к аллитерацию и оноματοпею чтобы плавностью формы поэмы выразить атмосферу темноты и сырости подземелье, грусть живой души, с исчезновением охваченный чувством угнетения. Написанные до «Шильонского Узника» сказки наполнены трагизмом, страстью и героизмом. То же самое можно сказать о «Сонете к Шильону», когда поэт говорит о душе человека, о процессах имеющих место в сознании человека и о таких понятиях, как свобода, любовь, надежда. Это лучшим образом выражено в «Сонете к Шильону», однако и поэма включает в себя много таких примеров.

კონვერსაციული იმპლიკაციის არსი

მაია ლოლაშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

პირველ რიგში, შევეცდებით, განვმარტოთ, თუ რას წარმოადგენს იმპლიკაცია და რატომ ითვლება, რომ იგი წარმოადგენს ლინგვისტური ფენომენის პრაგმატიკული ახსნა-განმარტების პარადიგმატულ მაგალითს.

ტერმინი იმპლიკაცია პირველად პოლ გრაცისმა შემოიტანა იმ მნიშვნელობის აღსანიშნავად, რომელიც გამომდინარეობს წინადადებისაგან სიტყვისათვის ლოგიკურად დამატებითი მნიშვნელობის მინიჭების გარეშე. ეს ტერმინი აღნიშნავს ურთიერთობას, რომელიც არსებობს ორ განაცხადს შორის, სადაც ერთის სიმართლე, გვთავაზობს მეორეს სიმართლეს. მაგალითად, წინადადება „მერის ჰყავდა ბავშვი და დაქორწინდა“ გვეუბნება, რომ მერის ჰყავდა ბავშვი და მერე დაქორწინდა. თუმცა, იგივე წინადადების სიმართლე ისიც შეიძლება იყოს, რომ მერის ბავშვი შეეძინა დაქორწინების შემდეგ. გარდა ამისა, თუ ჩვენ ზემოთქმულს დავუმატებთ ასეთ კლასიფიკაციას არა აუცილებლად ასეთი რიგით, მაშინ იკარგება იმპლიკაცია, მიუხედავად იმისა, რომ საწყისი წინადადების მნიშვნელობა არ შეცვლილა (Grice 1975:213).

გრაციის მიხედვით, პრაგმატიკული იმპლიკაცია განსხვავდება სემანტიკური იმპლიკაციისაგან, როგორც განსაზღვრული ლინგვისტური პრობლემის გადაჭრის საშუალება აღქმის თეორიაში. იგი განიხილავს ასეთ მაგალითს:

გრაციის ამტკიცებს, რომ სემანტიკური თვალსაზრისით, წინადადება ეჭვს არ იწვევს, რომ ყუთი წითელია. მაგრამ ენის გამოყენების ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე, სიტყვებით „ჩემი აზრით“, ჩნდება ეჭვი. მთქმელის მიერ არჩეული ენა, მსმენელს მიანიშნებს, რომ არსებობს რაღაც ეჭვი იმის შესახებ, მართლა

წითელია თუ არა ეს ყუთი.

ასეთივე მაგალითია შემდეგი წინადადება:

ანა ლონდონშია, ან ნიუპორტში;

აქ ადგილი აქვს პრაგმატიკის ზოგადი პრინციპების იმპლიციტურ ცოდნას, რომელიც გულისხმობს, რომ „ან“ ამ წინადადებაში მიგვანიშნებს მთქმელის განზრახვაზე, გვაუწყოს, რომ მან არ იცის, ან არ სურს დააზუსტოს, სად არის ამ შემთხვევაში ანა. პირდაპირი პასუხისგან თავის არიდებით, მთქმელი არღვევს კონვერსაციული თანამშრომლობის პრინციპს და არ ამბობს ანას ადგილსამყოფელს, იმის გამო, რომ არ იცის, ან არ სურს თქვას.

ზოგადი პრაგმატიკული იმპლიკაცია „გაუქმებადია“. ეს იმას ნიშნავს, რომ მთქმელს შეუძლია, დაამატოს რაიმე ინფორმაცია, რომელიც ნათელს მოჰფენს სიტუაციას. მაშინ, როცა იგივეს ვერ ვიტყვით სემანტიკურ იმპლიკაციაზე. მაგალითად, „მან შეწყვიტა სიცილი“ სიტყვა „შეწყვიტა“ ნიშნავს, რომ ადრე ამას აკეთებდა მაშინ როცა, მეორე წინადადებაში, შეგვიძლია „გავაუქმოთ“ იმპლიკაცია შემდეგი სიტყვების დამატებით: ანა ლონდონშია, ან ნიუპორტში; ვიცი სადაც არის, მაგრამ არ გეტყვი.

იმპლიკაციის მნიშვნელოვანი დამსახურება გახლავთ ის, რომ იგი გვიჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება იგულისხმებოდეს იმაზე მეტი, რაც ფაქტიურად იქნა ნათქვამი. გავიხსენოთ ისეთი ცნობილი მაგალითი, როგორიცაა:

— რომელი საათია?

— მერძევე ქალი უკვე მოვიდა.

ცხადია, სემანტიკური თეორიის გათვალისწინებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს მოკლე დიალოგი ასე შეიძლება იქნეს გაგებული: შეგიძლია დახედო საათს და მითხრა, რა დროა?

არა, მე არ ვიცი ზუსტი დრო, მაგრამ შემიძლია მოგაწოდო ინფორმაცია, რომლის მიხედ-

ვითაც შეგვიძლია გამოიანგარიშო დრო - მერ-ძევე ქალი მოვიდა.

როგორც ვხედავთ, იმპლიკაციის ცნება წარმოადგენს ხიდს, რომელიც იღებს კომუნიკანტებს შორის.

გარდა ზემოთ ნახსენები ორი მიზეზისა, რატომ ითვლება იმპლიკაცია პრაგმატიკული ახსნა-განმარტების პარადიგმულ მაგალითად, შეგვიძლია მოვიშველიოთ მესამე დამადასტურებელი პრინციპი, რომელიც გვიჩვენებს, როგორ ამარტივებს იმპლიკაცია სემანტიკური აღწერილობის შინაარსსა და სტრუქტურას. მესამე ტიპის ზოგადი იმპლიკაცია, მაქსიმუმის დარღვევას კი არ გულისხმობს, არამედ, ინტერპრეტაციისათვის დასახმარებლად იყენებს მათ. მაგალითად თუ მე ვიტყვი „პურზე გავედი“, ამით მართალია დაირღვა თანამშრომლობის მაქსიმა, მაგრამ მსმენელისათვის გასაგებია, რომ აქვე ახლოს პურის მაღაზიაა და პურის მოსატანად მივდივარ.

გარდა ამისა, იმპლიკაცია ენის ძირითადი ფუნქციების შესწავლისას აუცილებელი ცნებაა. მაგალითად, ისეთ შორისდებულებს, როგორცაა „კარგი“, „სხვათაშორის“, „ყოველ შემთხვევაში“ და ა.შ., მოითხოვენ მნიშვნელობის დაკონკრეტებას სემანტიკის თეორიაში, როგორც ყველა სხვა დანარჩენი სიტყვები ინგლისურ ენაში. მაგრამ მათი მნიშვნელობის გარკვევისას დავინახავთ, რომ ამისათვის გვჭირდება პრაგმატიკული მექანიზმი, რომელსაც ეწოდება იმპლიკაცია.

პრინციპებს, რომლებიც ქმნიან იმპლიკაციას, აქვთ ძალიან ზოგადი ახსნის ძალა: რამდენიმე პრინციპს შეუძლია, ახსნას ცალსახად ერთმანეთთან დაუკავშირებელი სიტყვები. მაგ. როგორ შეიძლება, რომ ტავტოლოგიამ „ომი ომია“ მნიშვნელობის მატარებელი შინაარსი მიიღოს, როგორ და რა ფუნქციებს ასრულებს მეტაფორა და ა.შ.

გრაისის იმპლიკაციის თეორია არის თეორია, იმის შესახებ, თუ როგორ იყენებს ხალხი ენას. იგი ავითარებს საუბრის (კონვერსაციის)

მაქსიმუმს ანუ ზოგად პრინციპებს, რომელიც საფუძვლად უდევს ენის ეფექტურ თანამშრომლობით გამოყენებას და გვთავაზობს თანამშრომლობის პრინციპებს, რომლებიც შემდეგი მაქსიმუმებისაგან შედგება:

1. თვისობრიობის მაქსიმა

შეიტანე საკუთარი წვლილი საუბარში სიმართლის თქმით

- არ თქვა ის, რაც იცი რომ მცდარია
- არ თქვა ის, რასაც არ აქვს ადექვატური სამხილი

2. რაოდენობრიობის მაქსიმა

• იყავი იმდენად ინფორმაციული, რამდენადაც ეს საჭიროა საუბრის კონკრეტულ მომენტში

- არ არის საჭირო იყო უფრო ინფორმაციული, ვიდრე ეს საჭიროა

3. რელევანტობის მაქსიმა

- ითანამშრომლე მართებულად

4. მანერის მაქსიმა

• იყავი ნათელი, ცხადი, გასაგები და მისაზვედრი

- თავიდან აიცილე გაურკვეველობა
- თავიდან აიცილე ბუნდოვანება
- იყავი კონკრეტული
- იყავი ზუსტი

როგორც ვხედავთ, ეს მაქსიმუმები გვიჩვენებენ, თუ რა არის საჭირო იმისათვის, რომ საუბარი იყოს მაქსიმალურად ნაყოფიერი, რაციონალური და თანამშრომლობითი; ანუ კომუნიკანტები უნდა იყვნენ გულწრფელი, გასაგები და იმდენად ინფორმაციული, რამდენადაც ამას მათგან მოითხოვენ.

თუ ამ კუთხით შევხედავთ კომუნიკაციის ბუნებას, მაშინვე გაგვიჩნდება წინააღმდეგობის გრძობა. ეს მაქსიმუმები გვიხატავენ ფილოსოფიურ სამოთხეს, მაგრამ ასე ზომ ფაქტიურად არავინ ლაპარაკობს მუდმივად. მაგრამ გრაისის შეხედულება არის სრულიად განსხვავებული. მას უნდა ეთქვა, რომ ადამიანები ყოველდღიურ საუბარში, რა თქმა უნდა არ იცავენ და არ მისდევენ ამ პრინციპებს, მაგრამ როცა ეს პრინციპები ირღვევა, ეს ხდება განზ-

რას და მიზანმიმართულად.

და ბოლოს, კიდევ ერთხელ გვინდა აღვნიშნოთ, რომ პრინციპებს, რომლებიც ქმნიან იმპლიკაციას, აქვთ ძალიან ზოგადი ახსნის ძალა, რაც გულისხმობს, რომ რამდენიმე პრინციპს შეუძლია ახსნას ცალსახად ერთმანეთთან დაუკავშირებელი სიტყვები და არაპირდაპირი პასუხის გაცემით შეიძლება შედგეს კომუნიკაცია.

გვინდა რამდენიმე სიტყვით ვახსენოთ გრიფინის რიტორიკული თეორია, სადაც იგი ამტკიცებს, რომ ბავშვებსა და მოზარდებს იმიტომ უჭირთ და არ უყვართ კითხვა, რომ ისინი ვერ ახერხებენ სტრიქონებს შორის დამალული კონვერსაციული იმპლიკაციის ამოკითხვას. ეჭვგარეშეა, გამოცდილ მკითხველსაც შეიძლება დაემართოს იგივე რომელიმე სოფისტიკური ტექსტის კითხვისას (გრიფინ 1977).

გფიქრობთ, უნდა დავეთანხმოთ გრაისის მოდელს, რომელიც გულისხმობს იმპლიკაციის არსებობას ორ პიროვნებას შორის საუბრისას. რა თქმა უნდა, გაცილებით რთულია განვიხილოთ სტრუქტურა, სადაც ადგილი აქვს ირიბ მეტყველებას, ან მხატვრული ლიტერატურა, რომელიც გულისხმობს ავტორს, ან მხატვრული ტექსტის მთქმელს, მსმენელს, და მკითხველს. რადგანაც მხატვრული ტექსტი რთული მექანიზმია, ცხადია, არსებობს ბევრი საშუალება, რითაც შეიძლება გამოიხატოს ნაწარმოების გმირების საუბრის ქვეტექსტი. ეს უკვე ცდება ჩემი სადისერტაციო კვლევის ფარგლებს, ერთს კი ვიტყვით, რომ ჰანჩერის ვარაუდით, მხატვრულ ტექსტებში იმპლიკაცია ძირითადად თვისობრიობის მაქსიმის დარღვევით გამოიხატება. არსებობს მოსაზრება, რომ კონვერსაციული იმპლიკაციის სხვადასხვაობა განაპირობებს ლიტერატურულ ჟანრებს შორის არსებულ განსხვავებას. საერთოდ, კი შეიძლება ითქვას, რომ ლიტერატურა სისტემატურად არღვევს გრაისის თანამშრომლობის პრინციპებსა და მის მაქსიმებს. (Huncker 1977: 1095-96).

ლიტერატურა:

1. Blackmore, D. Semantic Constraints on Relevance. Oxford: Basil Blackwell, 1987
2. Brown P. Levinson, S.C. Politeness – Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
3. Brown P. Levinson, S.C. Universals in Language Use: Politeness Phenomena. Question and politeness: Strategies In Social Interaction. Cambridge: Cambridge University Press, 1978.
4. Goffman, E. Strategic Interaction. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1969.

ESSENCE OF CONVERSATIONAL IMPLICATION

M. Iolashvili, GTU

What does implication mean? It is relationship between two statements, where one's truth offers another's truth. By means of implication it is possible to imply more than it is actually said. Moreover, implication simplifies content and structure of semantic description. The theory of implication by Grice is the theory about how people use language. He defines conversational maxims or in other words general principles, what is the base of the effective collaborative usage of language.

СУЩНОСТЬ КОНВЕРСАЦИОННОЙ ИМПЛИКАЦИИ

М. Лолашвили, ГТУ

Что такое импликация? Это отношение между утверждениями, где истина одного предлагает истину второго. С помощью импликации можно подразумевать больше, чем это в действительности сказано. Кроме того, импликация упрощает содержание и структуру семантического описания. Теория импликаций по Грайсу является теорией о том, как люди используют язык. Он определяет разговорные максимы или, другими словами общие принципы, что является основой эффективно совместного использования языка.

მოდალური სიტყვების ნომინაციური ასპექტი თანამედროვე ინგლისურ ენაში

ქეთევან ტაბუცაძე
ფილოლოგიის დოქტორი

ნომინაცია ენობრივი ერთეულების წარმონაქმნია, რომელსაც ახასიათებს ნომინაციური ფუნქცია და ემსახურება რეალობის ფრაგმენტების დასახელებას, გამოყოფას და მათზე შესაბამისი წარმოდგენის შექმნას სიტყვების, ფრაზეოლოგიზმებისა და წინადადებების ფორმებით.

ნომინაციის აქტის ძირითადი კომპონენტია სუბიექტი (ნომინატორი), დასახელება (ნომინაცია), დასახელებული ობიექტი (ნომინანტი), მსმენელი (და ურთიერთობის პირობები).

დასახელებული ობიექტიდან (ნომინანტიდან) გამომდინარე არჩევენ ნომინაციის ტიპებს. მაგ. ჰაკი საუბრობს ნომინაციის ორი ტიპის – ელემენტარულისა და სიტუაციურის – შესახებ. ელემენტარულ ნომინაციაში იგი გულისხმობს სინამდვილის განსაზღვრული ელემენტის: ნივთის, თვისების, პროცესის, ნებისმიერი რეალური ან წარმოდგენილი ობიექტის მიერ დამოკიდებულების გამოხატვას. ნომინანტი აქ შეიძლება იყოს სიტყვა ან შესიტყვება (4,229).

კოლმანსკი განასხვავებს ნომინაციის სამ ტიპს. სიტყვას და შესიტყვებას იგი უწოდებს მარტივ ნომინაციას, ვინაიდან ისინი წრმოგვიდგენენ იზოლირებულ ნიშან-თვისებებს; რთულ ნომინაციას უწოდებს წინადადებას – სამეტყველო ერთეულების შეკავშირებას, რომელიც დასრულებულ აზრს გამოხატავს. სწორედ ის ქმნის ბაზას კომუნიკაციისთვის. ნომინაციის მესამე სახეობაა ტექსტი – დისკურსი, რომელშიც წარმოდგენილია შეფარდება არა მარტო ობიექტებს, არამედ სიტუაციებს შორისაც (8,80).

როგორც ლექსიკური ერთეულები, მოდალური სიტყვები მარტივი (ელემენტარული) ნომინაციებია. ამავე დროს, მოდალური

სიტყვები ასრულებენ რთული (ფაქტობრივი) ნომინაციის ფუნქციას. როგორც მარეგულირებელ რეპლიკებს, მოდალურ სიტყვებს შეუძლიათ გადმოსცენ მეორე კომუნიკანტის რეაქცია სიტუაციის შინაარსზე, რომელიც გამოიხატება პირველი კომუნიკანტის მიერ წარმოთქმულ მაინიცირებელ რეპლიკაში. ამგვარად, მოდალური სიტყვები მონაწილეობენ სამივე ტიპის ნომინაციის – მარტივის, რთულისა და კონტექსტუალურის – რეალიზაციაში. მოდალური სიტყვების ნომინაციური არსი გამოიყენება კომუნიკაციის პროცესში, განსაზღვრული კომუნიკაციური დავალების შესასრულებლად. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ისეთი ასპექტის განხილვა, როგორცაა ნომინატორის დამოკიდებულება ობიექტთან. ის შეიძლება იყოს: 1) ობიექტური, 2) შეფასებითი და, ასევე: ა) რაციონალური, ბ) ემოციური (2,341). თუ ნომინატორის ობიექტური დამოკიდებულება ნომინანტის მიმართ დევს რელაციური ნომინაციების ფორმირების საფუძველში, რაციონალური შეფასება აყალიბებს დარწმუნების / გაურკვევლობის, გარკვეულობის / შესაძლებლობის და ა.შ. მნიშვნელობებს. ფაქტობრივ ნომინაციებში რაციონალური შეფასება გადმოიცემა მოდალობის ფორმებით (მოდალური სიტყვები, ზმნის კილოები). ემოციური შეფასება ვლინდება ოპოზიციაში: ნეიტრალური/ექსპრესიულად შეფერილი ნომინაცია, რომელიც ახასიათებს ნომინატორის დადებით ან უარყოფით დამოკიდებულებას ობიექტთან. ფაქტობრივ ნომინაციებში იგი შეიძლება გამოიხატებოდეს სიტყვებით (სამწუხაროდ, საბედნიეროდ) (3,128).

ენათმეცნიერებაში არ არსებობს მოდალური

სიტყვების ერთიანი კლასიფიკაცია. მაგ, შუალოვი მოდალურ სიტყვებს, ძირითადი მნიშვნელობის მიხედვით, ორ კლასად ყოფს: 1) სინამდვილესთან დამოკიდებულების გამომხატველი მოდალური სიტყვები, და 2) მოდალური სიტყვები, რომლებიც გამომხატავენ გამონათქვამისადმი დამოკიდებულებას (9,45). ი.პ. ივანოვა კი, რეალური ფაქტების მიმართ გამომხატული სუბიექტური დამოკიდებულებიდან გამომდინარე, გამოყოფს: 1) მტკიცებულების გამომხატველ სიტყვებს, 2) ვარაუდის გამომხატველ სიტყვებს, და 3) სიტყვებს, რომლებიც გამომხატავენ გამონათქვამის სუბიექტურ შეფასებას მისი სასურველობის ან არასასურველობის თვალსაზრისით (6,119). მოსაუბრის მიერ გამომხატული გამონათქვამის შეფასების საფუძველზე ზერნოვი გამოყოფს მოდალური სიტყვების ორ სემანტიკურ სახეობას: სიტყვებს, რომლებიც გამომხატავენ მიწოდებული ინფორმაციის შეფასებას, და სიტყვებს, რომლებიც გამომხატავენ მიწოდებული ინფორმაციის შეფასებას, როგორც შესაძლებელის, სავარაუდოსი ან ირეალურისა (5,319).

ნომინატორის ობიექტისადმი დამოკიდებულების მიხედვით მოდალური სიტყვები შეიძლება გავეყოთ ორ სემანტიკურ ტიპად: 1) მოდალური სიტყვები, რომლებიც გამომხატავენ რაციონალურ შეფასებას, და 2) მოდალური სიტყვები, რომლებიც გამომხატავენ ემოციურ შეფასებას. თითოეული ეს ტიპი შეიცავს ქვეტიპებს.

I. პირველი სემანტიკური ტიპი შეიცავს მოდალურ სიტყვებს, რომლებიც გამომხატავენ რაციონალურ შეფასებას. იმ მოდალურ სიტყვებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ამ სემანტიკურ ტიპს, ახასიათებს მათი ლექსიკური მნიშვნელობების სტრუქტურებში საერთო სემის, „რაციონალური შეფასების“, არსებობა.

პირველი ტიპის მოდალური სიტყვები სტრუქტურის მიხედვით ოთხ სემანტიკურ ქვეტიპად იყოფა:

1. მოდალური სიტყვები დარწმუნების მნიშვნელობით, რომელთაც აერთიანებს ლექსიკური

მნიშვნელობის სტრუქტურაში კერძო ინვარიანტული სემის – „დარწმუნების“ – არსებობა. ამ ქვეტიპს მიეკუთვნებიან მოდალური სიტყვები „certainly“, „sure“, „naturally“, „definitely“, „doubtless“, „undoubtedly“ და მოდალური ფრაზა „of course“.

2. მეორე სემანტიკური ქვეტიპი წარმოდგენილია მოდალური სიტყვებით, რომლებსაც „უდავოს“ მნიშვნელობა აქვთ. ამ ქვეჯგუფში შედიან მოდალური სიტყვები, რომელთა ლექსიკური მნიშვნელობის სტრუქტურაში კერძო ინვარიანტული სემა „თავისთავად“ შედის: „really“, „actually“, „indeed“, „obviously“, „evidently“, „absolutely“. მათთვის მიძღვნილ სტატიებში ჩვენ აღმოვაჩინეთ შემდეგი დეფინიციები:

3. მესამე სემანტიკური ქვეტიპი შეიცავს მოდალურ სიტყვებს „შესაძლებლობის“ მნიშვნელობით. მას მიეკუთვნებიან მოდალური სიტყვები, რომელთა ლექსიკური მნიშვნელობის სტრუქტურაში არის კერძო ინვარიანტული სემა „შესაძლებლობა“: „probably“, „apparently“, „likely“.

4. მეოთხე სემანტიკური ქვეტიპი შეიცავს მოდალურ სიტყვებს „ეჭვის“ მნიშვნელობით. ამ ქვეჯგუფის შემადგენლობაში შედიან მოდალური სიტყვები, რომელთა ლექსიკური მნიშვნელობის სტრუქტურაში შედის კერძო ინვარიანტული სემა „დაეჭვება“: „maybe“, „perhaps“, „possibly“, „unlikely“ (7,348).

II. მეორე სემანტიკური ტიპი შეიცავს მოდალურ სიტყვებს, რომლებიც გამომხატავენ ნომინანტის ემოციურ შეფასებას მოსაუბრის მხრიდან. საერთო სემა, რომელიც ახასიათებს ამ ტიპის მოდალური სიტყვების მნიშვნელობების სტრუქტურებს, არის „ემოციური შეფასება“. ემოციური შეფასებიდან გამომდინარე, მოდალური სიტყვები იყოფა ორ სემანტიკურ ქვეტიპად.

1. პირველი სემანტიკური ქვეტიპი წარმოდგენილია მოდალური სიტყვებით, რომლებიც გამომხატავენ ნომინატორის დადებით გან-

წყობას ობიექტის მიმართ. მოდალური სიტყვები ერთიანდებიან ამ სემანტიკურ ქვეტიპში კერძო ინვარიანტული სემის „დადებითი შეფასების“ საფუძველზე. ამას მიეკუთვნებიან მოდალური სიტყვები: „fortunately“, „happily“, „luckily“.

2. მეორე სემანტიკური ქვეტიპი წარმოდგენილია სიტყვებით „unfortunately“, „unhappily“, „unluckily“, რომლებიც გამოხატავენ ნომინატორის უარყოფით დამოკიდებულებას ობიექტის მიმართ. მათი ლექსიკური მნიშვნელობის სტრუქტურაში შედის სემა „უარყოფითი შეფასება“.

მეორე სემანტიკური ტიპის მოდალური სიტყვების შესახებ ლინგვისტებს შორის აზრთა სხვადასხვაობაა. მათი, როგორც სიტყვების, რომლებიც გადმოსცემენ გამონათქვამის შინაარსის სუბიექტურ შეფასებას სასურველობის ან არასასურველობის თვალსაზრისით, განხილვისას ენათმეცნიერები მიუთითებენ მთელ რიგ თავისებურებაზე, რომლებიც განსხვავებს მათ მოდალური სიტყვებისგან. სემანტიკურ ჭრილში ისინი გამოხატავენ მოსაუბრის ემოციურ-ნებაყოფლობით (დამატებით, ბრძანებით) დამოკიდებულებას იმის მიმართ, რაც უნდა ითქვას. მორფოლოგიური თვალსაზრისით, ამ სიტყვებს შეუძლია ანტონიმების შექმნა „un-“ პრეფიქსის დამატებით. სინტაქსური თვალსაზრისით, ისინი ნაკლებად დამოუკიდებელნი არიან, ვიდრე მოდალური სიტყვები, რადგან თითქმის ყოველთვის შედიან წინადადების შემადგენლობაში და მათი გამოყენება სიტყვა-წინადადების როლში ან ნაკლებად დამახასიათებელია, ან საერთოდ შეუძლებელია. ამის საფუძველზე ლინგვისტები თვლიან, რომ „(un)luckily“-ის ტიპის სიტყვები უფრო ახლოს არიან ზმნიზედებთან, ვიდრე მოდალურ სიტყვებთან. სხვა ავტორები განიხილავენ ამ სიტყვებს როგორც გარდამავალს, შუალედურს ზმნიზედებსა და მოდალურ სიტყვებს შორის. სიტყვების „luckily“ – „unluckily“, „fortunately“ – „unfortunately“, „happily“ – „unhappily“ სტრუქტურებში სემის „ემოციური შეფასება“

არანაირად არ უშლის ხელს მათ მიკუთვნებას მოდალური სიტყვების კატეგორიისათვის. ამას ასაბუთებს ტერმინი „შეფასება“, როგორც რაღაცის შესახებ აზრის გამოხატვა.

საბოლოოდ, სიტყვიერი დეფინიციების განხილვამ და სემანტიკურმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა გამოგვეკვლია მოდალური სიტყვების ლექსიკური მნიშვნელობების სტრუქტურებში სახეობრივი სემები, რომლებიც საერთოა ყველა სიტყვისთვის, სემანტიკურ ტიპს ქმნიან და თავადაც ამ ტიპს მიკუთვნებიან. პირველი ტიპის სემანტიკური სტრუქტურის მოდალური სიტყვებისთვის საერთო არის სემა „რაციონალური შეფასება“, მეორე ტიპის სემანტიკური სტრუქტურის მოდალური სიტყვებისთვის კი საერთოა სემა „ემოციური შეფასება“. მოდალური სიტყვები მარტივი (ელემენტალური) ნომინაციებია, რომლებიც მიმართულნი არიან წინადადებისკენ მთლიანობაში და ასრულებენ რთული (საგნობრივი) ნომინაციის ფუნქციას. მოდალურ სიტყვებს შეუძლიათ დიალოგის შემადგენელი საპასუხო რეპლიკების სახით გადმოსცენ მეორე კომუნიკანტის რეაქცია სიტუაციის შინაარსზე, რომელიც ჩამოყალიბებულია პირველი კომუნიკანტის მაინიცირებელ (წამომწყებ) რეპლიკაში. შესაბამისად, მოდალური სიტყვები მონაწილეობენ ნომინაციის სამი ტიპის – მარტივის, რთულისა და კონტექსტუალურის – რეალიზაციაში.

ლიტერატურა:

1. გოქსაძე ლ., ბოლქვაძე ს. - მოდალობის კატეგორიის სემანტიკისა და სინტაქსის თაობაზე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, #2, 1988.
2. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. • М.: Наука, 1988. - 341 с.

3. Вейхман Г.А. Новое в английской грамматике. - М.: Высшая школа, 1990. - 128 с.
4. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация. (Общие вопросы). / Отв. ред. Б.А.Серебренников, А.А.Уфимцева. - М.: Наука, 1977. С. 230 – 29
5. Зернов Б.Е. Модальные слова // Теоретическая грамматика английского языка / Отв. ред. В.В.Бурлакова. - Л.: Изд-во Ленинградск. ун-та, 1983. - С. 86 - 91.М.: Высшая школа, 1976. - 319 с.
6. Иванова Т.П. К вопросу о прагматическом аспекте изучения газетного текста: Сб. научн. трудов Моск. пед. ин-та им. М.Тореза, Вып. 178, 1981. - С. 117 – 126.
7. Ильшп Б.А. Современный английский язык. Теоретический курс. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Изд-во лит-ры на иностр. яз., 1948. - 348 с.
8. Колшанский Г.В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте // Принципы и методы семантических исследований / Отв. ред. В.Н.Телия. - М.: Наука, 1976,5-81.
9. Шувалов Б.Б. Модальность в английском языке: . - Л., 1956. -45 с

whole sentence and performing the function of objective nomination. Modal words can express a reaction of the second communicant on the content of the situation in the form of response remarks formulated in initiative (initial) remark of the first communicant. Accordingly, modal words participate in realization of three types of nomination – simple, compound and contextual. We have determined the specificity of modal words as nomination units as well as semantic types of modal words. We find it more appropriate to perceive modality as a functional-semantic category, which expresses different types of attitude of the expression to the reality. Evaluation category, as semantic conception, which implies the evaluative aspects of language units, is the ground of modality. Separation of objective and subjective modality separates means of expression of each of them. Objective modality is expressed by means of the category of verb, mood and modal verbs.

The analysis of definitions given in linguistic vocabularies of modal words let us find out that that common meaning for all modal words is expression of evaluation of the expression by the subject (speaker, author). This is the first stage of the study of semantics of modal words. The second stage presents semantic analysis which let us to separate two types of modal words. Modal words have been belonged to one or another type, according to their common scheme existing in structures of their lexical meaning - “rational evaluation” and “emotional evaluation”. The first semantic type includes four subtypes, separated by us from structures of modal words meaning according to private invariant schemes of “persuasion,” “need,” “possibility,” “doubt”. The second semantic type is divided in two subtypes from structures of modal words meaning according to private invariant schemes of “positive evaluation,” “negative evaluation”.

MODAL WORDS NOMINATIVE ASPECT IN MODERN ENGLISH

Ketevan Tabutsadze
Georgian Technical University

Discussing modal words in the aspect of linguistic nomination let us to disclose their substantive characteristics as lexical units, modal words as simple nominations directing to the

**НОМИНАТИВНЫЙ АСПЕКТ
МОДАЛЬНЫХ СЛОВ В
СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ
ЯЗЫКЕ**

*Кетеван Табуцадзе,
Грузинский технический университет*

Рассмотрение модальных слов в аспекте теории языковой номинации дало возможность выявить их сущностные характеристики. Как лексические единицы модальные слова представляют собой простые (элементарные) номинации. Относясь к предложению в целом, они выполняют функцию сложной (событийной) номинации. Употребляясь в качестве реагирующих реплик в составе диалогического единства, модальные слова способны передавать реакцию второго коммуниканта на содержание ситуации, обозначаемой иницирующей репликой и произносимой первым коммуникантом. Следовательно, модальные слова участвуют в реализации трех типов

номинации: простой, сложной и через текст. Это составило первый этап в исследовании семантики модальных слов. Вторым этапом был представлен семный анализ, в результате которого были выведены два семантических типа модальных слов. Основанием для отнесения модальных слов к тому или иному семантическому типу служит наличие в структурах лексического значения модальных слов общих сем “рациональная оценка” и “эмоциональная оценка”. В составе первого семантического типа различаются четыре подтипа, выделяемых по принципу присутствия в структурах лексического значения модальных слов частных инвариантных сем “уверенность”, “очевидность”, “вероятность”, “сомнение”. Вторым семантическим типом выделяется на два подтипа в зависимости от наличия в структурах лексического значения модальных слов частных инвариантных сем “положительная оценка” и “отрицательная” оценка.

აპაჰი და ცენზურა (ლირიკა 1856-1862 წწ.)

მანანა ქაჯაია,
ასოცირებული პროფესორი, სტუ

XIX საუკუნის 60-იან წლებში საქართველოში საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ასპარეზზე გამოვიდა „თერგდალეულებად“ წოდებული თაობა, რომელსაც გიმნაზიებსა და უნივერსიტეტებში უკვე ევროპული ტიპის განათლება ჰქონდა მიღებული.

როგორც ცნობილია XIX საუკუნის 60-იანელთა შორის თავისი ნიჭითა და განსაკუთრებული შემოქმედებითი ენერჯით გამოირჩეოდა დიდი ქართველი პოეტი აკაკი წერეთელი. მისი ლექსები, პოემები, პროზაული ნაწარმოებები, პუბლიცისტიკა — საერთოდ მთელი შემოქმედება განსაკუთრებული მოქალაქეობრივი გამბედაობით იყო აღბეჭდილი.

რუსეთის იმპერია, განსაკუთრებული ყურადღებით ეკიდებოდა დამორჩილებულ ხალხის ერთიანობისა და დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვის ჩანობას. როგორც ვიცით, რუსეთის იმპერიაში საზოგადოების მნიშვნელოვანი გააქტიურება ყირიმის ომში 1853-1856 წწ. რუსეთის დამარცხების შემდეგ დაიწყო. 1861 წელს რუსეთის იმპერიის ცენტრალურ ნაწილში გაუქმდა ბატონყმობა, რამაც კიდევ უფრო გააქტიურა საზოგადოებრივი ცხოვრება. განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ რუსი მწერლები: ჩერნიშევსკი, დობროლიუბოვი, ნეკრასოვი, მართლაც ისინი დიდი შემართებით იბრძოდნენ თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ — დემოკრატიული იდეების გასავრცელებლად და სამოქალაქო საზოგადოების შესაქმნელად.

XIX საუკუნის 60-იან წლებში, განსაკუთრებით 1864 წელს აღმოსავლეთ საქართველოში ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ, ქართველი საზოგადოებრიობა ძალიან გამოცოცხლდა, გაიზარდა მისწრაფება ნაციონალური სახელმწიფოს აღდგენისაკენ. ცხადია,

რომ რუსეთის იმპერიის ბიუროკრატიული აპარატი ცდილობდა დაეცვა მეფის ხელისუფლება და არ დაეშვა იმპერიის დაშლა.

იმპერიის შინაგანი სიმტკიცის დაცვის ერთ-ერთ უმთავრეს იარაღს ცენზურა წარმოადგენდა. ბუნებრივია, რომ ცენზურა განსაკუთრებით მკაცრად ექცეოდა არარუსი მწერლების ნაწარმოებებს.

ცენზურა განსაკუთრებული ინტენსივობით მუშაობდა კავკასიაში, რადგან ზოგადად კავკასიელები და კერძოდ ქართველები იმთავითვე არაკეთილსაიმედოებად ითვლებოდნენ.

როგორც ცნობილია, ცენზურა — ოფიციალური ხელისუფლების (სასულიერო, საერო) კონტროლი ხელნაწერ და ნაბეჭდ პროდუქციაზე, სხვადასხვა სახის უზუსტობების, ნაწარმოებების შინაარსში არსასურველი იდეების აღმოფხვრისა და აკრძალვის მიზნით ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში არსებობდა. ევროპაში ცენზურა განსაკუთრებით გააქტიურდა. ნაბეჭდი გამოცემების მოძრავლეობის შემდეგ XVII-XVIII სს. მართალია, დიდმა ფრანგულმა რევოლუციამ 1789 წ. ცენზურა გაუქმა, მაგრამ უკვე ნაპოლეონ I-ის მმართველობის ხანაში იგი ისევ ამოქმედდა.

1721 წლიდან, ანუ რუსეთის იმპერიად გამოცხადების შემდეგ, სასულიერო ცენზურას იმპერიაში წმინდა სინოდი ანხორციელებდა.

XIX საუკუნეში რუსეთში ცენზურის განხორციელების წესს სპეციალური წესდებები განსაზღვრავდა: I წესდება მიიღეს 1804 წ., II — 1826 წ. ე.წ. „თუჯის წესდება“, III — 1828 წ.

XIX საუკუნის 50-იან წლებში არსებული ერთადერთი ქართული ჟურნალის „ცისკარი“ რედაქტორი, ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწე — ივანე კერესელიძე, ცხადია, ძალიან

კარგად ერკვეოდა საცენზურო კომიტეტის მოთხოვნებში და ყოველთვის ცდილობდა ჟურნალისთვის შეძლებისდაგვარად აერიდებინა საცენზურო კომიტეტთან დაკავშირებული სხვადასხვა სახის უსიამოვნებანი.

როგორც ირკვევა, ივანე კერესელიძე დიდ წინდახედულებას იჩენდა ახალგაზრდა ავტორის — აკაკი წერეთლის ნაწარმოებების მიმართ ცენზურის ყურადღების მოდუნების მიზნით, ის თავისებურ რედაქტირებას უკეთებდა თხზულებას, რასაც აკაკი ცენზურული საქმიანობის გარკვეულ სახედ თვლიდა.

ძალიან საყურადღებო ცნობები შემოგვინახა აკაკი წერეთლის ერთ-ერთმა წერილმა, რომელიც 1860 წლის 25 აპრილით არის დათარიღებული. კერძოდ, პეტერბურგიდან გამოგზავნილ ამ წერილში პოეტი დედას წერს: „...მე და კერესელიძე როგორღაც ვერ მოვეწყვეთ. ლექსები წამიხდინა, თავისებურად გადამიკეთა და შარშან სექტემბრის აქეთ აღარაფერს აღარ ვგზავნი, ესენი რაც ეხლა იბეჭდება, სულ შარშანდღელებია... ორი ლექსი კი გამომტყუა ეხლაც, ძალიან საუცხოვო იყო „მოხუცის ტირილი“ და მეორე „შამილის სიზმარი“ არ ვიცი რათ არ დაბეჭდა, მგონია შემინდა, ცოტა თავისუფლათ იყო დაწერილი. ამ ეხლანდელ ამარ ძებნის არ იყოს აპრილშიდ რომ დაიბეჭდა“¹.

აკაკის პირველი ლექსი, რომელსაც ცენზორის მხრიდან მოსალოდნელი შეფერხების აცილების მიზნით შეეხო „ცისკრის“ რედაქტორი ივანე კერესელიძე იყო ლექსი „ნავი“, რომელიც ჟურნალის 1859 წლის #3-ში დაიბეჭდა, კერძოდ „ცისკარში“ არ დაიბეჭდა ლექსის ბოლო სტროფი, რამაც მკვეთრად შეარბილა ლექსის სიმძაფრე.

ლექსი „ნავი“ გადმოგვცემს შავ ზღვაში მცურავი, დასალუბად განწირული ნავის ამბავს, რომელსაც დიდი ხომალდი გადაარჩენს, მისი ბოლო სტროფი კი ასე ჟღერს:

¹ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული 15 ტომად, ტ. XV, თბილისი, 1963, გვ. 20.

„მას შემდეგ ვითომ აქვს მსვილობა ნავს და მავნებელიც აღარავინ ჰყავს...“

გაძული არის გარეშე მტერი, მოშორდა იმ ნავს აღარსადა ჰყავს, მაგრამ რაი რომ თვით ის ხვამალდი მას თავზე აყრის მტვერსა და ნაგავს“².

ჩვენი აზრით, სავსებით ნათელია, რომ აღნიშნული სტროფი, მართლაც დააბრკოლებდა ლექსის დაბეჭდვას, მიუხედავად ალევო-რიული ხასიათისა, მისი ქვეტექსტი საკმაოდ იოლად იკითხება.

„ცისკრის“ 1959 წ. #10-ში დაიბეჭდა აკაკის მრავალმხრივ საყურადღებო ლექსი „ქართლის სალამი“. ამ ლექსის რამდენადმე სენტიმენტალური სულისკვეთების მიუხედავად, მომავლის მართლაც მოულოდნელი ხედვაა აღბეჭდილი. ლექსის ლირიკულ გმირს ეჭვი უჩნდება, რომ იგი ვეღარ იხილავს სამშობლოს დიდებას, მაგრამ უიმედობას ებრძვის და საკუთარ თავს ამხნევებს. ახალგაზრდა პოეტი თითოს შორეულ მომავალს ხედავს:

„აღსდგე სამშობლოვ ბევრი გეძინა რამ დაგაღონა? რამ შეგაშინა?“

ცეცხლის გემები რკინისა გზები და ტელეგრაფი თამამად მართე! ხარბის თვალითა მოიტაცებდე და ავრცელებდე მუნ განათლებას“³.

ამ ლექსს, როგორც ირკვევა ივანე კერესელიძემ ბოლოს ერთი სტროფი დაამატა:

„ჰხედავ რუსეთსა, რუსეთს შენს მხსნელსა? ვით ჰზრუნავს შენთვის, გიმართავს ხელსა? ეცადე ნაცვალს, და მოთმინებას შენ ნუ აკმარებ მას ცარიელსა“⁴.

როგორც ვხედავთ, აკაკის პირველ დაბეჭდილ ლექსებს 1859 წელს „ცისკრის“ რედაქტორი ცენზურის საგარაუდო მოთხოვნების წინასწარ გათვალისწინებით საკმაოდ მკაცრად მოექცა. ერთს „ნავს“ არასასურველი

² აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული 15 ტომად, ტ. I, თბილისი, 1950, გვ. 65.

³ იქვე, გვ. 69-70.

⁴ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული 15 ტომად, ტ. I, თბილისი, 1950, გვ. 70.

სტროფი მოაცილა, ხოლო მეორეს — „ქართლის სალამს“ თავად დაურთო ცენზორისთვის მისაღები სტროფი. ორივე შემთხვევაში ივანე კერესელიძემ სასურველ შედეგს მიაღწია — აღნიშნული ლექსები „ცისკარში“ დაიბეჭდა. მიუხედავად იმისა, რომ ლექსები დაიბეჭდა ახალგაზრდა პოეტი ნამდვილად არ იყო გამჭრიახი რედაქტორის ქმედებით კმაყოფილი. როგორც აკაკის დედისადმი მიწერილ, ჩვენს მიერ ზემოთ დამოწმებული წერილიდან ჩანს, მას ივანე კერესელიძის მოქმედება „ლექსების წახდენად“ მიუჩნევია.

აკაკი ამავე წერილში თავის სამ ლექსს ეხება, რომელთაგან ორის მიმართ ცენზურა განსაკუთრებულ ყურადღებას ნამდვილად გამოიჩინდა, კერძოდ, აკაკი დედას წერს: „ორი ლექსი კი გამომტყუა ეხლაც (ივანე კერესელიძემ — მ.ქ.) ძალიან საუცხოვო იყო „მოხუცების ტირილი“ (შემდეგში ეს ლექსი დაიბეჭდა „ცისკარში“ 1860 წ. #5 სათაურით „მოხუცის მოგონება“ — მ.ქ.) და მეორე „შამილის „სიზმარი“ არ ვიცი რათ არ დაიბეჭდა, მგონია შეშინდა, ცოტა თავისუფლად იყო დაწერილი. ამ ეხლანდელი „ამაო ძებნის“ არ იყოს აპრილშიდ რომ დაიბეჭდა“¹.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დედისთვის მიწერილი აკაკის ეს წერილი 1860 წლის 25 აპრილით არის დათარიღებული. ამდენად აკაკისთვის მაშინ უკვე ცნობილი იყო მისი სამი ლექსის ბედი: „ნავი“ („ცისკარი“, 1859, #9). „ქართლის სალამი“ („ცისკარი“, 1859, #10) და „ამაო ძებნა“ („ცისკარი“, 1860, #4).

აკაკი, აღნიშნულ წერილში, როგორც ვხედავთ, გამოთქვამს ეჭვს, რომ ლექსი „შამილის სიზმარი“ ივანე კერესელიძემ იმიტომ არ დაბეჭდა, რომ იგი „ცოტა თავისუფლად იყო დაწერილი ამ ეხლანდელი „ამაო ძებნის“ არ იყოს აპრილშიდ რომ დაიბეჭდა“².

გამოდის, რომ აკაკის „ამაო ძებნაც“ „თავ-

ისუფლად დაწერილ“ ლექსად მიაჩნდა.

როგორც აღვნიშნეთ, „ნავი“ ივანე კერესელიძემ ბოლო სტროფის გარეშე დაბეჭდა, ხოლო „ქართლის სალამს“ ერთი სტროფი დაამატა, რაც შეეხება „ამაო ძებნას“, როგორც ირკვევა, ჩვენამდე აკაკისეულ ავტოგრაფს არ მოუღწევია! რადგან ავტორის აზრით, ეს ლექსი „თავისუფლად დაწერილი“ იყო. ჩვენი აზრით, უფლება გვაქვს ვივარაუდოთ, რომ აკაკისეულ ავტოგრაფში, რომელიც შეიძლება ოდესმე აღმოჩნდეს კიდევ, გაცილებით უფრო მკვეთრად და ამდენად ცენზურისთვის მიუღებელი პოეტური სახეები და შეფასებები მოიპოვებოდა, ამიტომ რედაქტორმა ისინი ჩვეულებრივი სიფრთხილით შეცვალა და ამოიღო.

„ამაო ძებნის“ ჩვენთვის ჯერჯერობით უცნობი ვარიანტის არსებობის თაობაზე, ჩვენ მიერ გამოთქმული ვარაუდი ალბათ უფრო გამყარდება, თუ გავითვალისწინებთ, რომ აკაკი ამ ლექსს „შამილის სიზმართან“ მიმართებაში მოიხსენიებს. ცნობილია, აკაკის ლექსი „ამაო ძებნა“ მკვლევართა მიერ ილია ჭავჭავაძის პოემის „აჩრდილის“ V თავის გამოცხადებად არის მიჩნეული³.

ფაქტობრივად ილიას „აჩრდილის“ V თავი გამოქვეყნდა „ცისკრის“ 1859 წლის #10-ში სათაურით „არაგვი“. ამავე ნომერში დაიბეჭდა აკაკის ლექსი „ქართლის სალამი“. ამდენად, ჩვენი აზრით, „აჩრდილის“ ამ ნაწყვეტს აკაკი დაბეჭდვისთანავე გაეცნობოდა და სულაც არ არის აუცილებელი ორი ახალგაზრდა ავტორის უშუალო შეხვედრა ვიგულისხმოთ, თუმცა ასეთი ვარიანტის არსებობაც ნამდვილად მისაღებია.

1828 წელს მიღებული ცენზურის განხორციელების წესდების თანახმად იმპერიაში ნებისმიერი ახალი პერიოდული გამოცემის გამოსაშვებად საჭირო იყო თავად იმპერატორ ნიკოლოზ I-ის ნებართვა.

1848-1855 წწ. რუსეთის იმპერიის ისტო-

¹ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული 15 ტომად, ტ. XV, თბილისი, 1963, გვ. 20.

² იქვე, გვ. 20.

³ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული 15 ტომად, ტ. I, თბილისი, 1950, გვ. 406-408.

რიაში შევიდა როგორც ცენზურის ტერორის ეპოქა. 1848 წლის საფრანგეთის რევოლუციამ, რომელმაც ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში ჰპოვა გამოძახილი, დააშინა იმპერატორი ნიკოლოზ I; მან საიდუმლო კომიტეტი დაარსა, უკვე გამოსული ნაბეჭდი პროდუქციის განხილვის მიზნით.

1856 წელს ყირიმის ომში დამარცხების შემდეგ რუსეთის იმპერიაში ცენზურა საკმაოდ შერბილდა.

1848 წელს დაარსდა კავკასიის საცენზურო კომიტეტი, რომელიც კავკასიის სასწავლო ოლქის შემადგენლობაში შედიოდა. 1867 წელს საცენზურო კომიტეტი კავკასიის მეფისნაცვლის მთავარ სამმართველოს დაქვემდებარებაში შევიდა (БСЭТ 28Москва, 1978 г. от 489, 490; ქ.ს.ე., ტ.11, თბილისი, 1987, გვ. 194).

რუსეთის იმპერიაში ცენზურის არსებობის ისტორიის მოკლე მიმოხილვა, ჩვენი აზრით, აუცილებელია იმის გასაგებად, რომ სწორედ გავიზნოთ და ავხსნათ ქართული პერიოდული გამოცემების რედაქტორების განსაკუთრებული სიფრთხილე. ამასთან, ცენზურის ისტორიის გადმოცემით, ჩვენ კიდევ ერთხელ გავუსვით ხაზი იმ ისტორიულად შექმნილ ობიექტურ გარემოებას, რომელიც ხელს უწყობდა თვით რედაქტორების მიერ ცენზურისაგან მოსალოდნელი ნაწარმოებების დასახიჩრებების აცილების მიზნით მათი დაბეჭდვისას გარკვეული ცვლილებების (ხანდახან ავტორთან შეუთანხმებლად — მ.ქ.) განხორციელების ერთგვარი ტრადიციის დამკვიდრებას.

ამდენად, ოფიციალური ცენზურის მიერ ნაწარმოების დასახიჩრების ან საერთოდ აკრძალვის აცილების მიზნით, თვით პერიოდული გამოცემის რედაქტორის მიერ განხორციელებული სხვადასხვა ქმედებები, ნაწარმოების შეკვეცა ან გავრცობა სათაურის ან ტექსტის, ან კონკრეტული სიტყვების შეცვლა, ცენზურის ერთ-ერთ სახედ უნდა განვიხილოთ — მითუმეტეს, რომ თავად აკაკი წერეთლის ნაწარმოებები, როგორც სათანადო მასალები

ცხადყოფენ, იმთავითვე განიცდიდა, ჩვენ მიერ ზემოთმითითებული ცენზურის ერთ-ერთ სახეს — პერიოდული გამოცემის რედაქტორის მიერ განხორციელებულ ცენზურას. ავტორებიც რედაქტორის ასეთ მოქმედებას ცენზურის მოქმედებასთან აიგივებდნენ.

აკაკის ლექსი „შამილის სიზმარი“ პირველად მხოლოდ 1940 წელს გამოქვეყნდა¹, ჩვენი აზრით, იგი მაინც ძალიან საყურადღებოა რუსეთის იმპერიაში საცენზურო პირობების არა მარტო რედაქტორების, არამედ ზოგადად საზოგადოების მიერ გათვალისწინების კუთხით. სწორედ აქედან გამომდინარე, ამ ლექსის შინაარსთან დაკავშირებულ ზოგიერთ საკითხს უფრო დაწვრილებით განვიხილავთ.

როგორც ვიცით, აკაკის დედისადმი მიწერილი წერილი, რომელშიც იგი „შამილის სიზმარს“ მოიხსენიებს, როგორც „თავისუფლად დაწერილ“ ლექსს, 1860 წლის 25 აპრილით არის დათარიღებული. ამასთან ცნობილია, რომ სახელგანთქმული იმამი² შამილი (1797-1871) კავკასიის მთის ხალხების დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლის მეთაური 1834-1859 წწ., რომელმაც 1841 წელს მიურიდებზე³ დაყრდნობით შექმნა იმამატი — სამხედრო თეოკრატიული სახელმწიფო, 1859 წლის 25 აგვისტოს აული ღუნების აღების შემდეგ, 26 აგვისტოს ტყვედ ჩავარდა. აული ღუნების აღებას ხელმძღვანელობდა გენერალ-ფელდმარშალი, კავკასიური არმიის მხედართმთავარი, კავკასიის მეფისნაცვალის 1856-1862 წწ. 1862 წლიდან სახელმწიფო საბჭოს წევრი. რუსეთის იმპერიის ერთ-ერთი სახელოვანი სამხედრო და პოლიტიკური მოღვაწე თავადი ალექსანდრე ივანეს ძე ბარიატინსკი (1815-1879)⁴.

როგორც ცნობილია დატყვევებული შამი-

¹აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. I, თბილისი, 1940, გვ. 13-15.

²იმამი — არაბულად — მოწინავე, პირველი, მუსულმანთა სულიერი ლიდერი.

³მიურიდი — არაბულად — მოსურნე, მოწადინე, გადატანითი მნიშვნელობით მოსწავლე.

⁴ქ.ს.ე., ტ. II, თბილისი, 1977, გვ. 209.

ლი კალუგაში გადაასახლეს. 1870 წელს მას ნება დართეს მუსულმანთა წმინდა ქალაქში მდინარეში გამგზავრებულიყო. იქ იგი 1871 წელს გარდაიცვალა¹. ამდენად ჩვენ დანამდვილებით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ აკაკის ლექსი „შამილის სიზმარი“ ღუნბის აღების და შამილის დატყვევების შემდეგ, ანუ 1859 წლის 25-26 აგვისტოს შემდეგ არის დაწერილი.

საყურადღებოა „შამილის სიზმართან“ დაკავშირებული ერთი მოგონება, რომელიც აკაკის წერილში „ორი შეხვედრა“ არის გადმოცემული. აკაკის მოგონების თანახმად, ივანე კერესელიძეს მისთვის უთქვამს: „შენი უკანასკნელი ლექსი „შამილის სიზმარი“ ძალიან მომწონსო, ეფრემ ძღვდელსაც მოეწონა ცენზორსაო (იგულისხმება ეფრემ ალექსი-მესხიშვილი — მ.ქ.) მაგრამ მაინც ვერ დავბეჭდავო“². ამასთან აკაკის მოგონებაში ისიც არის აღნიშნული, რომ ივანე კერესელიძის ნათქვამის მიხედვით „შამილის სიზმარი“ გრიგოლ ორბელიანს ძალიან გაბედულად დაწერილად მიუჩნევია. ეს ლექსი იმავე მოგონების თანახმად, ლავრენტი არდაზიანსაც მოსწონებია³.

როგორც ვხედავთ „შამილის სიზმარი“ მოსწონებიათ ივანე კერესელიძეს — ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქტორს, ეფრემ ალექსი-მესხიშვილს — ცენზორს, გრიგოლ ორბელიანს — პოეტს და ამავე დროს შამილის ერთ-ერთ დამამარცხებელს, გამოჩენილ სამხედრო მოღვაწეს და ცნობილ ქართველ მწერალს ლავრენტი არდაზიანს. აქედან გამომდინარე, მართალია, „შამილის სიზმარი“ თავისი მხატვრული ღირსებებით ბევრად ჩამოუვარდება აკაკის საყოველთაოდ ცნობილ შედევრებს, მაგრამ იგი იმდენად უშუალოდ გადმოგვცემს დამარცხებული იმამის სიზმარეულ ხილვას, რომ შეიძლება აკაკის ერთ-ერთ გამორჩეულ ლექსად მივიჩნიოთ.

რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ უშიშარი

მებრძოლის, შამილის სახე ახალგაზრდა პოეტს ლექსში დიდი ექსპრესიით აქვს დახატული. აკაკი შამილის ქმედებას, ბრძოლის წყურვილს კავკასიის მოწოდებად აღიქვამს და მკითხველს შამილის ბრძოლას კავკასიის ბრძოლად გააზრებას სთავაზობს:

კავკასს სურს სისხლი, ომი ფიცხელი
მისთვის საღვთო ხმას ტყვილად გალობენ
მხეცთა ყვირილი, ფრინველთ ჩხავილი,
ქართა ქრიალი, ზვავთა გრიალი
ამას ნიშნავენ „გეწყურია სისხლი“.
და თერგისცა ეს არს ღრიალი.
მათის სურვილის აღმსრულებელი
მწუხარის სახით დაფიქრებული,
ველს სდგას მაჰმადის მადიდებელი
და მურადნი ჰყავს მას შეკრებილნი⁴

აქედან გამომდინარე, ახალგაზრდა პოეტი კარგად ერკვევა შამილთან დაკავშირებულ რეალურ ვითარებაში, უპირველეს ყოვლისა, აკაკის შამილი თავისუფლებისმოყვარე ხალხის მოთხოვნის აღმასრულებლად ჰყავს წარმოჩენილი. ლექსში ხაზგასმულია შამილის რელიგიურობა, მას პოეტი პირველად სწორედ „მაჰმადის მადიდებელს“ უწოდებს. აკაკი „მურიდებსაც“, ანუ „მიურიდებსაც“ — ისლამისთვის თავგანწირულ მეომრებსაც ახსენებს, რაც რეალობას შეესაბამება, რადგან აულ ღუნბში გამართული უკანასკნელი ბრძოლის დროს, როგორც ცნობილია, შამილს 400 მიურიდი იცავდა⁵.

აკაკის ლექსში შამილი, როგორც უკანასკნელ იმედს ისე მიმართავს თავის პირმშო შვილს ყაზი მაჰმადს (აკაკის მართლწერით კაზა მადომეტ ან გაზი მაგომეტ — მ.ქ.) იგი თავის ვაჟს ბრძოლის ველის მარცხენა მხარეს აგზავნის შეტევის განსახორციელებლად, იქ, სადაც თვით კნიაზი იბრძვის (იგულისხმება თავადი ა.ი. ბარიატინსკი). თვით შამილი ლექსის თანახმად ბრძოლის ველს მარჯვენა მხა-

¹ ქ.ს.ე., ტ. X, თბილისი, 1986, გვ. 680.

² გაზ. „კვალი“, 1893, #2, გვ. 15.

³ იქვე, გვ. 2-3.

⁴ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტ. I, თბილისი, 2010, გვ. 16-17. (342)

⁵ ქ.ს.ე., ტ. X, თბილისი, 1986, გვ.680.

რეს მიაშურებს. ბრძოლა შამილის გამარჯვებით მთავრდება. იმამის ვაჟს ყაზი მაჰმადს დატყვევებული კნიაზი ა.ი. ბარიატინსკი მოჰყავს. შამილი ჯარს მიაძახებს: „თავი მოსჭერით“¹. ასე მთავრდება პირველად 1940 წელს გამოქვეყნებული აკაკი წერეთლის ლექსი „შამილის სიზმარი“. როგორც ვხედავთ, ლექსის ამ ვარიანტის მიხედვით, მხოლოდ სათაურიდან ჩანს, რომ მასში აღწერილი ამბავი შამილის სიზმარია. იოსებ გრიშაშვილის მიერ 1940 წელს გამოქვეყნებული ვარიანტი ეყრდნობა პოეტის ხელნაწერ ავტოგრაფს K168(A)².

როგორც ცნობილია. მოგვიანებით მიკვლეული იქნა „შამილის სიზმრის“ ხელნაწერი ასლი, რომელსაც კირილე ლორთქიფანიძის ერთ-ერთი უახლოესი მეგობრის ხელმოწერით დადასტურებული შენიშვნა ახლავს: „ეს ლექსი დავწერე თვითონ მისის სიტყვებით 1862 წლის თებერვალში, ამაში ზოგი შეცვლილია და ზოგი გამოტოვებული ორიგინალიდან, რომელიც დაიწერა 1859 წ...“ ასლი T კრებ. 25909 არის. არის ლექსის „შამილის სიზმარი“ ახალი რედაქცია³. განსაკუთრებით საყურადღებოა ლექსის სრულიად უცნობი ვრცელი ფინალი.

კირილე ლორთქიფანიძის მიერ შემონახულ „შამილის სიზმრის“ ვარიანტს როგორც აღვნიშნეთ, სამი სტროფი აქვს დამატებული. პირველ დამატებულ სტროფში ნათქვამია, რომ მან (ბარიატინსკიმ — მ.ქ.) იმამს წვერებში სტაცა ხელი, სილა გაართყა და შამილმა თვალი გაახილა. მეორე დამატებული სტროფის სტრიქონები მართლაც საოცარი უბრალოებით და სევდით გამოირჩევა

კალუგა რამ ჰქნა კავკასის მთებში,
აღარც ჩხუბია და აღარც მკვდრები...⁴
შამილი ოჯახთან ერთად კალუგაში გადაა-

¹ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. I, თბილისი, 1940, გვ. 15-17.

² აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. II, თბილისი, 1941, გვ. 633.

³ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტ. I, თბილისი, 2010, გვ. 341.

⁴ იქვე, გვ. 343.

სახლეს. აკაკის ებრალებოდა მართლაც უბედური, მშობლიურ მიწას მოწყვეტილი მოხუცი. ლექსის ბოლო დამატებით სტროფში პოეტი აგვიწერს თუ რა ძლიერად სურს შამილს ისევ იხილოს იგივე სიზმარი, მაგრამ მას, ვინც ორგზის უბედურია ცხადად, სიზმარშიც არ უწერია გახარება.

მიუხედავად დიდი სიახლოვის და პატივისცემისა ივანე კერესელიძის ზედმეტ სიფრთხილეს — რომელიც მაინც შედეგიანი იყო, რადგან აკაკის ლექსები იბეჭდებოდა, იგი მაინც ცენზურად აღიქვამდა.

„იმ დროში არა თუ შლიდნენ ნაწერს ცენზორები, თავისასაც ჩაამატებდნენ ხოლმე სამაგიეროს და ისე იბეჭდებოდა. ერთხელ კერესელიძესთან მივედი გახარებული დამხვდა: „გავაშვებინე შენი ლექსიო! დიდ უარზედ კი იდგასანამ სათაური არ გამოუუცვალეო და „სიმღერის“ ნაცვლად ასე არ დავაწერეო „დიდი მთავრის მობრძანების დროს ახალთაობა უგალობს საქართველოს“ აი ხერხს რა შეუძლიან! ლექსი სრულიად გავაშობიე და სათაური რაც უნდა, ის იყოსო! ... მოჰყვა კითხვას: „სამეფოო, ძველთა ძველო“ და სხვა. ამგვარი რამ გადაგვხდა და ბევრი სიმწარეც გამოგვივლია ცენზურების ხელში“⁵.

როგორც ვხედავთ, აკაკი ივანე კერესელიძის მიერ ლექსისთვის სათაურის შეცვლას ცენზურად აღიქვამდა და ალბათ ნაწილობრივ მართალიც გახლდათ. მიუხედავად ივანე კერესელიძის მიერ აკაკის ლექსების თავისებური გადაკეთებისა — „ნავს“ სტროფი მოაკლო, „ქართლის სალამს“ კი ერთი სტროფი დაუმატა, ხოლო „სიმღერას“ საერთოდ შეუცვალა სათაური — მისი მოქმედება, როგორც რედაქტორისა მაინც დადებითად უნდა შევაფასოთ, რადგან სამივე ლექსის დაბეჭდვა მოხერხდა. ლექსები რა თქმა უნდა თავიანთ დანიშნულებას მაინც შეასრულებდნენ ანუ გარკვეულ განწყობას შექმნიდნენ მკითხველ საზოგადოებაში.

მეორედ „სიმღერა“ დაიბეჭდა 1893 წელს

⁵ ჟურნალი „საქართველო“, 1908, #3, გვ. 10.

გამოცემულ აკაკის ლექსების კრებულში „სალამური“ სათაურით „ძველ სამეფოს“, როგორც ვხედავთ სათაური „ძველ სამეფოს“ თავად ავტორის შერჩეული სათაურია. ამდენად, მართებულია აკაკის ლექსების მომდევნო გამოცემებში მისი ასეთი დასათაურება. „სალამურში“ დაბეჭდილი „ძველ სამეფოს“ ტექსტი საკმაოდ დაჩხილია. პირველი სტროფიდან ამოღებულია ბოლო ორი პწკარი, მეოთხე სტროფიდან — ბოლო ოთხი პწკარი და უკანასკნელი სტროფიდან — ბოლო ორი პწკარი¹.

როგორც პავლე ინგოროყვა აღნიშნავს 1940 წელს აკაკის თხზულების I ტომის დაბეჭდვის შემდეგ, მას, კირილე ლორთქიფანიძის არქივში უპოვია კრებული „სალამური“ ორი ხელნაწერი დედანი. ერთი ხელნაწერი თვით აკაკის ხელით შესრულებული გადაწერილი 1892 წელს, ხოლო მეორე ხელნაწერი პირი იმავე 1892 წელს წარდგენილი ცენზურაში.

პავლე ინგოროყვა აღნიშნავს: „ცისკრის ტექსტში რედაქტორს ივანე კერესელიძეს გადაუკეთებია არა მხოლოდ სათაური, არამედ ადგილ-ადგილ გამოუცვლია ლექსის ცალკეული გამოთქმები, რათა ლექსი შეეფარდებია მის მიერ გამოგონილ სათაურთან“².

ცხადია, ივანე კერესელიძის მიერ ჩატარებული სამუშაო ფაქტობრივად ცენზურის ყურადღების მოდუნებას ისახავდა მიზნად, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შემთხვევაში ლექსის მხატვრული მხარეც დაზარალდა.

კრებულში „სალამური“ ხელნაწერ დედანში თვით აკაკის აღარ შეუტანია მეხუთე სტროფი პავლე ინგოროყვას აზრით ამ ერთ სტროფს შეეძლო მთელი ლექსის აკრძალვა. მართლაც, მეხუთე სტროფი საოცრად მძაფრი შინაარსისაა:

წინა წავალთ შენნი ძენი,
გვსურს ახალ დროს ვუღოთ ბჭენი,

და დავსთხოთ წმინდა სისხლი,
რომ გავბანოთ ძველი სენი!..
მზა ვართ მსხვერპლად შეგვიწირე,
აღდეგ, შემოირტყი წენი!³

ბუნებრივია, ბრძოლისაკენ ასეთ აშკარა მოწოდებას ცენზურა დასაბეჭდად არ გაუშვებდა. პავლე ინგოროყვას მიერ, აღნიშნულ გამოცემაში, შემოთავაზებულია „ძველი სამეფოს“ ე.წ. კანონიკური ვარიანტი, რომლის უკანასკნელი მეექვსე სტროფი ასე იკითხება:

დიდებაო ძველთა-ძველო,
ორ აღმშფოთთა ზღვათა მცველო
გაიღვიძე ნუღარ გძინავს,
ნეტარების მომლოდნელო!
მოგვასწარ, რომ გავკიოდეთ:
„ვაშა, ვაშა საქართველო“.⁴

აკაკის თავად მიუჩნევია სტრიქონების „ორ აღმშფოთთა ზღვათა მცველოსა“ და „გაიღვიძე ნუღარ გძინავს“ ჩასწორება, რადგან კრებულში „სალამური“ 1893 წელს დაბეჭდილ ამ ლექსში აღნიშნული სტრიქონების ნაცვლად ვკითხულობთ:

დღეს სნეულო საეჭველო!
გულს ნუ იტეხ წამოდექი...
„ორ აღმშფოთთა ზღვათა მცველად“

საქართველოს წარმოჩენა, ჩვენი აზრით, მართლ აკაკის პოეტური წარმოსახვის ნაყოფად არ უნდა მივიჩნიოთ. აკაკის ეს ლექსი, როგორც ცნობილია 1862 წლის 23 მარტს არის დაწერილი. ამ წელს კი 1832 წლის შეთქმულების 30 წლისთავი გახლდათ. ვფიქრობთ, გამორიცხული არ არის აკაკის ოჯახური წრის გათვალისწინებით, ახალგაზრდა პოეტს თავისი ქვეყნის დამოუკიდებელი არსებობის ფუნქციონალური პერსპექტივა განეჭვრიტა. როგორც ვხედავთ, აკაკი წერეთლის შემოქმედება იმთავითვე ცენზურის განსაკუთრებულ ყურადღებას იწვევდა. მოგვიანებით გამოქვეყნებულ ლექსებს კიდევ

¹ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. II, თბილისი, 1941, გვ. 637.

² აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. II, თბილისი, 1941, გვ. 637.

³ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. I, თბილისი, 1940, გვ. 49.

⁴ აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული შვიდ ტომად, ტ. I, თბილისი, 1940, გვ. 49

უფრო ღრმად ეტყობათ ცენზურის კვალი, რადგან ისინი კიდევ უფრო მეტი სიმძაფრით გამოირჩევიან. მაგ. ვ. ველიკოსადმი მიძღვნილი ლექსი „ყიზილბაშური“, ცნობილი ლექსი „ჭალარა“ და მრავალი სხვა.

AKAKI AND CENSURE (1856-1862)

SUMMARY

Manana Kajaia, PhD.

The work deals with Akaki Tereteli's lyrics under the pressure of censure. Akaki's poems "Kartli's Greeting", "An Old man's Weeping", "Shamili's Dream", "Boat", "Vain Quest", and others are discussed in the paper in a rather interesting way.

The role of the outstanding Georgian statesman Ivane Kereselidze in relation to censorship is noteworthy.

In the work special attention is paid to that historically created objective circumstance which

helped editors to establish traditions of making certain changes in creative works to avoid possible damages that censure could make to them.

**А.ЦЕРТЕЛИ И ЦЕНЗУРА
(ЛИРИКА 1856 -1862 ГГ).**

РЕЗЮМЕ

*Манана Каджаиа.
ассоциированный профессор*

В данной статье исследуются лирические произведения величайшего грузинского поэта А.Цертели периода с 1856 – по 1862 гг, такие как «Привет Грузии», «Устаревшие стили», «Сон Шамили», «Лодка», «Напрасные поиски» и другие, которые были подвержены цензуре. В работе обращается внимание на исторически обусловленные явления, происходящие в обществе, которые были приняты во внимание самими редакторами, во избежание дальнейших правок и искажений, внесены изменения с учетом определенных литературных традиций.

მხატვრული ტექსტის სტრუქტურა

ეკატერინე შაკიაშვილი
სტუ აკადემიური დოქტორი

ტექსტის ცენტრალური კატეგორიებია: კოპერენტულობა და კოჰეზია.

კოპერენტულობა უკავშირდება ტექსტის შინაარსს, კოჰეზია – მის ფორმას. ეს ორი ტერმინი აერთიანებს ტექსტის „შეკავშირებულობას“, „შეჭიდულობას“.

„კოპერენტულობა სინთეზური და ტექსტის ცენტრალური კატეგორიაა. იგი ერთმანეთთან აკავშირებს ტექსტის ნებისმიერ ასპექტს. ასეთი კავშირის გარეშე არ არსებობს ტექსტის არც ერთი ნაწილი ... არ არსებობს ენის რომელიმე დონის, რომელიმე ქვესისტემის ერთეული, რომელიც არ მონაწილეობდეს კოპერენტულობის რეალიზაციაში“ [1,143].

რ. ბოგრადნისა და ვ. დრესლერის მიხედვით, კოპერენტულობა არის ტექსტში შინაარსობრივი (კოგნიტური) ურთიერთმიმართებები. ადრესანტი და ადრესატი მაინც ახერხებენ ტექსტის ცალკეულ კომპონენტებს შორის კავშირის დადგენას, როდესაც კავშირი დადგენილი არ არის მარკირებული ტრადიციული კოჰეზიური საშუალებებით. ამ მეცნიერთა ფიქრით, ტექსტს საფუძვლად უდევს გარკვეულ მახასიათებელთა კომბინაცია, რაც წარმოადგენს ე. წ. „ტექსტის სამყაროს“. ესაა აზრობრივი ურთიერთმიმართების ერთობლიობა. ტექსტის სამყარო განისაზღვრება ტექსტის „აზრობრივი უწყვეტობით“. არ არის აუცილებელი, რომ ტექსტის სამყარო ემთხვეოდეს რეალურ სამყაროს. ტექსტის სამყარო მეტყველი პირის მიერ არის შექმნილი.

ტექსტის სამყაროს კონცეპტები (ჩვენი შემეცნების ერთეულები) წარმოიქმნებიან ჩვენი აღქმისა და გამოცდილების საფუძველზე.

რ. ბოგრადნისა და ვ. დრესლერის თანახმად, თუ ერთმანეთისაგან გავმიჯნავთ „ტექსტის სამყაროს“ და ჩვენ მიერ დანახული სა-

მყაროს კონცეპტების კომბინაციებს, ტექსტში ვერ აღმოვაჩინთ აზრის უწყვეტობას და მოცემული ტექსტი უაზრობა გახდება. მაგალითად: „ხელოვნების ხალხს განსაკუთრებული ამბიციები აქვს. ხელოვანი გვარია. ყველა იზიზღება მისი ხელოვნებით. პროგრამა გამოირჩევა ოსტატური გაფორმებით. ხელოვანს ჰქვია კეტრინი.“ აქ, ყოველი წინადადება შეიცავს მაკავშირებელ საშუალებებს სხვა წინადადებებისაგან. ამგვარებს მიეკუთვნება ლექსემა „ხელოვნება“, – „ხელოვანი“, – „ხელოვნებით“ და ნაცვალსახელით „მისი“. ამის მუხედავად, აქ აზრობრივი უწყვეტობა არ არის, რადგან დარღვეულია „ტექსტის სამყაროს“ აზრობრივი უწყვეტობა და კოპერენტულობა. ხოლო სადაც დარღვეულია კოპერენტულობა, დარღვეულია კომუნიკაციურობაც.

კოჰეზიურობა გულისხმობს ტექსტის ზედაპირული სტრუქტურის წარმოქმნას. ზედაპირულ სტრუქტურაში მოიაზრება ტექსტის ფორმალურის სტრუქტურა. ანუ **კოჰეზიურობის რკვევა იმის კვლევას ნიშნავს, თუ რა საშუალებებით უკავშირდებიან ერთმანეთს ტექსტის კომპონენტები.** ეს კომპონენტები გრამატიკული ურთიერთობების საშუალებებია (ნაცვალსახელები, სიტყვათა რიგი, კავშირები, ზმნური ფორმები...).

კოჰეზიური საშუალებები სხვადასხვა სახისაა და ერთნაირად არ უწყობენ ხელს მთლიანის შეკავშირებას.

კოჰეზიურობა ტექსტის გრამატიკული წესებით შეკავშირების გამოხატვაა. კოპერენტულობა ზედაპირული (ანუ კოჰეზიური) და სიღრმისეული დონეების შეკავშირებაა. ანუ: **კოჰეზიურობა ტექსტის გადაბმულობაა, კოპერენტულობა – ტექსტის მთლიანობა.** სხვა სიტყვებით: ტექსტის მთლიანობა – კოპერენტ-

ტულობა არის შინაარსის პლანი, ტექსტის გადაბმულობა – კოჰეზიურობა არის გამოხატვის პლანი.

ტექსტის მთლიანობა ორიენტირებულია შინაარსის პლანზე. თუმცა: ტექსტის შინაარსი არ უტოლდება მხოლოდ აზრების ჯამს, რომლებისგანაც იგი აიგება. ყოველი ტექსტი სიტყვებისაგან შედგება. ტექსტებზე ლექსიკოლოგიური და ლექსიკოგრაფიული მუშაობით შეიძლება შევქმნათ მწერლის ენის ლექსიკონი. ტექსტებიდან შეიძლება მივიღეთ ლექსიკონებამდე, მთლიანიდან – ნაწილამდე. მაგრამ როგორც არ უნდა გამოვიყენოთ მწერლის ენის ლექსიკონი, ვერ შევძლებთ მისი რომელიმე ტექსტის აღდგენას.

ეს მარტივი მაგალითი ზუსტად ასახავს ტექსტის მთლიანობისა და ბმულობის პრობლემას: ტექსტის არსის გააზრებით შესაძლებელია იმ ერთეულთა რაობის დადგენა, რომლებისგანაც არის იგი აგებული და როგორ არიან ისინი ერთმანეთთან დაკავშირებულნი. თუმცა ამით მაინც ვერ ხერხდება ტექსტის, როგორც მთლიანის აღქმა–გაგება. ანუ: **თანაბარ პირობებში მთლიანიდან შეგვიძლია მივიღოთ კოჰეზიურობასთან (შეკავშირებულობასთან), მაგრამ კოჰეზიურობიდან მთლიანობამდე მისვალა შეუძლებელია.** ეს კი ნიშნავს რომ მთლიანი ტექსტის ანალიზით შეიძლება იმის გარკვევა, თუ რა გრამატიკული საშუალებებით არის უზრუნველყოფილი ტექსტის გადაბმულობა–კოჰეზიურობა, მაგრამ გრამატიკული კავშირების ცოდნით ვერ შევძლებთ ტექსტის მთლიანობის რესტავრირებას. ეს გარემოება, ცხადია, არ ნიშნავს იმას, რომ ხელი უნდა ავიდოთ ტექსტის ზედაპირული სტრუქტურის კვლევაზე – შეკავშირების ტიპების დადგენაზე, სინტაქსური კავშირების, გრამატიკული ფორმების, სიტყვების და ა. შ. ანალიზზე. ეს იქნება მოცემულ ტექსტში ენობრივი ერთეულების ლექსიკური და გრამატიკული სემანტიკის, მათ შორის კავშირების კვლევა. ამგვარი ტიპის ანალიზი მხოლოდ ტექსტის გარკვეული

ნაწილების შესახებ შეგვიძინის წარმოდგენას [2, 131]. მაგრამ ლინგვისტიკაში ისიც კარგად არის ცნობილი, რომ მხატვრულ ტექსტში ყოველი მომდევნო ხდომილება ნაკლებად არის დაკავშირებული წინასთან, ხოლო გაცილებით მეტად დაკავშირებულია მთლიან იდეასთან .

ტექსტის შინაარსზე მხოლოდ მაშინ შეიძლება მსჯელობა, როდესაც მასზე როგორც მთლიანობაზე, შევიძლებთ ჰიპოთეზის შექმნას.

ტექსტის კოჰერენტულობა მხოლოდ ამის შემდეგ გადაგვეშლება ახალი სახით: ამის შემდეგ გახდება გასაგები, თუ რატომ იყო სწორედ ასე აგებული, რას ემსახურება ფორმა, რომელიც ასეთია და არა – სხვაგვარი. ანუ ამის შემდეგ გახდება შესაძლებელი ტექსტის სიღრმისეულ დონეებში ჩაწვდომა, მწერლის მხატვრული აზროვნების (ენობრივ–კულტურული ცნობიერების) გაგება და ამით, ცხადია, მისი მხატვრული ენის (ენობრივი სამყაროს) რაობის გაგება.

ფსიქოლინგვისტური კვლევებით დღეისათვის გარკვეულია, რომ ნებისმიერ ტექსტში, თუ იგი მთლიანი – დასრულებული და თანმიმდევრულია, გამოთქმულია ერთი ძირითდი აზრი, ერთი თეზისი, ყველაფერი ამას ემსახურება, ამ აზრისაკენ არის მიმართული, მის გავრცობას, არგუმენტირებას ემსახურება.

ტექსტის აღქმა კი მისი მთლიანობის გაცნობიერებასთანაა დაკავშირებული. ეს კი მჟღავნდება საკვანძო სიტყვებისა (მაკროკავშირების) და ტექსტის სქემის (მიკროკავშირების) აღქმაში.

ტექსტის მთლიანობა განისაზღვრება მისი დენოტაციური სივრცით და აღქმის კონკრეტული სიტუაციით: ვინ აღიქვამს ტექსტს? სად? როდის? რატომ?

კოჰეზია რეალიზდება სინტაგმატურ ჭრილში. ანუ კოჰეზია ლინეარულია, კოჰერენტულობა (მთლიანობა) ვერტიკალური .

ტექსტის ფუნქციური თვალსაზრისით განხილვა წინა პლანზე აყენებს კომუნიკაციის ფუნქციას. ამ თვალსაზრისით ერთი სიტყვაც კი შეიძლება ჩაითვალოს ტექსტად, თუ იგი

კომუნიკაციის ფუნქციას ასრულებს. ამ დონეზე ტექსტის ცენტრალური კატეგორია კომუნიკაციის ცნებაა.

კომუნიკაციის ცნების შინაარსი კომუნიკაციის აქტის ცნებას გულისხმობს. კომუნიკაციის აქტში აქტიურია და წარმმართველია ადრესანტი – ნებისმიერი ტექსტის „ავტორი“.

თანამედროვე ტექსტის პრაგმატიკა ადრესანტს სამ კატეგორიას მიაწერს:

ლოკაცია (იგი სამი ასპექტისაგან შედგება: პერსონალური, ლოკალური და ტემპორალური ფორმულ: მე, აქ, ახლა);

მოდალობა (დამოკიდებულება): ლინგვისტიკაში ორი სახისაა – ობიექტური და სუბიექტური.

ობიექტური მოდალობა გამოხატავს გამონათქვამის დამოკიდებულებას სინამდვილისადმი;

სუბიექტური მოდალობა – მეტყველი სუბიექტის ემოციურ შეფასებით დამოკიდებულებას.

მოდალობის, როგორც კატეგორიის სტრუქტურაში სუბიექტური მოდალობის მნიშვნელობის გათვალისწინება მნიშვნელოვან ეტაპად იქცა წინადადების გრამატიკული ანალიზის ფარგლების ჩარჩოებიდან გამოსვლისა და წინადადების დონიდან გამონათქვამის და ტექსტის დონეზე გადასვლისათვის.

გამონათქვამის დონეზე მოდალობა გამოხატულია გრამატიკული და ლექსიკური საშუალებებით, მოდალობა მხატვრული ტექსტის დონეზე რეალიზდება პერსონაჟების მოქმედებაში, სენტენციებში, დასკვნებსა და მსჯელობებში და ასევე სხვა საშუალებებით.

ზოგიერთი ლინგვისტის აზრით, ტექსტობრივი მოდალობა მაშინ ვლინდება, როდესაც მკითხველს წარმოდგენა ექმნება განსაზღვრულ თემატურ ველზე, ანუ ეპითეტთა, მხატვრულ მდარებათა, აღწერის, პერსონაჟის არაპირდაპირი დახასიათების ერთობლიობაზე, რომლებიც „მაგნიტურ ველს“ წარმოქმნიან.

მხატვრულ ტექსტში მხოლოდ სუბიექტური მოდალობა „ფუნქციონირებს“.

სუბიექტური მოდალობის კატეგორიასთან

მჭიდროდ არის დაკავშირებული ემოციურობა. მხატვრული კომუნიკაციის შემთხვევაში საქმე გვაქვს ემოციურ ტონალობასთან.

ემოციური ტონალობა უნივერსალური კატეგორიაა, რომელიც გულისხმობს ექსპლიციტურ და იმპლიციტურ აზრებს. აქ ლაპარაკობენ დიქტალურ და მოდალურ ემოციურ აზრებზე. ის გრძნობები, რომლებსაც ავტორი პერსონაჟს მიაწერს, როგორც სინამდვილეში არსებულს, რეალურად არსებულს, დიქტალურია, ხოლო სუბიექტური გრძნობები, რომელთაც ავტორი გამოხატავს, მოდალურია. ემოციები მრავალფეროვანია. ისინი ემოციური ლექსიკონით რეალიზდება

შეფასების კატეგორია – გულისხმობს, რომ გამონათქვამის „ლექსიკური ელემენტები მუდამ შეიცავენ არა მარტო რეალობის უბრალო ნომინაციას, არამედ მის შეფასებასაც. ხოლო ეს შეფასება მუდამ გულისხმობს კარგისა და ცუდის ოპოზიციას [1, 96].

ადრესანტის მეტყველება ყოველთვის ადრესატზეა გათვლილი. ადრესატი მნიშვნელოვანი ფიგურაა. მასზე მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული გამონათქვამის (ტექსტის) შინაარსობრივი სტრუქტურა, როგორი უნდა იყოს გამონათქვამი (ტექსტი), რომ იგი ეფექტურად აღიქვას ადრესატმა? ამ კითხვას მივყავართ პრაგმატულ კატეგორიათა იმ სისტემასთან, რომელიც ასახავს ადრესატს – მის პოზიციასა და გავლენას გამონათქვამზე (ტექსტზე) [2, 137].

ადრესატთან დაკავშირებულ კატეგორიათა სისტემაში, ჩვეულებრივ, გამოყოფენ: ინფორმაციულობას, გამჭვირვალობასა და ექსპრესიულობას. ეს ნიშნავს, რომ ნებისმიერი ტექსტი გასაგები რომ იყოს ადრესატისათვის, უნდა იყოს ინფორმაციის შემცველი, გამჭვირვალე და ექსპრესიული [1, 107].

ინფორმაციულობა, ცხადია, გულისხმობს რაიმე ახალს. **გამჭვირვალობა ნიშნავს გასაგებობას.** გამონათქვამი ადრესატისათვის გასაგები რომ იყოს:

1. გამონათქვამში ასახული რეფერენტული სიტუაცია ერთნაირი უნდა იყოს ორივე მონაწილისათვის;

2. კომუნიკაციის ორივე მონაწილისათვის იდენტური უნდა იყოს კომუნიკაციური სიტუაცია (ვინ, ვის, როდის, სად ეუბნება);

3. კომუნიკანტთა ფონური ცოდნა – მათი თეზაურუსები ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს.

ექსპრესიულობა გულისხმობს ადრესანტის მიერ სუბიექტური დამოკიდებულების გამოხატვას, რომლის მიზანია ადრესატზე ზემოქმედება.

ექსპრესიულობა ტრადიციული სტილისტიკის ფარგლებში გულისხმობს იმას, რომ ყოველი გამონათქვამი, გარდა დენოტაციისა, მუდამ შეიცავს კონოტაციას, როგორც ენობრივი ნიშნის მიერ აღნიშნული რეალობისადმი სუბიექტის დამოკიდებულების გამოხატვას.

ექსპრესიულობის კატეგორიის პრაგმატიზაცია „ნიშნავს აქცენტის გადატანას ადრესანტიდან ადრესატზე“ [1, 111– 112].

ლიტერატურა:

1. ლებანიძე გ., „კომუნიკაციური ლინგვისტიკა“ თბ., გამომც. „ენა და კულტურა“, 2004;
2. თევდორაძე ნ., „ტექსტის ლინგვისტიკა“, თბ., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2010;
3. Дресслер В., „Синтаксис текста“ - Новое в зарубежной лингвистике, вып. VIII. лингвистика текста. М., 1978.

СТРУКТУРА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА

*Е. Шакиашвили
Академический доктор ГГУ*

Рассматриваются некоторые аспекты структуры текста. Указывается, что “мир текста” и запечатленные нами концепты реальности создают виртуальную целостность самого текста и если отделить эти составляющие друг от друга, то выявится отсутствие непрерывности и логической целостности текста (согласно Р. Богрдного и В. Дресслера).

Делется вывод, что в структуре текста выделяются информативность, прозрачность, экспресивность.

THE STRUCTURE OF THE ARTISTIC TEXT

*E. Shakiashvili
Academic Doctor GTU*

Concider struktry some aspects of the text. States that “the world of the text” and captured us create a virtual reality concepts integrity of the text and hildren if separate components from each other, it revealed a lack neprerevnosti and logical integrity of the text (according to R. and W. Dressler Bogrdnogo).

Delet the conclusion that the structure of the text stand out informative, transparency, ekspresivnost.

ლებიც, პირველ რიგში, აისახება შედეგობრივი RES-სიტუაციის ძირითადი მონაწილის სემანტიკური სტატუსის არჩევაში. სახელდობრ, ის წარმოდგენილი იქნება (AG), (AD) თუ (OB) როლით. შესაბამისად RES (AD) სათანადო ქვეკლასები წარმოდგენილი იქნება სიმბოლიკით: RES (AG), RES (OB) და RES (AD).

აქტიური პარადიგმის ინიციალიზაციის მაგალითს წარმოადგენს:

CAUS 1: აამოძრავებინა მან (CS1) მას (CS2) ის (AG);

CAUS 2: აამოძრავა მან (CS2) ის (AG);

PROC: ამოძრავდა ის (AG);

RES: მოძრაობს ის (AG), იმოძრავა მან (AG).

რეგულარული სუპერ-პარადიგმისაგან განსხვავებით, CAUS მონაკვეთი აქ წარმოდგენილია ორი საფეხურით (CAUS1, CAUS2), ანუ CS1 სტიმულს აძლევს CS2-ს, რომლის თანახმად, CS2-მა პროცესის ინიციალიზაცია უნდა მოახდინოს, რომლის “წამყვანი” იქნება AG.

ამ როლის მორფოლოგიური გაფორმება ცვლადია: მაგალითად, CS2 CAUS1 ეტაპზე გაფორმებულია როგორც ირიბი დამატება, რაც უფრო დამახასიათებელია ადრესატის (AD) როლისთვის, თუმცა აღსანიშნავია, რომ სემანტიკური თვალსაზრისით CS2 CAUS1-ის კონტექსტში მართლაც ისე “იქცევა”, როგორც CS1-ის ზემოქმედების ადრესატი. ანალოგიურად, საბოლოო აგენსის (AG) კუთვნილ გაფორმებას ეს როლი მხოლოდ დასკვნით RES ეტაპზე იძენს. მანამდე კი (CAUS1,2-ის და PROC-ის) ეტაპებზე ფორმდება როგორც OB-ი, ანუ ობიექტი, რომელიც სემანტიკური თვალსაზრისით აგრეთვე გამართლებულია. ეს მონაწილე, OB-ის ჩვეული ფუნქციის შესაბამისად, გამოსახავს უშუალო ზემოქმედებას CAUS2-ში ან ირიბ ზემოქმედებას CAUS1-ში CS2-ისა და CS1-ის შესაბამისად. ამ ორსაფეხურიან გაველენას კი AG-ი PROC ეტაპამდე მიჰყავს, რომელზეც ის საბოლოოდ “ემორჩილება” CS1,2-ს და იწყებს იმ აქტიურ პროცესს (“მოძრაობას”), რომლისკენ მიმართული იყო

ინიციალიზაციის ყველა მანამდელი ეტაპი.

ამგვარად, მაგალითის განხილვა “ორმაგი” როლებრივი სცენარისკენ “გვიბიძგებს”: ერთი მათგანი (“ეტაპობრივი”) განსაზღვრავს მოცემული მონაწილის სემანტიკას მიმდინარე ეტაპის (CAUS, PROC, RES) კონტექსტში; მეორე კი (“გლობალური”) მის წვლილს ახასიათებს სუპერ-პარადიგმის სრულ (გლობალურ) ვირტუალურ პროცესში.

როლებრივი სემანტიკის ამ თავისებურების უფრო მკაფიოდ წარმოსაჩენად შეიძლება გამოყენებული იქნეს სიმბოლიკა (ET), (GL), სადაც მარცხენა წევრი შეესაბამება ეტაპობრივ, მარჯვენა კი - გლობალურ როლს. სიმბოლიკის გამოყენების მაგალითს მოვიყვანოთ ინიციალიზაციის RES (AD) ტიპის განხილვისას, სადაც როლის სემანტიკის ეტაპობრივი ცვლადობა უფრო მკვეთრად ვლინდება.

RES (AG) ტიპის სუპერ-პარადიგმებს ქმნის მრავალი სხვა ზმნური ლექსემა, რომელიც გამოხატავს ინტენსიურ გარე დაკვირვებლისთვის ადვილად შესამჩნევ შედეგობრივ პროცესს: ასეთებია, მაგალითად, ყვირილი, კვილი, კვნესა, ღელვა, წუხილი, ყფა, ცეკვა, მღერა და სხვ.

სემანტიკური მახასიათებლების საპირისპირო მნიშვნელობები ახლავს RES (AD) კლასის სუპერ-პარადიგმებს: ისინი ახდენენ ისეთი სიტუაციის ინიციალიზაციას, რომელიც შეფასდება უფრო როგორც “მდგომარეობა” (და არა პროცესი, როგორც ეს დამახასიათებელია RES (AG)-ისთვის); თანაც ის “მდგომარეობა” უმეტეს შემთხვევაში “შინაგანია”, ანუ “სუფევს” ძირითადი მონაწილის (AD-ის) “შიგნით” და “გარედან” უშუალო დაკვირვებას არ ექვემდებარება. ასეთებია, მაგალითად, სიტუაციები გამოხატული ლექსემებით “ძილი”, “ღვიძილი”, “მოწონება”, “სიყვარული”, “სიძულვილი” და სხვ. ქვემოთ მოგვყავს “ძილის” ინიციალიზაციის მაგალითი:

CAUS1: დააძინებინა მან (CS1) მას (AD/CS2) ის (OB/AD);

CAUS2: დააძინა მან (CS2) ის (OB/AD);
 PROC 1: დაიძინა მან (AG/AD);
 PROC 2: ჩაეძინა მას (AD);
 RES: სძინავს მას (AD).

ორმაგი სიმბოლიკა ახლავს მხოლოდ იმ შემთხვევებს, როცა ET და GL როლები ერთმანეთისაგან განსხვავდება, რაც, პირველ რიგში, მთავარ როლს ახასიათებს:

CAUS1, CAUS2 ეტაპებზე ის “გამოიყურება” როგორც OB-როლი და მხოლოდ ბოლო (PROC2, RES) ეტაპზე თავს იჩენს გლობალური მახასიათებელი - AD. ყველაზე “საჩოთიროდ” გამოიყურება AD-ის გაფორმება (PROC1): სემანტიკური “გამართლება” შეიძლება მდგომარეობდეს იმაში, რომ ერთი და იგივე ეტაპი (PROC) აქ განიხილება ორი საპირისპირო კუთხით: “გარედან” (PROC1), როგორც აქტიური პროცესის (ინიციალიზაციის) დასრულება და “შიგნიდან”, ანუ მთავარი მონაწილის მხრიდან, რომელსაც ეძინებოდა და ბოლოს “ჩაეძინა”.

ემოციების გამომხატველი სუპერ-პარადიგმების შემთხვევაში საბოლოოდ მიღწეულია მდგომარეობა, რომელიც ეუფლება AD-ს, გულისხმობს იმ ობიექტსაც (OB), რომელზედაც მიმართულია ემოცია (უყვარს მას (AD)):

CAUS1: შეაყვარებინა მან (CS1) მას (CS2) მას (AD) ის (OB);

CAUS2: შეაყვარა მან (CS2) მას (AD) ის (OB);

PROC 1: შეიყვარა მან (AG/AD) ის (OB);
 PROC 2: შეუყვარდა მას (AD) ის (OB);
 RES: უყვარს მას (AD) ის (OB).

როლებრივი სტრუქტურა აქ ყველა ეტაპზე (PROC 1-ის გარდა) ემთხვევა ეტაპობრივს: მას (AD) ის (OB).

ეს “გამონაკლისი” ეტაპი (PROC 1) გამოხატავს აქტიურობის და პასიურობის შერწყმას, რომელიც დამახასიათებელია ემოციებისათვის: გლობალური AD-ი ამ ეტაპზე გამოჩნდება როგორც (AG) “სიყვარულის” სიტუაციის (ყოველ შემთხვევაში – ერთ-ერთი) “გამომწვევი”.

გამონათქვამის ავტორს, გლობალური

პროცესის ვირტუალობის გათვალისწინებით, ასეთი მიდგომა არჩევანის შესაძლებლობას აძლევს, სახელდობრ, მას შეუძლია აქცენტის გაკეთება გლობალური AD-ის ან OB-ის წვლილზე “სიყვარულის” მდგომარეობის გაჩენაში, მის ინიციალიზაციაში.

აქცენტის პოზიციის მსგავსი და ოდნავ უფრო რთული “რხევა” ჩნდება ზოგი მენტალური პროცესის ინიციალიზაციის დროს.

ასე მაგალითად, “დაჯერების” შემთხვევაში აქცენტების რხევა ვრცელდება RES ეტაპზეც: სჯერა მას (AD) / სჯერა (მას (AD)) ის [, რომ] (OB) / სჯერა მას (AD) მისი (CS2=SR) / სჯერა მას მისი [ის რომ] რომ.

სიმბოლიკა CS2=SR ამ კონტექსტში ნიშნავს, რომ გლობალური CS2 როლი ფაქტობრივად ასრულებს “წყაროს” (Source) სემანტიკურ ფუნქციას. RES ეტაპის ასეთი ვარიანტები “მთქმელს” შესაძლებლობას აძლევს ახსენოს მდგომარეობის მთავარ როლთან ერთად ისიც (OB), რისიც მას (AD-ს) სჯერა, ან ის (SR), ვინც ის დააჯერა, ან ორივე, ანდა - არც ერთი მათგანი.

RES (AD) ტიპის სუპერ-პარადიგმები როგორც სულიერი (უხარია, ეშინია, რცხენია, ...), ისე “ზორციელი” (შია, წყურია, სცივა, სცხელა, ...) შეგრძნებებისა და განცდების ინიციალიზაციას ახდენენ.

“შინაგანი” (ფიზიოლოგიური, ემოციური თუ მენტალური) მდგომარეობებისაგან განსხვავებით, RES (OB) ახდენს ისეთი მდგომარეობის ინიციალიზაციას, რომელიც უშუალო “ხედვას” ექვემდებარება: ასეთებია, მაგალითად, სხეულის სტატიკური მდგომარეობის, ანუ მისი “პოზის”, გამომხატველი ზმნები: ზის, დგას, წევს. შეიძლება ითქვას, რომ RES (OB) ტიპი RES (AD)-ს უპირისპირდება თავისი “გარეგანი” ხასიათით და RES (AG)-ს — სტატიკურობით.

RES (OB)-ის მაგალითი:

CAUS1: დააწვენინა მან (CS1) მას (CS2) ის (OB);

CAUS2: დააწვინა მან (CS2) ის (OB);

PROC: დაწვა ის (OB);

RES: წვეს ის (OB).

ჩვეულებრივი ეტაპობრივი გაფორმების AD/CS2 CAUS1-ის გარდა, ყველა დანარჩენ პოზიციებში ეტაპობრივი როლები ემთხვევა გლობალურს (OB). ყველა ეტაპზე დასაშვებია AD როლის გამოჩენაც მისთვის ჩვეული “მას” ფორმით, მაგრამ მი-პრეფიქსის დამატებით CAUS და PROC ეტაპებზე (მიუწვინა, მიუწვა) და RES ეტაპზე “გვერდით” თანდებულით (უწვეს მას გვერდით ან წვეს მის გვერდით), სადაც ეს წვერი ასრულებს ადგილის (L) და არა ადრესატის როლს, ვიღებთ ნათესაობითის ფორმას (მის), რომელსაც მოითხოვს “გვერდით” თანდებული.

იგივე მონაცვლეობა სემანტიკის ოდნავი ელფერის ცვლილებით დასაშვებია “პოზის” გამომხატველი ზმნების სხვა შემთხვევაშიც:

უზის მას გვერდით / ზის მის გვერდით,

უღვას მას გვერდით / დვას მის გვერდით.

ბოლო მაგალითში (“ღვას”) შესაძლებელია ვარიანტიც:

უღვას მას გვერდზე, რომელიც იძენს მეტა-ფორულ მნიშვნელობას

მას ხელს უწყობს/ იცავს/ ფარავს/ ეხმარება/ ...

ინიციალიზაციის RES (OB) სქემას ექვემდებარება ზოგი სხვა, აგრეთვე “პოზის” ან “პოზიციის” გამომხატველი ლექსემიდან ნაწარმოები სუპერ-პარადიგმა. ასეთებია, მაგალითად, გლობალური პროცესები, რომლებსაც შედეგად მოჰყვება “ღევს”, “გღია”, “ყრია”, “ახურავს”, “აცვია” და სხვ.

RES-ის ინიციალიზაციის ყველა სახეობას ახასიათებს ერთი და იგივე “ქრონოლოგიური” თვისება. RES ეტაპის დროს ათვლა იწყება PROC ბოლო ეტაპის დასრულების მომენტიდან. ასე, მაგალითად, “ამოდრავების” შემთხვევაში “მოდრავის” პერიოდი იწყება “ამოდრავების” წერტილიდან, რის შედეგადაც გრამატიკული და რეალური დროის მახასიათებლები არ ემთხვევა ერთმანეთს: მაგალი-

თად “ამოდრავებს” ან “ამოდრავდება” ზმნების მომავალი არ ემთხვევა, სახელდობრ, წინ უსწრებს “იმოდრავებს” ფორმით გამოხატულ გრამატიკულ მომავალს. ასევე განსხვავდება დროის რეალური პერიოდები, რომლებსაც აღნიშნავს გრამატიკული აწმყოს მაჩვენებლები – ერთი მხრივ, “აწვენს” და “წვება” ფორმებში. ეს უკანასკნელი მისდევს პირველს: “ვინც ახლა წვეს” ადრე უნდა “დაწოლილიყო”.

სწორედ ეს თვისება ყველაზე ნათლად გამოხატავს დაპირისპირებას “ინიციალიზაციას” და რეგულარობას შორის, რადგანაც რეგულარული PROC და RES ეტაპები ვითარდება სინქრონულობის სრული დაცვით:

აშენებს/შენდება, აშენებდა/შენდებოდა, ააშენებს/აშენდება, ააშენა/აშენდა.

აქ გვაქვს ორივე მხრის გრამატიკული მახასიათებლების რეალური დროის და მისი გრამატიკული გამოხატვის სრული დამთხვევა ორივე ეტაპზე (PROC და RES).

დასასრულ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ როლებრივი მიდგომა, რომლის მოკლე მონახაზია ეს ნაშრომი, ახასიათებს განსაკუთრებული ყურადღება, აქცენტირება იმ მორფოლოგიურ გაფორმებას, რომელსაც ახლავს სემანტიკურ როლებს და მათ შორის არსებულ მიმართებებს და კერძოდ, მათ დამოკიდებულებას ზმნური პარადიგმის (ეტაპის) გრამატიკულ მახასიათებლებთან. ამგვარად, ეს მიდგომა (მისი პირველწყაროსგან - Fillmore 1968) განსხვავებით, შეიძლება შევაფასოთ როგორც გარკვეული სინთეზი აშკარად მოცემული ტექსტში გრამატიკის და ინტუიციით განსაზღვრული სემანტიკის.

დასასრულ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნაშრომში, რომელიც როლებრივი მიდგომის მოკლე მონახაზია, ყურადღება გამახვილებულია მორფოლოგიურ გაფორმებაზე, რომელიც ახლავს სემანტიკურ როლებს და მათ შორის არსებულ მიმართებებს და კერძოდ, მათ დამოკიდებულებას ზმნური პარადიგმის (ეტაპის) გრამატიკულ მახასიათებლებთან. ამგვარად,

ეს მიდგომა (მისი პირველწყაროსგან - Fillmore 1968) განსხვავებით, შეიძლება შეფასდეს როგორც მოცემულ ტექსტში გრამატიკის და ინტუიციით განსაზღვრული სემანტიკის გარკვეული სინთეზი.

ლიტერატურა:

1. Г. Чикоидзе. Систематизация значений некоторых классов языковых единиц. Институт Систем Управления Арчила Элиашвили, Редактор Б.Л. Имнадзе. Тбилиси, 2010 (Монография 27 печ. л.).
2. G. Chikoidze. The regular type of Georgian Verbal Super-Paradigm. Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences, vol. 6, no. 3, pp.145-153, 2012, Tbilisi.

ГРУЗИНСКИЕ ГЛАГОЛЬНЫЕ СУПЕР-ПАРАДИГМЫ ВЫРАЖАЮЩИЕ ИНИЦИАЛИЗАЦИЮ ПРОЦЕСС/СОСТОЯНИЕ

Г. Чикоидзе

Глагольная супер-парадигма представляет собой набор глагольных парадигм, упорядоченных в виде последовательности выражающей виртуальный (глобальный)

процесс. Участники ситуации, выраженной этим процессом, характеризуются семантическими ролями (CS, AG, OB, AD).

Данная работа посвящена типу супер-парадигм, глобальный процесс которых вызывает инициализацию некоторого процесса или состояние.

GEORGIAN VERBAL SUPER-PARADIGMS INITIALIZING SOME PROCESS OR STATE

G. Chikoidze

Super-paradigms are unity of verbal paradigms which are ordered like the Action Chain. Participant of a situation expressed by this chain are characterized by their semantic roles.

This paper considers the class of verb super-paradigms which generate as a result of its action functioning some state or process.

четаниях синонимы, смысловые значения от этого не меняются.

1. Страх, зависть, злость берет.
2. Одержать победу – одержать вверх.

Фразеологизмы классифицируются также по источникам их происхождения: общеславянские, восточнославянские, собственно русские и старославянские.

1) Примерами общеславянских фразеологизмов являются: брать за живое, ни рыба ни мясо, гол как сокол;

2) Восточнославянские – подложить свинью, ни кола ни двора, при царе Горохе.

3) Собственно русские: тянуть канитель – заниматься чем-то однообразным, во всю Ивановскую, сматывать удочки, (постепенно уходить), аршин проглотил (держаться неестественно прямо), куда Макар телят не гонял (выслать, загнать в очень отдаленные места).

4) Старославянские: глас вопиющего в пустыне, хлеб насущный, в поте лица, запретный плод, земля обетованная, манна небесная, притча во языце.

5) Античная мифология стала также источником пополнения фразеологизмов русского языка:

1. Дамоклов меч – постоянно угрожающая кому-нибудь опасность.
2. Гордиев узел – трудно разрешимое запутанное дело.
3. Ахиллесова пята – слабое, уязвимое место.
4. Прокрустово ложе- мерило, к которому насильственно подгоняют или приспособливают что-либо или кого-либо.
5. Фразеологизмы, которые вошли в русский язык из европейских языков.

«Буря в стакане воды» — спор, шум из-за пустяков.

«Оставь надежду всяк сюда входящий».

«Быть или не быть» , «Принцесса на горошине».

Высказывания великих людей:

«А все-таки она вертится» (земля) (Галилей).

«Я знаю то, что ничего не знаю» (Сократ).

«Я мыслю, значит существую» (Декарт).

Некоторые фразеологизмы представляют собой буквальный перевод с языка источника:

1. «Время-деньги» - максимально с пользой использованное время.
2. «Убить время» - заняться каким-либо случайным делом, чтоб время прошло быстро.
3. «Вот где собака зарыта» - именно в этом истинная причина, главная суть дела.

Использование фразеологизмов в речи придает ей живость и образность, а замена словарных компонентов фразеологизмов используется для придания им иронического значения.

1. Хорошо смеется тот, кто смеется без последствий (кто смется последним).
2. Пришел? Увидел? Помоги! (пришел? увидел? взял!).
3. Критика почтила роман молчанием.

Скрещение, соединение нескольких выражений также используется в русской речи и придает фразеологизмам более значимое звучание:

1. «Не потому ли молчание золото, что оно знак согласия?»
2. «Разделяй чужое мнение и властвуй».
3. «Жил своей жизнью за чужой счет».

Многие шутки в русском языке также основаны на двуплановом осмыслении и восприятии фразеологизмов:

1. «Пьеса наделала много шуму: во всех ее действиях стреляли».
2. «Мудрецы и зубные врачи смотрели в корень».
3. «Пожарные всегда работали с огоньком».

4. «Попал в переplet, но утешился, прочитав свое имя на обложке».

Фразеологические неологизмы в русской художественной речи выполняют экспрессивную функцию:

1. «Слывет за то он человеком долга, что никому еще не отдал долга».
2. «Скромность украшает даже тех, кому она не к лицу».

При употреблении фразеологизмов допускаются такие ошибки, как добавление лишних, ненужных слов. Это происходит из-за незнания значения всех составляющих компонентов данной фразеологии:

1. «Потерпеть полное фиаско» - слово «полное» – лишнее, так как «фиаско» - это полный провал.
2. «Веселый гомерический смех» - гомерический смех по имени древнегреческого поэта Гомера, необычной силы, с громовым хохотом.

Сокращение состава фразеологизма также считается ошибкой и во многих случаях искажает значение сказанного:

1. Углубляющее обстоятельство. Здесь пропущено слово «вину». Правильно – Углубляющее вину обстоятельство.
2. Успехи этого студента желают лучшего. Правильно – Успехи этого студента оставляют желать лучшего.

Пословицы, будучи законченным высказыванием и по своим индикаторным содержаниям, также являются разновидностью фразеологизмов.

1. «Овчинка выделки не стоит».
2. «Большому кораблю большое плавание».
3. «Куй железо, пока горячо».

Поговорки, структурно сформированные в предложении, также являются разновидностью фразеологизмов.

1. «Когда я ем, я глух и нем».
2. «В тесноте, да не в обиде».

3. «Уговор дороже денег».

Крылатые выражения, независимо от того, к какому литературному источнику они относятся, могут быть прототипами фразеологизмов русского языка.

«Калиф на час» (человек, завладевший властью на короткое время).

«Демьянова уха», «Лебединая песня», «Сражаться с ветряными мельницами».

В массе своей фразеологизмы – явление разговорной речи, поэтому по своей характеристике они различаются, во-первых, как просторечные: «лезть в бутылку», «благим матом», «кишка тонка», «олух царя небесного», «наломать дров».

Во-вторых, грубо-просторечные: «ни кожи ни рожи», «отворачивать рыло», «катись колбаской», «давать по шапке», в-третьих, книжные: «курить филиам», «кануть в Лету», «камень преткновения», «повергать в прах».

Правильное и уместное использование фразеологизмов придает речи особую выразительность, образность, меткость, повышает культуру речи и, что особенно важно, отражает трудовую деятельность, быт и культуру людей.

Литература:

1. Анукин Н. С. «Крылатое слово» Гос. Издательство, Москва, 1960
2. Вендина Т. И. «Введение в языкознание», Москва, 2001
3. Мокиенко В. М. «Загадки русской фразеологии» Москва, Высшая школа, 1990
4. Булаховский Л. А. «Введение в языкознание» М, 1987.

რუსული იდიომების წარმოშობის
შესახებ

გურამიშვილი ზ.
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

სტატიაში განხილულია რუსული ფრაზეოლოგიზმების წარმომავლობა, რომელთა უმეტესობა წარმოიშვა თვით რუსულ ენაში ან შემორჩენილია წინაპრების ენიდან.

ასევე განხილულია წარმომავლობის სხვა წყაროები: ნასესხებია ფრაზეოლოგიზმები ძველი სლავური და დასავლეთ ევროპული ენებიდან. განსაკუთრებული ყურადღება მიქცეულია წყაროების საავტორო ფრაზეოლოგიზმებზე, რომლებიც წარმოიშვა მხატვრული ლიტერატურის ნაწარმოებებში.

ABOUT ORIGINATION OF RUSSIAN
IDIOMS

Guramishvili Z.
Georgian Technical University

The origination of Russian idioms are considered in the presented article. The most part of them arose from Russian language, or are preserved from the language of ancestors.

Other sources of origination are also studied. The idioms are borrowed from old Slavonic and west European languages. Special attention is paid to the source of the authors' idioms that arose in works of literature.

საბუნებისმეტყველო დისციპლინები
ЕСТЕСТВОВЕДЧЕСКИЕ ДИСЦИПЛИНЫ
SCIENCE

იძულებითი რხევების განტოლების მიღება ენერგეტიკული ხერხით

*იზო ლექვიანიძე, აკადემიური დოქტორი,
 ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი*

*გურამ ჩიხლაძე, ასოცირებული პროფესორი,
 საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,*

როგორც ცნობილია, რხევები არის პერიოდული, ანუ დროსა და სივრცეში განმეორებადი და ბუნებრივ პირობებში სხვადასხვა მიზეზის გამო (მექანიკური რხევები მიიღევა სისტემაში წინააღმდეგობის ძალების არსებობის გამო, ელექტრომაგნიტური – რხევით კონტურში სადენებში აღძრული სითბური დანაკარგების შედეგად) სწრაფად მიღევადი პროცესი. ულევები რხევების მიღების მიზნით რხევის მიღევის გამოძვევევი ენერგეტიკული დანაკარგები უნდა ივსებოდეს გარედან – უნდა განხორციელდეს ე.წ. იძულებითი რხევები. თეორია გვაწვდის იძულებითი რხევების განტოლების მიღების ე.წ. **ძალურ ხერხს**, ანუ განიხილება სისტემაში არსებული ძალების თანაფარდობა, საიდანაც მიიღება შესაბამისი რხევის განტოლება. ამავდროულად, მეთოდური თვალსაზრისით, მიზანშეწონილია პროცესის ენერგეტიკული აღწერა, რომელიც გაცილებით ადვილად აღიქმება შესწავლისას. თუმცა სამეცნიერო ლიტერატურაში იძულებითი რხევების განტოლების მიღება ენერგეტიკული ხერხით არ არსებობს. სწორედ ამ „თეთრი ლაქის“ ამოშლა აქვთ გადაწყვეტილი ავტორებს წინამდებ-

არე ნაშრომში. ჩვენ გადავწყვიტეთ მიგველო **იძულებითი მექანიკური** რხევების განტოლება მათემატიკური და ზამბარიანი საქანებისთვის და **იძულებითი ელექტრომაგნიტური** რხევების განტოლება. ამით დასრულდება რხევების შესწავლა.

მათემატიკური საქანი

როგორც ცნობილია, მათემატიკურ საქანში რხევისას საქანის უკიდურესი გადახრის წერტილში არსებული პოტენციური ენერგია გარდაიქმნება წონასწორობის წერტილის გავლისას საქანის კინეტიკურ ენერგიად. ულევები რხევის მისაღებად საჭიროა, რომ საქანის მოძრაობისას მასზე მოქმედი ბლანტი ხახუნის ძალის დაძლევაზე დახარჯული ენერგია შეივსოს გარედან – გარე წყაროდან. შედეგად სისტემის სრული ენერგია უცვლელი რჩება, ასე რომ, რხევითი სისტემის აღმწერი სრული ენერგეტიკული სურათი შემდეგ სახეს იღებს:

$$E_3 + E_3 + A_3 - A_{3,3} = const,$$

ანუ $\frac{mgh}{2} + \frac{mv^2}{2} + r\omega r - Fr = const,$

პოტენციურ ენერგიაში წევრი, $h/2$ გაჩნდა იმის

გამო, რომ ჩვენ ვსაზღვრავთ მერხვეი ნივთიერი წერტილის დაცილებას ჰორიზონტთან, ნებისმიერად არჩეულ წერტილში, როგროც უდიდესი სიმაღლის საშუალო არითმეტიკულს. ეს სიმაღლე გამოითვლება პროპორციიდან

$$\frac{h}{x} = \frac{x}{l},$$

შედეგად, რხევის განტოლება გადაწერება შემდეგი სახით:

$$\frac{mgx^2}{2l} + \frac{mv^2}{2} + rux - Fx = const$$

დროში არსებულ ცვლილებებზე დაკვირვების მიზნით გავაწარმოთ ეს განტოლება დროით:

$$\frac{2mgxx'}{2l} + \frac{2mvv'}{2} + rux' - Fx' = 0$$

2-ებისა და სიჩქარეზე ($v = x'$) შეკვეცისას და იმის გათვალისწინებით, რომ აჩქარება სიჩქარის პირველი და კოორდინატის მეორე წარმოებულია დროით ($a = v' = x''$), ვიღებთ:

$$\frac{mgx}{l} + mx'' + rx' - F = 0.$$

ახლა ყველა წევრი გავყოთ მასაზე, გარე ძალა გადავიყვანოთ ტოლობის მეორე მხარეს, დავალაგოთ წევრები გაწარმოების ხარისხის შემცირების მიხედვით და ცნობილი აღნიშვნების

$$\frac{g}{l} = \omega_0^2, \quad r/m = 2\beta, \quad F/m = f$$

შემოღებით მივიღებთ:

$$x'' + 2\beta x' + \omega_0^2 x = f \sin \omega t,$$

რაც იძულებითი რხევების განტოლებას წარმოადგენს. მისი ამონახსნი მოცემულია სტანდარტული სახით

$$x = x_m \cos(\omega t + \varphi).$$

მაშასადამე, ჩვენ მივალწიეთ დასახულ მიზანს.

ზამბარიანი საქანი

ახლა მსგავსად მოვიქცეთ ზამბარიანი საქანის შემთხვევაში – ცხადია, საწყისი განტოლება წინა შემთხვევის ანალოგიურია გავაწარმოთ ეს განტოლება დროით:

$$E_1 + E_2 + A_0 - A_{გარე} = const,$$

$$\text{ანუ } \frac{kx^2}{2} + \frac{mv^2}{2} + rux - Fx = const.$$

$$\frac{2kxx'}{2} + \frac{2mvv'}{2} + rux' - Fx' = 0.$$

ისევ ჩვეული ქმედებების გატარებით მივიღებთ:

$$kx + mx'' + rx' - F = 0.$$

ახლა ისევ ყველა წევრი გავყოთ მასაზე, გარე ძალა გადავიყვანოთ ტოლობის მეორე მხარეს, დავალაგოთ წევრები გაწარმოების ხარისხის შემცირების მიხედვით და

$$k/m = \omega_0^2, \quad r/m = 2\beta, \quad F/m = f$$

აღნიშვნების შემოღებით მივიღებთ:

$$x'' + 2\beta x' + \omega_0^2 x = f_m \sin \omega t,$$

რაც იძულებითი რხევების განტოლებას წარმოადგენს. მისი ამონახსნია

$$x = x_m \cos(\omega t + \varphi).$$

მაშასადამე, ჩვენ ამ შემთხვევაშიც სწორად ვიმოქმედეთ.

და ბოლოს, მივიღოთ რხევით კონტურში აღძრული იძულებითი ელექტრომაგნიტური რხევების განტოლება.

რხევითი კონტური

როგორც ცნობილია, რხევით კონტურში კონდენსატორში დაგროვილი ელექტრული ენერგია გარდაიქმნება დენიანი კოჭის მაგნიტურ ენერგიად. ამ დროს ენერგეტიკულ დანაკარგებს წარმოადგენს სადენებში დენის გავლისას გამოყოფილი სითბო. ულვეი რხევების მიღებისას ამ დანაკარგებს აღადგენს გარე წყარო (\mathcal{E} – გარე ე.მ. ძალა), შესაბამისად კონტურს პერიოდულად მიეწოდება დანაკარგების ეკვივალენტური ენერგია. რხევით კონტურში ენერგეტიკული სურათი შემდეგია:

$$W_C + W_L + Q - A_{გარე} = const,$$

$$\text{ანუ } \frac{q^2}{2C} + \frac{Li^2}{2} + I^2 Rt - \mathcal{E} It = const$$

გავაწარმოთ ეს განტოლება დროით:

$$\frac{2qq'}{2C} + \frac{2Llq'}{3} + (l^2R - \epsilon l) = 0.$$

კვეცავთ 2-ზე და დენზე ($l = q'$) და ვითვალისწინებთ, რომ დენის პირველი წარმოებული მუხტის მეორე წარმოებულია ($l' = q''$):

$$\frac{q}{C} + Lq'' + q'R = \epsilon$$

ვევლა წვერის კოჭას L ინდუქციურობაზე გაყოფით და შესაბამისი

$$\frac{1}{LC} = \omega_0^2, \quad \frac{R}{L} = 2\beta, \quad \frac{\epsilon}{L} = \epsilon$$

აღნიშვნების შემოღებით საბოლოოდ ვიღებთ იძულებითი ელექტრომაგნიტური რხევების განტოლებას

$$q'' + 2\beta q' + \omega_0^2 q = \epsilon_m \sin \omega t,$$

რაც ჩვენი კვლევის საბოლოო მიზანს წარმოადგენს. ამონახსნი ასევე სტანდარტული ფორმითაა წარმოდგენილი $q = q_m \cos(\omega t + \varphi)$.

ლიტერატურა

1. G.G. Chikhladze, V.I. Kvintradze. Summary in Physics. First Part. GTU. 2006
2. G.G. Chikhladze, V.I. Kvintradze. Summary in Physics. Second Part. GTU. 2007.
3. გ. ჩიხლაძე, ი. კალანდაძე. „სუფთა ექსპერიმენტის“ ცნების შესახებ. სგმა ჟ. „მოამბის“ დამატება, შრომები, 11. გვ.34-36. 2008.

ВЫВОД УРАВНЕНИЯ ВЫНУЖДЕННЫХ КОЛЕБАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМ СПОСОБОМ

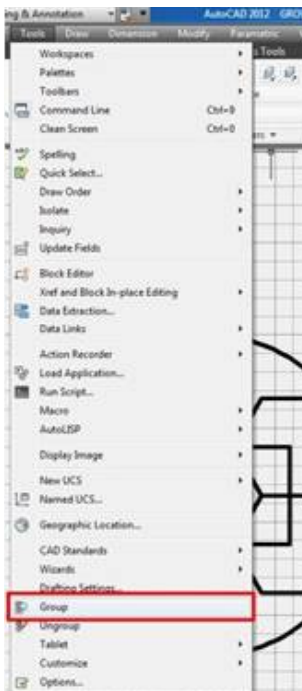
Изо Леквианидзе, Кутаисский Государственный университет им. Акакия Церетели, академический доктор
Г. Г. Чихладзе, Грузинский технический университет, асоц. профессор

В представленной статье выводятся уравнения вынужденных колебаний в различных колебательных системах: в математическом и пружинном маятниках, а также в колебательном контуре. Вывод уравнения осуществляется энергетическим способом, по сей день не представленным в научной литературе. Во всех случаях уравнение получается в стандартной форме, что доказывает эффективность предложенного способа.

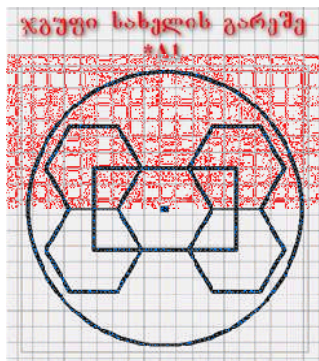
RECEPTION OF THE EQUATION OF FORCED OSCILLATIONS BY THE ENERGETIC METHOD

Izo Lekvianidze, Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, academic doctor
G.G. Chikhladze, Georgian Technical University, Tbilisi, associated professor

In presented article the equations of forced oscillations for different oscillating systems: for mathematical and spring pendulums as well, as for the oscillating contour, are received by energetic method still not presented in scientific literature. In all cases the equation is received in the standard form that proves the effectiveness of the suggested method.

სურ. 1.

სურ. 2.

სურ. 3.

ახლა შევქმნათ **Groups** (ჯგუფები) სახელით (სურ. 3) ისევ გამოვიყენოთ ზემოთ აღწერილი მეთოდებისაგან ერთ-ერთი.

Group (ჯგუფი) ბრძანების მიცემის შემდეგ **AutoCAD**-ი მოგვცემს შემდეგ მითითებას:

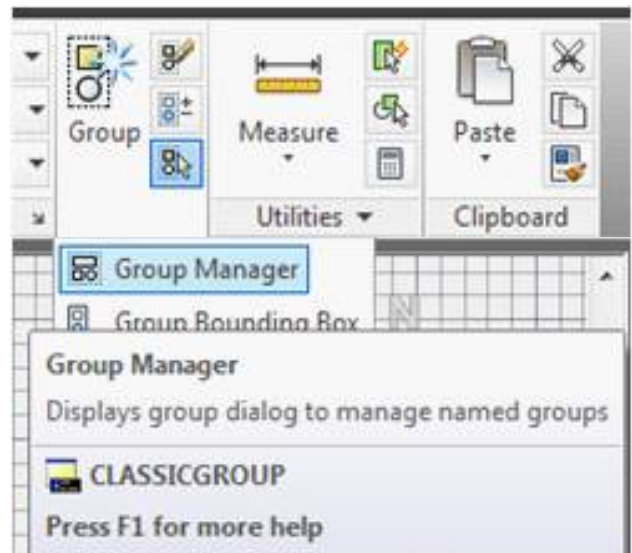
objects or [Name/Description]: შეარჩიე ობიექტები ან [სახელი/აღწერა]: ავკრიფოთ **N** (Nameსახელი) ⇒ **Enter** შემდეგი მითითება იქნება **Enter a group name or [?]:** (შეიყვანე ჯგუფის სახელი ან [?]:) შევიყვანოთ სახელი მაგალითად **EQVSKUTKHEDEBI** (აქვე აღვნიშნოთ რომ სახელის მითითების დროს ინტერვალის გამოყენება არ შეიძლება) ⇒ **Enter** შემდეგი მითითება იქნება **Select objects or [Name/Description]:** შეარჩიე ობიექტები ან [სახელი/აღწერა]: მოვნიშნოთ ობიექტები და ⇒ **Enter** რის შემდეგაც ჯგუფის შექმნა დასრულდება.

გამოვიძახოთ დიალოგური ფანჯარა **Object Grouping** (ობიექტების დაჯგუფება) (სურ. 5) რისთვისაც თავუნას მარცხენა ღილაკით დავაწკაპუნოთ მინიატურაზე **Group Manager** (ჯგუფის მენეჯერი) რომელის

განთავსებულია პანელში **Groups** (ჯგუფები).

Tabs ⇒ **Home** ⇒ **Ribbon** ⇒ **Groups** ⇒ **Group Manager** (სურ. 4)

როგორც 5-ე სურათიდან ჩანს დიალოგურ ფანჯარაში **Object Grouping** (ობიექტების დაჯგუფება) ჩანს მხოლოდ ერთი ჯგუფი **EQVSKUTKHEDEBI**, რადგან არ არის მონიშნული ველი **Include Unnamed Groups** (ჩასვი უსახელო ჯგუფებიც) და არ ჩანს უსახელო ჯგუფი. თუ კი მოვნიშნავთ ამ ველს მაშინ მას დაემატება კიდევ ერთი ჯგუფი ***A1** (სურ. 6). როგორც ამ დიალოგური ფანჯრიდან ჩანს (სურ. 6) მიმდინარე ნახაზში გვაქვს მხოლოდ ორი, ერთსახელიანი და ერთი უსახელო ჯგუფი.

სურ. 4.

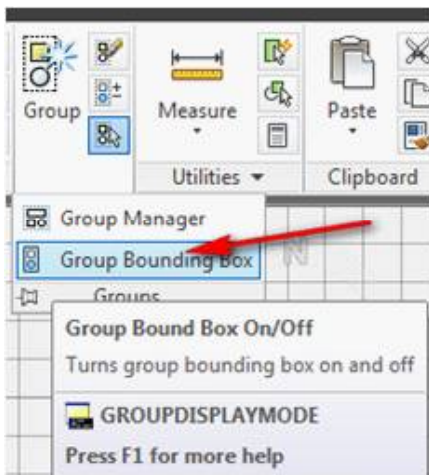

სურ. 5.

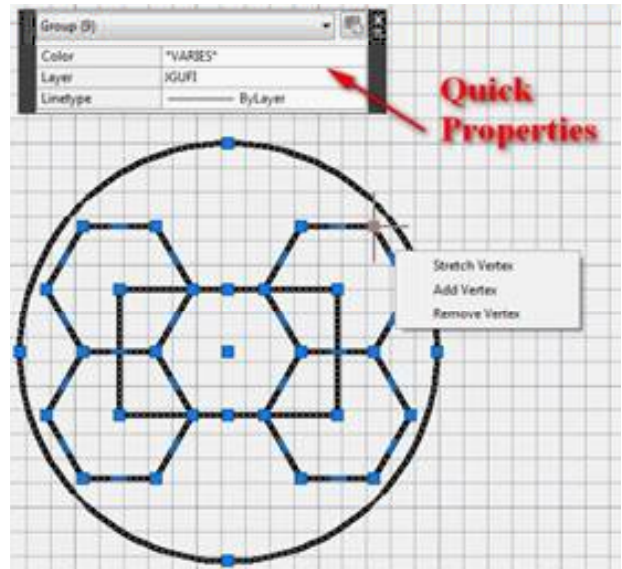

სურ. 6.

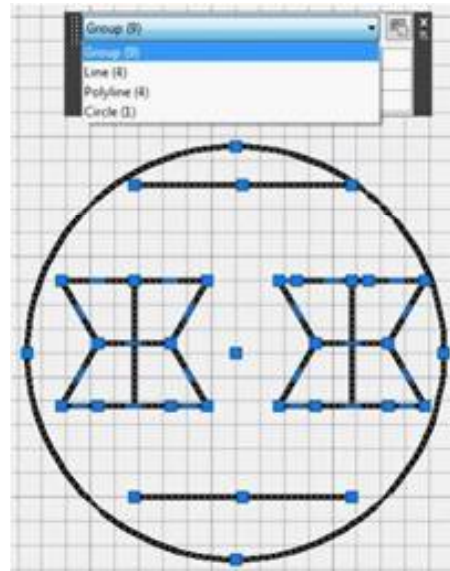
ახლა განვიხილოთ ჯგუფის ზოგიერთი თვისებებზე. ჯგუფის მონიშვნის რამდენიმე გზა არსებობს, შესაძლებელია ჯგუფის მონიშვნა როგორც სახელის საშუალებით ასევე ჯგუფის ერთ-ერთი ობიექტის მონიშვნაც. პანელზე **Groups** (ჯგუფები) არსებული ღილაკი **Group Selection On/Off** (ჯგუფის მონიშვნის ჩართვა/გამორთვა) საშუალებას გვაძლევს, მოვნიშნოთ მთლიანად ჯგუფი ან მისი ერთი ან რამდენიმე ელემენტი. თუ ჩართულია ხელსაწყო **Group Bounding Box** (ჯგუფის საზღვარი მართკუთხედი) მონიშნება მხოლოდ ჯგუფი (სურ. 7), ხოლო თუ იგი გამორთულია მაშინ, შესაძლებელია როგორც ჯგუფის ასევე ცალკეული ელემენტების მონიშვნა. აქვე შეგახსენებთ, რომ **AutoCAD**-ში აქტიური ღილაკები ცისფერი ფერისაა.

სურ. 7.

სურ. 8.

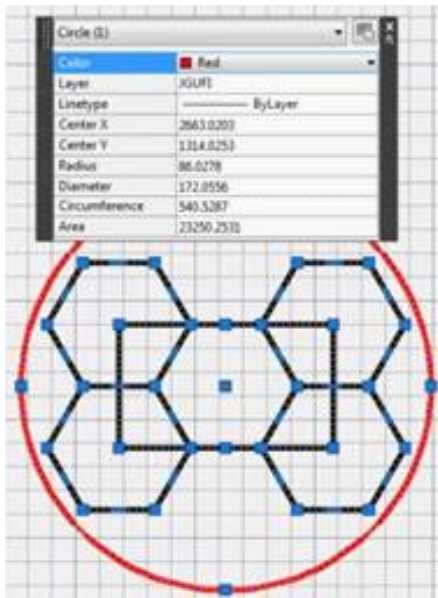
სურ. 9.

როდესაც ღილაკი **Group Selection On/Off** აქტიურია (ჩართულია), მაშინ ხდება მთელი ჯგუფის მონიშვნა. მიუხედავად ამისა შესაძლებელია მისი ცალკეული ელემენტის მოდიფიცირება. ჯგუფის მონიშვნის შემდეგ გამოჩნდება პალიტრა **Quick Properties** (სწრაფი თვისებები) და თუ ჩვენ კურსორს მიუახლოვებთ ნებისმიერ სახელურს გამოჩნდება ასევე კონტექსტური მენიუ (სურ. 8), რომელიც იძლევა ჯგუფში შემავალი ობიექტების რედაქტირების საშუალებას. სახელურების საშუალებით შესაძლებელია ობიექტების გადაადგილება, ხოლო კონტექსტური მენიუში არსებული პუნქტებით:

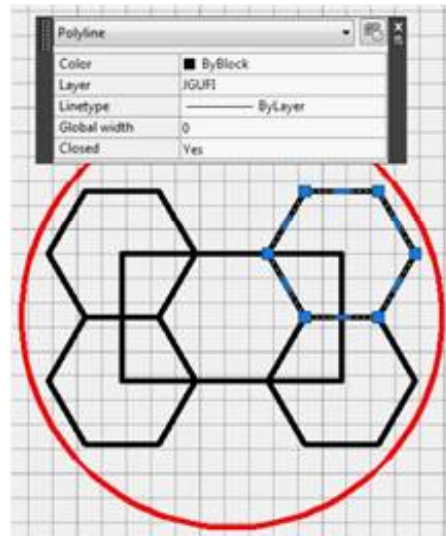
- **Stretch Vertex** (წვეროების გაჭიმვა) – წვეროების გაწევა.
- **Add Vertex** (დაამატე წვეროები) – წვეროების დამატება.
- **Remove Vertex** (გადაადგილე წვეროები) – წვეროების გადაადგილება.

ზემოთ აღწერილი ზოგიერთი მაგალითის შესრულება ნაჩვენებია 9-ე სურათზე. რაც შეეხება პალიტრას **Quick Properties** (სწრაფი თვისებები) იგი გვიჩვენებს, რომ ამ ჯგუფში შედის ცხრა ობიექტი (სურ. 9) აქედან ოთხი არის **Line** (მონაკვეთი), ოთხი **Polyline** (პოლიწრფე) და ერთი **Circle** (წრეწირი). ამ ჩამონათვალიდან შევარჩიოთ ერთ-ერთი მათგანი მაგალითად, **Circle** (წრეწირი). მისი შერჩევის შემდეგ პალიტრა **Quick Properties** (სწრაფი თვისებები) გაიზრდება და მოგვცემს წრეწირის თვისებების ჩამონათვალს რომელთა ცვლილებითაც შეგვიძლია წრეწირის თვისებების ცვლილება (ჩვენს შემთხვევაში შეცვლილია წრეწირის ფერი (სურ. 10).

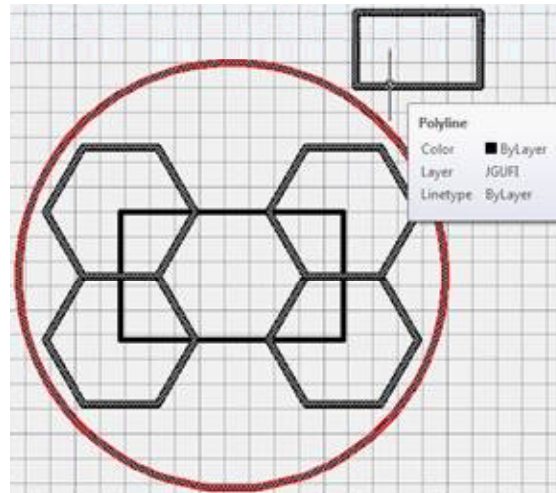
როდესაც ღილაკი **Group Selection On/Off** არ არის აქტიური (გამორთულია), მაშინ შესაძლებელია ჯგუფში შემავალი თითოეული ელემენტის მონიშვნა და მოდიფიცირება.

სურ. 10.

სურ. 11.

სურ. 11.

განვიხილოთ პალიტრის **Groups** (ჯგუფები) კიდევ ერთი ხელსაწყო, **Group Edit** (ჯგუფის რედაქტირება). იგი ჯგუფის მოდიფიცირების საშუალებას გვაძლევს. როდესაც **Group Edit** (ჯგუფის რედაქტირება) აქტიურია (ჩართულია) შესაძლებელია როგორც ჯგუფის ასევე მისი ცალკეული ობიექტის გადაადგილება, კოპირება, მობრუნება და ა.შ.

Tabs⇒**Home**⇒**Ribbon**⇒**Groups**⇒ **Group Edit** ⇒ პროგრამა მოგვცემს შემდეგ მითითებას **Select group or [Name]:** (შეარჩიე ჯგუფი ან [სახელი]:) ჯგუფის მონიშვნა შესაძლებელია როგორც სახლის მითითებით ასევე პირდაპირ კურსორი მიუჯახლოვოთ შერჩეულ ჯგუფს და დავაწკაპუნოთ თავუნას მარცხენა ღილაკზე ⇒ შემდეგი მითითება იქნება **Enter**

an option [Add objects/Remove objects/RE-Name]: (შეიყვანე არჩევანი [დაამატე ობიექტი/გააუქმე ობიექტი/შეუცვალე სახელი]:) მოდით დავამატოთ ერთი ობიექტი ჯგუფს ამიტომ ავკრიფოთ **A** ⇒ **Enter** შემდეგი მითითება იქნება **Select objects:**(შეარჩიე ობიექტები) აქ ჩვენ შეგვიძლია დავამატოთ წინასწარ დახაზული ერთი ან რამოდენიმე ობიექტი. ჩვენს შემთხვევაში მოვნიშნეთ წინასწარ დახაზული მართკუთხედი (სურ. 12) ⇒ **Enter** რის შემდეგაც მოხდება შერჩეული ობიექტის ჯგუფისათვის დამატება.

პალიტრაში **Groups**(ჯგუფები) არის კიდევ ერთი ხელსაწყო **Ungroup**(ჯგუფის გაუქმება) . მისი დახმარებით ხდება უკვე შექმნილი ჯგუფის გაუქმება (დამლა).

Tabs⇒Home⇒Ribbon⇒Groups⇒ Ungroup პროგრამა მოგვცემს მითითებას **Select group or [Name]:** (შეარჩიე ჯგუფი ან [სახელი]:) მოვნიშნოთ ჯგუფი ჯგუფის მონიშვნისთანავე მოხდება ჯგუფის გაუქმება რის შესახებაც პროგრამაც მოგვცემს მითითებას **Group exploded** (ჯგუფი გაუქმდა, დაიშალა).

ხელსაწყო **Groups** - ის გამოყენება შესაძლებელია სამგანზომილებიანი მყარი სხეულების შეერთებისთვისაც, იმ შემთხვევაში თუ არ გვინდა გამოვიყენოთ ლოგიკური ოპერაციები.

ლიტერატურა:

1. AutoCAD 2013 and AutoCAD LT 2013 no experience required. Donnie Gladfelter. Copyright © 2012 by John Wiley & Sons, Inc., Indianapolis, Indiana Published simultaneously in Canada ISBN: 978-1-118-28174-1. 2013.

2. Tutorial Guide to AutoCAD 2013. Shawna Lockhart. Schroff Development Corporation P.O.Bos 1334 Mission KS 66222 (913) 262-2664 www.SDCpublications.com. ISBN: 978-1-58503-721-6. 2013.

ПАНЕЛЬ ГРУПП В АВТОКАДЕ И ЕЁ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

*ნანა ნოზაძე, გოჩა ჩიტაიშვილი,
მანანა ნოზაძე*

Панель Groups в автокаде обеспечивает лёгкое объединение элементов чертежа. Исходя из этого, группа представляет совокупность объектов. С использованием инструментов Groups возможно объединение трёхмерных жёстких тел в том случае, если не хотим использовать логические операции.

PANEL GROUPS IN AUTOCAD AND THEIR USAGE

*Nana Nozadze, Gocha Chitaishvili,
Manana Nozadze*

AutoCAD tool „Groups” enables simple unification of drafts/figures. Accordingly group represents unity of objects. Usage of tool „Groups” is also possible for connecting 3D solids/solid bodies, in case we want to avoid using logical operations.

გერმანიუმის გავლენა მონოკრისტალური სილიციუმის მიკროსისალმა და არადრეკად მახასიათებლებზე

ავთანდილ სიჭინავა, დოქტორანტი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

სილიციუმის ფუძეზე მართვადი ელექტროფიზიკური მახასიათებლების მონოკრისტალური ფუძეშრეების შექმნის პრობლემისათვის მეტად მნიშვნელოვანია სხვადასხვა პირობებში მიღებული ლეგირებული ნიმუშების მიკროსტრუქტურისა და სტრუქტურულად მგრძობიარე ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების კომპლექსური კვლევა.

მიუხედავად იმისა, რომ დიდი ხანია მიმდინარეობს სილიციუმის თვისებების შესწავლა, მონაცემები სილიციუმისა და განსაკუთრებით სილიციუმ-გერმანიუმის შენადნობების მიკროსისალის სიდიდის სხვადასხვა ფაქტორებზე დამოკიდებულების შესახებ მცირეა [1]. ნაშრომში [2] შესწავლილია მიკროსისალის ანიზოტროპია Ge და Si-ში. ნაჩვენებია, რომ მიკროსისალე ინდენტირების სიღრმის ზრდასთან ერთად ეცემა და აღწევს სტაციონარულ მნიშვნელობას. ზედაპირის განმტკიცება დაკავშირებულია ნარჩენ ღრეკად ძაბვებთან, რომლებიც მუდმივად ფორმირდებიან Si და Ge მონოკრისტალებში მექანიკური დამუშავების პროცესში. სილიციუმის მიკროსისალის სიდიდეზე თეთრი სინათლის გავლენის მონაცემების ანალიზის საფუძველზე დადგენილია [3], რომ Si-ის ზედაპირის მახლობლობაში არსებობს თხელი, განმტკიცებული ფენა, რომელიც მიკროსისალის სიდიდის სიღრმეზე დამოკიდებულებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს.

ნაშრომში წარმოდგენილია მონოკრისტალური Si და $Si_{1-x}Ge_x$ ($x \leq 0.02$) ნიმუშების მიკროსტრუქტურის, მიკროსისალის სიდიდისა და არადრეკადი მახასიათებლების შესწავლის შედეგები. საცდელი ნიმუშები მიღებულია ჩოხრალსკის მეთოდით. (111) სიბრტყეების მიკ-

როსტრუქტურა შესწავლილია ოპტიკურ მიკროსკოპზე NMM-800RF/TRF. შინაგანი ხახუნისა და რხევის სიხშირის განსაზღვრა განხორციელდა გრეხით რხევით ქანქარაზე. შინაგანი ხახუნის ინტენსივობის ფარდობითი და ძერის მოდულის აბსოლუტური მნიშვნელობები განსაზღვრულია ცნობილი მეთოდებით [4]. კვლევები შესრულებულია 1, 0,5 და 0,25 მკმ დისპერულობის აღმასის მაპოლირებული პასტებით დამუშავებულ (111) ორიენტაციის სიბრტყეებზე. არადრეკადი მახასიათებლები შესწავლილია [111] მიმართულების პოლირებულ ნიმუშებზე.

მიკროსისალის კვლევა განხორციელდა კორპორაცია Shimadzu-ს DUH-211S სერიის დინამიური კვლევების ულტრა-მიკრო ტესტერზე. მიკროსისალის სიდიდის ინდენტორის მასალის სიღრმეში შეღწევაზე დამოკიდებულების კვლევითი სამუშაოები ჩატარდა სტანდარტული ოთწახნაგა კნუპის პირამიდის რელაქსირებული ანაბეჭდის დიაგონალების გაზომვის მეთოდით. თითოეულ დატვირთვაზე ფიქსირდებოდა ხუთი ანაბეჭდი, იზომებოდა ანაბეჭდის დიდი დიაგონალი, დატვირთვები ინდენტორზე იცვლებოდა 10-1000 mN-ის საზღვრებში. საკვლევი მასალის სიღრმეში ინდენტორის შეღწევის სიჩქარე განისაზღვრებოდა ავტომატურად და შეადგენდა 13,324 მნ/წმ-ს 10-200 მნ დატვირთვებისათვის, ხოლო 200 მნ-ზე მაღალი დატვირთვებისათვის 70,67 მნ/წმ-ს, დაყონების დრო მაქსიმალურ დატვირთვაზე შეადგენდა 5 წმ-ს.

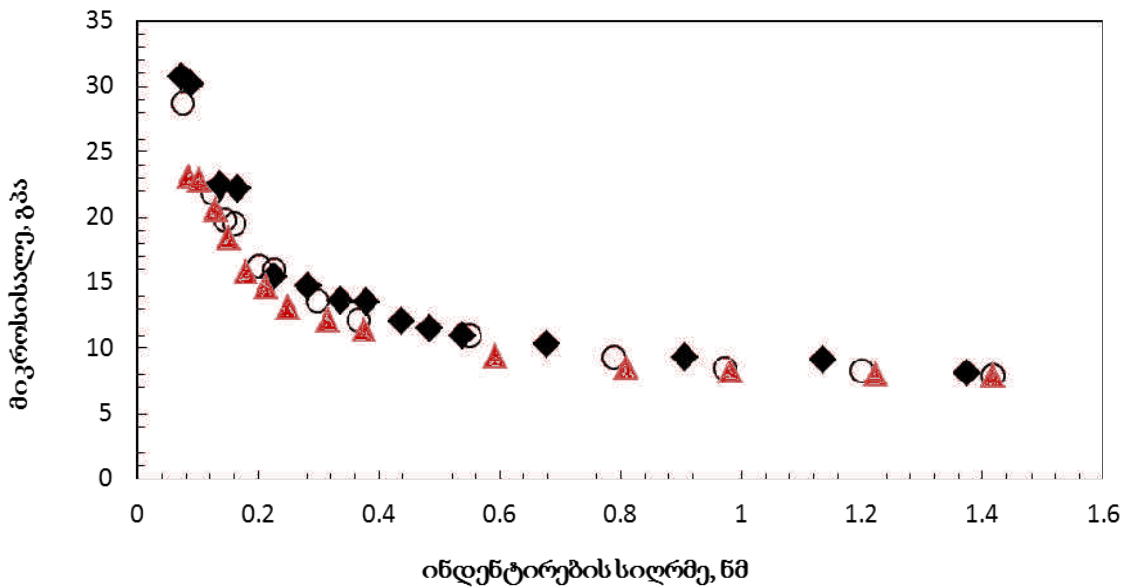
მიკროსტრუქტურაში გამოვლენილია ქაოსურად განაწილებული სხვადასხვა ფორმისა და ზომების ქიმიური მოწამელის ორმოები,

დეფორმაციული ხაზები და მათ განაწილებული დისლოკაციური წარმოშობის ფიგურები. გერმანიუმის მაღალი კონცენტრაციის შენადნობებში საგრძნობლად ამაღლებულია დისლოკაციური წარმოშობის მოწამელის ფიგურების რაოდენობა.

ცნობილია, რომ სილიციუმში გახსნილი დიდი კოვალენტური რადიუსის მქონე გერმანიუმის ატომების ირგვლივ წარმოიქმნება გაჭიმვის დეფორმაციის ლოკალური უბნები, რის შედეგადაც მცირდება ატომთაშორის ურთიერთქმედების ძალები. ამით აიხსნება გერმანიუმის კონცენტრაციის გაზრდით სილიციუმის მიკროსისალის სიდიდის შემცირება. ამასთან ერთად იზრდება მინარევების დიფუზური აქ-

ტივობა და სხვადასხვა დისლოკაციების მოძრაობის პირობები, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დეფექტების ურთიერთბლოკირება და, შესაბამისად, დინამიური განმტკიცება. ამის გამო მოსალოდნელია Si და Si-Ge ზედაპირულ შრეებში მიკროსისალის მნიშვნელოვნად გაზრდა.

ნახ.1-ზე ნაჩვენებია მიკროსისალის დამოკიდებულება ინდენტირების სიღრმეზე. მიკროსისალის სიდიდე (111) ზედაპირის მახლობლობაში ხასიათდება შედარებით მაღალი მაჩვენებლით. მასალაში შეღწევის სიღრმის ზრდასთან შეიმჩნევა მიკროსისალის მნიშვნელობის მკვეთრი შემცირება, რომელიც შემდეგ გადადის გაჯერების მდგომარეობაში.

ნახ.1. მიკროსისალის დამოკიდებულება ინდენტირების სიღრმეზე:

◆ – Si(111) ○ – Si+0.6ატ.%Ge ▲ – Si+2.1ატ.%Ge

აღნიშნული ხასიათის მიკროსისალის სიდიდის სიღრმეზე დამოკიდებულება ცნობილია როგორც ინდენტირების ზომითი ეფექტი. გეომეტრიულად აუცილებელი დისლოკაციების ცნების წარმოდგენის საფუძველზე ვ.ნიქსმა და ჰ. გაო-მ[5] მიიღეს მიკროსისალის სიდიდის ინდენტირების სიღრმეზე დამოკიდებ-

ულების მარტივი ანალიტიკური გამოსახულება, რომელმაც შემდგომი განვითარება ნანონდენტირების შემთხვევისათვის ჰპოვა ნაშრომში [6].

ცხრილში №1 წარმოდგენილია საცდელი ნიმუშების ფიზიკურ-მექანიკური მახასიათებლების კვლევის შედეგები.

ცხრილი #1

საცდელი ნიმუშები	დისლოკაციების სიმკვრივე, სმ ⁻²	მაპოლირებული ალმასის პასტის მარცვლის ზომა, მკმ	შინაგანი ხახუნის ფარდობითი ინტენსივობა, 10 ³	ძვრის მოდული, კგ/მმ ²
ში	2 10 ³	1.0	1.8	4270
		0.5	1.2	4300
		0.25	0.7	4350
ში+0.5ატ.%Gყ	5 10 ³	1.0	2.4	4160
		0.5	1.7	4200
		0.25	1.1	4260
ში+1.2ატ.%Gყ	1 10 ⁴	1.0	3.0	4150
		0.5	2.2	4040
		0.25	1.5	4000

ექსპერიმენტულად დადგინდა, რომ საცდელ ნიმუშებში ოთახის ტემპერატურაზე შინაგანი ხახუნის ფონის ფარდობითი ინტენსივობა დაბალია, რაც დამახასიათებელია კრისტალებისათვის კოვალენტური ბმებით. პოლირების ხარისხის ამალღებით შეინიშნება შინაგანი ხახუნის ფარდობითი ინტენსივობის შემცირება, ამასთან ერთად მკაფიოდ ვლინდება ძვრის დინამიური მოდულის სიდიდის ზრდის ტენდენცია. აღნიშნული თავისებურებები დამახასიათებელია ყველა საცდელი ნიმუშისათვის. შინაგანი ხახუნის ფარდობითი ინტენსივობა ერთნაირ პირობებში პოლირებულ ნიმუშებში იზრდება გერმანიუმის კონცენტრაციის პროპორციულად. ეს გარემოება კორელაციაშია დისლოკაციების სიმკვრივის ზრდასთან, რითაც განისაზღვრება მექანიკური რხევების გაბნევის პროცესების გააქტიურება და, შესაბამისად, შინაგანი ხახუნის ფონის ინტენსივობის ზრდა.

ძვრის დინამიური მოდულის აბსოლუტური სიდიდე იზრდება მექანიკური პოლირების ხარისხის ამალღების პროპორციულად. მისი მნიშვნელობები მაქსიმალურია მაღალი ხარისხით პოლირებულ ნიმუშებში. გერმანიუმის კონცენტრაციის გაზრდით ძვრის მოდულის მნიშვნელობები მცირდება, რასაც განაპირობებს შედარებით დიდი კოვალენტური რადი-

უსის გერმანიუმის ატომების არეში ლოკალიზებული გაჭიმვის დეფორმაციის ველების და ატომთაშორისი კავშირის ბმების შესუსტება.

მიღებული შედეგების მიკროსკოპული მექანიზმების ღრმა ანალიზისათვის აუცილებელია სხვადასხვა ხარისხის დეფორმირებული ზედაპირების ნიმუშების სტრუქტურულად მგრძობიარე ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების კომპლექსური კვლევა. წარმოდგენილი ექსპერიმენტული მონაცემები სასარგებლოა Si-Ge კრისტალების ფუძეზე მართვადი სტაბილური მახასიათებლების მონოკრისტალური ფუძეშრეების შექმნის პრობლემებისათვის.

ლიტერატურა:

1. ა. გერასიმოვი. ნახევარგამტარული ხელსაწყოების შექმნის ტექნოლოგიური საფუძვლები. თბილისი, 2005, 236 გვ.
2. М.С. Аблова, Н.Н. Феоктистова. ФТТ, 1964, т.6, в.1, с.116-122.
3. А.Б. Герасимов, Г.Д. Чирадзе, Н.Г., Кутивадзе, А.П. Библашвили, З.Г. Бохочадзе. ФТТ, 1999, т.41, в.7, с.1225-1227.
4. M.S. Blanter, I.S. Golovin, H. Neuhäuser, H.-R. Sinning. Internal Friction in Metallic Materials. A Handbook. Springer Series in Materials Science, Vol. 90, 2007, XVII, 539 p.

5. W.D. Nix, H. Gao. J Mech Phys Solids. 1998;vol.46, pp.411-425.
6. F. Huang, F.Zhang, K.C.Hwang, W.D.Nix, G.M.Pharr, G.Feng. J Mech Phys Solids 2006; vol. 54, pp. 1668-86.

**INFLUENCE OF GERMANIUM ON MICRO
HARDNESS AND INELASTIC CHARACTER-
ISTICS OF SINGLE-CRYSTAL SILICON.**

Avtandil Sichinava
Georgian Technical University

It is shown that germanium doping of silicon with concentration up to 2at.% causes reproduction of defects of dislocation origin and local change of interatomic forces. As a result the tendency to reduce micro hardness and dynamic shear modulus appears. At the same time the intensity of the internal friction background significantly increases. This may be due to an increase in the concentration of mobile

defects in the structure of the surface and bulk of Si-Ge alloys.

**ВЛИЯНИЕ ГЕРМАНИЯ НА МИКРОТВЕР-
ДОСТЬ И НЕУПРУГИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ
МОНОКРИСТАЛЛИЧЕСКОГО КРЕМНИЯ**

Автандил Сичинава
Грузинский Технический Университет

Показано, что легирование кремния германием с концентрацией до 2ат.% вызывает размножение дефектов дислокационного происхождения и локальное изменение сил межатомного взаимодействия. В результате таких изменений проявляется тенденция понижения микротвердости и динамического модуля сдвига. При этом заметно повышается интенсивность фона внутреннего трения, что может быть связано с возрастанием концентраций подвижных дефектов в поверхностной и объемной структуре сплавов Si-Ge.

რეალური სტრუქტურის გავლენა ბორით ლეგირებული Si-Ge მონოკრისტალების ფიზიკურ-მექანიკურ თვისებებზე

ავთანდილ სიჭინავა, იაშა ტაბატაძე,
ია ყურაშვილი, გიორგი ჩუბინიძე,
გიორგი დარსაველიძე

ელექტრონულ და ოპტოელექტრონულ ხელსაწყოთმშენებლობაში გამოყენების მაღალი პერსპექტიულობა განაპირობებს მასიური მონოკრისტალური Si-Ge სისტემის შენადნობების სტრუქტურის, ელექტროფიზიკური და ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების კომპლექსურად შესწავლის აუცილებლობასა და აქტუალობას.

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს ბორით ლეგირებული მასიური მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების მიკროსტრუქტურის, ელექტროფიზიკური და ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების კომპლექსური კვლევა და ლეგირების, თერმული დამუშავებისა და მექანიკური ზემოქმედების გავლენით აღნიშნული თვისებების მახასიათებლების ცვლილებათა კანონზომიერებების დადგენა.

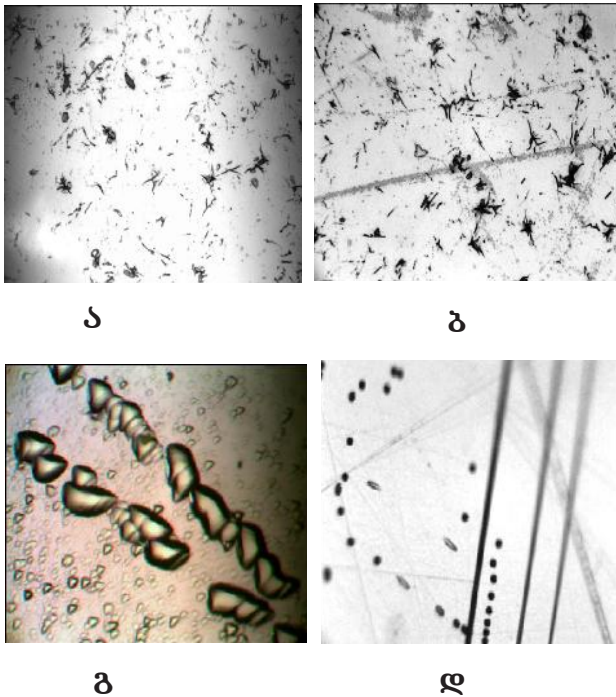
ნახევარგამტარული მასალების, კერძოდ მონოკრისტალური სილიციუმის ფუძე-შრეების დამზადების პროცესში ჭრისა და მექანიკური პოლირების გავლენით ზედაპირულ ფენებში ფორმირდება მაღალი კონცენტრაციის დეფორმაციული წარმოშობის დისლოკაციები და წერტილოვანი დეფექტები. ისინი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ფუძეშრეების სტრუქტურულად-მგრძობიარე მექანიკური და ელექტროფიზიკური მახასიათებლების მდგრადობას თერმული, დეფორმაციული და რადიაციული ზემოქმედების პროცესებში.

წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილია არალეგირებული და ბორით ლეგირებული მონოკრისტალური სილიციუმ-გერმანიუმის შენადნობების სტრუქტურულად-მგრძობიარე ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების კვლევის შე-

დეგები. ექსპერიმენტული ნიმუშები მიღებულია ჩოხრალსკის მეთოდით არგონის ატმოსფეროში EQ-SKJ-50CZ სისტემის ინდუქციური გახურების ღუმელში. მადელებლად გამოყენებულია [111] ორიენტაციის Si:B მონოკრისტალური ძელაკები ზომებით $5 \times 5 \times 80$ მმ³. მეტალოგრაფიული კვლევები განხორციელებულია ოპტიკურ მიკროსკოპზე NMM-800RF/TRF. შინაგანი ხახუნისა და ძვრის დინამიური მოდულის ტემპერატურული სპექტრების კვლევა შესრულებულია ლაბორატორიულ დანადგარზე გრეხითი რხევების მიღების ლოგარითმული დეკრემენტისა და სიხშირის რეგისტრაციის მეთოდით. ელექტროფიზიკური მახასიათებლები განსაზღვრულია 0,5 ტესლა ინდუქციის მუდმივ მაგნიტურ ველში Ecopia HMS3000 დანადგარზე.

ოპტიკური მიკროსკოპიის მეთოდით არალეგირებული Si-Ge მონოკრისტალების მიკროსტრუქტურაში (111) სიბრტყეზე გამოვლენილია ქაოსურად განაწილებული დისლოკაციები. მათი სიმკვრივე არ აღემატება $5 \cdot 10^3$ სმ⁻². ბორით ლეგირებული კრისტალების მიკროსტრუქტურაში შედარებით მაღალია მცირე ზომის მოწამვლის დისლოკაციური ფიგურების რაოდენობა. $Si_{0,98}Ge_{0,02}:B$ (10^{18} სმ⁻³) მონოკრისტალის მიკროსტრუქტურაში შეინიშნება დეფორმაციული სრიალის ხაზები, რომლებიც შეიცავენ დისლოკაციების მოწამვლის ფიგურებს. დისლოკაციების მაღალი სიმკვრივე და არაერთგვაროვანი დეფორმაციით განპირობებული მათი არათანაბარი განაწილება დამახასიათებელია გერმანიუმისა და ბორის მაღალი კონცენტრაციით შემცველი Si-Ge მონოკრისტალებისათვის. Si:B-ის მადელებლისა

და მასიური კრისტალის გამყოფი საზღვრის მახლობლობაში Si-Ge შენადნობების მიკროსტრუქტურაში გამოვლენილია ორეულების შეჯგუფებები. მათი ჩასახვა განპირობებულია კრისტალიზაციის პროცესში ფორმირებული ძალადი ინტენსივობის თერმული ძაბვებით. ნახ.1-ზე წარმოდგენილია სხვადასხვა შედგენილობის Si-Ge შენადნობების მიკროსტრუქტურის კვლევის შედეგები.

ნახ.1. მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების მიკროსტრუქტურა (111) სიბრტყეებზე

- ა.- Si +2,2ატ% Ge,
- ბ.- Si +2,2ატ% Ge:B (10^{14}სმ^{-3})
- გ.- Si +2,2ატ% Ge:B (10^{16}სმ^{-3})
- დ.- Si +2,2ატ% Ge:B (10^{18}სმ^{-3})

[111] მიმართულების Si+0,5ატ%Ge მონოკრისტალის შინაგანი ხახუნის სპექტრში -50°C ტემპერატურის მახლობლობაში გრებითი რხევების 0,83ც. სიხშირეზე გამოვლენილია განიერი მაქსიმუმი. სიხშირული გადანაცვლების ცნობილი მეთოდით [1] დადგინდა რელაქსაციური მაქსიმუმის აქტივაციის ენ-

ერგიის მნიშვნელობა და გამოთვლილია სიხშირის ფაქტორის სიდიდე (ცხრ.1).

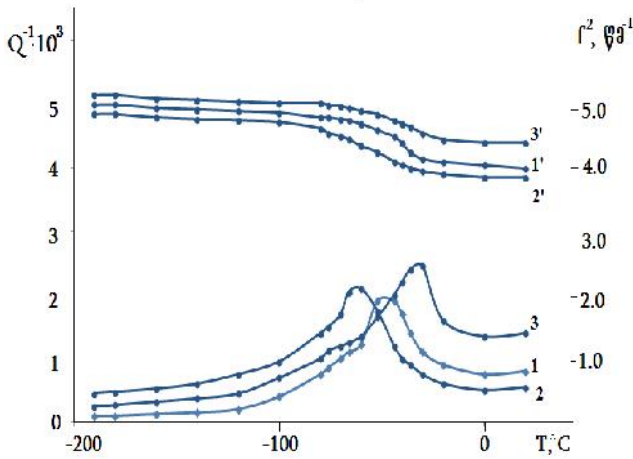
მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების ფიზიკურ-მექანიკური მახასიათებლები ცხრილი N1

საძლევი მონოკრისტალები	დენის მატარებლების კონცენტრაცია, სმ^{-3}	რელაქსაციური მაქსიმუმის ტემპერატურა, $^{\circ}\text{C}$	აქტივაციის ენერჯია, ევ	სიხშირის ფაქტორი, წმ^{-1}
Si+0,5ატ.%Ge	$1 \cdot 10^{12}$	-50	0,5	$6 \cdot 10^{11}$
Si+0,5ატ.%Ge:B	$3 \cdot 10^{12}$	-42	0,55-0,6	$5 \cdot 10^{12}$
Si+0,5ატ.%Ge:B	$1 \cdot 10^{18}$	-60	0,4	$3 \cdot 10^{11}$
Si+1,6ატ.%Ge	$5 \cdot 10^{12}$	-55	0,45	$2 \cdot 10^{11}$
Si+1,6ატ.%Ge:B	$8 \cdot 10^{14}$	-52	0,48-0,50	$7 \cdot 10^{11}$
Si+1,6ატ.%Ge:B	$5 \cdot 10^{18}$	-65	0,35	$1 \cdot 10^{10}$
Si+2,2ატ.%Ge	$2 \cdot 10^{12}$	-58	0,43-0,45	$4 \cdot 10^{10}$
Si+2,2ატ.%Ge:B	$4 \cdot 10^{14}$	-55	0,45	$2 \cdot 10^{10}$
Si+2,2ატ.%Ge:B	$6 \cdot 10^{18}$	-70	0,3	$1 \cdot 10^{10}$

არალეგირებული სილიციუმ-გერმანიუმის შენადნობები საწყის მდგომარეობაში ხასიათდებიან დენის მატარებელი ხვრელების კონცენტრაციით $\sim 10^{12}\text{სმ}^{-3}$. მოწვა 800°C ტემპერატურაზე 5სთ-ის განმავლობაში უმნიშვნელოდ ამცირებს ხვრელების კონცენტრაციას. ბორით ლეგირებული კრისტალები ხასიათდებიან ხვრელების კონცენტრაციის ცვლილებით 10^{14} 10^{18}სმ^{-3} ინტერვალში. ბორით ლეგირებული გერმანიუმის კრისტალების მოწვა ვაკუუმში 800°C ტემპერატურაზე 5სთ-ის განმავლობაში $\sim 15\%$ -ით ზრდის დენის მატარებლების კონცენტრაციას.

გერმანიუმის კონცენტრაციის ამაღლებით 0,5-დან 2,2ატ. %-მდე Si-Ge შენადნობების შინაგანი ხახუნის სპექტრში შეინიშნება რელაქსაციური მაქსიმუმის ინტენსივობის ზრდა. ამასთან ერთად, მაქსიმუმი საგრძნობლად ფართოვდება და გადაადგილდება დაბა-

ლი ტემპერატურებისაკენ. შესაბამისად, ვლინდება რელაქსაციური პროცესის აქტივაციის ენერჯიის შემცირების ტენდენცია.

ნახ.2. მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების შინაგანი ხახუნისა (1, 2, 3) და ძვრის მოდულის (1', 2', 3') სპექტრები

1, 1'- Si+0,5ატ%Ge; 2, 2'- Si+2,2ატ%Ge;
3, 3'- Si+2,2ატ%Ge:B (10^{14}სმ^{-3})

დაბალ ტემპერატურულ ინტერვალში შინაგანი ხახუნის სპექტრი ავლენს რხევის ამპლიტუდაზე დამოკიდებულებას, რაც მნიშვნელოვნად ძლიერდება $-70 - -50\text{ }^{\circ}\text{C}$ ტემპერატურებზე. ცნობილია, რომ [2] შინაგანი ხახუნის ამპლიტუდური დამოკიდებულება განპირობებულია დისლოკაციებისა და წერტილოვანი დეფექტების ურთიერთქმედებით.

მაღალი კონცენტრაციით (10^{18}სმ^{-3}) ბორით ლეგირებული Si-Ge შენადნობების სტრუქტურულად-მგრძობიარე ფიზიკურ-მექანიკური მახასიათებლები ამჟღავნებენ შემცირების ტენდენციას. დაბალი ტემპერატურების მიმართულებით გადაადგილდება რელაქსაციური შინაგანი ხახუნის მაქსიმუმი. მცირდება რელაქსაციური პროცესის აქტივაციის ენერჯია. არალეგირებული მონოკრისტალებისაგან განსხვავებით მოწვა 800°C -ზე ვაკუუმში 5სთ-ის განმავლობაში იწვევს ფიზიკურ-მექანიკური

მახასიათებლების დამატებით შემცირებას.

Si-Ge:B (10^{18}სმ^{-3}) ნიმუშების მაღალამპლიტუდური ციკლური დეფორმაცია ($\epsilon \approx 5 \cdot 10^{-3}$, ციკლების რაოდენობა-500) ოთახის ტემპერატურაზე საგრძნობლად ამცირებს რელაქსაციური პროცესის აქტივაციურ მახასიათებლებს, განაპირობებს შინაგანი ხახუნის ფონის სუსტ ტემპერატურულ ამადლებას ოთახის ტემპერატურის არეში და მნიშვნელოვნად ამადლებს (20%) რელაქსაციური პროცესის ინტენსივობას. დეფორმირებული ნიმუშების მოწვა ვაკუუმში 600°C -ზე 5სთ-ის განმავლობაში ახშობს ფიზიკურ მახასიათებლების შემცირება.

ცნობილია [3], რომ დაბალ ტემპერატურებზე მეტალური მყარი სხეულების შინაგანი ხახუნის ტემპერატურული სპექტრი ძირითადად დისლოკაციური წარმოშობისაა. ნახევარგამტარებში კრისტალის ზედაპირულ სტრუქტურაში მაღალი ძაბვების არსებობა ჰქმნის დისლოკაციის მოძრაობის პირობებს [4]. ზედაპირულ სტრუქტურაში არსებული დისლოკაციების მოწყვეტა დამაგრების წერტილებიდან განაპირობებს დისლოკაციური შინაგანი ხახუნის მაქსიმუმებისა და ფონის ფორმირებას.

მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების დაბალტემპერატურული შინაგანი ხახუნის რელაქსაციური მაქსიმუმი ხასიათდება ძლიერი ამპლიტუდური დამოკიდებულებით. თეორიის თანახმად, აღნიშნული ბუნების რელაქსაციური პროცესები განპირობებულია დისლოკაციის ღუნვის მოწყვეტით დამაგრების წერტილოვანი დეფექტისაგან (ვაკანსია, მინარევის ატომი) [5].

შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია Si-Ge შენადნობების სპექტრებში დაბალტემპერატურებზე არსებული მაქსიმუმის მექანიზმად მიღებული იქნას დისლოკაციებზე არსებული ღუნვის მოწყვეტა წერტილოვანი დეფექტისაგან (ვაკანსია, ჟანგბადის ატომი).

ექსპერიმენტულად დადგენილი რელაქსაციური პროცესის აქტივაციის ენერჯიის შემცირება ბორით ძლიერად ლეგირებულ Si-Ge

კრისტალებში გამოწვეულია დისლოკაციების ელექტრონული ბლოკირების შესუსტებით. ეს მოსაზრება თანხმობაშია ცნობილ თეორიულ წარმოდგენებთან [6].

ნაშრომში წარმოდგენილი მიკროსტრუქტურის, ელექტროფიზიკური და მექანიკური თვისებების კვლევის შედეგები მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სახის ზემოქმედების პირობებში (ლეგირება, თერმული დამუშავება, მაღალტემპერატურული დეფორმაცია) მასიური მონოკრისტალური Si-Ge შენადნობების ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების დიაგნოსტიკისა და მართვის შესაძლებლობათა დასადგენად.

ლიტერატურა:

1. М.А.Криштал, С.А.Головин. Внутреннее трение и структура металлов. М.: Металлургия, 1978, 380с.
2. С.А.Головин, А.Пушкар, Д.М.левин. Упругие и демпфирующие свойства конструкционных материалов, М.: Металлургия, 1987, 192с.
3. А.Новик, Б. Берри. Релаксационные явления в кристаллах. М., Атомиздат. 1974, 472с.
4. С.А.Антипов, А.И.Дрожжин, И.В.Мишин, А.М. Рощупкин. ЖТФ. 1987,57 № 12, с.2382-2384.
5. F. Calzechi, P. Gondi and S. Mantovani. J. Applied Physics, v. 40 1969, p.4798-4806.
6. A. Pushkar. Internal friction in metals and alloys. London, 2005, 640p.

ВЛИЯНИЕ РЕАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ НА ФИЗИКО-МЕХАНИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА МОНОКРИСТАЛЛОВ SI-GE , ЛЕГИРОВАННЫХ БОРОМ

А. В. Сичинава, Я.М. Табатадзе, И.Р. Курашвили, Г.Г. Чубинидзе, Г.Ш. Дарсавелидзе

Исследованы микроструктура, электрофизические характеристики и температурные спектры внутреннего трения и динамического модуля сдвига монокристаллов Si-Ge, легированных бором. В температурном спектре внутреннего трения обнаружен релаксационный максимум деформационного происхождения. Определены активационные характеристики дефектов, ответственных за указанный релаксационный процесс. Обсуждено влияние легирования и деформации на структурно-чувствительные физико-механические свойства сплавов Si-Ge.

INFLUENCE OF THE REAL STRUCTURE ON PHYSICAL -MECHANICAL PROPERTIES OF BORON DOPED SI-GE MONOCRYSTALS

A.Sichinava, I.Tabatadze, I.Kurashvili, G.Chubinidze, G.Darsavelidze

Microstructure, electrophysical characteristics and temperature spectra of internal friction and dynamical shear modulus of boron doped Si-Ge monocrystals have been investigated. In the internal friction temperature spectrum relaxation origin maximum has been revealed. Activation characteristics of defects motion responsible for that relaxation process have been determined. Influence of doping and deformation on structural-sensitive physical-mechanical properties of Si-Ge alloys have been discussed.

დრეკადი სისტემის უემაღბანელი ელემენტის სისტემის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის განსაზღვრა დარტყმის დროს

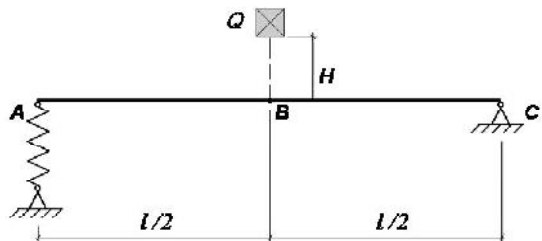
*ანზორ ხაბეიშვილი, ნინო ხაბეიშვილი, მარიამ ხაბეიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
XX*

დრეკად სისტემებში დარტყმის შედეგად წარმოშობილი მაქსიმალური ძაბვის შესამცირებლად სხვადასხვა ხერხები (სისტემის მასის გათვალისწინება, დარტყმის წერტილში დამატებითი ტვირთის მოთავსება, ზამბარების მოწყობა და სხვა) გამოიყენება.

ერთ-ერთი გავრცელებული ხერხია ზამბარების მოწყობა, რასაც ახორციელებენ მაშინ, როდესაც ტექნოლოგიური და კონსტრუქციული მოსაზრებით დრეკადი სისტემის გომეტრიული ზომების, სიხისტის, ვარდნილი ტვირთის და ვარდნის სიმაღლის შეცვლა შეუძლებელია.

დრეკადი სისტემის დაპროექტებისას კონსტრუქტორის მიერ ზამბარა ისე უნდა იყოს შერჩეული, რომ დაკმაყოფილდეს სიმტკიცის პირობები; ამისათვის საჭირო დარტყმის წერტილში ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის დადგენა.

განვიხილოთ თანაბარკვეთიანი (სწორკუთხა) ერთგვაროვანი კოჭისა და ცილინდრული ზამბარისაგან შედგენილი დრეკადი სისტემა, რომელიც განიცდის თავისუფლად ვარდნილი სხეულის განივ დარტყმას (ნახ. 1).

ნახ. 1

განსხვავებული სიხისტის კოეფიციენტის მქონე ელემენტებისაგან შედგენილი დრეკადი სისტე-

მის, დარტყმაზე გაანგარიშების გამარტივებული ინჟინრული ხერხის მიხედვით, დინამიკურობის კოეფიციენტი განისაზღვრება ფორმულით [1]:

$$K_{\text{დ}} = 1 + \sqrt{1 + \frac{2HK}{Q}}, \quad (1)$$

სადაც Q არის ვარდნილი ტვირთი, K – სისტემის სიხისტის კოეფიციენტი, რომელიც რიცხობრივად დარტყმის წერტილში ერთეულოვანი გადაადგილების გამომწვევი ძალის ტოლია.

სისტემის დრეკადი ელემენტების შეერთების სახეების მიხედვით, სიხისტის კოეფიციენტი შემდეგი ფორმულებით განისაზღვრება [2]:

$$K = \sum_{i=1}^n C_i \quad (\text{პარალელური შეერთება}) \quad (2)$$

$$K = \frac{1}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}} \quad (\text{მიმდევრობითი შეერთება}) \quad (3)$$

$$K = \frac{1}{\frac{1}{\sum_{i=1}^n C_i} + \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}} \quad (\text{შერეული შეერთება}) \quad (4)$$

სადაც C_i არის ცალკეული ელემენტის სიხისტის კოეფიციენტი დარტყმის წერტილში.

განხილულ შემთხვევაში კოჭი და ზამბარა შეერთებულია მიმდევრობით, ამიტომ (3)-ით გვექნება

$$K = \frac{1}{\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2}} = \frac{C_1 C_2}{C_1 + C_2}, \quad (5)$$

სადაც C_1 არის ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტი დარტყმის B წერტილში, C_2 – კოჭის სიხისტის კოეფიციენტი იმავე წერტილში.

დინამიკური მახასიათებლები განისაზღ-

ვრება დინამიკურობის კოეფიციენტის საშუალებით [3]:

$$\max \sigma_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} \sigma_{\text{სტ}}^{\max}, \quad \max \tau_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} \tau_{\text{სტ}}^{\max},$$

$$P_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} P_{\text{სტ}} \quad \text{და ა.შ.} \quad (6)$$

სადაც $\sigma_{\text{სტ}}, \tau_{\text{სტ}}, P_{\text{სტ}}$ და ა.შ. სტატიკური მახასიათებლებია.

სიმტკიცის პირობიდან

$$(\max \sigma_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} \sigma_{\text{სტ}}^{\max} \leq [\sigma]_{\text{ღ}})$$

დინამიკურობის კოეფიციენტი განვსაზღვროთ და (1)-ს შევადაროთ, გვექნება:

$$\frac{[\sigma]_{\text{ღ}}}{\sigma_{\text{სტ}}^{\max}} \geq 1 + \sqrt{1 + \frac{2HK}{Q}}, \quad \text{აქედან}$$

$$C_1 \leq \frac{QC_2([\sigma]_{\text{ღ}}^2 - 2[\sigma]_{\text{ღ}} \sigma_{\text{სტ}}^{\max})}{2H(\sigma_{\text{სტ}}^{\max})^2 C_2 - Q([\sigma]_{\text{ღ}}^2 - 2[\sigma]_{\text{ღ}} \sigma_{\text{სტ}}^{\max})} \quad (7)$$

(7) წარმოადგენს დარტყმის წერტილში ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის საანგარიშო ფორმულას.

დარტყმის წერტილში, კოჭის სიხისტის კოეფიციენტი შეგვიძლია ანალოგიურად განვსაზღვროთ.

მაგალითი. ნახ. 1-ზე მოცემული სქემისათვის განვსაზღვროთ ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური მნიშვნელობა, როდესაც მოცემულია: $Q=100$ კგ; $H=25$ სმ; კოჭისათვის: $E = 2 \cdot 10^6 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}$; $l = 2$ მ; $F = (8 \times 12) \text{ სმ}^2$; $[\sigma]_{\text{ღ}} = 1200 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}$; $I = 1152 \text{ სმ}^4$; $W = 192 \text{ სმ}^3$; ზამბარისათვის — $G = 0,8 \cdot 10^6 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}$; $D=12$ სმ; $d=4$ სმ; $n=8$ სმ ზვია.

კოჭის განივკვეთში მაქსიმალური სტატიკური ძაბვა

$$\sigma_{\text{სტ}}^{\max} = \frac{Ql}{4W} = 26,04 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2},$$

ხოლო დარტყმის B წერტილში კოჭის სიხისტის კოეფიციენტი

$$C_2 = \frac{48EI}{l^3} = 13824 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}.$$

ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტი დარტყ-

მის წერტილში განისაზღვრება ფორმულით:

$$C_1 = 4 \cdot \frac{Gd^4}{8D^3n}, \quad (8)$$

სადაც D არის ზამბარის დიამეტრი; d — ძავთულის დიამეტრი; n — ზვიათა რიცხვი; G — ძერის მოდული.

(8)-ში ცნობილი სიდიდეების ჩანაცვლებით გვექნება:

$$C_1 = 4 \cdot \frac{0,8 \cdot 10^6 \cdot 4^4}{8 \cdot 12^3 \cdot 6} = 9877 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}}.$$

(5)-ის მიხედვით დრეკადი სისტემის სიხისტის კოეფიციენტი დარტყმის წერტილში ტოლია:

$$K = \frac{C_1 C_2}{C_1 + C_2} = \frac{9877 \cdot 13824}{9877 + 13824} = 5761 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}}.$$

(1)-ით დინამიკურობის კოეფიციენტი

$$K_{\text{ღ}} = 1 + \sqrt{1 + \frac{2 \cdot 25 \cdot 5761}{100}} = 54,7$$

მაქსიმალური დინამიკური ძაბვა

$$\max \sigma_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} \sigma_{\text{სტ}}^{\max} = 54,7 \cdot 26,04 = 1424 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2},$$

დასაშვებ ძაბვას 18,7%-ით აღემატება (მეტია 5%-ზე), ე.ი. სიმტკიცის პირობა დაცული არ არის.

განვსაზღვროთ ზამბარის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური მნიშვნელობა.

(7)-ში ცნობილი სიდიდეების ჩანაცვლებით მივიღებთ:

$$C'_1 = 5750 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}$$

სისტემის სიხისტის კოეფიციენტის სიდიდის მისაღებად გამოვიყენოთ (5), გვექნება:

$$K = \frac{C'_1 \cdot C_2}{C'_1 + C_2} = 4061.$$

(1)-ით დინამიკურობის კოეფიციენტი

$$K_{\text{ღ}} = 46.$$

(6)-ით $\max \sigma_{\text{ღ}} = K_{\text{ღ}} \cdot \sigma_{\text{სტ}}^{\max} = 46 \cdot 26,04 = 1198 \frac{\text{კგ}}{\text{სმ}^2}$,

რაც ნაკლებია დასაშვებ ძაბვაზე ($\approx 0,2\% < 5\%$ -ზე), ე.ი. სისტემის სიმტკიცის პირობა დაცულია.

ზამბარის მონაცემები (D , d , n ან G) სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის მიხედვით განისაზღვრება, ე.ი.

$$C'_1 = \frac{Gd^4}{2nD^3}. \quad (9)$$

(9)-დან ზამბარის დიამეტრი ტოლია:

$$D = \sqrt[3]{\frac{Gd^4}{C'_1 \cdot 2n}} = \sqrt[3]{\frac{0,8 \cdot 10^6 \cdot 4^4}{5750 \cdot 2 \cdot 6}} \approx 14,4 \text{ სმ.}$$

ანალოგიურად შეიძლება სხვა სიდიდეების განსაზღვრა.

დასკვნა

1. სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის წინასწარ განსაზღვრა საგრძნობლად ამარტივებს დრეკადი სისტემის დარტყმაზე გაანგარიშებას.

2. დრეკადი სისტემის შემადგენელი ნებისმიერი ელემენტის სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური მნიშვნელობა მოცემული ფორმულით განისაზღვრება.

3. სიხისტის კოეფიციენტის ოპტიმალური სიდიდის გამოყენებით დრეკადი სისტემის სიმტკიცის პირობა მექანიკურად კმაყოფილდება.

4. მოცემული მეთოდიკა სხვადასხვა სიხისტის კოეფიციენტიანი ელემენტებისაგან შედგენილი დრეკადი სისტემის განივი, გრძივი, გრეხითი და სხვა სახის დარტყმაზე გაანგარიშების დროსაც გამოიყენება.

ლიტერატურა:

1. ხაბეიშვილი. ბზარების გათვალისწინებით რკინაბეტონის კოჭის განივ დარტყმაზე გაანგარიშება. სტუ-ის სამეცნიერო ჟურნალი „განათლება“, # 1, 2011, თბილისი. გვ. 103.
2. Миролюбов И.Н., Енгальчев С.А., Пособие к решению задач по сопротивлению материалов. Изд-во «Высшая школа», 1974, Москва, с. 310.
3. Фесик С.П. Справочник по сопротивлению материалов. Изд-ство «Будівелник», Киев, 1982, с. 226.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОПТИМАЛЬНОГО ЗНАЧЕНИЯ КОЭФФИЦИЕНТА ЖЕСТКОСТИ СОСТАВНОГО ЭЛЕМЕНТА УПРУГОЙ СИСТЕМЫ ПРИ УДАРЕ

*Хაბეიშვილი А.Д., Хაბეიშვილი Н.А.,
Хაბეიშვილი М.А.
Грузинский технический университет,*

В статье рассматривается расчет упругих систем составленных из балки и пружины, на поперечный удар.

Получена общая расчетная формула для определения оптимального значения коэффициента жесткости пружины.

Доказано, что с применением этого коэффициента условие прочности системы механический удовлетворяется.

Ключевые слова: коэффициент жесткости, оптимальная значения.

DETERMINATION OF AN OPTIMAL VALUE OF THE STIFFNESS COEFFICIENT – THE COMPONENT OF ELASTIC SYSTEM, -IN CASE OF IMPACT

*Anzor Khabeishvili, Nino Khabeishvili, Mariam Khabeishvili
Georgian Technical University*

The article provides a calculation of the elastic system comprising of beam and the spring, in case of traverse impact.

A general calculating formula for determination of the optimal value of the spring's stiffness coefficient is received.

It is proved that with the use of this coefficient, the strength condition of the system is satisfied mechanically.

Key words: Stiffness Coefficient; Optimal Value.

კრისტალში მაგნიტოსტრიქციული მოვლენების კვლევის შედეგები

ზ. ჩაჩხიანი, სრ. პროფესორი,
 ლ. დარჩიაშვილი, ასის. პროფესორი,
 მ. ბოჭორიშვილი, ასოც. პროფესორი

მაგნიტოსტრიქცია არის მაგნეტიკის და-
 მაგნიტებისას მისი ფორმის ცვლილების მოვ-
 ლენა. ფენომენოლოგიურ თეორი-აში კრისტა-
 ლის დეფორმაცია განისაზღვრება კრისტალის
 დრეკადი და მაგნიტოდრეკადი ენერგიების ჯა-
 მის მინიმიზაციით დეფორმაციის ტენზორის
 $\epsilon_{\alpha\beta}$ მიხედვით.

ჩვეულებრივ, მაგნიტოდრეკად ენერგიას $E_{\text{მდ}}$
 განიხილავენ კომპონენტების მი-ხედვით, მიახ-
 ლოებით.

ფენომენოლოგიური მიდგომისას $E_{\text{მდ}}$ -ს
 არის დამაგნიტების ვექტორის მიმართველი
 კოსინუსები მწკრივებად გაშლილი [1-3]. მა-
 გნიტოდრეკადი ენერგიას ზოგადად იმ კრისტა-
 ლებისათვის, რომლებსაც აქვს რამდენიმე მა-
 გნიტური ქვემესერი, ასე გამოისახება:

$$E_{\text{მდ}} = \sum_{ijkl} \sum_{nm} B_{ijkl}^{nm} \epsilon_{ij} \alpha_k^{(n)} \alpha_l^{(m)} \quad (1)$$

სადაც B_{ijkl} მაგნიტოდრეკადი კომპონენტების
 ტენზორია; $\alpha_k^{(n)}$ კი - n -ური ქვემესერის მიხედ-
 ვით მიმართველი კოსინუსები. B_{ijkl} ტენზორის
 სახე სხვადასხვა სიმეტრიის ფერომაგნიტური
 კრისტალებისთვის მოცემულია [4]-ში.

განვიხილოთ ერთ ქვემესერიანი კუბური ფე-
 რომაგნიტური კრისტალი, რომლის მაგნიტო-
 დრეკადი ენერგია გამოისახება შემდეგნაირად:

$$E_{\text{მდ}} = \lambda_0 \sum_{ijkl} \epsilon_{ii} + \lambda_1 \sum_{nm} \left(\alpha_i^2 - \frac{1}{3} \right) \epsilon_{ii} + \lambda_2 \sum \alpha_i \alpha_j \epsilon_{ij} (1 - \delta_{ij}) \quad (2)$$

კრისტალის დრეკად ენერგიას აქვს სახე:

$$E_{\text{დ}} = \frac{1}{2} c_1 \sum \epsilon_i^2 + \frac{1}{2} c_2 \sum \epsilon_i \epsilon_j (1 - \delta_{ij}) + c_4 \sum \epsilon_j^2 (1 - \delta_{ij}) \quad (3)$$

ϵ_{ij} -ის წონასწორული მნიშვნელობები განი-
 საზღვრება სრული ენერგიის

$$E = E_{\text{მდ}} + E_{\text{დ}} \quad (4)$$

მინიმიზაციით. მისი გამოსახვა λ_i , c_{ij} და α_i
 პარამეტრების საშუალებით შეიძლება შემდეგი
 სახით:

$$\begin{aligned} \epsilon_{ii} &= -\lambda_0 - \frac{\lambda_1}{c_{11} - c_{12}} \left(\alpha_i^2 - \frac{1}{3} \right), \\ \epsilon_{ij} &= -\frac{1}{2} \lambda_2 \cdot \frac{1}{c_{44}} \alpha_i \alpha_j - (1 - \delta_{ij}). \end{aligned} \quad (5)$$

კრისტალის ფარდობითი წაგრძელება განი-
 საზღვრება $\Delta l/l$ სიდიდით. თუ მისი მიმართვე-
 ლი კოსინუსია β_i , მაშინ ფარდობითი წაგრძე-
 ლება განისაზღვრება ფორმულით [5]

$$\begin{aligned} \frac{\Delta l}{l} &= \sum \epsilon_{ij} \beta_i \beta_j = \lambda_0 + \frac{3}{2} \lambda_{100} \left(\sum \alpha_i^2 \beta_i^2 - \frac{1}{3} \right) + \\ &+ \frac{3}{2} \lambda_{111} \sum \alpha_i \alpha_j \beta_i \beta_j (1 - \delta_{ij}) \end{aligned} \quad (6)$$

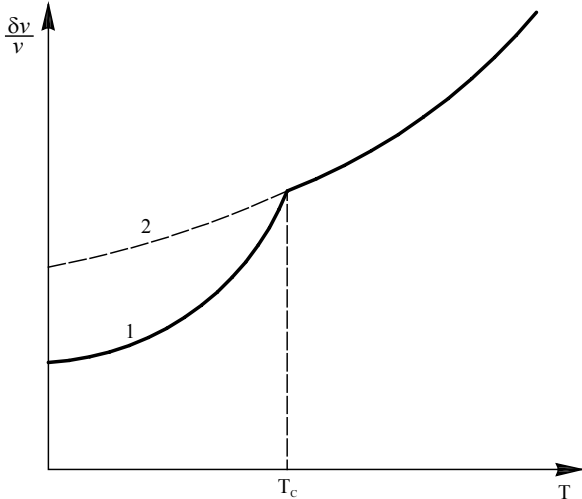
λ_{100} და λ_{111} ანიზოტროპიული მაგნიტოს-
 ტრიქციის კონსტანტებია [100] და [111] მიმარ-
 თულებების გასწვრივ შესაბამისად

$$\begin{aligned} \lambda_{100} &= -\frac{2}{3} \frac{\lambda_1}{c_{11} - c_{12}} \\ \lambda_{111} &= -\frac{1}{3} \frac{\lambda_2}{c_4} \end{aligned} \quad (7)$$

λ_0 -ს უწოდებენ იზოტროპიულ, ანუ მოცუ-
 ლობითი მაგნიტოსტრიქციის კონსტანტს.

მოცულობითი მაგნიტოსტრიქცია იწვევს
 კრისტალის მოცულობის იზოტროპიულ ცვ-
 ლილებას მისი სიმეტრიის დამახინჯების გა-
 რეშე: $\frac{\Delta V}{V} = \lambda_0^3$. იგი აღიწერება (2) განტოლე-
 ბის პირველი წევრით, რომელიც დეფორმაციის
 ტენზორის დიაგონალური წევრების პროპორ-
 ციულია. ჩვეულებრივ, მოცულობითი მაგნი-
 ტოსტრუქცია გაცილებით აღემატება λ_{100} და
 λ_{111} კონსტანტებით აღწერილ ანიზოტროპიულ
 მაგნიტოსტრიქციას. ის დამოკიდებულია ნი-

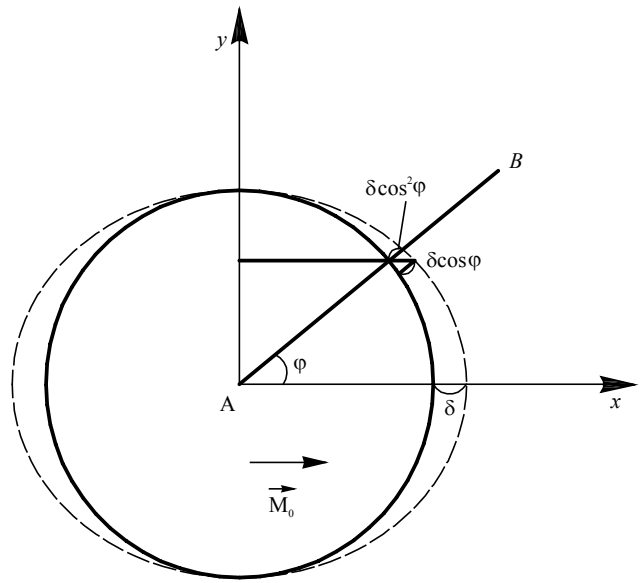
მუშის დამაგნიტებასა და ტემპერატურაზე. მოცულობითი ანიზოტროპიის ძირითადი შედეგია მისი გაველენა კრისტალის სითბურ გაფართოებაზე. ამას კი მივყავართ ანომალიამდე კიურის წერტილში (ნახ. 1).

ნახ.1. მოცულობითი მაგნიტოსტრიქციის ტემპერატურული დამოკიდებულება მაგნიტომოწესრიგებული (1) და მაგნიტომოუწესრიგებული (2) კრისტალებისთვის

მოცულობითი მაგნიტოსტრიქციის დამაგნიტებაზე დამოკიდებულების მისაღებად განვიხილოთ სფერული ფორმის იზოტროპიული მაგნეტიკი. დამაგნიტების გარეშე ამ იდეალურ სფეროს აქვს ერთეულოვანი რადიუსი. სპონტანური \vec{M}_0 დამაგნიტების წარმოქმნისას ამ სფეროს რადიუსი იზრდება \vec{M}_0 -ის მიმართულებით δ მცირე სიდიდით. თუ ავიღებთ რაიმე მიმართულებას \vec{AB} , რომელიც \vec{M}_0 -თან ადგენს φ კუთხეს, მაშინ ამ მიმართულებით სფეროს რადიუსი-ვექტორი გაიზრდება $\delta \cos \varphi$ სიდიდით (ნახ. 2) და შესაბამისად, ფარდობითი წაგრძელება იქნება:

$$\frac{\Delta l}{l} = \delta \cos^2 \varphi \quad (8)$$

ნახ.2. \vec{M}_0 ვექტორთან φ კუთხის შემდგენი \vec{AB} მიმართულების გასწვრივ ნიშნის სიგრძის ცვლილება

ერთდერძა ფერომაგნეტიკებში თავდაპირველად დამაგნიტება ხდება მაგნიტური დომენების კედლების 180° -იანი წანაცვლებით, ამიტომ ცვლილება არ შეინიშნება $M = M_0 \cos \psi$ დამაგნიტების სიდიდემდე, სადაც ψ კუთხეა დამაგნიტების ადვილ ღერძსა და H მაგნიტურ ველს შორის. ველის შემდგომი ზრდისას, M_0 გადაიხრება დამაგნიტების ღერძის მიმართულებიდან და H -ის მიმართულებას უახლოვდება. სიგრძის ცვლილება განისაზღვრება (8) ფორმულით, ამიტომ კუთხეების მნიშვნელობათა შუალედში $\varphi = \psi$ -დან $\varphi = 0$ -მდე, მივიღებთ,

$$\Delta \left(\frac{\Delta l}{l} \right) = \delta (1 - \cos^2 \psi). \quad (9)$$

თუ δ -ს გამოვსახავთ λ პარამეტრით, რომელიც ახასიათებს სიგრძის ფარდობით ცვლილებას განმაგნიტებული მდგომარეობიდან ნაჯერების მდგომარეობამდე გადასვლისას და მოვახდენთ (8) გამოსახულების ყველა შესაძლო მიმართულებით გასაშუალოებას, მივიღებთ:

$$\left(\frac{\Delta l}{l} \right)_{\text{გ.ა.წ.}} = \int_0^{\pi/2} \delta \cos^2 \varphi \sin \varphi d\varphi = \frac{1}{3} \delta, \quad (10)$$

სადაც $\left(\frac{\Delta l}{l}\right)_{\text{გაფ}}$ განმაგნიტების მდგომარეობის ფარდობითი წაგრძელებაა.

ნაჯერობის მდგომარეობაში $\left(\frac{\Delta l}{l}\right)_{\text{ნაჯ}}$ = δ , მაშინ

$$\lambda = \left(\frac{\Delta l}{l}\right)_{\text{ნაჯ}} - \left(\frac{\Delta l}{l}\right)_{\text{გაფ}} = \frac{2}{3}\delta, \quad (11)$$

სადაც $\delta = \frac{2}{3}\lambda$; და (9) მიიღებს სახეს:

$$\Delta\left(\frac{\Delta l}{l}\right) = \frac{3}{2}\lambda(1 - \cos^2\psi). \quad (12)$$

თუ ველი \vec{H} პარალელურია ადვილი დამაგნიტების ღერძისა, მაშინ $\Psi=0$ და სიგრძის ცვლილება ნაჯერობამდე არ ხდება, თუ $\left(\psi = \frac{\pi}{2}\right)$ და $\Delta\left(\frac{\Delta l}{l}\right) = \frac{3}{2}\lambda$. რადგან $M=M_0\cos\theta$, სადაც θ \vec{M}_0 -სა და \vec{H} -ს შორის კუთხეა, მივიღებთ:

$$\frac{\Delta l}{l} = \frac{3}{2}\lambda\left(\frac{M}{M_0}\right)^2. \quad (13)$$

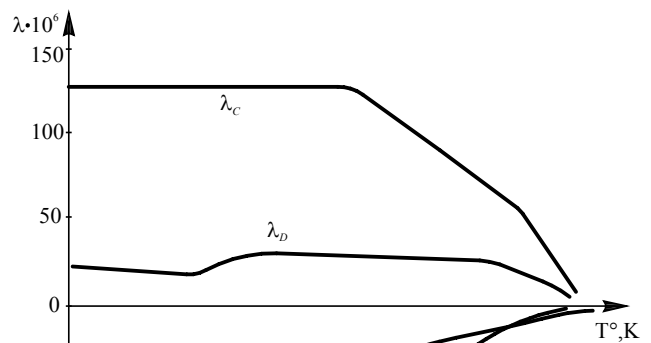
ამრიგად, დამაგნიტებისას სიგრძის ფარდობითი ცვლილება M^2 -ის (დამაგნიტების სიდიდის კვადრატით) პროპორციულია.

იშვიათმიწა ელემენტების ერთდერძა კრისტალებში, რომელთა ანიზოტროპია დიდია, მაგნიტოსტრიქციის კონსტანტების დადგენა ძნელია იმის გამო, რომ მაგნიტური ნაჯერობის ექსპერიმენტულად მიღწევა არ ხერხდება. [6-8] ნაშრომებში მოცემულია λ -ს შეფასება Dy, Ho და Er-თვის. რაც მიღებულია λ -ს ექსტრაპოლაციით T=0-მდე ნეელის ტემპერატურის მახლობელი მცირე მნიშვნელობიდან. მიღებულია მნიშვნელობის რიგი $\lambda \cdot 10^{-6}$. ერთადერთ იშვიათმიწა ლითონს, რომლისთვისაც განსაზღვრულ იქნა მაგნიტოსტრიქციის კონსტანტები, არის Gd. მისთვის $\lambda(T)$ დამოკიდებულება მოცემულია 3 ნახ-ზე [9]. აქ მყოფი

კონსტანტები გამოსახულებაში შედის, რომელიც განსაზღვრავს ჰექსაგონური კრისტალის ფარდობით წაგრძელებას [10].

$$\begin{aligned} \frac{\Delta l}{l} = & \lambda_A[(\alpha_1\beta_1 + \alpha_2\beta_2)^2 - (\alpha_1\beta_1 + \alpha_2\beta_2)\alpha_3\beta_3] + \\ & + \lambda_B[(1 - \alpha_3^2)(1 - \beta_3^2) - (\alpha_1\beta_1 + \alpha_2\beta_2)^2] + \\ & + \lambda_C[(1 - \alpha_3^2)\beta_3^2 - (\alpha_1\beta_1 + \alpha_2\beta_2)\alpha_3\beta_3] + \\ & + 4\lambda_D(\alpha_1\beta_1 + \alpha_2\beta_2)\alpha_3\beta_3, \end{aligned} \quad (14)$$

სადაც α_i, β_i -ის იგივე აზრი აქვს, როგორც (6.24)-ში.

ნახ.3. $\lambda_A, \lambda_B, \lambda_C$ და λ_D -ს ტემპერატურული დამოკიდებულებები გადოლინიუმის მაკროკრისტალისთვის

კუბური კრისტალებიდან ყველაზე მეტად შესწავლილია 3d-ლითონები და მათი შენადნობები. მაგნიტოსტრიქციის კონსტანტები და დრეკადი კოეფიციენტები ნიკელისათვის და რკინისთვის მოცემულია 1 ცხრილში. Fe-თვის λ_{111} და λ_{100} აქვს სხვადასხვა ნიშანი, რის გამოც დამაგნიტებისას დაბალსიმეტრიული კრისტალოგრაფიული მიმართულებებით მაგნიტოსტრიქცია ძალზე რთულად იცვლება [11].

ცხრილი 1

Fe და Ni-ის მაგნიტოსტრუქციის კონსტანტები და დრეკადი კოეფიციენტები ოთახის

ტემპერატურაზე

ნივთიერება	$\lambda \times 10^6$		$c, 10^{11} \text{ ნ/მ}^3$		
	λ_{100}	λ_{111}	c_{11}	c_{12}	c_{44}
Fe	20,7	-21,2	2,41	1,48	1,12
Ni	-45,9	-24,3	2,50	1,60	1,18

რკინისაგან განსხვავებით, ორივე ნიკელის კონსტანტა უარყოფითია. Ni-ის არამაგნიტურ Cu, Cr, V და Ti-თან შენადნობებში მაგნიტოსტრუქციის აბსოლუტური მნიშვნელობა მონოტონურად კლებულობს არამაგნიტური იონების შემცველობის ზრდასთან ერთად. Fe-Ni-ის შენადნობში თავს იჩენს მაგნიტოსტრუქციის საკმაოდ რთული დამოკიდებულება შემადგენლებზე [12]. Ni-ის 60%-დან 85%-მდე შემცველობისას $\lambda_{100} = \lambda_{111}$, ანუ ადგილი აქვს იზოტროპიულ მაგნიტოსტრუქციას; როდესაც Ni-ის კონცენტრაცია 75%-ია, წარმოიქმნება Ni_3Fe და მაგნიტოსტრუქციის კონსტანტები თერმოდამუშავებისას მკვეთრად იცვლება: λ_{100} იზრდება, ხოლო λ_{111} – მცირდება და მაგნიტოსტრუქცია თითქმის იზოტროპიული ხდება [13].

λ_{100} და λ_{111} -ის მნიშვნელობები უბრალო ფერიტ-ძოწისთვის მოცემულია 2 ცხრილში. ოთახის ტემპერატურაზე ყველა ამ ჯგუფის ნივთიერებას მაგნიტოსტრუქციის კონსტანტა 10^{-6} რიგისაა. დაბალ ტემპერატურებზე ფერიტები, რომლებიც შეიცავს ორბითული მომენტების იშვიათმიწათა ლითონების იონებს, დიდ მაგნიტოსტრუქციას ამჟღავნებენ.

ცხრილი 2

ფერიტ-ძოწის მაგნიტოსტრუქციის კონსტანტები

RIG	$\lambda_{100} \times 10^5$	$\lambda_{111} \times 10^5$	T, K
YIG	-1,0	-3,6	79
	-1,1	-3,9	196
	-1,4	-2,4	300
SmIG	159	-183	78
	49	-28,1	196
	21	-8,5	300
EuIG	110	20	4,2
	86	8,7	78
	51	5,3	196
	21	1,8	300
GdIG	7,5	-4,1	4,2
	4,0	-5,1	78
	1,7	-4,5	196
	0	-3,1	300
TbIG	1200	2420	4,2
	67	560	78
	-10,3	65	196
	-3,3	12	300
DyIG	-1400	-550	4,2
	-169	-145	78
	-46,6	-21,6	196
	-12,5	-5,8	300
HoIG	-1400	-330	0
	-82,2	-56,3	78
	-10,6	-7,4	196
	-3,4	-4,0	300
ErIG	630	-450	0
	10,7	-19,4	78
	4,1	-8,8	196
	2,0	-4,9	300
TmIG	25	-31,2	78
	4,9	-11,3	196
	1,4	-5,2	300
YbIG	97	-31	4,2
	18,3	-14,4	78
	5,0	-7,1	196
	1,4	-4,5	300

ლიტერატურა:

1. Akulov N.S. *Z.Phys.* 1929. Bd.54, S.582.
2. Wedgwood F.A., Kuznietz M. *J.Phys.C.* 1975, V.5, N21, p.3012.
3. Heizenberg W. *Z.Phys.* 1931. Bd.69, S.287.
4. Леманов В.В. *Магнитоупругие взаимодействия/В кн.: Физика магнитных диэлектриков. М.:Наука, 1974.*
5. Akulov N.S. *Z.Phys.* 1928, Bd.52, S.389.
6. Clark A.E., DeSavage B.F., Bozorth R.M. *Phys. Rev.* 1965, V.138, p.A216.
7. Legvold S., Alstad J., Phyne J. *Phys.Rev.Lett.* 1963, V.10, p.509.
8. Rhyne J., Legvold S. *Phys.Rev.* 1965, V.140, p.A2143.
9. Bozorth R.M., Wakiyama T. *J.Phys.Soc.Japan*, 1963, V.18, p.97.
10. Mason W.P. *Phys.Rev.* 1954, V.96, p.302.
11. Williams G.M., Pavlovic A.S. *J.Appl. Phys.* 1968, V.39, p.571.
12. Kim C.D., Matsui M., Chikazumi S. *J.Phys.S.c.Japan*, 1979, V.44, p.1152.
13. Bozorth R.M. *Rev.Mod.Phys.* 1953, V.25, p.42.

**РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИИ
МАГНИТОСТРИКЦИИ
В КРИСТАЛЛАХ**

**З. Б. Чачхиани, Л. К. Дарчиашвили,
М. М. Бочоршвили**

Магнитострикция представляет собой явление искажения формы магнетика при его намагничивании. В статье рассмотрен

теория магнетострикции и доказана при намагничивании от носительные изменения длины пропорционально M^2 (величини квадрата намагниченности).

В одноосных кристаллах РВЭ, обладающих сильной анизотропией, определить константы стрикции очень сложно. Это связано с тем, что в этих кристаллах не удается достичь намагниченности насыщения. При низких температурах ферриты, содержащие редкоземельные ионы, обладающие орбитальным моментом, обнаруживают большую магнитострикцию.

**THE RESULTS OF THE STUDY OF
MAGNETOSTRICTION IN CRYSTALS**

**Z.B. Chachkhiani, L.K. Darchiashvili,
M.M. Bochorishvili**

Magnetostriction is a phenomenon of distortion of the magnet at its magnetization. The paper considered the theory and proved for magnetostriction magnetization of relative change in length is proportional to M^2 (the square of the magnetization) .

In uniaxial crystals RWE having strong anisotropy constants determine striction is very difficult. This is due to the fact that in these crystals can not be achieved saturation magnetization . At low temperatures, ferrites containing rare-earth ions having orbital angular momentum detect large magnetostriction.

ბუნების შესახებ, წარმოადგენს ტექნოლოგიურ რეჟიმებში კორექტირების შეტანის საფუძველს. ესაა აქტიური – დიგნოსტიკური მეთოდი;

- კონტროლი, რომლის დროსაც ფიქსირდება მხოლოდ დეფექტების “არსებობა” ან “არ არსებობა” და არაა გაშიფრული მისი მექანიზმი, ეწოდება პასიური მეთოდი.

ექსპერიმენტული ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება ფაქტორთა ერთობლიობა: ექსპლუატაციის პირობების დარღვევა; განზრახ ჩადენილი ქმედება (კვალის დაფარვის მიზნით), დაუდევრობა, ადამიანის განწყობისა და რეაგირების ფაქტორი და სხვ. საფრთხისა და ექსტრემალურ სიტუაციის შემთვევაში მყისიერი რეაგირება უნდა აიღოს თავის თავზე ტექნიკური უსაფრთხოების სისტემებმა. აღსანიშნავია ისიც, რომ თითოეული ინდივიდის ქცევა სხვადასხვა გარემოში განსხვავებულია.

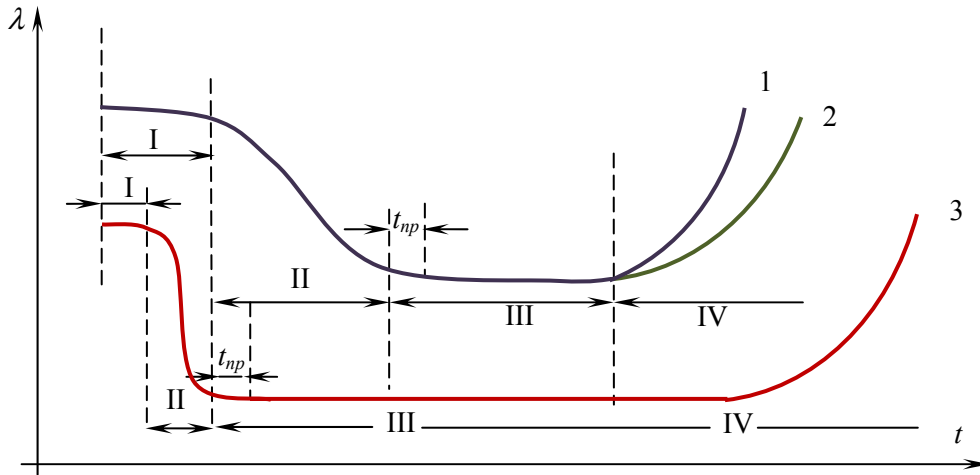
ნაკეთობათა (ხელსაწყო) შექმნისას დაშვებული შეცდომების ანალიზი აჩვენებს რომ ისინი კონსტრუქტორების მიერ არა მხოლოდ ტექნიკური ასპექტების გაუთვალისწინებამ, არამედ ადამიანის ფსიქიკური თვისებების გაუთვალისწინებამაც გამოიწვია. მზა პროდუქციაზე ზემოქმედების ფაქტორები განსაზღვრულია სტანდარტებით და განპირობებულია ცდის მიზანზე, აგრეთვე იმ პირობებზე, რომელშიც გათვალისწინებულია ამ ხელსაწყო ექსპლუატაციის პირობები. ხელსაწყოების ხარისხი იზომება არა მხოლოდ იმ მახასიათებლებით, რაც განსაზღვრულია საწყისი პირობებით, არამედ ამ თვისებებისა და მახასიათებლების შენარჩუნებაშიც, როდესაც ხელსაწყო ექსპლუატაციას გადის ხანგრძლივ და მკაცრ პირობებში.

უსაფრთხოების სისტემებმა განაპირობა წინა პლანზე წარმოჩინებულიყო მიკროელექტრონულ ხელსაწყოთა დიაგნოსტიკა. მიკროელექტრონულ ხელსაწყოთა დიაგნოსტიკა მოიცავს ამ ხელსაწყო ფუნქციონალური დანიშნულების განსაზღვრას, ფუნქციონალური

სქემებისა და ბლოკების მტყუნების მიზეზების ანალიზს, იმიტაციური მოდელის შექმნას და დიაგნოსტიკას. “შაცვი ყუთის” მეთოდი წარმოადგენს საკვლევი ობიექტის დედუქციური მეთოდიკით კვლევას და მოიცავს შესაბამის კვლევათა ციკლს.

ექსპერტული სისტემები ეყრდნობა ობიექტურ ინფორმაციას, გამოცდილებასა და ცოდნას, რის საფუძველზედაც წარმოებს საკვლევი ობიექტის ქცევის პროგნოზირება. ქცევის პროგნოზირების საწყის ინფორმაციას შეადგენს საკვლევი ობიექტის თვისება: შეინარჩუნოს დროის დადგენილ ზღვრებში ყველა ის პარამეტრი, რაც უზრუნველყოფს ობიექტის მუშაობის საიმედოებას; ხანგრძლივობა – შეინარჩუნოს მუშაობის უნარი ზღვრული მდგომარეობის დადგომამდე; უმტყუნელობა – უწყვეტად შეინარჩუნოს მუშაობის უნარი დადგენილ დროისა და პირობების ფარგლებში; უდეფექტო – გამართული მუშაობა – რომლის დროსაც იგი სრულად პასუხობს ნორმატიულ და სხვა საკონსტრუქტორო მოთხოვნილებათა დოკუმენტაციას.

პირველ ჯგუფს განეკუთვნება ობიექტის მტყუნებანი გამოწვეულნი ტექნოლოგიური ოპერაციების გადახრის შედეგად, ვიბრაციის ან დინამიკური დარტყმის შედეგად, გერმეტიულობის დარღვევით თუ ელექტრო მოწყობილობების კონტაქტების დასუსტებით, ტექნოლოგიური ცვლილებების დამოკიდებულების განსაზღვრა საკვლევი ობიექტის გამოსავალ პარამეტრებთან და სხვ. სტრუქტურულად მგრძობიარე ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების შესწავლის დარგში ფუნდამენტალური გამოკვლევების გაფართოება წარმოადგენს ნახევრად გამტარების მასალათმცოდნეობის უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას. აღნიშნული საკითხების კვლევის პრაქტიკულ მნიშვნელობას წარმოადგენს ნახევრად გამტარულ კრისტალებში სხვადასხვა სტრუქტურული დეფექტების შესწავლა.

ნახ. 1 მექანიკური ერთეული (1) მოწყობილობების, კვანძებისა (2) და მიკროელექტრონული (3) ხელსაწყოების მტყუნებათა ინტენსივობის გრაფიკი

საწყის – კონსტრუირებისა და ექსპერი-
მენტური კვლევის პერიოდში $\lambda(t)$ ფუნქციის
მნიშვნელობები ორივე დიაგრამაზე საკმაოდ
დიდია, ეს განპირობებულია იმით, რომ ამ პე-
რიოდში ვლინდება ტექნოლოგიური თუ ფარუ-
ლი დეფექტები. არანაკლებ მნიშვნელოვანია
(II უბანი) ის ვითარება, რომ ელემენტის მუ-
შაობის საწყის პერიოდს თან სდევს ურთიერთ-
შეუღლებული ელემენტების მუშაობის პრო-
ცესი – განსაკუთრებით ლითონური ელემენ-
ტების შემთხვევაში. ამ პერიოდს ექსპერტული
ექსპლუატაციის პერიოდი ეწოდება.

მესამე უბანს აქტიური ექსპლუატაციის პე-
რიოდი ეწოდება. მიკროელექტრონული ხელ-
საწყოებისათვის ეს პერიოდი შედარებით ხან-
გრძლივია, ვიდრე მექანიკური ხელსაწყოებისა
და გრძელდება მორალურ მოძველებამდე.

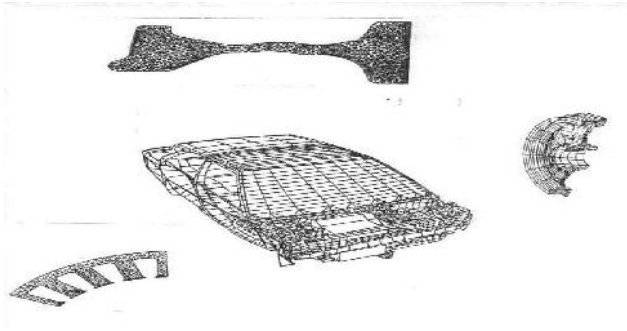
მეთოხე უბანი ((1) და (2) მრუდი – მექანიკუ-
რი მოწყობილობებისათვის) ხასიათდება ელე-
მენტთა დაძველებით, ცვეთით, დაღლილობით,
მასალების ფიზიკურ – ქიმიური დესტრუქციით
და ეწოდება “სიბერის” პერიოდი, ხოლო მიკ-
როელექტრონული ხელსაწყოებისათვის (3) კი
“მორალური დაძველების” პერიოდი ეწოდება.

მზა ნაკეთობებისა და მოწყობილობების

უმთავრეს კომპლექსურ თვისებას წარმოად-
გენს საიმედოობა. ხელსაწყოს ექსპლუატაციის
პირობები განსაზღვრულია სტანდარტებით.
ხარისხი თვისებათა ერთობლიობაა, რომელიც
უზრუნველყოფს ობიექტის გამოყენების შესაძ-
ლებლობას. თითოეულ ამ თვისებას – კონ-
კრეტული ობიექტების და საექსპლუატაციო
თვისებების გათვალისწინებით – სხვადასხვა
ფარდობითი მნიშვნელობა ენიჭება. არაად-
დგენადი ობიექტებისთვის – დიდი და ზედიდი
ინტეგრალური სქემები და მოწყობილობები –
სადაც არ არის გათვალისწინებული ტექნიკუ-
რი მომსახურება და შეკეთება – საიმედოობის
ძირითად თვისებად მიიჩნევა უმტყუნებლობა
და ხანგამძლეობა, ხოლო თუ გათვალისწინე-
ბულია ობიექტის შეკეთება ტექნიკური მომ-
სახურებით, მაშინ შეკეთება – ვარგისიანობა
ერთ-ერთი ძირითადი თვისებაა.

ფიზიკური მეთოდები აღწერენ საკვლევ
ობიექტში მოდელის ელემენტების ფიზიკური
სტრუქტურის მუშაობის მექანიზმს. ფიზიკურ
ექსპერიმენტთა კრიმინალისტიკური კვლევის
მეთოდები შეიმუშავენ ტექნოლოგიური პრო-
ცესების მართვის რეკომენდაციებს. მეთოდი-
კასა და სამართლებრივ რეგულირებაში გათ-

ვალისწინებულია ის არანორმირებული პირობებიც (ხმაური, ვიბრაცია, ტემპერატურა და სხვ.), სადაც ადამიანს ხშირად ერთდროულად უხდება მრავალი ობიექტის მართვა. პროგნოზირების საწყის ინფორმაციას შეადგენს საკვლევი ობიექტის თვისება: **იმიტირების მეთოდი** – მოდელის ბუნების აღმწერი მათემატიკური ინსტრუმენტი, რომელიც შეისწავლის თუ როგორ იცვლება კონკრეტული მოდელის ქცევა მისი პარამეტრების ცვლილებით. **ექსპერიმენტის მეთოდი** – უსაფრთხოების სისტემების ეფექტურობის საფუძველი.

ნახ. 2. ცდისეული ექსპერიმენტისა და ნაკეთობათა დეფორმაციის განსაზღვრის იმიტაციური მოდელი

მზა პროდუქციაზე შემოქმედების ფაქტორები განსაზღვრულია სტანდარტებით და განპირობებულია ცდის მიზანზე, აგრეთვე იმ პირობებზე, რომელშიც განსაზღვრულია ამ ხელსაწყოს ექსპლუატაციის პირობები. კრიმინალისტიკის თვალსაზრისით ექსპლუატაციის დარღვევისა თუ ნაკეთობათა განზრახ დაზიანების მიხედვით კონკრეტული დანაშაულის მიზეზები (კვალის დაფარვის მიზნით) არის გარემოებათა ჯაჭვის ერთ-ერთი რგოლი, რომელსაც მივყავართ დამნაშავის გამოაშკარავებასა და მხილებამდე. არაადგენად ობიექტებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ზედაპირული სტრუქტურული მდგომარეობის დიაგნოსტიკას.

ფიზიკურ ექსპერიმენტთა პრაქტიკული მონაცემების საფუძველზე იგება მიკროელე-

ქტრონული ხელსაწყობის, მექანიკური ერთეული ელემენტებისა და კვანძთა მტყუნების ინტენსივობის ფუნქციის გრაფიკი.

$$P_{m,n} = P_1 P_2 \cdots P_m q_{m+1} \cdots q_n + \cdots + P_1 P_2 P_3 \cdots q_{n-1} P_n + \cdots + q_1 q_2 \cdots q_n q_{n-m+1} \cdots P_n$$

$$\varphi_n(z) = \sum_{i=1}^n (q_i + P_i Z)$$

m, n ალბათობის სიდიდეა როდესაც n ცდების ჩატარების დროს A მოვლენა გამოვლინდება ზუსტად m-ჯერ; P_i ალბათობაა A მოვლენის მოხდენისა i ცდის ჩატარების დროს. q_i = 1 - P_i (i = 1, ..., n) A მოვლენის არ მოხდენის ალბათობაა. Z - ნებისმიერი პარამეტრია.

ინფორმაციული მოდულების მართვის ძირითად მიმართულებაში ყურადღება გამახვილებულია ორ ძირითად ფაქტორზე – საიმედო მართვისა და ექსტრემალურ პირობებში ოპერატიული ინფორმაციის აღქმისა და სათანადო რეაგირების შესაძლებლობის განსაზღვრაზე.

დასკვნის სახით: მზა ნაკეთობათა შექმნისას დაშვებული შეცდომების ანალიზმა აჩვენა, რომ ისინი კონსტრუქტორების მიერ არა მხოლოდ ტექნიკური ასპექტების, არამედ ადამიანის ფსიქიკური თვისებების გაუთვალისწინებამაც გამოიწვია. ექსპერიმენტის საფუძველზე ჩამოყალიბებულია მზა ნაკეთობათა საიმედოებაზე გამოცდის მეთოდი, როგორც უსაფრთხოების სისტემის ეფექტურობის საფუძველი.

ლიტერატურა:

1. ნ. ესიავა გ. ჯანელიძე, რ. ესიავა, ა. ჯანელიძე. უსაფრთხოების მართვის სისტემებში კრიტიკული სიტუაციების პროგნოზირების თავისებურებების განსაზღვრა. სტუ, განათლება N2(8) 2013წ

2. შილაკაძე მ. მექანიკური მოწყობილობების საიმედობის საფუძვლები. თბ., 2009. გვ 14-16; 23-27; 392გვ;
 3. Солимар Л. Уолш Д. “Лекции по электрическим свойствам материалов” Москва “Мир” 1991.
- changes of its parameters. In the contemporary conditions, when it is started the era of nanotechnologies a new direction is formed – the engineering psychology – a methodology of research of information perception, analysis and developing of the processes.

THE NANO-SENSING SYSTEMS AS A SYSTEM OF SIMULATION MODELING MEANS OF INFORMATIONAL TECHNOLOGIES

*G.A. Janelidze, N.A. Esiava,
L.A. Chakhvashvili, A.G. Janelidze,
R.A. Esiava, N.M. Dzagania.*

The informational technologies is a system of the means of standards and programs which determines in machine language the nature of research object and adequately describes the regularities of objective reality. The simulation technique is a mathematical instrument describing the nature of the model which studies how does the behavior change of a specific model by

НАНОСЕНСОРНЫЕ СИСТЕМЫ, КАК СИСТЕМЫ СРЕДСТВА ИМИТАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ.

Информационные технологии это система посредством стандартов и программ, которая определяет природу исследуемого объекта на машинном языке. В управление информационного моделирования особое внимание уделяется на двух факторов: надежности управления и в экстремальных условиях на возможности определение восприятие и соответствующее реагирование на полученную информацию. На основе эксперимента сформулирован метод испытание надежности готового образца, как основа эффективность безопасности системы.

არქიტექტურა
АРХИТЕКТУРА
ARCHITECTURA

**ბალნეოლოგიური რაიონის ფორმირების წობიერთი საკითხი
კოლხეთის ღაბლობის დასავლეთ ზონაში**

ნანა ახვლედიანი, დოქტორანტი, სტუ

საქართველოში საკურორტო-სამკურნალო და რეკრეაციული რესურსების კონცენტრაციის მაღალი დონე ხელს უწყობს ქვეყანაში საკურორტო მეურნეობის განვითარებას.

საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ჰიდრომინერალური რესურსები გამოირჩევა წყლების ფიზიკური თვისებებისა და ქიმიური შემადგენლობის მრავალფეროვნებით. ისინი განსხვავდება აირნაჯერობის, საერთო მინერალიზაციის, ბიოლოგიურად აქტიური მიკროკომპონენტების შემადგენლობისა და სხვ. ხარისხით. თავისი შედგენილობით განსხვავებული საქართველოს მინერალური წყლების წარმოქმნა და გავრცელება დედამიწის წიაღში მიმდინარე საკმაოდ რთული ჰიდრო გეოქიმიური და თერმოდინამიკური პროცესების შედეგია.

მინერალური წყლების განმასხვავებელ თავისებურებას წარმოადგენს ის გარემოება, რომ ისინი ზედაპირზე გამოსავალს პოულობენ ჯგუფურად და მათ ბაზაზე აღმოცენებული კურორტები ბუნებრივი სახით ერთიანდებიან ჯგუფებად.

ეს ბუნებრივი გაერთიანება უნდა განმტკიცდეს გეგმარებითი ერთიანობით და მთლიანობით, რომელიც ხელს შეუწყობს ერთიანი სისტემის კულტურულ-საყოფაცხოვრებო, სამეურნეო მომსახურების რაიონის შექმნას მასში შემავალი მუდმივი მოსახლეობის საერთო ადგილების განსახლებას.

რაიონის ერთიანი ორგანიზმის წარმოქმნელი მასში შემავალი საკურორტო ერთეულების გეგმარების კომპლექსური გადაწყვეტა საშუალებას იძლევა განზოგადდეს მსგავსი ფაქტორები, განსხვავების შემთხვევაში მოხდეს მათი ურთიერთშევისება, გამოვლინდეს თითოეული საკურორტო ერთეულის პოტენციური შესაძლებლობების ყველაზე უფრო რაციონალური განვითარება და მიღებულ იქნას უდიდესი ეკონომიკური ეფექტი.

კურორტების რაიონად გაერთიანება შექმნის არა მარტო ისეთი ჯანმრთელობის კერის განვითარების წინაპირობას, როგორც წარმოადგენს რესპუბლიკური მნიშვნელობის კურორტები, არამედ გადაწყვეტს ადგილობრივი კურორტების და საკურორტო ადგილების განვითარების პრობლემას, რომლებსაც თავიანთი მაღალი ღირებულების, მაგრამ შედარებით დაბალი სიმძლავრის და მსხვილ საკურორტო ერთეულებთან ახლომდებარეობის, თითოეული მათგანის განაშენიანების საკითხების ლოკალური გადაწყვეტისას არ ჰქონდათ განვითარების შესაძლებლობა.

ბალნეოლოგიური რაიონის დროებითი მოსახლეობის საკურორტო მკურნალობისთვის ყველაზე უფრო ხელსაყრელი პირობების შექმნის მიზნით აუცილებელია კურორტოლოგიური რესურსების მოწესრიგება და მათი რაციონალური განაწილება, ასევე ფუნქციური

ზონირების დახმარებით ტერიტორიის რაციონალური განაწილება.

უფრო ვრცლად შესწავლის მიზნით, როგორც მაგალითი, განვიხილოთ სამეგრელოში, ქალაქ ზუგდიდთან და სენაკთან განლაგებული ბალნეოლოგიური კურორტების ჯგუფი (ნახ. 1): მენჯი (40 000 ლ დღე-ღამეში); ცაიში (82 გრ.-იანი ჰიპერთერმული წყალი, დებიტი აღწევს 2 000 000 ლ-ს დღე-ღამეში); ბია (40000 ლ დღე-ღამეში); ქვალონი (200 000 ლ დღე-ღამეში); ხორგა (400 000 ლ დღე-ღამეში); ყულევი (60 000 ათასი ლიტრი დღე-ღამეში); ნოქალაქევი (500 000 ლ დღე-ღამეში). მენჯიდან 16 კმ და ცაიშიდან 14 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს ბია, ხოლო მენჯის ჩრდილოეთით, 4 კმ-ში ქვალონია. შემდგომ, ამავე მიმართულებით 12 კმ-ში — ხორგა და შავ ზღვასთან — ყულევი. მენჯიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთით 29 კმ-ში განლაგებულია ნოქალაქევი. როგორც ჩანს, რაიონი 16 კმ-ის რადიუსით საკმაოდ მჭიდროდაა დატვირთული კურორტებით, რომლის მინერალური წყლის სადღეღამისო დებიტი შეადგენს 4 140 000 ლ-ს.

ზემოთაღნიშნული ადგილები მენჯისა და ცაიშის გამოკლებით არ არის ათვისებული, ხოლო მინერალური წყაროებით ავის გასასვლელს პოულობს გაუშენებელ, თავისუფალ ნაკვეთებზე. ეს გარემოება საშუალებას იძლევა სააბაზანო შენობები განლაგდეს წყაროებთან. სააბაზანო შენობების ასეთი განლაგების უპირატესობას წარმოადგენს მინერალური წყლების ყველა სამკურნალო კომპონენტის შენარჩუნება, რომელიც გადატანისას გარკვეულწილად კარგავს თავის თვისებებს. ამასთან და კავშირებით სამეგრელოს კურორტების ჯგუფისგან შემდგარი საკურორტო რაიონი და ახასიათებს მის განლაგებას ცალკეულ ნაკვეთებზე. **საკურორტო ზონა** ფორმირდება საკურორტო კომპლექსებით, რომელშიც ჩართულია სამკურნალო - გამაჯანსაღებელი და მომსახურე დაწესებულებები, პარკები, სპორტული მოწყობილობები და ა. შ. ჩვენს შემთხვევაში მინერ-

ალურ წყაროებთან უნდა შეიქმნას **სამკურნალო დაწესებულებების ქვეზონები**, რომლებშიც განლაგდება წყალსამკურნალოები, საკურორტო პოლიკლინიკა, სამკურნალოა უზები.

წყალსამკურნალოებთან და სხვა სამკურნალო დაწესებულებებთან ავადმყოფების ერთდროული მასობრივი ნაკადის გათვალისწინებით აუცილებელია შეიქმნას განტვირთვის ზონა, დასასვენებელი ფართი, შიდა ეზოები, ფართე ალექები. უფრო მეტად წარმატებულ გადაწყვეტად შეიძლება ჩაითვალოს ბალნეოსამკურნალოების ზონაში პარკის მოწყობა, როგორც აქვს ამას ადგილი წყალტუბოში, რაც ავადმყოფებს საშუალებას აძლევს აიმაღლონ განწყობა და გაიუმჯობესონ ესთეტიური აღქმა, ასევე ქმნის დასვენებისთვის ოპტიმალურ პირობებს.

უშუალოდ სამკურნალო ზონებთან ახლოს და მათ გარშემო უნდა განლაგდეს **საძილე კორპუსების ზონა**, რომელთა შენობებიც უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მოსახერხებელი კავშირით სამეურნეო ზონასთან სამოდრაო გზების და დამსვენებლებისთვის კუთვნილი ტერიტორიის გადაკვეთის გარეშე. აქვე შეიძლება განლაგდეს მოწყობილობები წყნარი დასვენებისთვის, როგორცაა ფანჩატური კითხვისა და მაგიდის თამაშებისთვის, მოედნები დასვენებისა და დილის ტანვარჯიშისთვის, ასევე სპორტის ზოგიერთი სახეობა, როგორცაა მაგიდის ჩოგბურთი, ბადმინტონ და ა. შ.

მომსახურე დაწესებულებების ქვეზონა (საკურორტო დარბაზი, ესტრადა, სპორტული მოწყობილობები, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწესებულებები, და ა. შ.) უნდა მდებარეობდეს სატრანსპორტო მიღწევადობის 30 წუთის ფარგლებში საძილე კორპუსების ქვეზონიდან. შესწავლის თვალსაზრისით მიზანშეწონილია მოეწყოს კულტურულ-საყოფაცხოვრებო მომსახურების ორი ცენტრი, ერთი ცენტრი ბიაში, რომელიც თითქმის გეომეტრიულ ცენტრშია განლაგებული ცაიშსა და მენჯს შორის (დაახ. 15 კმ), ხოლო მეორე

მენჯში, რომელიც მდებარეობს ყულევს, ხორგას, ქვალონსა და ნოქალაქევს შორის.

საძილე კორპუსებიდან 30 წუთიანი სატრანსპორტო მიღწევადობით დაცილებული სამომხმარებლო დაწესებულებების ცენტრების ხშირი განლაგების შემთხვევაში საკურორტო ზონის განფენილობა პრაქტიკულად განუსაზღვრელია და დამოკიდებული იქნება ბალნეოლოგიური რესურსების სიდიდეზე და საკურორტო მიზნებისთვის ვარგისი ტერიტორიის არსებობაზე.

შემდეგი **ფუნქციური ზონა - სამოსახლო** წარმოადგენს ბალნეოსაკურორტო ზონის მუდმივი მოსახლეობისგან **სათავსებელ აუცილებელ ტერიტორიას**.

ამ მოსახლეობის შემადგენლობაში, უპირველეს ყოვლისა, შედის საკურორტო დაწესებულებების მომსახურე პერსონალი, ამასთანავე დაკავებულები სოფლის მეურნეობაში, ტრანსპორტზე, მშენებლობაში და ა. შ.

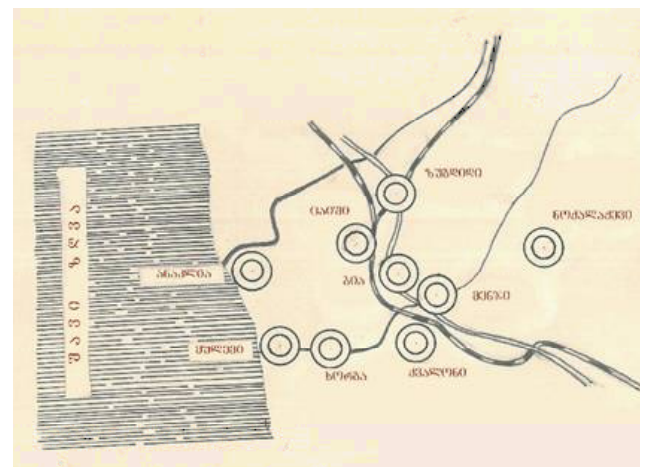
შესასწავლ ბალნეოლოგიური კურორტების ჯგუფს აკრავს ორი ქალაქი, ზუგდიდი და სენაკი, ასევე ადგილობრივი მოსახლეობის დაბები, რაც იძულებულს ხდის დამუშავდეს საკურორტო ზონის ერთიანი გენერალური გეგმა.

ბალნეოსაკურორტო ზონაში ქალაქების და დაბების არსებობა აუცილებელს ხდის ამ დასახლებულ ადგილებში კურორტის სამოსახლო ზონა განთავსდეს საკურორტო ტერიტორიიდან სავალდებულო 200 მეტრის დაშორებით.

საკურორტო კომპლექსებში მომსახურე ადამიანებისთვის უდიდესი მანძილი დასახლებული პუნქტიდან განაპირა მოხმარების სამუშაო ადგილამდე შემოისაზღვრება 20-25 წუთიანი სატრანსპორტო მიღწევადობის პირობით (იგულისხმება 10- 15 კმ).

რამდენადაც ადგილობრივი მოსახლეობის დასახლებული პუნქტები შეჭრილია საკურორტო ტერიტორიებზე, ისინი მოითხოვენ განსაკუთრებულ ჰიგიენას. ასევე საჭიროა სწრაფვა უპირატესად კურორტებთან კონტაქტში არმყოფი დაბების **კომფორტისა და მათი კეთილ-**

დღობის ასამაღლებლად, ვინაიდან, მიუხედავად აუცილებელი იზოლაციისა, კურორტების გარშემომყოფი დაბები თავიანთი ადგილობრივი თავისებურებებით და ტრადიციებით გააცოცხლებენ და გაამრავალფეროვნებენ საკურორტო ატმოსფეროს, განუმეორებელ კოლორიტს შეიტანენ არსებულ გარემოში, რაც მოცემული საკითხისადმი რაციონალურად მიდგომისას საგრძობლად აამაღლებს მოცემული საკურორტო ზონის კურორტოლოგიურ ეფექტს.

ნახ. 1. ბალნეოლოგიური კურორტების ჯგუფი

კომუნალურ-სამეურნეო ზონის ტერიტორიაზე განლაგებულია კომუნალური და სამეურნეო საწარმოები (კვების მრეწველობის საწარმო, ნახევარფაბრიკატების ფაბრიკა, მსხვილი საწყოები, გარაჟები, სამრეცხაოები და ა. შ.), რომლებიც ემსახურებიან საკურორტო რაიონს. დაწესებულების, ანუ მთელი ტერიტორიის სიდიდე დამოკიდებულია დროებითი და მუდმივი მოსახლეობის რაოდენობაზე. ჩვენს შემთხვევაში კომუნალურ - სამეურნეო და წესებულებები მიზანშეწონილია განლაგდეს ქალაქ ზუგდიდსა და სენაკში, სადაც ისინი უზრუნველყოფილი იქნებიან მოხერხებული კავშირით ტვირთის ჩამოსასვლელ პუნქტებთან - რკინიგზის სადგურებთან და სატვირთო ავტოსადგურებთან, ამავე დროს იზოლირებული

იქნებიან საკურორტო ზონისგან და ქალაქებში შექმნიან განცალკევებულ ზონებს.

ტყე – პარკის ნარგავების ზონა.

სამეგრელოს კურორტების რაიონი განლაგებულია სასოფლო-სამეურნეო რაიონში, სადაც გავრცელებულია ციტრუსების პლანტაციები, რომელსაც შეუძლია იმსახუროს, როგორც ტყე-პარკის ზონამ და შეასრულოს დამცავი როლი.

რამდენადაც სამეგრელოს კურორტები განლაგებულია კოლხეთის დაბლობზე, შავ ზღვასთან ახლოს, ტენიან, უქარო, შედარებით არახელსაყრელ კლიმატურ რაიონში ბობოქარი მცენარეულობით იგი გეგმარებას კარნახობს კურორტის ტერიტორიის მუდმივი განიავების აუცილებლობას. განიავება უნდა იყოს მაქსიმალური, ამიტომ ხშირი, დიდი ხის ნარგავები დასაშვებია ყველაზე შეზღუდული რაოდენობით. მათი მიმართულება უნდა ემთხ-

ვეოდეს გაბატონებული ქარების მიმართულებას, მოცემულ შემთხვევაში ზღვიდან მონაბერი ქარებისას. ქარების მოძრაობის შემშლელი ნარგავების ფრონტი უნდა იყოს მინიმალური.

საკურორტო რაიონის სხვადასხვა ფუნქციური ზონის ფართობის საორიენტაციო თანაფარდობა შეიძლება მიღებულ იქნას შესაბამისად ცხრილისა.

ცხრილი 1

საკურორტო რაიონის ფუნქციური ზონის ფართობების სავარაუდო თანაფარდობა და ნორმები

ზონის დასახელება	ზონის ტერიტორიის წონა %-ში	ნორმატიული მაჩვენ. 1 საწოლ ადგილზე (კვ. მ)
საკურორტო	60	200-250
სამკურნალო	25	60-80
კომუნალურ-სამეურნეო	5	10-20

შენიშვნა: ტყე-პარკის, ნარგავების და ბუნებრივი ლანდშაფტის ზონა არ ნორმირდება მინიმალური დამცავი გარღვევის გამონაკლისით, რომელიც აუცილებელია სხვადასხვა ზონის იზოლაციისა და ოპტიმალური სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების შესაქმნელად.

ნახ. 2. კურორტი ნოქალაქევი

კოლხეთის დაბლობზე საბჭოთა პერიოდში არსებული ბალნეოლოგიური კურორტებიდან, რომლებიც თავიანთი არსებობის პირველივე დღიდან არ აკმაყოფილებდა საერთაშორისო სტანდარტებს, დღეს თითქმის არცერთი არ ფუნქციონირებს. სრულიად გაპარტახებულია ცაიშის საკურორტო ობიექტი, ხოლო საკმაოდ დიდი დებიტის ჰიპერთერმული მინერალური წყალი (80-90 გრადუსი) იღვრება ტერიტორიაზე (ნახ. 3). იგივე შეიძლება ით-

ქვას დანარჩენ საკურორტო ობიექტებზეც (ნახ. 2).

საქართველოში განვითარებულმა ღრმა პოლიტიკურ-ეკონომიკურმა კრიზისმა და შემდგომში უკვე პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ გამოიწვია მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური, ენერგეტიკული, ფინანსური, საინვესტიციო და. შ. პრობლემები. ამ პროცესებმა განაპირობა საკურორტო-რეკრეაციული ინდუსტრიის პარალიზება.

ნახ. 3. კურორტი ცაიში

ბოლო წლებში საქართველოს ეკონომიკაში ინვესტიციები მკვეთრად გაიზარდა, მათ შორის საკურორტო მშენებლობაშიც. საქართველოში საკურორტო-ტურისტული ინფრასტრუქტურის გასაუმჯობესებლად საჭიროა მსხვილი

ინვესტიციების განხორციელება, საკურორტო-ტურისტული ბიზნესის პრიორიტეტული განვითარება და რაც მთავარია, ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობა.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს სსრ კურორტები და საკურორტო რესურსები. 1989. საქართველოს სსრ "საქკურორტის" ი. კონიაშვილის სახელობის კურორტოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ვახუშტის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტი.
2. კოლხეთის დაბლობის დასავლეთ ზონაში ბალნეოლოგიური რაიონის ფორმულირების საკითხები. 1986. დ. ღუმბაძე.
3. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. თბ., 1993
4. Курортные богатства Грузии. М. Ю. Нодия.
5. კურორტული რესურსების გამოყენების თანამედროვე პრობლემები. საერთაშორისო კონფერენციის სამეცნიერო შრომათა კრებული. საირმე - 2010 წლის 10 - 13 ივნისი.

**НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ К ФОРМИРОВАНИЮ
БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКОГО РАЙОНА ЗАПАДНОЙ
ЗОНЫ КОЛХИДСКОЙ НИЗМЕННОСТИ**

Н. АХВЛЕДИАНИ, ГТУ

В статье рассмотрены вопросы объединения бальнеологических курортов в район, также, в целях создания наиболее благоприятных условий для курортного лечения

временного населения бальнеологического района, рассмотрены вопросы упорядочения курортологических ресурсов, рациональное распределение территории при помощи функционального зонирования.

Для более подробного изучения, как пример, рассмотрена группа бальнеологических курортов и курортных местностей, расположенных близ городов Zugdidi и Senaki: Менджи, Цаиши, Бия, Квалони, Хорга, Кулеви, Нокалакеви.

**SOME QUESTIONS FOR FORMATION OF THE
BALNEOLOGICAL REGION OF WESTERN ZONE
IN THE LOW GROUND OF KOLKHETI.**

N. AKHVLEDIANI, GTU

The article describes the questions for unification of balneological resorts in one region; also with the view of creation of the favourable conditions for health resort treatment of temporary population of the balneological area, it considers the questions of regulating balneological resources, rational distribution of the territory by means of functional zoning.

For more detailed study as an example in the article is considered a group of balneological health resorts and resort localities which are located near the towns of Zugdidi and Senaki: Menji, Tsaishi, Bia, Qvaloni, Khorga, Kulevi, Nokalakevi.

თბილისის ურბანულ განვითარებაში შეიძლება გამოვეყოთ ერთი ძირითადი იდეა: ერთმანეთის ახლოს, მიჯრით განთავსებული ნაგებობები ქმნიან ერთიან სივრცულ სურათს. სახლები აქ ისეა დაჯგუფებული, რომ არცერთი არ აღიქმება ცალცალკე. მთელი ქალაქი შემდგარია ანსამბლებისგან, რომელშიც გამოვლენილია სრული ჰარმონია არქიტექტურულ ფორმებსა და ლანდშაფტს შორის.

1. რადგანაც თბილისი შედგება ხუთი ტერასისაგან პირველ რიგში ეს არის ხედები და რაკუსები. ამიტომაც, თბილისი არის უნიკალური ძეგლი, როგორც ქალაქთმშენებლობითი ფენომენი და არა როგორც თვითოეული შენობა.

2. მეხუთე ფასადის ფენომენი. თბილისი თავისებური რელიეფის წყალობით არ განეკუთვნება ჩვეულებრივ ქალაქთა რიგს. მას უწოდებენ ხუთი ფასადის ქალაქს და მართლაც, დიდია სახურავების როლი თბილისის არქიტექტურული სახის ჩამოყალიბებაში. ქალაქში და მის მიდამოებში უამრავი ღია ბუნებრივი მოედანია, საიდანაც შეიძლება ქალაქის მთლიანი პანორამის აღქმა.

3. მე-19 საუკუნის თბილისური სახლი - თბილისური ეზო. ამბობენ, რომ თბილისური ეზო იგივეა რაც იტალიური სახლი, ასე უწოდა რატომღაც საზოგადოებამ, მაგრამ... რა განსხვავებაა იტალიურ ეზოსა და თბილისურ ეზოს შორის. იტალიელის საზოგადოებრივი ცხოვრება, ანუ საკონტაქტო არეალი არა ეზო, სახლი, არამედ ქუჩაა. ჩვენთან კი ქუჩაც და ეზოც.

ატრიუმი და ნახევრად ატრიუმი - ეზო.

ძვ. თბილისის ქუჩა ყალიბდება ატრიუმით ან ნახევრად ატრიუმიანი საცხოვრებელი სახლებით, ეს სტრუქტურაა. „ატრიუმი - ეს სივრცე სცენაა, რომელზედაც მიზანსცენები იცვლება დროის განმავლობაში“ (შოთა ბოსტანაშვილი).

ეზო ეზოში იყურება, სივრცე გადადის სივრცეში, ჩაკეტილი სივრცე არ არსებობს, კარები არ იკეტება: ჩემი სტუმარი შენი სტუ-

მარია. იტალიელი შიგნით ჩაკეტილია, გარეთ კი ღია. მე კი შიგნითაც და გარეთაც ღია ვარ და ეს მხოლოდ და მხოლოდ თბილისური ეზოა! ყველა თბილისური სახლი ღიაა, გახსნილი. მასში სხვადასხვა ეროვნების, რელიგიის ადამიანები ცხოვრობენ, თუმცა მრავალსაუკუნოვანი თანაცხოვრების მანძილზე მათ შორის არც ერთი შეჯახება, კონფლიქტი არ მომხდარა. შესაბამისად თბილისი არის ეროვნული და სოციალური ნიშნით ტოლერანტული ქალაქი (ქვეყანა).

თბილისის უნიკალურმა რელიეფმა განაპირობა ქალაქის უნიკალური ქალაქგეგმარებითი სისტემა და შესაბამისად ქალაქგეგმარებით-მა სისტემამ განაპირობა თბილსური სახლის უნიკალური სისტემა და სტრუქტურა.

4. კიბე

ხვეული თუ სწორი კიბეები, გადასასვლელები ერთგვარი სავიზიტო ბარათია, ზღურბლი — ბრუტალური ურბანული სივრციდან სხვა სივრცეში მოსახვედრად. ორი ზონის დამაკავშირებელი სივრცე შეხვედრებისთვის: კიბე ქუჩა, კიბე ვერტიკალური სისტემა, კიბე ცხოვრებისეული ფილოსოფია ...

5. აივანი.

აივნების არქიტექტურა კლასიკურ საფუძველზე იგებოდა, რომელშიც ჩაწნული იყო ხშირად აღმოსავლური ორნამენტები, თაღები, მაქმანისებური მოაჯირები, ფერადმინიანი რთული ვიტრაჟები.

ა. თბილისური სახლის უმნიშვნელოვანესი ატრიბუტი ხის აივანია. და მართლაც თბილისის არქიტექტურის „რიტორიკაში“ ხის აივანი უმნიშვნელოვანესი ფენომენია. ის გამოირჩევა განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით. ამასთან ძალიან აქტიურია როგორც ფასადზე, ისე ეზოშიც, სადაც რამდენიმე სართულზეა აღმართული. ხშირად იმდენად დიდი ზომისაა, რომ თითქოს ქუჩის „მეორე სართულს“ აყალიბებს.

ტრადიციული ყოფისთვის იგი ოთახებზე ნაკლები მნიშვნელობის საცხოვრებელ გარემოს არ წარმოადგენდა, რაც ბუნებრივიცაა ჩვენი სამხრეთული ზონისთვის. მე-19 საუკუნის თბილისში

შემუშავდა აივნის მეტად ორიგინალური ტიპი კლასიციზტური არქიტექტურის რადიკალური სახეცვლილების შედეგად. თბილისური აივნის აგებულება დაეყრდნო ე. წ. „ამპირის ელემენტებს“. ამ თვალსაზრისით თბილისურ აივანს მეტად მნიშვნელოვან კულტურულ სივრცედ აქცევს.

ბ. თბილისური აივანი ეკლექტიზმის ხანაში, ძლიერ აქცენტს წარმოადგენდა, და ორიგინალურ სახეს სძენდა კვარტალს, ქუჩას,

ქალაქს. ქმნიდა ძველი თბილისის სივრცით-პლასტიკურ მორფოლოგიას. მთავარი რითაც გამოარჩევს ამ აივნებს, ესაა ცხოვრების წესიდან და უშუალოდ კონტაქტურობის შინაგანი მოთხოვნიდან მომდინარე გახსნილობა. აივანი, რომელიც ქუჩის სივრცის ნაწილადაც აღიქმება, უცნაურ „შინაურულობას“ სძენს ამ გარემოს. აივანი თავადაც გარეთკენ „იშორება“, ქუჩის სამყოფელსაც „უშვებს“ საკუთარ თავში, და იმის გამო, რომ ადამიანთათვის ის გულმისავეალია, როგორც გარედან აღქმის, ისე მის სივრცეში ყოფნის დროსაც, იგი ცხადყოფს, რომ ბუნებისადმი, ადამიანთადმი, მთელი სამყაროსადმი ნდობის გამოხატულებაა. (სამსონ ლეჟავა)

გ. აივანი — გარდამავალი სივრცე შესაბამისად იგი არა მარტო სოციალური და კულტურული სივრცეა არამედ ის წარმოადგენს ქუჩისა და შენობის გამაერთიანებელ ექსტინტერიერის ელემენტს.

ქალაქი

ქალაქი, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი, მუდმივად განვითარების და ზრდის პროცესშია. განახლება კი ბადებს უამრავ პრობლემებს, რომელიც დაკავშირებულია ქალაქური გარემოს ტრანსფორმაციისთან. თბილისი თავისი არაჩვეულებრივი ლანდშაფტური თავისებურებებით: ქედები, მდინარე, კუნძულები - ნადგურდება. აქ სხვადასხვა სტილის და დროის ნაგებობები თანაარსებობენ ერთად და აყალიბებენ უნიკალურ გარემოს. აქ არაერთმნიშვნელოვნად თავს იჩენს პრობლემა - ძველისა და ახალის ურთიერთობა, რაც წარმოაჩენს შემდეგ პრობლემურ ვექტორებს:

1. ძველი ქალაქის სისტემის რეანიმაციარეკონსტრუქციის საკითხების აქტუალიზაცია;
2. მასში ახალი არქიტექტურის შემოსვლის ფაქტორის გაჩენა;
3. შესაბამისად, ქალაქგეგმარებითი კონფლიქტი და

4. ლანდშაფტის იდენტიფიკაციის კოდის დაკარგვა.

1. უპირველესად უნდა აღინიშნოს ისტორიული განაშენიანების და ნაგებობების აღდგენა რესტავრაცია. საკითხი, რომელიც ერთ-ერთი პრიორიტეტულია ჩვენს ქვეყანაში კონკრეტულად თბილისში. განახლება-აღდგენა ძირითადად ხდება არქიტექტურული იმპროვიზაციებით ძველის თემაზე. რეკონსტრუქციის შედეგად ფასეულმა ისტორიულმა ძეგლებმა ადგილობრივი არქიტექტურის ფორმალური ნიშნების გამეორებით და აღდგენით ახალი სახე მიიღეს. მთელ რიგ შენობებზე მოხდა სტილიზირებული “ახალი-ძველი” დეტალების დადება და დამატება, მაღალი სახურავების და მანსარდების დაშენება, კარნიზების, სვეტების და ძველებური ელემენტების მიმაგრება, თავისუფალი სტილიზაცია და ინტერპრეტაცია კლასიკურ თუ ნეოკლასიკურ სტილის თემაზე. შენობების ასეთი ხელოვნური დაძველებით ერთის მხრივ არქიტექტორებმა აღადგინეს ისტორიული განაშენიანების სივრცული ხასიათი, მეორეს მხრივ დაუკარგეს მას კულტურული ღირებულება, რაც ნათლად გამოჩნდა ძველი ფოტოების და არსებულის ერთმანეთთან შედარებით. აქ, ადვილად შესამჩნევია ძველ და ახალს შორის განსხვავება, რამაც გავლენა მოახდინა ქუჩის სილუეტის დინამიკაზე, მასშტაბებზე და შედეგად მივიღეთ ინდივიდუალურობის დაკარგვა.

რეკონსტრუირებული იქნა მე-XIX-XX სუკუნის ისტორიულ - არქიტექტურული ღირებულების მქონე შენობები, როგორცაა ზუბალაშვილების სახალხო სახლი (ეხლანდელი კ. მარჯანიშვილის თბილისის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრი), კაკასიის ოფიცერთა ეკონომიური საზოგადოების სახლი (ეხლანდელი თი ბი სი ბანკის სათაო ოფისი) და ე. წ. „მწვანე შენობა“, რითაც აღდგა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ანსამბლი.

2. ძველისა და ახლის ურთიერთკავშირი.

გარდა აღდგენისა და რესტავრაციისა

ისტორიულ განაშენიანებაში იგება ახალი ნაგებობები, რომელთა არქიტექტურა XIX საუკუნის თბილისის ხასიათსა და თანამედროვე ტენდენციებს აერთიანებს.

ა. ამ ურთიერთობის ერთერთი საინტერესო ნიმუშია კ. მარჯანიშვილის ქუჩაზე მდებარე ე. წ. „მწვანე შენობა“, რომელიც 1903 წელს დააპროექტა არქიტექტორმა ლეოპოლდ ბილფელდმა. „მწვანე შენობა“ თავისი არქიტექტურით მოკლებულია თბილისური საცხოვრებელი სახლის ყოველგვარ ნიშანს და ეკლექტიზმის ხანისთვის დამახასიათებელი დეკორატიული სტილიზაციით ხასიათდება. იგი რენესანსულ-ბაროკალური პალაცოთა მსგავსია, თუმცა მსუბუქი და დახვეწილია. შენობის რესტავრაცია-რეკონსტრუქციის და ახალი ნაგებობის დაპროექტებისას მიღწეული იქნა ახალი და ძველის ჰარმონიული სინთეზი (2005 წ. არქ. გ. კიკნაძე, ლ. მუშეკუდიანი). დაუმუშავებელი ბეტონით ნაშენ, ასიმეტრიულად გაბნეული ფანჯრების რიტმით სუფთა კვადრატული მოცულობა შეუმჩნევლად, გარეთა თვალისგან მოფარებულად, ჩასმულია 1903 წელს არქ. ლ. ბილფელდის მიერ დაპროექტებულ ფსევდონეორენესანსული შენობის სტრუქტურაში. ორი, სტილისტურად სრულიად განსხვავებული ძველი და ახალი შენობა, ერთმანეთს ატრიუმით უკავშირდება. ახალი მოცულობა არსებულ შენობას ესაზღვრება ისე, რომ მიწადასრული ცვლილებასაც არ იწვევს. ერთად კი ახლისა და ძველის ერთიან, ჰარმონიულ კომპოზიციას ქმნის.

ბ) ისტორიულ კონტექსტში ტაქტიკურად ჩაწერის მიზნით ქ. თბილისში აღმაშენებლის გამზირზე მდებარე „ბიზნეს ცენტრის“ (არქიტექტურული ლაბორატორია 3). ფორმადწარმოქმნელ სტილისტიკაში ვლინდება ისტორიზმის სიმბოლური ნიშნების სინთეზი თანამედროვე ხერხებთან. არქიტექტურული კონცეფციით უახლოვდება ისეთ ხედვას, როგორცაა ფრაგმენტების ფაქიზად შეთავსება ერთმანეთთან. ამით იგი ერთდროულად გავს შენობას, სურათს და თეატრალურ დეკორაციას.

გ) დ. აღმაშენებლის N12 და ე.წ. „საბაჩი პერეულოვის“ კუთხეში ადრე არსებული შენობის რეკონსტრუქცია - განახლება, ზემოთ აღწერილი ნაგებობისგან განსხვავებით, კლასიციზმის სტილისტური ინტერპრეტაციის ახლებული მიდგომით ხასიათდება (არქ. დ. ელიკაშვილი, ნ. სებისკვერაძე). ნაგებობის მასშტაბი, ძველის და ახლის კომპოზიციური ერთიანობა, ფასადზე შეუქმნეველი კლასიკური დეტალების „ანაბეჭდები“ გამიზნულად მიმართულია ისტორიული გარემოს ჰარმონიულად აღქმის ეფექტზე და იქმნება ისეთი შთაბეჭდილება, რომ ეს შენობა ყოველთვის აქ იდგა.

3. ქალაქგეგმარებითი კონფლიქტი

როგორც ზევით აღვნიშნეთ, ქალაქი ცოცხალი ორგანიზმია და როგორც ყველაფერი ცოცხალი იბადება, ვითარდება, იზრდება და ხდება მისი განახლება.

საკითხავია — ორგანული განვითარების კონტექსტში კი მოიაზრება ქალაქის ეს განახლება, თუ მის ქსოვილში უცხო ჩანართებს აქვს ადგილი?

ყველამ კარგად იცის, რომ ძველი თბილისის ისტორიულ-ნაკრძალ ზონაში — რიყე და მისი მიმდებარე ტერიტორია, გაჩნდა ახლი არქიტექტურული აქცენტები. თავიდანვე გვინდა ავღნიშნოთ, რომ ეს შენობები ექსტრაორდინარული „იუსტიციის სახლი“, მშვიდობის ხიდი, საკონცერტო დარბაზი და ა. შ., როგორც ცალკე აღებული ნაწარმოებები, შეიძლება, იყოს მოწონების საგანი.

იუსტიციის სახლი

მშვიდობის ხიდი

საკონცერტო დარბაზი

მაგრამ როგორც ისტორიული გარემოს ქსოვილში გაჩენილი სისტემები დაწყებული მშვიდობის ხიდით, რომელმაც როგორც ქალაქგეგმარებითა ელემენტმა დაიწყო ზემოსხენე-ბული ტერიტორიის ლანდშაფტური ნგრევის

პროცესი, გაგრძელებული „იუსტიციის სახლი-თა“ და საკონცერტო დარბაზების „ქვემეხების ლულებით“ - ანგრევს ჩვენი ქალაქის ისტორიული გარემოს ჩამოყალიბებულ ჰარმონიულ სისტემას და რაც ყველაზე საგანგაშოა - მასშტაბს და ამით უკანა პლანზე გადააქვს ნაკრძალი ზონის ავთენტური ქსოვილის უნიკალური სახისმეტყველება და შესაბამისად, ადგილი აქვს მისი სამეტყველო ენის მინავლებასა და კოსმოპოლიტიზმის ქაოსში დანთქმას.

შესაბამისად, ისმის კითხვები: - ძველი ქალაქის სისტემაში შემოსული ახალი არქიტექტურით

1. ზუსტად მოძებნილია კი ინტონაცია?
2. ზუსტად არის დასმული აქცენტები?
3. როგორც ხერხი გამოყენებულია კონტრასტი თუ კონტექსტი?
4. ზუსტად არის კი მოძებნილი მასშტაბი?

დასკვნა

4. ლანდშაფტის იდენტიფიკაციის კოდის დაკარგვა.

არქიტექტურა მათიანე, ეპოქის სახეა, მაგრამ ის არის ერის ყოფის, ფსიქიკის, ესთეტიკური შეხედულებების, ჩვევების სახეცაა. არქიტექტურის დანიშნულებაც ესაა - არ უნდა მოხდეს გაუცხოება. ამიტომ, ჩვენ არ გვგონია, რომ ეს ანსამბლი სწორედ იმ ადგილზეა სადაც უნდა იყოს!

ევროპის ლანდშაფტური ქარტიის შესაბამისად არის რა ლანდშაფტი ერის იდენტიფიკაციის კოდი ცხადია ეს კითხვები ძალიან აქტუალური ...

ლიტერატურა:

ვახტანგ ბერიძე. „თბილისის ხუროთმოძღვრება 1801-1917“ თბ. 1963

**ТБИЛИС – ТОЛЕРАНТНОЕ
ПРОСТРАНСТВО – СИМФОНИЯ**

– конфессиональная социальная. Полная симфония.

Медея Мелкадзе

Доктор архитектуры, профессор

Нино Имнадзе

Доктор архитектуры, профессор

**TBILISI – TOLERANT SPAICE –
SIMFONY**

PhD, prof. Medea Melqadze

PhD, prof. Nino imnadze

Цель данной статьи анализ городской среды Тбилиси с начала девятнадцатого века по сей день.

Сегодня, все нововведения в архитектурном контексте, что имеет место в нашем городе – ультрасовременный стилистический флер – все должно просматриваться и анализироваться в этом ключе – историческая часть города – градостроительная сетка – культурное наследие – Тбилисский квартал – система – Тбилисский внутренний двор – дом и гармоническая система – город – квартал – дом – человек – толерантная среда – архитектурное пространство – толерантность национальная

The purpose of this article analyzes the urban environment Tbilisi since the early nineteenth century to the present day.

Today, all the innovations in the architectural context, that takes place in our city - ultramodern stylistic flair - it should be viewed and analizirovatsya in this vein - the historic part of the city - urban planning grid - cultural heritage - Tbilisi quarterly - System - Tbilisi courtyard - house and harmonic system - city - quarterly - home - people - tolerant environment - architectural space - national tolerance - denominational social. Full of the symphony.

მთიანი აჭარის ტურისტულ-რეკრეაციული კომპლექსების არქიტექტურულ-სივრცობრივი განვითარების ტენდენციები

თენგიზ მახარაშვილი, არქ. დოქტორი
ნიკოლოზ აბაშიძე, არქ. დოქტორანტი

1. შესავალი

გაეროს განვითარების პროგრამების მიხედვით, მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან მასობრივი დასვენებისა და ტურიზმის ინტენსიურმა განვითარებამ მსოფლიოში მნიშვნელოვნად გაზარდა მთის რეგიონების რეკრეაციული პოტენციალის გამოყენების მოთხოვნილებები, განაპირობა ამ რეგიონების სწრაფი და მდგრადი განვითარება.

საქართველოში სამთო ტურიზმის მომავალი განვითარებისათვის აჭარის ავტონომიის სამთო რეგიონს განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს. აღნიშნული რეგიონი წინა საუკუნეში ყველაზე სუსტად იყო განვითარებული, რისი ერთ-ერთი მიზეზიც აჭარის მთიან რეგიონში საბჭოთა კავშირის სასაზღვრო ზონის შეზღუდვები წამოადგენდა. შესაბამისად მნიშვნელოვანია მეცნიერულ დონეზე იქნას შესწავლილი და დაგეგმარებული აჭარის მთიანი რეგიონის ტურიზმისა და დასვენების განვითარების ძირითადი პრინციპებისა და დაგეგმვის მეთოდები.

2. ძირითადი ნაწილი

მთიან აჭარაში ტურიზმის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია სარეკრეაციო ტერიტორიის ფარგლებში ტურისტული რესურსების რაციონალური გამოყენება, ადგილობრივი ლანდაშაფტის, ფლორისა და ფაუნის დაცვა და ვიზიტორთათვის შესაბამისი დასვენების პირობების შექმნა, ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური და ყოფის პირობების გაუმჯობესება. ამის განსასაზღვრავად შემოღებულია ბუნებრივი რეკრეაციული რესურსის ტევადობის მცნება, რომელიც

წარმოადგენს ტერიტორიის უნარს შესაბამ-

ისი კომფორტითა და დასვენება-გაჯანსაღების საქმიანობით უზრუნველყოს ვიზიტორთა გარკვეული როდენობა ისე, რომ არ დაირღვეს გარემო ბუნების მდგრადობა და მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, დამატებითი გარე სიმძლავრეების მოზიდვის გარეშე. ის გამოისახება ფართობის ერთეულზე მოსული ვიზიტორთა რაოდენობით, დღე/ღამესა, ან გარკვეული დროის თვე/წელიწადის განმავლობაში, ამავე ერთეულებში გამოისახება **ოპტიმალური რეკრეაციული დატვირთვაც**. საერთაშორისო პრაქტიკის მიხედვით მიღებულია რომ 150–250 ათას.ჰა-ზე ტერიტორიის რეკრეაციული ტევადობაა 1.0 მლნ კაც/დღეა წელიწადში.

აქედან გამომდინარე აჭარის ა.რ.-ის, 298.0 ათასი.ჰა რესპუბლიკის მთლიანი ტერიტორიიდან გამომდინარე, რეკრეაციული ტევადობაა:

- **K** მაქს.ტ-ბა = 2.0 მლნ კაც/დღე წელიწადში;
- **K** მინ.ტ-ბა = 1.2 მლნ კაც/დღე წელიწადში;
- **K** ოპტ.ტ = 3.2:2 = 1.6 მლნ კაც/დღე წელიწადში.

ამავე დროს საერთაშორისო პრაქტიკა იძლევა პიკური დატვირთვების შემთხვევაში მაქსიმალური ტევადობის შესაძლო, დროებითი გადატვირთვების, ზღვრული ტევადობის მნიშვნელობას რაც შეადგენს 30–35%-ს, ანუ აჭარისათვის **K** ზღვ.ტ = 2.6 მლნ კაც/დღეს წელიწადში. აღნიშნული ზღვრული ტევადობის მაჩვენებლის ერთჯერადი გადაჭარბებით ეკოლიგიურ მდგრადობაზე მიყენებული ზიანი შესაძლებელია აღმოფხვრილი იქნას შესაბამისი ღონისძიებების გატარების შედეგად ერთი სეზონის ფარგლებში, თუმცა დაკავშირებულია მნიშვნელოვან ფინანსურ ხარჯებთან. უფრო

მაღალი დატვირთვები ბუნების მდგრადობას მძიმე დარტყმით ზიანს აყენებს და არღვევს ბალანსს ადამიანურ რესურსებსა და ეკოლოგიურ გარემოს შორის, ამიტომ მნიშვნელოვანია მზარდი ვიზიტორთა ნაკადების მართვის მექანიზმების შექმნა, როგორც აჭარის ასევე საქართველოს სხვა საკურორტო ტერიტორიებზე, რათა გადატვირთვების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნეს მსგავსი კომფორტის და ინტერესების მქონე რეგიონებით ჩანაცვლების შეთავაზება ტურისტებისა და დამსვენებლებისათვის.

აჭარის ა.რ.-ში პრაქტიკული დაკვირვების შედეგად ვიზიტორთა დატვირთვები წლის განმავლობაში არათანაბრადაა განაწილებული, ისინი ზაფხულში მაღალი პიკური მაჩვენებლებით გამოირჩევიან, მთელი წლის 75–80% მოდის ზაფხულის საზღვაო სეზონის 100 დღეზე, ხოლო წლის სხვა დროებში კი თითქმის თანაბარია, რაც განპირობებულია ზაფხულში ზღვისპირა კურორტების დატვირთვების მნიშვნელოვანი გაზრდით, ხოლო სხვა პერიოდებში კი ვიზიტორთა ნაკლები ინტერესით. ამის მიზეზია ცუდი ინფრასტრუქტურა, შესაბამისი რეკლამის უქონლობა და განსაკუთრებით ზამთრის კომპლექსების ნაკლებობა. ზაფხულის ვიზიტორთა მხოლოდ 5–10% (80000–160000 კაც/დღე) ისვენებს და მოგზაურობს მთიან რეგიონებში. უკანასკნელ წლებში მას შემდეგ რაც აშენდა რამდენიმე ზამთრის კურორტზე საბაგირო და საბიგელე გზები, მოეწყო სათხილამურო სასრიალო ტრასები, შეინიშნება ზამთრის პერიოდის ვიზიტორთა მატებაც.

აღსანიშნავია აჭარაში გარე ვიზიტორთა უარყოფითი ბალანსი შიდა და გარე ვიზიტორთა შორის, საქართველოს სხვა რეგიონებიდან შიდა ვიზიტორთა რაოდენობა 2–ჯერ აღემატება საზღვრის გარედან ჩამოსულ ვიზიტორებს, აუცილებელია ამ დისბალანსის შეცვლა, ვინაიდან შიდა რესურსი პრაქტიკულად ამოწურვადია და აუცილებელია ამ მიმართულებით სარეკლამო საქმიანობის გაძლიერება, ტუ-

რიზმის და დასვენების სისტემის სრული რეზერვინგი, რათა უახლოეს წლებში ვექტორმა გადაიხაროს რესპუბლიკის გარედან ჩამოსულ ვიზიტორებისაკენ.

საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით და ზემოთ მოყვანილი ფაქტების ანალიზით სწორად დაგეგმილი კომპლექსური ღონისძიებების გატარების შედეგად შესაძლებელია განისაზღვროს აჭარის მთიანი რეგიონის დატვირთვების პერსპექტიული მაჩვენებლები, ზაფხულის 100 დღიან სეზონზე შესაძლებელია 60–65%-ის ვიზიტორების მიღება, რაც მაქსიმალური დატვირთვებისას შეადგენს 1.2–მლნ კაც/დღეს (12 000–16 000 კაცი/დღეში), შესაბამისად ამ ვიზიტორთა 20–25% გასათვალისწინებელია მთიან რეგიონში ტურისტული და დასვენების ობიექტებზე (3500–4000 კაცი/დღე), თუ გავითვალისწინებთ რომ სასტუმრო ადგილების დატვირთვა მთიან რეგიონებში არსოდესაა 100%-იანი საშუალოდ სეზონზე შეადგენს 65–70%-ს, მთიან აჭარის რეგიონში საორიენტაციოდ ვიზიტორთათვის ადგილების ოდენობა შეადგენს 4600–5200 კაც/დღეში. ვიზიტორთა აღნიშნული რაოდენობის მისაღებად შესაძლებელია მომზადდეს ზაფხულის თვეებში მთიანი აჭარის რეგიონები ჯამურად, ერთჯერადი პიკური გადატვირთვის გასანეიტრალებლად შესაძლოა დროებითი ბანაკების მოწყობა ხის კოტეჯებით, ან კარვებით. აღნიშნული რაოდენობის ადგილები პრაქტიკულად უზრუნველყოფენ ზამთრის პერიოდის 100 დღიან დატვირთვას 460 000–520 000 კაც/დღეს წელიწადში, რაც აჭარის მთიანი რეგიონისათვის სრულიად მისაღები დატვირთვაა რათქმა უნდა მომსახურების დივერსიფიცირების გათვალისწინებით რეგიონებისა და არეალების მიხედვით.

ზემოთარნიშულიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია მთიანი აჭარის ფუნქციურ-ტერიტორიალური ზონირება, გეგმარებითი ერთეულების გამოვლენა და მათი განვითარების ტენდენციების განსაზღვრა. ეს პროცესი უნდა

განვიხილოთ, როგორც დინამიურად განვითარებადი, რაც გულისხმობს მთელი სუბრეგიონებისა, თუ მსხვილი ზონების და დასახლებების გეგმარებითი სტრუქტურების ცვლილებებს, პერსპექტიული რეალობების გათვალისწინებით. კონკრეტულად კი აჭარის მთისა და ზღვისპირა რეგიონების ერთიან ურბანულ სივრცით განვითარებას.

„აჭარის ა.რ. სივრცითი მოწყობის სქემა“-ს ერთ-ერთი წამყვანი იდეა – რეგიონალური განსახლების სისტემის ხაზოვანიდან „სავარცხლისებრი“ ტრანსფორმირება და ტერიტორიული რესურსების ოპტიმალურად გამოყენება „მდგრადი განვითარების“, კონცეფციის შესაბამისად ჩვენის აზრით სრულად ვერ განხორციელდება, თუ არ მოხდა მიმდებარე მთიანი რეგიონის „ურთიერთშეღწევა“ განვითარება და თუ არ ჩამოყალიბდა, როგორც ერთიანი მულტიფუნქციური კომპლექსი საკურორტო-დასვენების ერთიანი ინფრასტრუქტურით, ვიზიტორთა მრავალსახოვანი სერვისების დანერგვით ტურიზმისა და დასვენების სხვადასხვა სახეობების ურთიერთშერწყმით, სადაც ზაფხულის თვეებში წამყვანი პოზიცია იქნება ზღვის სანაპირო ზოლის დატვირთვა და დამატებითი წინადადებების მიწოდება მთიანი რეგიონის საექსკურსიო, თუ ტურისტულ-გამაჯანსაღებელი მარშრუტების სახით, ხოლო ზამთრის პერიოდში პირიქით მაღალმთიანი რეგიონების სამთო-სათხილამური კურორტების სომძღავრების წამყვანი პოზიციით და საზღვაო სანაპიროს დასვენების ჩართვით.

საბჭოური მემკვიდრეობა, რომელიც ამ მხარეს ერგო მასზე სასაზღვრო გასხვისების ზონის გატარების გამო (მათ შორის აჭარის მთიანი რეგიონები) — გეოგრაფიული, პოლიტიკური და სოციალური გათიშულობა — სერიოზულად აფერხებს ქვეყანაში ტერიტორიული ერთიანობის, სახელმწიფოებრიობის მშენებლობისა და ეროვნული ინტეგრაციის პროცესებს.

ამ კონტექსტში, განხილულია საქართველოს განსახლების ძირითადი ღერძის დამხმარე ღერძის ფორმირების ფუნქციურ-გეგმარებითი პირობები. განსახლების „სამხრეთის ღერძად“ მოაზრებული ეს ფუნქციურ-გეგმარებითი კორიდორი ერთმანეთს აკავშირებს შემდეგ დასახლებებს: თბილისი - მარნეული - ბოლნისი - წალკა - ნინოწმინდა - ახალქალაქი - ასპინძა - ახალციხე - ადიგენი - ხულო - შუახევი - ქედა - ერგე - ბათუმი.

მნიშვნელოვანი განვითარების ღერძები გულისხმობენ რეგიონთაშორისო კომუნიკაციური, სავაჭრო, სოციალურ-კულტურული და ეკონომიკური კავშირების გააქტიურებას, რაც გამოიწვევს მეზობელი რეგიონების სოციალურ აქტივობას, სოფლის მეურნეობის, ინფრასტრუქტურის, კერძოდ, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობისა და ენერგეტიკის განვითარებას.

– შუახევი-ოზურგეთის მიმართულების განვითარება დამატებით გულისხმობს მომიჯნავე რეგიონების ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის გამოყენებასაც.

– ქობულეთი-ხინოს ძირითადი განვითარების ღერძის კობალაური ხინოს ლოკალური განვითარების მონაკვეთი, გულისხმობს ინფრასტრუქტურისა და ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარებას.

– ერგე-ჩხუტუნეთის სივრცით-გეგმარებითი ღერძი. აქ განვითარების სტანდარტულ მიმართულებებთან (სასოფლო სამეურნეო, ინფრასტრუქტურული და ტურისტულ-რეკრეაციული) ერთად, მიზანშეწონილია ტრანსსაზღვრო თანამშრომლობის განვითარებაც, რასაც ხელს უწყობს მაჭახელას ეროვნული პარკისა და თურქეთის რესპუბლიკის მხრიდან მის მომიჯნავედ ახლადგამოცხადებული დაცული ტერიტორიების კოორდინირებული მენეჯმენტის აუცილებლობა.

მოქმედი კანონმდებლობის სრული დარღვევით მიმდინარეობდა ბოლო წლებში აჭარის საკურორტო ინფრასტრუქტურის განვითარე-

ბა, ყოველგვარი წინასწარი გათვლების და დაგეგმარების, შესაბამის კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის გარეშე იხარჯებოდა სახელმწიფო საბიუჯეტო სახსრები. “აჭარის ა.რ.-ის სივრცითი მოწყობის სქემა”-ს მიხედვით მომავალი ტურისტულ-რეკრეაციული ტერიტორიების ფუნქციური განვითარების პარალელურად აუცილებელია რიგი არსებული რეკრეაციებისა და კურორტებისათვის ახალი სტატუსის მინიჭება, ან გაზრდა. კერძოდ შეეცვალოთ საკურორტო ადგილის სტატუსი და მიენიჭოთ კურორტის სტატუსი: გონიო-სარფს, „ბათუმის მთას“, ფიჭვნარს და დაბა ჩაქვს.

მომავალში ინფრასტრუქტურის, “სამხრეთის ღერძი”-ს განვითარების პარალელურად აჭარის მთიანი რეგიონის რიგ დასახლებებს უნდა მიენიჭოს საკურორტო ადგილის სტატუსი, საკურორტო რესურსის მატარებელ შემდეგ დასახლებულ პუნქტებს:

– ხულოს მუნიციპალიტეტის გოდერძის უღელტეხილის ტერიტორიას, სადაც მიმდინარეობს უდიდესი სამთო – სათხილამურო კურორტის „გოდერძი“-ს მშენებლობა; აქვეა სამკურნალო მინერალური წყალი „ზანკები“.

– ხულოს მუნიციპალიტეტის სოფ. ქედლებს – აქ ფუნქციონირებს სამთო – სათხილამურო სკოლა 220 – მეტრიანი საბაგირო გზით, კოტეჯი, სპორტული მოედანი, ადგილობრივი მცხოვრებთა სახლებში მომზადებულია ოთახები ტურისტებისა და დამსვენებლების მისაღებად.

– შუახევის მუნიციპალიტეტის სოფ. გომარდულს – მდებარეობს ქ. ბათუმიდან 74 კმ-ის დაშორებით ზღვის დონიდან 1450 მეტრ სიმაღლეზე. დღეს აქ ფუნქციონირებს სამთო – სათხილამურო სკოლა 250 – მეტრიანი საბაგირო გზით, 5 – 12- ადგილიანი კოტეჯები, მთავრდება რესტორნის მშენებლობა, ადგილობრივი მცხოვრებთა სახლებში მომზადებულია ოთახები ტურისტებისა და დამსვენებლების მისაღებად.

– შუახევის რაიონის ღომას მთას – ეს ტერიტორია გამოირჩევა უნიკალური კლი-

მატით. აქ შესაძლებელია დასვენება როგორც ზამთარში (თოვლის საფარის სიუხვე და საუკეთესო ხარისხი იძლევა საშუალებას ზამთრის სათხილამურო სპორტის ინფრასტრუქტურის მოწყობისათვის) ასევე ზაფხულში დასვენება. აქვეა მომთაბარეთე საზაფხულო იაილები (დაბები), რომელთა მოსახლეობა უზრუნველყოფს ზაფხულობით დამსვენებლებს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებით კვების ორგანიზაციას.

– შუახევის რაიონის წინაველას მთას – ეს ტერიტორია გამოირჩევა უნიკალური კლიმატით. აქ შესაძლებელია დასვენება როგორც ზამთარში (თოვლის საფარის სიუხვე და საუკეთესო ხარისხი იძლევა საშუალებას ზამთრის სათხილამურო სპორტის ინფრასტრუქტურის მოწყობისათვის) ასევე ზაფხულში დასვენება. აქვეა მომთაბარეთა საზაფხულო იაილები, რომელთა მოსახლეობა უზრუნველყოფს ზაფხულობით დამსვენებლებს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებით კვების ორგანიზაციას.

– შუახევის რაიონის გომის მთას – ეს ტერიტორია გამოირჩევა უნიკალური კლიმატით. ტერიტორიის უმთავრესი ნაწილი მოქცეულია გურიის რეგიონის ადმინისტრაციულ საზღვრებში და მინიჭებული აქვს კლიმატური ტიპის კურორტის სტატუსი. აქ შესაძლებელია ზაფხულში დასვენება. აქვეა მომთაბარეთა საზაფხულო იაილები, რომელთა მოსახლეობა უზრუნველყოფს ზაფხულობით დამსვენებლებს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებით კვების ორგანიზაციას.

– შუახევის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია ჯვარი მინდორი – ეს ტერიტორია გამოირჩევა უნიკალური კლიმატით და წარმოადგენს მოგზაურობისას შუალედურ რგოლს გომის მთამდე. აღნიშნული ტერიტორია წარმოადგენს სატრანზიტო კვანძს ეკოტურისტებისათვის – აქ თავმოყრილია საცხენესნო ტურიზმის მარშრუტები, როგორც ხინოს მთის მიმართულებით, ასევე ჭინჭაოს ტბისა და კურორტ ბახმაროს მიმართულებით გომის მთის გავლით. აქვეა მომთაბარეთა საზაფხულო იაი-

ლები, რომელთა მოსახლეობა უზრუნველყოფს ზაფხულობით დამსვენებლებს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებით კვების ორგანიზაციას.

— **ქედის რაიონის სოფ. გუნდაურს** – ეს ტერიტორია გამოირჩევა დაბალი მთის სუბტროპიკული, ნოტიო კლიმატით. მდებარეობს ზღვის დონიდან 560 მეტრ სიმაღლეზე და დაბა ქედიდან 11კმ-ის დაშორებით მდ.მერისის ხეობაში. მთავარ საკურორტო რესურსს წარმოადგენს აქ არსებული სუსტი მინერალიზაციის სულფატურ – კალციუმიანი მინერალური წყლები. მკურნალობის სახეობები: მინერალური წყლის აბაზანები და დაღვევა, პასიური კლიმატოთერაპია.

— **შუახევის რაიონის სოფ. ვანს** – ეს ტერიტორია გამოირჩევა საშუალო მთისზომიერად ნოტიო კლიმატით. მდებარეობს ზღვის დონიდან 1440 მეტრ სიმაღლეზე და დაბა შუახევიდან 24 კმ-ის დაშორებით მდ. ბარათაულის წყლის ხეობაში. მთავარ საკურორტო რესურსს წარმოადგენს აქ არსებული კარბონატულ – ჰიდროკარბონატულ, ნატრიუმიან, ტუტე მინერალური წყალი „ბაბანური“. მკურნალობის სახეობები: მინერალური წყლის აბაზანები და დაღვევა, პასიური კლიმატოთერაპია.

— **დანისპარაულის სათხილამურო კომპლექსის კურორტი** ფუნქციონირებს მთელი წლის განმავლობაში, ზამთარში როგორც სამთო-სათხილამურო, ზაფხულში სამთო კურორტი საფეხმავლო, საცხენოსნო მარშრუტებით, ჯიპტურებისა და კვადროციკლების ტურების შესაძლებლობებით.

გამომდინარე აშენებული ბაგირგზების საერთო გამტარუნარიანობიდან, შესაძლებელია გათვლილი იქნეს კურორტის შესაძლო მოთხილამურეთა რაოდენობის დათვალა და შემდგომი შესაძლო ნორმატიული დატვირთვის განსაზღვრა ფორმულით (ავტ. ჟ.კლიუმენი):

$$C=ND/n,$$

სადაც:

C – ტრასების მოცულობითი შესაძლებლობებია;

N – ერთ დღეში ტრასების გამოყენების შესაძლებელი დროა და შეადგენს საშუალოდ 8 სთ/დღე-ში.

N – ერთი მოთხილამურის ჩამოსვლების რაოდენობა ერთ დღეში საშუალოდ არის 5;

D – საათში ტრასის გამტარუნარიანობა უზრუნველყოფს საშუალოდ 2500 კაცს, ბაგირგზის გამტარობის მიხედვით;

შესაბამისად:

$$C=5 \times 2500 / 8=1562 \text{ კ/დღე};$$

კურორტის შესაძლო ნორმატიული დატვირთვა განისაზღვრება მოთხილამურეთა მიხედვით შესაძლო კოეფიციენტით 0,3-0,9-ის ფარგლებში არამოთხილამურეთა ოდენობის დამატებით გამომდინარე, თუ რა დამატებით საკურორტო მომსახურებას თავაზობს კურორტი ვიზიტორებს სეზონის განმავლობაში, ჩვენს შემთხვევაში მისაღებია 0.3-ით გაზრდა, ვინაიდან ზამთრის პერიოდში სხვა აქტივობები ამ რეგიონში პრაქტიკულად არაა შესაძლებელი მაღალი თოვლიანობის გამო. შესაბამისად კურორტის ნორმატიული დატვირთვა შეადგენს

$$K \text{ ნორმ.დ} = 1562 \times 1.3 = 2030 \text{ კაც/დღეში}$$

ამ მაგალითის მსგავსად შესაბამისი ფორმულითა და ტრასების გამტარუნარიანობით შესაძლებელია გათვლილი იქნეს ყველა ზამთრის კურორტის ნორმატიული დატვირთვები.

მთიანი აჭარაში ტურიზმისა და დასვენების ერთიანი ურბანული სისტემის შექმნის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ახალი თანამედროვე სატრანსპორტო-საინჟინრო კომუნიკაციური ინფრასტრუქტურის ქსელის შექმნა. კერძოდ ამჟამად ფორმირებადი საქართველოს „სამხრეთი ღერძი“ –ს განვითარების ხაზის გასწვრივ, გოდერზის უღელტეხილზე გამავალი საავტომობილო გზის: ახალქალაქი-ქედა-ბათუმის მიმართულების გაფართოებად ა მისი ჩართვა შავი ზღვის გარსშემოსავლელ მაგისტრალთან. აგრეთვე მთიანი აჭარის სატრანსპორტო

კავშირების გაფართოება, გურიის, სამცხე-ჯავახეთის და სხვა მნიშვნელოვანი მიმართულებებით.

დასკვნა

აჭარის და მისი მთიანი რეგიონების მნიშვნელოვანი და მრავალფეროვანი ტურისტულ-რეკრეაციული, სამეურნეო პოტენციალის სრულფასოვანი ურბანული განვითარებისა და არქიტექტურულ-სივრცობრივი პრინციპების დამუშავება და გამოყენება ხელს შეაუწყობს რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, მოსახლეობის მიგრაციის შეჩერებას, სამუშაო ადგილების შექმნას, ცხოვრების დონის საგრძნობლად ამაღლებას და ჩამოყალიბებს ატონომიური რესპუბლიკის გრძელვადიან მდგრადი განვითარების პირობებს.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, მთიანი რეგიონები, არქიტექტურულ-სივრცობრივი მოწყობა, კურორტები.

ТЕНДЕНЦИИ АРХИТЕКТУРНО-ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННЫХ КОМПЛЕКСОВ ГОРНОЙ АДЖАРИИ

*Авторы: Докт.арх. Тенгиз Махарашвили
Арх.Докт-ант. Николоз Абашидзе*

В статье на основании критического рассмотрения зарубежного опыта по утверждению современных требований устойчивого развития горных регионов, рассмотрены

значительные вопросы развития систем туризма и отдыха в горном регионе Аджарии, такие как: рекреационная вместимость, Инженерно-транспортная инфраструктура, тенденции взаимнопроникновенного развития горных и приморских регионов Аджарии и т.д.

разработаны конкретные рекомендации и указания по архитектурно-пространственному развитию для обеспечения условий устойчивого развития горного региона Аджарии.

TENDENCIES ARCHITECTURE AND SPACE DEVELOPMENT OF TOURIST-RECREATION COMPLEXES THE MOUNTAIN OF ADJARA

*Doct.arh. Tengiz Makharashvili
Arh.Doct-ant. Nikoloz Abashidze*

The article based on a critical review of international experience according to modern requirements of sustainable development in mountain regions, considered major issues of tourism and recreation systems in the mountain region of Adjara, such as: recreational capacity, engineering and transport infrastructure, the development trend of mutual penetration of mountain and seaside regions of Adjara and etc.

Up with specific recommendations and guidelines for architectural and spatial development to ensure the conditions for sustainable development of the mountain region of Adjara.

სამუზეუმო არქიტექტურის თანამედროვე ტენდენციები

ვანდა მუჯირი,
არქიტექტურის დოქტორი, პროფესორი,

მუზეუმების მშენებლობამ დღევანდელ დღეს მიაღწია უზარმაზარ მასშტაბებს მთელს მსოფლიოში. მაგალითად, მხოლოდ გერმანიაში უკანასკნელი თხუთმეტი წლის მანძილზე აშენდა 400-მდე ახალი სამუზეუმო შენობა.

სამუზეუმო შენობის არქიტექტურა დაკავშირებულია სამუზეუმო კონცეფციასთან. შენობის სახე სიმბოლურად ასახავს საზოგადოების წარმოდგენას მუზეუმისა და იმ საგანძურის შესახებ, რომელიც დაცულია მასში.

სამუზეუმო არქიტექტურა თავის განვითარებას იწყებს ტაძრებისა და სასახლეების მშენებლობით, როდესაც კოლექცია პირველ რიგში აღიქმებოდა უტილიტარული და დეკორატიული ფუნქციის თვალსაზრისით.

მე-19-ე საუკუნის სამუზეუმო შენობების პირველი პროექტები ინარჩუნებდნენ ტაძრული არქიტექტურის პრინციპებს, მათთვის დამახასიათებელი კლასიკური ტრადიციით: მდიდრული პორტიკი, კოლონები, სადღესასწაულო ვესტიბიული მონუმენტური კიბით, მაღალი ჭერები, დეკორის მძიმე დეტალები, ბუნებრივი განათება და მასიური მოცულობები, რომლებთან შედარებით ადამიანი აღიქმება პატარა ნაწილაკად „საკრალური“ ნივთების ამ უზარმაზარი ღირებულებების წინაშე.

მე-20-ე საუკუნეში კარდინალურად შეიცვალა დამოკიდებულება სამუზეუმო არქიტექტურისადმი. მაშინ, როდესაც ხელოვნებამ მიიღო გამოსახვის ადრე უცნობი და წარმოუდგენელი ფორმები, არქიტექტორები დადგნენ განუმეორებელი სამუზეუმო შენობების შექმნის აუცილებლობის წინაშე, რომლებიც შეიქმნებოდა კონკრეტული ქალაქის, კონკრეტული კოლექციისა და კონკრეტული ექსპონატისთვის (1).

1968 წელს კომუნიკაციური მიდგომის

გაჩენასთან ერთად მუზეოლოგების ყურადღება ფოკუსირდება სამუზეუმო აუდიტორიის შესწავლაზე. ამ დროს აქტიურად ვითარდება ძირითადი თანამედროვე იდეები მნახველისთვის სამუზეუმო კოლექციის ხელმისაწვდომობის შესახებ, როდესაც ის იქცევა სამუზეუმო ექსპონიციის სრულყოფილიან წევრად.

დღეს სამუზეუმო კონცეფციებში აქცენტი კეთდება არა მხოლოდ ნიმუშების შენახვის პრიორიტეტზე, არამედ თვით ამ ნიმუშების აქტუალიზაციაზე. მთავარი საკითხია - ვისთვის ინახება კოლექცია(2). იზრდება მუზეუმის როლი კულტურული მემკვიდრეობის ინტერპრეტაციაში და თანამედროვე სამყაროში ადამიანის იდენტიფიკაციაში. ცხადი ხდება ახალი ცოდნის, იდეების და სულიერი ფასეულობების გენერირების აუცილებლობა.

ცნებაში „მუზეუმი“ ერთვება ახალი ფუნქციები, რაც იწვევს სამუზეუმო არქიტექტურის განვითარებას და ცვლილებას. ახლა უკვე მუზეუმი აფასებს შენობის არქიტექტურული გადაწყვეტის სიახლესა და ორიგინალობას, მასში ან ღია სივრცეში წარმოდგენილი ექსპონიციებისა და გამოფენების მიშხიდველობას და აღარ მიმართავს მხოლოდ საქმიანობის ტრადიციულ ფორმებს.

დღეს მსხვილი მუზეუმები იმყოფება კულტურისა და ატრაქციონის ზღვარზე. მუშავდება მარკეტინგული სტრატეგიები მნახველის რაც შეიძლება დიდი რაოდენობის მოზიდვისთვის. ეწყობა გამოფენა-ჰიტები, რომლებზეც სწრაფად იყიდება ბილეთები ან მნახველი საათობით დგას რიგებში, რათა მოხვდეს მუზეუმში.

თანდათან ცხადი ხდება, რომ სამუზეუმო არქიტექტურა იზიდავს მნახველს არანაკლებ

სამუზეუმო ექსპონატებისა. ზოგიერთ შემთხვევაში შენობა ხდება უმთავრეს მოტივაციად, რომელიც უბიძგებს ადამიანს მივიდეს ამა თუ იმ მუზეუმში.

სამუზეუმო მშენებლობაში ღირშესანიშნავ მოვლენად იქცა გუგენჰაიმის მუზეუმი ბილბაოში (ფრენკ გერი) და გეტტი ცენტრი ლოს-ანჯელესში (რიჩარდ მაიერი - 1997 წელი).

„ვარსკვლავი“ არქიტექტორების მოწვევის ტენდენცია მუზეუმების დასაპროექტებლად დღესაც აქტუალურია.

მუზეუმის არქიტექტურას ძალუძს გავლენა მოახდინოს პერიფერიების, დეპრესიული რაიონების განვითარებაზე ისე, როგორც ეს მოხდა ესპანურ პროვინციაში ბისკაია (გუგენჰაიმის მუზეუმი ბილბაოში).

„ბილბაოს ეფექტი“ გახდა სამუზეუმო არქიტექტურის სინონიმი, ერთი შენობის არქიტექტურის, რომელსაც შეუძლია სიცოცხლე შთაბეროს მთელ რეგიონს, განაპირობოს მისი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარება.

მუზეუმი ბილბაოში, თავისი არაჩვეულებრივი ფერადოვანი სახით ქმნის ნამდვილ ექსპრესიონისტულ ლაქას ინდუსტრიულ ქალაქში, მისი მასშტაბური ფორმები გაიფურჩქნა ქარხნულ მიწებს შორის. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მუზეუმი ქვეყნის ეკონომიკის ნაწილი ხდება. სამუზეუმო შენობის პროექტირების დროს აქცენტი კეთდება არა ექსპონატების ჩვენებაზე, არამედ ისეთი სივრცის შექმნაზე, რომელიც მოიზიდავს მნახველს და გაზრდის დაწესებულების შემოსავალს.

ბილბაოს ეფექტი მდგომარეობს ცოცხალი ქალაქის ტურიზმის გენერატორად ტრანსფორმირებაში, ახალი არქიტექტურული კომპოზიციის დახმარებით. გეტტი ცენტრთან შედარებით, სადაც თანამედროვე ხელოვნების კოლექციაა დაცული, ბილბაოს გუგენჰაიმის მუზეუმს არ გააჩნია საკუთარი მუდმივი ექსპოზიცია. მისი დარბაზები შევსებულია ჩამოტანილი ნამუშევრებითა და გამოფენებით. კორპორაცია

გუგენჰაიმის დირექტორ თომას კრენსის ჩანაფიქრის მიხედვით, გამოფენები მოგზაურობენ ყველა მუზეუმ თანამგზავრში.

მუზეუმები დაპროექტებულია სეზონური გამოფენებისათვის, რომლებიც მოვლენაა კულტურულ ცხოვრებაში და ესა თუ ის მუზეუმი ამ ექსპოზიციების მხოლოდ დროებითი გაჩერებაა თავის დიდ ტურნეში. მუზეუმი ჩვენ წინაშე წარმოადგენს სივრცეს სხვადასხვა მოვლენებისთვის, რომლებიც ენაცვლებიან ერთმანეთს, და სივრცეს საზოგადოებასთან მუდმივი დიალოგისთვის. გაჩნდა ახალი ტენდენცია, იხურება ძველი ფილიალები და იგეგმება ახლების გახსნა, მაგალითად ვილნიუსში და აბუ-დაბიში. ბილბაოში ჩასახულ ტენდენციას აქვს გაგრძელება და განვითარება (პიტერ კუკის და კოლინ ფურნიეს კუნსტჰაუს გრაცი, ზაჰა ჰადიდის თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი).

თანამედროვეობის ერთერთი ტენდენციაა სამუზეუმო კორპორაციების ჩამოყალიბება, რომელთა საქმიანობა მთელ მსოფლიოში ვრცელდება. ზუსტად ასეთი გლობალიზაციის დემონსტრირებას ახდენს სოლომონ გუგენჰაიმის მუზეუმის კორპორაცია. მისი მუზეუმების მშენებლობის საშუალებით შესაძლებელი ხდება შევისწავლოთ უახლესი არქიტექტურა. (ზემო ჩამოთვლილი მუზეუმების გარდა აღსანიშნავია გუგენჰაიმსოხო (არატაისოდზაკი, 1992) და გუგენჰაიმი ლას ვეგასი (რემ კოლხასი, 2001). დღეისათვის გუგენჰაიმის კორპორაციას აქვს საკუთარი შენობები ნიუ იორკში, ვენეციაში, ბილბაოში, ბერლინში და მშენებარე კომპლექსები აბუ-დაბიში და ვილნიუსში (3,4,5).

ამერიკელების გაგებით კორპორაცია არის სისტემა, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა პროფილის საწარმოებსა და ორგანიზაციებს, რომლებიც გაერთიანებულია ერთი ბრენდით, მმართველობის ერთიანი სტრატეგიული სისტემით (6). სამუზეუმო კორპორაცია შეიძლება აერთიანებდეს საგამომცემლო, საგა-

მოფენო, საგანმანათლებლო საქმიანობას და სასუვენირო წარმოებას, ასევე სასტუმროებისა და ტურისტულ ბიზნესს, სარესტორნო კომპლექსებს და ა.შ.

თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმი MoMA ნიუ იორკში მისდევს ამ საქმიანობას.

ამ მუზეუმის ისტორია იწყება 1939 წლიდან, როდესაც ფილიპ გუდვინმა და ედვარდ სტოუნმა განათავსეს მუზეუმი 53-ე ქუჩაზე, შემდეგ, 1964 წელს, ხდება მისი რეკონსტრუქცია და 2004 წელს შენდება ახალი შენობა, რომლის ავტორია იოსიოტანიგუჩი.

მნიშვნელოვანია რეკონსტრუქციის პროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა მუზეუმის არქიტექტურაში მნიშვნელოვანი სივრცეების ჩართვას, რომლებიც განკუთვნილი იყო კაფეებსა და მაღაზიებისათვის. აქ გამოვლინდა სამუზეუმო მშენებლობაში მნიშვნელოვანი ტენდენცია — მნახველებისთვის სპეციალური სივრცის შექმნა. სადღეისოდ, MoMA ფლობს რამდენიმე მსხვილ მაღაზიას, როგორც მუზეუმის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. მისი ლოგოტიპი ამშვენებს სხვადასხვა პროდუქციას: პლაკატებით, ბრელოკებით, ბარათებით დაწყებული, დამთავრებული ავეჯით, ჭურჭლით და ტანსაცმლით. მუზეუმმა ფსონი დადო არა მარტო ექსპონირებული კოლექციის უნიკალურობაზე, არამედ გასაყიდად გამოტანილი ნივთების ექსკლუზიურობაზე, რომლებსაც ცნობილ დიზაინერებს უკვეთავენ. მათ შორის არიან მარკ ნიუსომი, ფილიპ სტარკი, კარიმ რაშიდი და სხვა.

MoMA-ს საქმიანობა წარმოადგენს სანიმუშო მაგალითს, როდესაც მუზეუმი ან სამუზეუმო კორპორაცია ისევე, როგორც სხვა წარმატებული კომპანია, გაერთიანებულია ერთი დასამახსოვრებელი ბრენდით. ბრენდი წარმოადგენს კომპანიის სიმბოლოსთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ასოციაციების ნაკრებს, ქმნის იმიჯს საერთაშორისო ასპარეზზე, რომელიც დაკავშირებულია შემოთავაზებული მომსახურების და წარმოდგენილი პროდუქციის

ხარისხთან. მუზეუმის ლოგოტიპი წარმოადგენს მის სახეს და ხშირად მისი არქიტექტურა ამა თუ იმ როლში გვევლინება. ზოგჯერ მუზეუმის სილუეტს იყენებენ მის ლოგოზე, ვინაიდან საინტერესო არქიტექტურა თავისთავად არის ცნობადი, ზოგ შემთხვევაში კი პირიქით, არქიტექტურა იყენებს ლოგოტიპს საკუთარი მიზნებისათვის.

ბოლო წლებში აშკარად გამოვლინდა სხვა ტენდენცია სამუზეუმო არქიტექტურაში - „დენდუსტრიალიზაცია“ ხელოვნების საშუალებით. ითვისებენ და რეკონსტრუქციას უტარებენ ყოფილ ფაბრიკებს, ქარხნებს, ელექტროსადგურებს, სამრეწველო ზონებს და იყენებენ მუზეუმებისათვის, თანამედროვე ხელოვნების გალერეებისათვის.

ასე ტეიტის მუზეუმმა ლონდონში (ჰერცოგი და დე მირონი, 2000 წ) განათავსა საკუთარი კოლექცია ლონდონის ყოფილ თბოელექტროსადგურში (7, 4) და გააოცა საზოგადოება სამრეწველო შენობის ხელოვნების ბრწყინვალე ცენტრად საოცარი გადაქცევით.

TateModern-ის მაგალითს მიბაძა Battersea Station-ლონდონში, ლივერპულისა და მანჩესტერის ყოფილი კვარტალები. გალერეა WhiteCube განთავსდა ყოფილი ელექტროსადგურის შენობაში.

2001 წელს ოთხი ცილინდრული ფორმის ვენური გაზპოლდერის სივრცეში განთავსდა არა მხოლოდ საცხოვრებელი ბლოკი, კერძო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ოფისები, მრავალრიცხოვანი კაფე-რესტორნები, სტუდენტური საერთო საცხოვრებელი, არამედ ქალაქ ვენის არქივი, საგამოფენო მოედანი, საკონცერტო დარბაზი და კინო-თეატრი. სამრეწველო ინტერიერების და კეთილმოწყობილი, გამწვანებული ტერიტორიის კონტრასტი ქმნის ახალ სივრცეს განსაკუთრებული ესთეტიკით.

სადღეისოდ მუზეუმის შენობა არ არის მხოლოდ რარიტეტების საცავი. ის არის ხელოვნების დამოუკიდებელი ნიმუში, რომელიც

იწვევს დამთვალეობის ისეთივე ინტერესს, როგორც მასში დაცული კოლექციები. მუზეუმის არქიტექტურა ხდება სიახლეების დამკვიდრების ახალი მოედანი. მას შემდეგ, რაც გეტის ცენტრის მშენებლობაში დაიხარჯა 1 მილიარდი დოლარი, ცხადი ხდება, რომ ხელოვნებაში ინვესტიცია შეიძლება არ შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ „ჰიტური“ ხელოვნების ნიმუშების ყიდვით. თანხების გააზრებული ჩადება მუზეუმის პროექტში შეიძლება გახდეს კერძო პირის, ან მსხვილი კომპანიის კარგი პიარი. დასავლეთში მშენებლობის ხარჯებს ჩვეულებრივ იყოფენ მუნიციპალური მმართველობა და კერძო სტრუქტურები. თანამედროვე მუზეუმის ორიენტაცია მნახველთან აქტიურ მუშაობაზე, მისი დაინტერესება მოსახლეობის კულტურული დონის ამაღლებაში ზრდის მის საგანმანათლებლო ფუნქციას. სამუზეუმო პროგრამები მიმართულია მნახველის შემოქმედებითი პოტენციალისა და ასოციაციური აზროვნების აქტივაციასზე (8).

მუზეუმის სივრცეში იქმნება საგანმანათლებლო ცენტრები, კლუბები, წრეები, ეწყობა ლექციები, შემოქმედებითი საღამოები და ა.შ. ასეთი მუზეუმის ორგანიზებისთვის საჭიროა ახალი სივრცეების შექმნა. მაგალითად, 2005 წელს სტივენ ჰოლის მიერ სიეტლში განხორციელებული BelleuveArtsMuseum-ის რეკონსტრუქცია, რომელიც შემუშავებული იყო მისი საგანმანათლებლო მისიიდან გამომდინარე. მუზეუმის არქიტექტურა, მასში გათვალისწინებული საგამოფენო გალერეების გარდა, გამოყოფს მნიშვნელოვან ფართს აუდიტორიებისთვის, კერამიკული და სამხატვრო სტუდიებისთვის, ბიბლიოთეკისთვის. ცენტრალური ატრიუმი სხვადასხვა ხასიათის ღონისძიებების ჩატარების შესაძლებლობებს იძლევა. ატრიუმი იმდენად დამახასიათებელი კონსტრუქციაა სამუზეუმო არქიტექტურაში, რომ რემ კოლხასი ხუმრობით უწოდებს მსგავს მუზეუმებს “atrium-ridden” (ატრიუმით გახედილობები), მაშინ როდესაც ჰოლი ახასიათებს ამ

სივრცეს, როგორც სოციალურ კონდენსატორს და აფასებს მის პოტენციალს ადამიანთა ერთობის შექმნისა და გამყარების უნარის მიხედვით (9).

მუზეუმის არქიტექტურულ გამოსახულებაში ხშირად აისახება ადამიანთა ცხოვრებაში მონაწილეობისა და თანამედროვეობის და ურბანული გარემოს კონტექსტში ჩაწერის სწრაფვა. სენტ ლუისის (Allied Works,2002) თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმი გადაჯაჭვულია ურბანულ გარემოსთან. ბეტონის რბილად მომრგვალებული კედლის ზოლი მიმართავს მზერას შენობის კუთხისკენ, ეჯახება ხმაურიან ქუჩას, მიყავს განათებული შესასვლელისკენ და უბიძგებს შიგნით შესვლისაკენ. ორი უზარმაზარი ფანჯარა ანგრევს ბარიერს ქალაქსა და მუზეუმს შორის და არღვევს კედლის სივრცეს. საექსპოზიციო დარბაზების პირველი ფანჯრიდან იშლება ხედი, მეორე ფანჯარა კი სიმბოლურად ანათებს საგანმანათლებლო განყოფილების აუდიტორიას(8).

ამგვარად, ჩანს თუ როგორ აისახა თანამედროვე მუზეუმის ფუნქციონირება მის არქიტექტურაში. მუზეუმის დაპროექტება არის დიდი იღბალი არქიტექტორისთვის, რაც მეტყველებს მისი ნიჭის აღიარებაზე და მის სახელს უკვდავყოფს. მუზეუმის პროექტი დღეს არ არის მხოლოდ საზოგადოებრივი მნიშვნელობის, არამედ ის საავტოროც არის.

ბრწყინვალე არქიტექტურულმა გადაწყვეტილებამ შეიძლება ტურისტების ნაკადი მოიზიდოს და ამავე დროს სერიოზულად გაართულოს სამუზეუმო მოღვაწეობის წარმართვა, მაგალითად საექსპოზიციო (როგორც ნიუ იორკის გუგენჰაიმის მუზეუმში - გაღუნული კედლები, დახრილი იატაკები, რაც ართულებს სურათების გამოფენას).

მუზეუმის შენობის იდეალური პროექტი უნდა პასუხობდეს, როგორც გარეგნულ, ასევე შიდა მოთხოვნებს - ის უნდა იყოს ორიგინალური, ნოვაციური და განუმეორებელი და ამავე დროს ფუნქციონალური.

საკვანძო სიტყვები: მუზეუმი, არქიტექტურა, სივრცე, ურბანული გარემო, ბრენდი, კორპორაცია.

ლიტერატურა:

1. BellevueArtMuseum. About us. Our mission//http://www.bellevuearts.org/about_us/index.htm
2. Белоголовский В. МоМА транзит или архитектурный театр Майкла Малцана.. Эновое русское слово - Нью-Йорк, июль 2002.
3. Богнер Д. Направления развития музейной сферы в Европе и в мире// Меняющийся музей в меняющемся мирею Конкурс музейных проектов 30 декабря- 1 марта 2004-2004.
4. Гимельштейн Я. Музейное дело в рамках феномена новой культурной политики и теории корпоративизма// <http://museum.philosophy.ru/old/triambos.html>
5. Ильина А. Где посмотреть на мечту архитектора?// Собственник. Журнал о людях и домах.- сентябрь 2006.
6. Мастеница Е.Н. Новые тенденции в развитии музея и музейной деятельности// <http://museum.philosophy.ru/old/triambos.html>
7. Музеиновойэры// Музей, - №7, 2008
8. Zeiger M. New museum architecture. Innovative from around the world.- London, 2005.
9. Калугина Т.П. Художественный музей как феномен культуры, - СПб, 2001

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В МУЗЕЙНОЙ АРХИТЕКТУРЕ

Ванда Муджири,

доктор архитектуры, профессор

Музейное строительство на сегодняшний день достигло огромных масштабов по всему миру. Осознается необходимость генерировать новые знания, идеи, духовные ценности, возрастает роль

музея в интерпретации культурного наследия и идентификации человека в современном мире. В понятие «музей» включаются новые функции, что влечет за собой развитие и изменение музейной архитектуры. Теперь музей следует не только традиционным формам деятельности, но и видит ценность в новизне и оригинальности архитектурного решения здания и представленных внутри или на открытом воздухе экспозиции и выставок.

В проектировании музейного здания ставится новый акцент на создание пространства, способного привлечь посетителей и увеличить доходы учреждения. Музей сегодня выступает в качестве проекта не только общественного значения, но и проекта авторского.

Благодаря яркому архитектурному решению происходит трансформация живого города в генератор туризма при помощи новой архитектурной изюминки.

MODERN TENDENCIES IN MUSEUM ARCHITECTURE

*Vanda Mujiri, Ph.D. Professor,
Technical University of Georgia,*

The museum construction has reached a globally massive scale. The necessity for generating new knowledge, ideas and spiritual values has become apparent. The role of museums, in interpretation of cultural legacy and person's identification within the modern world, has also grown. The definition of a "museum" is encompassing new functions, which bring about evolution and change of museum architecture. Currently the museum, aside from simply following through with traditional functions, also appreciates novelty and originality of the building's architectural execution alongside with open-air and indoor expositions and exhibition.

In planning the construction of a museum a new emphasis is being made on creating a space capable of attracting visitors and increasing the establishment's income. A museum, nowadays, presents itself not only as a public undertaking but also as an author's project.

Due to vibrant execution, the addition an architectural gem transforms a city into a generator of tourism.

არქიტექტურული პროექტივის განვითარების პერსპექტივები

ვანდა მუჯირი,
არქიტექტურის დოქტორი, პროფესორი,

თანამედროვე არქიტექტურულ-მხატვრული კომპოზიციის სკოლების განვითარების კვლევამ შესაძლებელი გახდა მისი კონცეფციების თვითმყოფადობის გამოვლენა. თანამედროვე არქიტექტურული კომპოზიციის სკოლა ისევე, როგორც საპროექტო პრაქტიკა, უარს ამბობს ტრადიციულ კლასიკაზე და ხასიათდება ნოვატორული მიზანსწრაფულობით. ამ პირობებში ჩამოყალიბდა თანამედროვე არქიტექტურის ახალი სახე, რომელიც ეფუძნება მხატვრულგამომსახველობით ენას.

სწავლებისა და დაპროექტების პრაქტიკის შეთავსებით, ახალმა სკოლამ მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის ფორმალური მეთოდის გამოყენებით განსაზღვრა არა მარტო კომპოზიციის ათვისების განსხვავებული მეთოდები, არამედ ეს მეთოდები გარდაქმნა ახალ მასალად, რომელმაც პოზიტიური გავლენა იქონია თანამედროვე არქიტექტურის სტილისტური სახის ფორმირებაზე.

XX საუკუნეში არქიტექტურული სკოლის პრაქტიკა მაჩვენა, რომ პროპედევტიკული მიდგომა იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი და გავლენიანი მეთოდური თვალსაზრისით. სწორედ მის ფარგლებში იყო რეალიზებული ფორმალურ-ანალიტიკური მეთოდის კომპოზიციური პრინციპები.

არქიტექტურულ-მხატვრული კომპოზიციის თანამედროვე სკოლა შეიძლება დახასიათებული იყოს, როგორც XX საუკუნის არქიტექტურული განათლების სისტემის ნოვატორული მოვლენა, რომელიც იყო სოციალ-კულტურული პროგრესისა და ხელოვნების ევოლუციის შედეგი. ის არის აღიარებული და აპრობირებული სამეცნიერო-პედაგოგიური კონცეფცია, რომელიც ეფუძნება წყვეტს საბაზისო პროფესიული გამოცდილების ათვისების

სების ამოცანას (1).

არქიტექტურული სკოლის არქიტექტურულ-პედაგოგიური კონცეფციები, მიდგომები და პრინციპები ასახავენ მხატვრული გამოცდილების ამა თუ იმ მეთოდს, რის შედეგადაც ისინი ობიექტურ დებულებებთან ერთად აუცილებლად ითავსებენ მათ მიმართ სუბიექტურ დამოკიდებულებას, რომელიც დამახასიათებელია შემოქმედი პედაგოგებისათვის. ამით აიხსნება კონცეფციების სიმრავლე, რომლებიც წარმოდგენილია წამყვანი პედაგოგების საავტორო პროგრამებში და გამოხატულია ამა თუ იმ სასწავლებლის პედაგოგთა კოლექტივების მიერ;

სამეცნიერო მიღწევების სწრაფგანვითარებასთან ერთად არქიტექტურის შინაარსი და მასთან ერთად არქიტექტურული მოღვაწეობის მეთოდოლოგია დინამიკაში შეიძლება შეიცვალოს. რა თქმა უნდა, მასში გაძლიერდება მეცნიერული კომპონენტი, მაგრამ იმ ნაწილში, რომელიც ეხება ხელოვნებისადმი დამოკიდებულებას და მხატვრული შემოქმედების მეთოდებს, მეცნიერების შესაძლებლობები შეზღუდულია და ის ვერასოდეს ვერ შეცვლის მხატვრის, ხელოვანი სინტუიციას. ამიტომაც არქიტექტურული პროპედევტიკა ამ კუთხით მნიშვნელოვნად არ შეიცვლება, ვინაიდან ის ახდენს არქიტექტურის პროფესიონალურ-მხატვრული ხერხების ათვისების რეალიზაციას (2).

საუკუნის დასაწყისში ფორმატწარმოქმნის პარადიგმის გლობალური ცვლილების დროს ჩამოყალიბდა არქიტექტურის კომპოზიციურ-მხატვრული საფუძველი, რომელმაც გააერთიანა წინამორბედი კულტურის ფორმები და თანამედროვე კულტურის ნიშნები აირეკლა. არქიტექტურის სამეცნიერო და შემოქ-

მედებითი პრაქტიკისას მასში რა თქმა უნდა ვლინდება ახალი შესაძლებლობები (3,4). მოსალოდნელია ცვლილებები, მაგრამ საეჭვოა, რომ ისინი რადიკალურ ხასითს ატარებდნენ. ამიტომ არ არის მოსალოდნელი იმის მსგავსი აღმოჩენები, რომლებსაცადგილიჰქონდაავანგარდისპერიოდში. დღეს უკვე ეჭვგარეშეა, რომ არქიტექტურული სკოლა შევიდა XXI საუკუნეში არქიტექტურის საწყისი პროფესიული განათლების მთელი არსენალით, რომელიც მოიცავს აღმოჩენებს არქიტექტურულ პროპედევტიკაში, რა სახეც არ უნდა მიიღოს ახალმა არქიტექტურამ, ფორმათწარმოქმნის მისი სიღრმისეული იმპულსები დარჩება გამოხატული პროპედევტიკული კონცეფციით.

არქიტექტურული პროპედევტიკის ტრადიციულ ფარგლებში კი მოსალოდნელია დიდი და პატარა პედაგოგიური აღმოჩენები, ვინაიდან მისი არსენალი ჯერ არ არის ამოწურული.

არქიტექტურული განათლების საწყის ეტაპზე არსებობს მრავალი პრობლემა, უპირველესია მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის და არქიტექტურული და პროექტების კავშირი. ნათელი გახდა, რომ ის არ შეიძლება გადაწყდეს ეტაპობრივი გზით, სადაც წყვეტის საშიშროება განსაკუთრებით დიდია.

წამყვანი არქიტექტურული სკოლების გამოცდილება მეტყველებს საპროექტო პროცესის განვითარების და მასში მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის მასალის პარალელურად ჩართვის მიზანშეწონილობაზე. ამ შემთხვევაში მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის გვევლინება, როგორც ძირითადი სახვითი იდეის ძიების ინსტრუმენტი. სწავლებისა და დაპროექტების პრაქტიკის შეთავსებით, ახალმა სკოლამ მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის-ფორმალურიმეთოდიკისგამოყენებითგანსაზღვრაარამარტოკომპოზიციისათვისებისგანსხვა-ვებულებითმეთოდები, არამედ ეს მეთოდები გარდაქმნა ახალ მასალად, რომელმაც პოზიტიური გავლენა იქონია თანამედროვე არქიტექტურის სტილისტური სახის ფორმირებაზე (1,5).

თეორიულ ასპექტში საჭიროა მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის სამეცნიერო დებულების გარკვევა, ფორმათწარმოქმნის თეორიის განვითარება, არქიტექტურული კომპოზიციის კატეგორიების განხილვა. არქიტექტურული პროპედევტიკის ინტერესებშია, რომ ახალი ცოდნა უწყვეტად აისახებოდეს კომპოზიციური პრაქტიკუმის მეთოდურ ფორმებში, პედაგოგისა და სტუდენტის ერთობლივ შემოქმედებაში (6).

თანამედროვე არქიტექტურის საგნობრივ – სივრცითი შინაარსი ლოგიკურად განაპირობებს ახალი ტიპის პროფესიული აზროვნების მიზანდასახულ განვითარებას. ზუსტად აქაა მოსალოდნელი მრავალი აღმოჩენა.

შეიძლება დავუშვათ, რომ დღეს არარსებობს მეთოდური და თეორიული ერთიანობა თემის გაგებაში “ფორმისგამოვლენა”. აქ საჭიროა კატეგორიის “არქიტექტურული ფორმის გამოვლენა” უფრო ღრმად ამუშავება, ანალიზი და ამ კომპოზიციური ნაწილის მეთოდოლოგიური უზრუნველყოფა.

ასეთივე ყურადღებას მოითხოვს თემა “ტექტონიკა”. მოცულობით ფორმაში ტექტონიკური დამოკიდებულებების ფართო შესაძლებლობების გაცნობიერების გარეშე შეუძლებელია თანამედროვე არქიტექტურის მხატვრული ხერხების მთელი პალიტრის წარმოდგენა.

კომპიუტერული ტექნოლოგიების განვითარებასთან დაკავშირებული იქნება გარკვეული ძვრები და ცვლილებები.

სწავლების კომპიუტერული ფორმა უკვე აქტიურად ერთვება სასწავლო დაპროექტების პროცესში და მისი როლი უახლოეს მომავალში კიდევ უფრო გაიზრდება, ვინაიდან ახალი ვიზუალური ენა ახალსაპროექტო აზროვნების ფორმად იქცევა. ასევე პირობებში მიგვაჩნია, რომ არქიტექტურული სკოლა აუცილებლად უნდა პასუხობდეს ახალ სიტუაციას არქიტექტურული შემოქმედების მეთოდოლოგიაში. ეს მოითხოვს ახალი იდეების ძიებას განათლების საწყისი ციკლის ორგანიზებაში, არქიტექტურ-

რულ პროპედევტიკაში.

ახალი დროის არქიტექტურის ფორმათწარმოქმნის პრინციპები ძირითადად არ შეიცვლება. მათი ბუნება, რომელიც გამომდინარეობს ადამიანის, როგორც აქტიური სუბიექტის ფსიქო-ფიზიოლოგიური თავისებურებებიდან და ჩვენი სამყაროს საგნობრივ-სივრცითი მატერიალური სპეციფიკიდან, ვერ განიცდიან საფუძვლიან ტრანსფორმირებას. არქიტექტურა დარჩება არქიტექტურად, მაგრამ მისი ამოცანების გადაწყვეტის ხერხები აუცილებლად შეიცვლება კომპიუტერული მიღწევების ჩართვასთან ერთად (8).

არქიტექტურის განვითარების ყველა ეტაპზე ჩნდება პრობლემები, რომლებიც მოითხოვენ მხატვრული ფორმათწარმოქმნის ყველა შესაძლებლობის უფრო ღრმა გააზრებას. ამ ასპექტში არქიტექტურული კომპოზიციის თეორიის სფერო არის დაუსრულებელი კვლევების საგანი.

მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის კონკრეტულ მეთოდიკაში მის დიდაქტიკურ აღჭურვაში, სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის ხერხებში ეჭვგარეშე განხორციელება მნიშვნელოვანი ნოვაციები. არქიტექტურულ-კომპოზიციური შემოქმედების მხატვრული სპეციფიკის მიუხედავად, სადაც სუბიექტივობა არის განუყოფელი ატრიბუტი, მისი სწავლება არ შეიძლება ეყრდნობოდეს ემპირიზმს და უარყოფდეს ობიექტურ საფუძველს (6,7).

არსებობს არქიტექტურული პროპედევტიკის ძირეული იდეების განვითარების უზარმაზარი სივრცე. პერსპექტივაში მოსალოდნელია უამრავი აღმოჩენა, რომლებიც დადებით გავლენას მოახდენენ მომავალი არქიტექტორების მომზადების ეფექტურობაზე.

საკვანძო სიტყვები: პროპედევტიკა, მოცულობა, სივრცე, კომპოზიცია, დაპროექტება, ფორმათწარმოქმნა, განათლება, პერსპექტივა.

ლიტერატურა:

1. Мелодинский Д.Л. - Объемно-пространственная композиция - современное состояние и тенденции развития.//Начальный этап архитектурного образования.Сб. материалы совещаний, теория и практика советской архитектуры. М., 1991
2. Гудкова Т.В. Моделирование процесса творческого проектного мышления. Канд. дисс.Новосибирск, 2000
3. თევზაძე ნ., კიკნაძე ზ., მუჯირი ვ., ფორმათწარმოქმნისა და კომპოზიციის პარადიგმა არქიტექტურაში (9 ისტორიული და ლოგიკური ასპექტები). საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემია, შრომები 2(17) საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალ “მომამის” დამატება.
4. Степанов А.В и др. Объемно-пространственная композиция М.,1993г.
5. Степанов А.В., Иванова Г.И., Нечаев Н.Н. Архитектура и психология.М.,1973.стр.179
6. Ремизова Е.Р. - От Витрувия до Винтури. Эволюционный взгляд на педагогику композиционного творчества в архитектуре. // Архитектура мира. №5. М., 1996
7. Глазычев В.Л. - Включение художественной деятельности в систему проектирования.//Искусство и научно-технический прогресс. Искусство. М., 1973..
8. Никифорова О.И. - Исследования психологии художественного творчества. МГУ. 1972.

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
АРХИТЕКТУРНОЙ ПРОПЕДЕВТИКИ**

*Ванда Муджири,
доктор архитектуры, профессор*

факультет архитектур, урбанистики и дизайна, Арсенал архитектурной пропедевтики ещё не исчерпан, поэтому в её традиционных рамках ожидаются большие и малые педагогические находки. Существует много проблем начального этапа архитектурного образования. Первейшая из них – это связь объёмно-пространственной композиции с архитектурным проектированием. Стало ясным, что эта проблема не может быть решена поэтапно, где есть риск разрыва учебного процесса. С развитием компьютерных технологий, также ожидаются изменения. Существует огромное пространство для развития идей архитектурной пропедевтики. В перспективе ожидается много находок и открытий, которые положительно скажутся на эффективности архитектурного образования.

**DEVELOPMENT PERSPECTIVES
OF ARCHITECTURAL
PROPEDEUTICS**

*Vanda Mujiri, Ph.D. Professor,
Technical University of Georgia*

In the traditional frame of Architectural Propedeutics some began small pedagogical discoveries, as Arsenal hasn't been run out yet. On the initial stage of the architectural education there arise lots of problems. The most important is a union of the size-space composition and the architectural projecting. It's evident that it can't be solved stage by stage, where a risk of interruption exists. Certain changes and shifts will be connected with the development of computer technologies. There exists a huge space for the development of the basic ideas of the architectural propedeutics. A lot of discoveries are expected, which will be very effective for the training of future architects.

- არქიტექტურული კუთხით, პროფესიული წრებიდან, ასევე საზოგადოების მხრიდან. მართალია, მშვიდობის ხიდი მსოფლიოს საოცარ და უჩვეულო ფორმის ხიდებს შორის მოხვდა, იყო და ეხლაც არის შენიშვნები და პრეტენზიები ხიდის მასშტაბთან და პროპორციებთან, ასევე მის ზედმეტად ექსპრესიულ დიზაინთან დაკავშირებით, თუმცა საზოგადოების ნაწილისთვის ის მისაღებია. შუშის ხიდი თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ძველი თბილისის ხედების შერწყმის მცდელობაა. რამდენად მოხერხდა ეს, სადავო თემაა.

რაც მართალია მართალია, ხიდმა დაანგრია ძველი თბილისის ხედი და დაუნგრია მასშტაბურობა ძველ ტაძრებს. ამ ხიდის ქალაქის ნაკლებ საინტერესო და არაპრეტენზიულ ადგილზე აშენებას ბევრად კარგი შედეგი მოყვებოდა.

სულ ახლახანს კი დასრულდა მუსიკისა და დრამის თეატრისა და საგამოფენო დარბაზის მშენებლობა რიყეზე, რომელიც იტალიელი არქიტექტორის მასიმოლიანო ფუქსასის კომპანიას ეკუთვნის, თუმცა მაკეტის შემქმნელის ვინაობა უცნობია. იგივე პრობლემის წინაშე დავდებით, როგორი პრობლემის წინაშეც დაგვაყენა ზემოთ აღნიშნულმა ხიდმა. ხიდს დაემატა მთლიანად კომპოზიციიდან ამოვარდნილი შენობა. ასეთ ძველ და უნიკალურ არქიტექტურულ გარემოში, რომელსაც მსოფლიოში ანალოგი არ ყავს, უზარმაზარი შენობის ჩასმა სრულიად გაუგებარია. ხიდის მსგავსად, სხვა ნაკლებ საინტერესო ადგილას შესაძლოა ამ შენობას უფრო მეტი მოწონება დაემსახურებინა. საკმაოდ ბევრია თბილისში ასეთი ადგილი. განვითარება არ ქვია ძველი იერსახის დამახინჯებას.

ამ ყველაფერს ასევე ემატება საბაგიროს შენობა. ეს სამი ნაგებობა საკმაოდ ტვირთავს და ამძიმებს სურათს და კომპოზიციას არასაინტერესოს ქმნის.

რაც შეეხება თავად რიყის პარკს, ეს თბილისის ერთერთი ყველაზე მასშტაბური დასასვენებელი კომპლექსია. პარკს საქართველოს

რუკის ფორმა აქვს და თითოეული რეგიონი ერთმანეთს საფეხმაგალო ბილიკებით უკავშირდება. ევროპის მოედნიდან რიყის პარკის შესასვლელთან მიწისქვეშა პარკინგი მოეწყო. რიყის პარკის 9 ჰექტრამდე ტერიტორიაზე ცალკე კუთხეებია მოწყობილი ბავშვებისთვის, მოხუცებისთვის. რიყის პარკი ლანდშაფტის ნიდერლანდელმა დიზაინერმა მარტინ ვოლტკამპმა დააპროექტა. პარკში ასევე განთავისუფლებულია სამგანზომილებიანი გამოსახულების მოძრავი მუსიკლური შადრევანი.

პარკი, მის გარშემო არსებულ ახალ ნაგებობებთან შედარებით თავის ფუნქციას უდავოდ ასრულებს. ამ ტერიტორიაზე რეკრიაციული და სასეირნო ზონის გაკეთება ნამდვილად კარგი გადაწყვეტილებაა. იგი არ უშლის ხელს კომპოზიციას და საკმაოდ კარგად ჯდება მასში. მართალია აქვს უარყოფით დეტალები, მაგალითად ხელოვნურად შექმნილი კლდე, რომლის გაკეთებაც ნამდვილად უსარგებლო იყო მითუმეტეს თბილისისნაირ ლანდშაფტზე. მწვანე საფარის ნაკლებობაა. ზაფხულში ჩრდილის მოძცეში მწვანე საფარი საკმაოდ მცირეა ამ პარკში.

უკეთესი იქნებოდა პარკში მასშტაბიდან ამოვარდნილი შენობების ჩადგმის ნაცვლად შედარებით მოკრძალებული ნაგებობების აშენება გადაწყვიტათ, რაც არ გაადიზიანებდა თავალს, ქალაქსაც ოდნავ ახალ ელფერს შეძენდა და რაც მთავარია ქალაქის ისტორიულ ნაწილს არ დაჩრდილავდა.

როგორც ყველა პროექტს რიყის პარკსაც თავისთავად აქვს გეგმა, თუმცა საწუხაროდ როდესაც პარკს ნარიყალიდან ვუყურებთ მისი გეგმარება საერთოდ არ იკითხება, რაც ჩემი აზრით დიდი მინუსია.

უარყოფით მხარესთან ერთად უნდა აღინიშნოს დადებითი მხარეებიც. მაგალითად ის, რომ პარკის შიგნით განაშენიანებაში არის ბევრი საინტერესო დეტალი და ელემენტი, რომელიც 21 საუკუნის ლანდშაფტური დიზაინის კარგ ნიმუშებს წარმოადგენს.

რივის პარკი მუდმივი დავის საგანია. შეიძლება საზოგადოების ერთი ნაწილისთვის ეს თანამედროვე ლანდშაფტური არქიტექტორის ნიმუში მისაღები იყოს. დანარჩენისათვის კი სრული განადგურება იმ ღირებულებებისა და ფასეულობების, რომლებიც აქამდე გაგვანდა ლანდშაფტურ არქიტექტურაში.

ПАРК РИКЕ АНАЛИЗ И КРИТИКА

*ინა ხიშიაშვილი
ассоциированный профессор, доктор*

В статье описывается история местонахождения одного из районов Старого Тбилиси- Рике, как обустроивалась эта территория в течение многих веков, также рассмотрен сегодняшний парк Рике, дается анализ парка и критика. В статье также рассмотрено значение реки Мтквари в строительстве этой территории и связь парка с центральными районами города, дается ландшафтно- архитектурный модель.

PARK RIKE ANALYZE AND CRITIC

*Tina Khimshiashvili
Associated Professor, Doctor*

In article the history of location of one of districts of Old Tbilisi, Rike is described, how this territory was built during many centuries, here is also described today's park Rike, the analysis of park and the critic is given. In article value of the river Mtkvari in construction of this territory and communication of park with the central regions of the city is also considered, is given landscape architectural model too.

სოლოლაკში მდებარე პირთი საცხოვრებელი სახლის უმსახებ

*მაია ძიბიგური, გიორგი იოსებძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი*

ასათიანის ქუჩაზე მდებარე საცხოვრებელი სახლი (N56), რომელზეც ქვემოთ გვექნება საუბარი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლია, ისევე, როგორც ქუჩის განაშენიანების უმეტესი ნაწილი. ის არ გამოირჩევა განსაკუთრებული გვეგმარებით, გარეგნული სახითა, თუ ინტერიერებით. შეიძლება ითქვას, რომ ეს გახლავთ მისი აგებისდროისთვის სოლოლაკის უბნისთვის დამახასიათებელი ჩვეულებრივი საცხოვრებელი სახლი, რომელსაც თბილისის მკვლევარი აკად. ვ. ბერიძე თავის მონოგრაფიაში “თბილისის ხუროთმოძღვრება 1801-1917 წლები” იხსენიებს. ჩვენი ინტერესი სახლის მიმართ სწორედ ცნობილი მეცნიერისა და მკვლევარის მიერ არქივიდან ამოღებული მასალისა (პროექტის) და არსებული შენობის

შედარებამ გამოიწვია. მიუხედავად თანმიმდევრულად. უპირველეს ყოვლისა დავახასიათოთ და შევაფასოთ შენობის დღევანდელი მდგომარეობა.

კვლევის ობიექტი მდებარეობს ძველ თბილისში, კერძოდ სოლოლაკში სოლოლაკის ქედის ძირში ლ. ასათიანის (ყოფილი ენგელსის, უფრო ადრე ბებუთოვის, ბაღის) ქუჩაზე, იქ, სადაც იაშვილის ქუჩა ერწყმის ასათიანისას. ნაგებობა წარმოადგენს აგურის სამსართულიან საცხოვრებელ სახლს, რომელიც ასათიანის ქუჩის მარჯვენა ნაპირის გრძივგანაშენიანებაშია მოქცეული. კვლევის ობიექტი ორი ურთიერთპერპენდიკულარული (Γ-სმსგავსად) ფლიგელისგან შედგება. ერთი გრძივად მიუყვება ასათიანის ქუჩის ხაზს და მთავარი ფა-

სადით მისკენაა მიმართული, უკანა ფასადით კი - სოლოლაკის ქედისკენ, ხოლო მეორე მის მიმართ მართობულად ვითარდება. ხსენებული ფლიგელები დაკვლევის ობიექტის მომიჯნავე შენობის კედელი სამი მხრიდან ფარგლავენ სოლოლაკის ქედისკენ ორიენტირებულ შიდა ეზოს. ასათიანის ქუჩაზე გამავალი ფლიგელის პირველი სართულის ფარგლებში ერთი მხრივ საცხოვრებელი სახლის სადარბაზოში შესასვლელია მოწყობილი სართულების დამაკავშირებელი კიბით, ხოლო საპირისპირო მხარეს ეზოში გამავალი გამჭოლი გვირაბი, რომელსაც კვლევის ობიექტის მომიჯნავე შენობის კედელი საზღვრავს.

თავისი იერსახითა დაგეგმარებით საცხოვრებელი სახლი მე-19ს-ის ბოლო მეოთხედში უნდა იყოს აგებული (აკად. ვახტანგ ბერიძის მიერ საცხოვრებელი სახლების კლასიფიკაციის მიხედვით ამგვარი გეგმარებისა და გარეგნული სახის სახლები მე-19 ს-ის 80-90-იანი წლების ერთ-ერთი გავრცელებული ტიპია), თუმცა დღეს მისი პირვანდელი სახე დარღვეულია სხვადასხვა დროს განხორციელებული გვიანი გადაკეთებების ხარჯზე. ეს ეხება როგორც მთავარ (ასათიანის ქუჩისკენ მიმართულ), ასევე ეზოს მხარეს გამავალ ფასადებს. თვალში საცემია მთავარი ფასადის აგურის კედლის სიბრტყეების დამუშავების განსხვავებული ხასიათი. კონტრასტულია პირველი ორი სართულის მოწესრიგებული მხატვრულად დამუშავებული ე.წ. რუსული აგურის კედლის სიბრტყე (აგურის წყობის ნაკერების ცემენტის ხსნარით დეკორატიული დამუშავება, ფერი) მესამე სართულის შედარებით უხეში აგურის კედლის სიბრტყესთან, განსხვავებულია აგურის წყობის ხასიათიც, თუმცა არქიტექტურული ფორმების სახე და რიტმი ზოგადად შენარჩუნებულია. მობინადრეთა ცნობით ხანძრის შედეგად დაზიანებული მესამე სართული გაცილებით გვიან მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში უნდა იყოს დაშენებული.

თბილისის მკვლევარი აკად. ვახტანგ ბერიძე თავის მონოგრაფიაში “თბილისის ხუროთმოძღვრება. 1801-1917 წლები” 1890-იანი წლების ერთ-ერთი საცხოვრებელი სახლის ტიპის და გარეგნული სახის განხილვისას მაგალითად წარმოგვიდგენს ენგელსის (ამჟ. ასათიანის) №56 საცხოვრებელი სახლის საპროექტო ვარიანტს (1898წ.) - მესამე სართულის გეგმას, ჭრილს და ფასადს და მიუთითებს სცსია-სფონდს (192/8-ა №5767). ყურადღებას იქცევს გარემოება, რომ ეს პროექტი არ შეესაბამება სახლის დღევანდელ რეალურ სახეს (არ ვგულისხმობთ გვიან გადაკეთებებს). სხვაგვარადაა წარმოდგენილი არქიტექტურული ფორმები, ღიობები, გადახურვა, გეგმარება - პროექტის მიხედვით მთავარ, ასათიანის ქუჩისკენ ორიენტირებულ ფლიგელს მისი მართობული ფლიგელი მარცხნიდან საზღვრავს, შესაბამისად სადარბაზოში შესასვლელი მარცხნივაა, ხოლო ეზოში გამავალი გვირაბის ჭიშკარი მარჯვნივ, კვლევის ობიექტის განგანსხვავებით.

საქართველოს ეროვნულ არქივში ხსენებული პროექტის გადამოწმებისას აღმოჩნდა, რომ დოკუმენტში მითითებული არ არის მისამართი. წარწერა გვამცნობს: Проект трехэтажного каменного дома вдовы Софии Христофоровны Терь Меликсотовой в 4. (ამჟ. ასათიანის ქ.). ხსენებული პიროვნება კი საარქივო დოკუმენტაციის მიხედვით მე-4 საპოლიციო უბანში ფლობდა ნაკვეთს, რომელიც დღევანდელ ასათიანის (ყოფ. ენგელსის, უფრო ადრე ბადის) №40 საცხოვრებელი სახლის ნაკვეთს შეესაბამება. ამდენად ხსენებული პროექტი წესით ამ ტერიტორიაზე განსათავსებელი საცხოვრებელი სახლისა უნდა ყოფილიყო, თუმცა აქ არსებული შენობის იერსახე განსხვავებულია პროექტში წარმოდგენილისგან. ასათიანის №56 საცხოვრებელი სახლის ნაკვეთის (მე-4 საპოლიციო უბანი) მფლობელი მე-19 ს-ში ყოფილა აბგარ ორბელი. მის ნაკვეთზე შესრულებულა ორი პროექტი - ერთი 1894 წ., ხოლო მეორე-1899წ. (საქართველოს ეროვნული არ-

ქივი ფონდი 192/8-ა საქმე 4065 და იგივე ფონდის საქმე 6107. ამ უკანასკნელს აწერი აენგელსის №56). ნიშანდობლივია, რომ კვლევის ობიექტი მემორიალურია და აქ არსებული დაფა ქართულ და სომხურ ენებზე გვამცნობს, რომ ამ სახლში ცხოვრობდნენ აკად. ლეონ აბგარისძე, აკად. იოსებ აბგარის ძე და პროფ. რუბენ აბგარის ძე ორბელები, რაც ასევე გვიდასტურებს, რომ 1894წ. პროექტი სწორედ ამ ნაკვეთისთვის იყო გათვალისწინებული. სახლში ამ პიროვნებების ცხოვრების საწყის თარიღად მითითებულია 1889წ. ანუ 1889 წელს აქ საცხოვრებელი უკვე უნდა არსებულიყო. თუმცა ეროვნული არქივის ფონდის მასალები მხოლოდ 1894 და 1899 წლის პროექტებს მოიცავენ. 1894წ-ის საპროექტო დოკუმენტაციაში და რთულია საჯარო მოხელის აბგარ ორბელის თხოვნა სახლის პროექტის დამტკიცების თაობაზე, რაც დაკმაყოფილებულია შესაბამისი საბუთით. პროექტში წარმოდგენილი შენობა არსებული საცხოვრებელი სახლის ადგილს შეესაბამება, ხოლო 1899 წ-ის ამის უკან ეზოს სიღრმეში წარმოგვიდგენს დამოუკიდებელ, კვლევის ობიექტის მსგავსი კონფიგურაციის შენობას, რომელიც ამ სახით როგორც ჩანს არ განხორციელებულა. ამ უკანასკნელის ფარგლებში რეალურად არსებობს საცხოვრებელი, თუმცა ის კვლევის ობიექტის ეზოსკენ მიმართული ფლიგელის გაგრძელებად აღიქმება. 1894 წლის პროექტისა და არსებული შენობის შედარებისას ბევრ საერთო ნიშან-თვისებას ვპოულობთ, მაგრამ ბევრ მნიშვნელოვან განსხვავებასაც. საერთო არიზალიტების, სარკმლების კედლის სიბრტყის მხატვრული დამუშავების ხასიათი, თუმცა პროექტში მეტი ბაროკული ფორმები და მხატვრული ელემენტებია გამოყენებული, რაც ნატურაში არ არის განხორციელებული. შეცვლილია სახლის რიზალიტებს შორის სარკმლების რაოდენობა, სავარაუდოდ სარკმელთა შორის არეების მანძილების გაზრდის ხარჯზე. ამდენად პროექტში წარმოდგენილი საცხოვრებელი

გაცილებით ძვირადღირებული უნდა ყოფილიყო, ვიდრე განხორციელებული ვარიანტი. ყველა შემოთქმულს თუ შევაჯერებთ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ საცხოვრებელი სახლი აქ ადრე არსებული სახლის რეკონსტრუქციის შედეგია (მემორიალურ დაფაზე ორბელთა აქ ცხოვრების საწყისი წელი - 1889 დასაშვებია აქ ადრე არსებულ შენობას ეკუთვნოდეს, რისი პროექტიც არქივში არ ჩანს) 90-იანი წლების პროექტის მიხედვით, ოღონდ ნაწილობრივ შეცვლილი, გამარტივებული სახით. თეორიულად დასაშვებია მეორე ვარიანტიც - საცხოვრებელი 1889 წ.-თვის აგებულ იყო და 1894 წ. მის მეპატრონეს ახალი - უფრო მდიდრული შენობის აგება განეზრახა, თუმცა ასე მოკლე დროში იმ პერიოდისთვის საკმაოდ მკვიდრადნაგები შენობის დანგრევა და ახლით შეცვლა ნაკლებსავარაუდოა.

ლიტერატურა:

ვ. ბერიძე, თბილისის ხუროთმოძღვრება 1801-1917 წლები, თბ.: საბჭოთა საქართველო, ტ. I 1960., ტ. II 1963

ABOUT THE MANSION IN SOLOLAKI

M. Dzidziguri, G. Iosebidge, G TU

The architectural, structural, historical research of the mansion(XIX century), which has a cultural heritage monument status, in the historical part of Tbilisi (Sololaki) is given in the article.

ИССЛЕДОВАНИЕ ОДНОГО ИЗ ДОМОВ В СОЛОЛАКИ

М. Дзидзигури, Г. Иосебидзе, ГТУ

В данной статье приводится архитектурно-художественное и историческое исследование одного из домов XIX века в исторической части Тбилиси Сололаки, который имеет статус памятника культурного наследия.